

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SAHNE SANATLARI ANASANAT DALI
DRAMATİK SANATLAR (DİSİPLİNLERARASI) SANAT DALI**

**JEAN-BAPTİSTE POQUELİN MOLİERE'İN
KADIN KİMLİĞİNE BAKIŞI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Dalya UÇANKUŞ

KOCAELİ 2021

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SAHNE SANATLARI ANASANAT DALI
DRAMATİK SANATLAR (DİSİPLİNLERARASI) SANAT DALI

JEAN-BAPTİSTE POQUELİN MOLİERE'İN
KADIN KİMLİĞİNE BAKIŞI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Dalya UÇANKUŞ

Danışman: Prof. Dr. Süreyya TEMEL

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:
07.07.2021/16

KOCAELİ 2021

Ön Söz

Annem Mine Kocaağa'ya ithafen...

Bu çalışmada, 17.yüzyıl Fransa'sındaki sosyal, siyasal, politik ve ekonomik ortam ele alınıp Jean-Baptiste Poquelin Moliere'in eserlerinden yararlanılarak "Jean-Baptiste Poquelin Moliere'in Kadın Kimliğine Bakışı" incelenmiştir. J.B.P.Moliere'in pek çok oyunundan faydalanılarak kadına bakış açısını içeren sahneler sınıflandırılmış, örneklendirilmiştir. Örneklenen sahneler ile eserin yazıldığı dönem karşılaştırılarak Moliere'in kadına bakışı hakkında bir yargıya varmak amaçlanmıştır.

Bu çalışmayı hazırlarken yaşadığım zorlu süreçte yüksek lisansımın ilk yılında öğrettiği bilgiler ve gösterdiği anlayış ile, benden bilgisini, deneyimini ve yardımını esirgemediği için tez danışmanım Prof. Dr. Süreyya TEMEL'e; yüksek lisans öğrenim sürecim boyunca tecrübeleri ve disipliniyle bana örnek olup motive edici tutumuyla desteğini hissettiren Prof. Dr. Sema GÖKTAŞ'a; ilettiği kaynaklarla sürece yardımcı olup tiyatroya dair pek çok tecrübe kazanmamı sağlayan, değerli bilgilerini bıkmadan paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Erbil GÖKTAŞ'a; bana tiyatroyu öğreten, sahne adabını ve disiplinini kazandıran, lisans öğrenimin boyunca ve sonrasında, her koşulda ve durumda yardımlarını esirgemeyen, üzerimde emekleri sayamayacağım kadar çok olup yüksek lisans yapmam için beni teşvik eden Prof. Dr. Erhan TUNA ve Dr. Öğr. Üyesi Handan BAYINDIR TUNA'ya sonsuz teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca her koşulda beni destekleyip motive eden, yoğun anlarda beni neşelendiren, yaptığı enfes yemekler ve tezime bulduğu faydalı kitaplarla her an yanımda olan, varlığıyla kendimi güçlü hissettiğim yol ve hayat arkadaşım Serkan AYDIN'a; eğitim hayatımda her zaman beni destekleyen ve yanımda olmalarından mutluluk duyduğum Aslıhan KARAYİĞİT (beni ilk kez tiyatroyla tanıştıran) ve Sibel KARAYİĞİT'e; en yoğun zamanlarında bile yardımları, neşesi ve iyi kalbiyle her daim yanımda olan can dostum Elif Tuğçe DAVULCU'ya; desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, varlığıyla kendimi güvende hissettiğim Hasan KOCAAĞA'ya; yüksek lisansa adım atmama vesile olan, en zor süreçlerimi birlikte atlattığım, en neşeli hatıralarımın baş kahramanı, dostum Seren KONYALI ŞİMŞEK'e teşekkür ederim.

Tezimi, beni otuz yıllık yolculuğumda asla yalnız bırakmayan, her zaman kararlarımın arkasında duran, hayatımdaki en kıymetli insana, anneme ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.J.B.P. MOLIERE DÖNEMİNDE FRANSA'DAKİ SOSYAL, SİYASAL, POLİTİK VE EKONOMİK ORTAM	
1.1. XIII. LOUIS DÖNEMİNİN TİYATRO ANLAYIŞI VE J.B.P. MOLIERE'E ETKİLERİ.....	10
1.2. J.B.P. MOLIERE'İN DÖNEMİNDE FRANSA'DA HUKUK ANLAYIŞI VE KADIN HAKLARI.....	17
1.3. J.B.P. MOLIERE'İN DÖNEMİNDE FRANSIZ KÜLTÜRÜ, KADIN VE ERKEKLERİN GİYİM TARZLARI.....	20
1.4. J.B.P. MOLIERE'İN DÖNEMİNDE FRANSA'DA SANAT, BİLİM VE DERGİCİLİK ALANLARINDAKİ GELİŞMELER.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

2. J.B.P. MOLIERE'İN HAYATI VE TİYATRO SÜRECİ	
2.1. J.B.P. MOLIERE'İN ÜSLUBU VE OYUNLARI.....	33
2.2 J.B.P. MOLIERE'İN ESERLERİNDE KADIN KARAKTERLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	35
2.2.1. J.B.P. Moliere'in Eserlerinde Evlilik Kurumu İçinde Yer Alan Kadınlara Yaklaşımı.....	36
2.2.2 J.B.P. Moliere'in Eserlerinde Evlilik Kurumu İçinde Yer Almaya Aday Kadınlara Yaklaşımı	64
2.2.3 J.B.P. Moliere'in Eserlerinde Evlilik Kurumunu Sonlandırmış Kadınlara Yaklaşımı Ve Hizmetçilerin Kadın Erkek İlişkileri Bağlamında Üstlendikleri Roller	143
2.2.4. Erkek Karakterlerin Ağzından J.B.P. Moliere'in Kadınlara Bakışı.....	198

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. J.B.P. MOLIERE'İN OYUNLARINDAN HAREKETLE MOLIERE'İN KADIN KİMLİĞİNE BAKIŞI

SONUÇ.....229

KAYNAKÇA.....234

ÖZET

Bu çalışmada, Jean-Baptiste Poquelin Moliere'in eserlerinden yola çıkılarak "Jean-Baptiste Poquelin Moliere'in Kadın Kimliğine Bakışı" belge inceleme ve dramatik çözümleme yöntemiyle incelenmiştir.

17.Yüzyıl'da Fransa'daki sosyal, siyasal, politik ve ekonomik ortam göz önünde bulundurularak kadının yeri belge inceleme yöntemiyle değerlendirilecek, Moliere'in eserlerinde evlilik kurumu içinde yer alan, evlilik kurumuna aday, evlilik kurumunu sonlandırmış kadınların, hizmetçilerin kadın erkek ilişkisi bağlamında tutumları ve düşünceleri; erkek karakterlerin kadınlar hakkındaki yorumu, kadınlara babaları ve kocaları tarafından uygulanan baskı ve bu baskılara karşı kadınların sergilediği tutumlar, Moliere'in eserlerinden benzer görüşteki sahnelerle dramatik çözümleme yöntemiyle örneklendirilerek aktarılacaktır.

Anahtar kelimeler: Moliere, Evlilik, Kadın, Fransa, Tiyatro

ABSTRACT

In this story, the view of female identity of Jean-Baptiste Poquelin Moliere has been examined on the basis of his works by document analysis and dramatic analysis.

The place of women will be evaluated by document analysis method, considering the social, political and economic environment in France in the 17th century. In the works of Moliere the attitudes and thoughts of women and maid servants who are within the institution of marriage and candidates for it and have terminated, comments of male characters about women, pressure applied to women by their fathers and husbands and the attitudes of women to these pressures will be transferred by dramatic analysis with like minded scenes from the works of Moliere.

Key Words: Moliere, The Institution of Marriage, Woman, France, Theatre

GİRİŞ

17. Yüzyıl'ın önemli isimlerinden biri olan Jean-Baptiste Poquelin Moliere, komedyaya getirdiği yeni anlayışla tiyatrodaki çığır açmış bir yazardır. Fransız yazar, döneminin komedyasında yer alan tipleri karaktere dönüştürmeyi başarmış; seyircilerine ve okurlarına gerçek insan manzaraları sunmuştur. 17.Yüzyıl'da yazarların eski eserlerin konularını alıp uyarlamaları normal karşılanan bir durumdur. O dönemde önemli olan dilin eserdeki kullanımınıdır. Moliere ilk yıllarında kendinden önce yazılan eserlerin konularından faydalansa da ilerleyen süreçlerinde uyarlamayı bırakmış, özgün eserler ortaya koymuştur. Moliere'in dilini eleştiren kesim, onun incelikli öğretilerinden rahatsızlık duymuştur. Moliere, kendi devrinin sorunlarını işlemenin yanı sıra insanlığın var olmasından bu yana olan problemlerini de eleştirel bir dille kaleme almış, derinleştirerek yazdığı karakterleriyle ve gerçekçi anlatımıyla komedyaya türünde eserler oluşturmuştur. Onun eserleri izleyenlere ve okuyanlara ibretlik dersler verir. Kadın erkek ilişkilerini konu almıştır. Kadınların baskı altında tutulmasının yanlış olduğunu savunan Moliere, döneminin kadına karşı yaklaşımını eleştirmiştir.

Moliere'in çocukluk ve ergenlik yıllarında, Fransa XIII. Louis tarafından yönetiliyordu. O dönem Protestanlar ve Katolikler arasında yaşanan kanlı mücadeleler nedeniyle halk sıkıntılı zamanlar yaşamıştır. Dönemin başbakanı, ünlü siyasetçi Kardinal Richelieu, Protestanlara karşı verilen savaşta halka baskı uygulayarak sıkı tedbirler aldırıldığı için insanlar tarafından eleştirilmiştir. Otuz Yıl Savaşları olarak bilinen bu din savaşının içinde bir çocukluk geçiren Moliere, Katolik bir aileye mensuptur. Cizvit Papazları tarafından kurulan ve idare edilen, soylu kimselerin çocuklarının gönderildiği bir kolejde eğitim görmüştür. Bu kolejde ne kadar eğitim gördüğüne dair net bir bilgiye ulaşılmamaktadır. Ancak gördüğü katı ve dini eğitimi özümsemediğini söylemek mümkündür. Ergenlik yıllarında ise hukuk eğitimi almıştır. Eserlerinde kanunları ve kanun adamlarının fitratını bilmesinden kaynaklanarak tercih ettiği avukatlar ve noterler, genç yaşlarda edindiği deneyimlerin çıkarımları olarak görülebilir. Saray döşemecisinin oğlu olan Moliere, babasının ısrarlarına rağmen, baba mesleğini sürdürmemiştir fakat babası vesilesiyle saraya rahat girip çıkabildiği için soylu insanların

tavırlarını, ilişkilerini, aşklarını, davranış biçimlerini farkında olmadan gözlemlemiştir. Bu tecrübesi, soyluları ele alan karakterler yazdığında gerçekçiliği yakalamasına yardım etmiştir. (Nabi, 1953, S:3-14; Bainville, 1938, S:148-208)

Fransa, Moliere'in gençlik ve olgunluk dönemi boyunca XIV. Louis tarafından yönetilmiştir. "Güneş Kralı" olarak bilinen hükümdar, mutlak monarşi anlayışıyla hüküm sürmüştür. Moliere'in tiyatroya başlamasıyla XIV. Louis'nin tahta çıkması aynı tarihe denk gelmektedir. (Nabi, 1953, S:3-14; Oflazoğlu, 1978, S:5-21; Bainville, 1938, S:210-242)

Moliere'in profesyonel tiyatro hayatı ise tesadüfen tanıştığı oyuncu Madeleine Bejart'a aşık olmasıyla başlamıştır. Madeleine Bejart'ın tiyatro topluluğuna katılan Moliere, ilk olarak dahil olduğu toplulukla yerleşik tiyatro yapmayı denese de maddi sıkıntılar yaşamış ve sonrasında genç kadınla birlikte bir tiyatro kurarak gezici tiyatro yapmaya başlamıştır. On üç yıl gezici tiyatro yapan Moliere, artık iyice tecrübe edinmiştir. Köy köy, kasaba kasaba gezerek tiyatro yaptığı yıllarda, İtalyan Halk Tiyatrosu olan "Commedia Dell' Arte" ile tanışır. Orada gördüğü tipleri örnek alıp karaktere dönüştürmüştür. "Commedia Dell' Arte" ile dedesinin götürdüğü bir tiyatrodaki ilk kez küçük yaşta karşılaşmıştır fakat o zaman izlediği oyunlardan, yaşı gereği, faydalanan bir tiyatro bilincine sahip değildir. Gezici tiyatro sürecinde, farklı sınıflardan insanları tanıma fırsatı bulmuştur. Moliere on üç yıl sonra saraya döndüğünde, artık sadece soylulara değil, toplumun alt tabakasına da hakim bir yazardır. XIV. Louis de tahta geçen beş yaşındaki çocuk değil; başarılı, gelişime açık, olgun bir hükümdardır. (Nabi, 1953, S:3-14; Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

XIV. Louis, yeniliklere açık, bilime sanata ve tiyatroya önem veren bir kraldır. Ancak Orta Çağ'ı yeni atlatmış olan Fransa, Rönesans'a adapte olma sürecindedir. O sebeple, çoğu alanda gelişim sağlansa da kadına bakış, karanlık devrin izlerini taşır. Kadınların "Güneş Kralı" diye adlandırdıkları bir hükümdarın döneminde bile henüz yurttaşlık hakkı yoktur. Ataerkil bir anlayış mevcuttur. Kadınların bastırıldığı, susturulduğu ve eğitilmek istenmediği bir dönemdir. Soylusundan köylüsüne kadar, sosyo-ekonomik ve sosyokültürel durumu ne olursa olsun kadınların kocalarına, babalarına ve vasilerine söz söyleme hakkı yoktur. Hizmetçilik, terzilik ve bohçacılık dışında iş imkanı sağlanmayan kadınlar, eğitim konusunda da kısır bir şekilde yetiştirilirler. O dönemde kadınlardan beklenenler sadece kocalarına eş, çocuklarına ana olmalarıdır.

Bu konuda erkeklerin yaptığı hatalar; kadınlara Orta Çağ mantığı ile yaklaşmak ve kadınların suçlu görülmesidir. Çünkü o dönemde, kötü olan şeyler yalnızca kadınlarda olabilirdi. Kadına bakışın bu anlayışta olduğu topraklarda, Moliere tam tersi bir düşünceyi savunur: Kadının ikinci sınıf olmadığı, baskının kadınları yıldıramayacağı, kadınların yaptığı davranışlardan erkeklerin sorumlu olduğu eserlerinde altı çizilerek aktarılmıştır. (Hürriyet Seyehat, 19.01.2017, <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/bas-tan-hukmu-verilen-kadinlar-ya-da-sucluluk-karinesi-sergisi-40337624>, 11.02.2021)

Kadına bakışını evlilik, aldatma, sevgililik meseleleri üzerinden aktaran Moliere, kadın aklının erkek aklından üstün olduğunu vurgulamıştır. Onun eserlerinde erkeklerin en büyük korkusu aldatılmaktır ve erkekler bunu, kitap okuyan, sosyalleşmeyi seven, süse düşkün kadınların yapacağını düşünmektedirler. Böyle şeylere yatkın olan kadınların ailelerini iyi çekip çeviremeyeceklerini savunup “namussuz” olarak adlandırdıkları bu tip kadınlarla evlenmek istememişlerdir. Moliere’in eserlerinde erkekler, evlendikleri kadınların da sonradan böyle olmasından korkarak onları eve kapatıp onların dışarı çıkmalarına izin vermemişlerdir. Babalar, kızlarını yaşça büyük erkeklerle malı mülkü olduğu için evlendirip genç kızların hislerine önem vermemişler ve onların da namuslu birer genç kız olarak yetişmesi için sokağa çıkmalarına müsaade etmemişlerdir. Devamlı baskı altında tutulan kadınlar ise kendilerine müsaade edilmeyen şeylere daha fazla merak duyarak onlara ulaşmak için türlü numaralar çevirip emellerine ulaşmayı başarmışlardır.

Moliere’in eserlerinde evlilik kurumu içinde yer alan kadınlar, kocaları ile ailelerinin kararı ile evlenmiş kadınlardır. Kadınların kiminle evlenmek istediğine dair fikirleri sorulmamıştır. Böyle bir şeyi dile getirmeleri bile babalar tarafından hoş karşılanmamaktadır. Ancak istedikleri delikanlının malı mülkü varsa babalar için önemli olabilmektedir. Mecburi bir evlilik süren kadınlar, duygusal anlamda açlık yaşarlar. Kendilerinden yaşça büyük erkeklerin aldatılma korkusu ile evden dışarı bırakmadıkları kadınlardan tek beklentisi, kendilerini mutlu etmeleridir. Onlara göre kadınların eviyle, çocuğuyla ve kocasıyla ilgilenmenin dışında yapacağı hiçbir şey faydalı değildir. Kadın ruhuna hitap etmeyen istekleri ve tutumları vardır. Böyle olunca da kadınlar mutluluğu genç delikanlılarda aramışlardır. Aşıkları ile gizlice buluşan, mektuplaşan kadınlar, kocalarının itibarını değil kendi arzularını ve isteklerini önemsemişlerdir. Moliere’in bakışına göre kadınların aldatmalarının sebebi hem zorla sevmediği adamlarla

evlendirilmeleri hem de o adamların kadınlara kaba ve baskıcı davranmalarındır fakat kimi kadınlara sadece paraları için evlenmek isterler. Sadece çıkarları uğruna evlenmek isteyen kadınların karşılaştıkları son da hüsrana uğurlur.

Moliere'in oyunlarında, kocalarından baskı gören kadınlarla babalarından baskı gören genç kızların durumu da benzerlik göstermektedir. Onların da sevmedikleri erkeklerle evlendirilmek üzere oldukları görülür. Küçük yaşta bastırılan genç kızların mutlu olmak için tek çıkar yolu, aşık oldukları delikanlı ile evlenmektir. Ailelerinde görmedikleri özgürlüğü delikanlılarda göreceklere inanırlar. Genç aşıklar, kızlara kocaların kadınlara davrandığı gibi sert ve tutucu yaklaşmazlar. İltifatlarla, hediyelerle, onlara özgür ve sosyal bir hayat sunacaklarını vaat ederek gönüllerine girmek isterler. Moliere, genç aşıkları anlayışlı ve kibar olarak ele almıştır. Genç kızlar da babalarının ve üzerlerinde istediği hükmü sürebilen vasilerinin otoritesine rağmen aşıklarıyla görüşür ve onlarla evlenmenin bir yolunu mutlaka bulurlar. Sevdiğinden karşılık bulamayan genç kızlarsa o delikanlının gönlüne girmek için, ellerinden gelen çabayı harcayıp sonunda istedikleri mutluluğa kavuşurlar. Moliere'in eserlerinde ister genç kız isterse evli kadın olsun, bir şeyi iyi niyetle kıskançlık ve ukalalık gütmekten elde etmeye çalışıyorsa mutlaka amacına ulaşır. Ama kendini beğenmiş, kibirli, bilmiş, görgüsüz kadınların, gönül eğlendirmek için erkekleri kandırmanın gerçek yüzü muhakkak ortaya çıkar ve onlar da hak ettiği şeyi yaşarlar. Moliere adil bir yazardır. Eserlerinde karakterlerinin iyilik ve kötülüklerine göre hikayelerini sonuçlandırır.

Moliere, evlilik kurumunu sonlandırmış olan kadınları ise yine tutumlarına göre pek çok açıdan değerlendirerek kaleme alır. Dul kadınları, genç kızlar kadar evlenmeye meraklı bir tutumda işlememiştir. Onun oyunlarında dul kadınlar, başlarından geçen acı tecrübelerden sonra aşktan korkarlar ve erkeklere itimat etmezler. Bununla birlikte kimi karakterler bunu ılımlı dile getirerek kendisine aşık olan kişinin çabasına ve ilgisine göre durumu değerlendirip evlenmeye karar verse de kimi karakterler de çevresinde ona aşık olan erkekleri çıkarları için kullanıp pervane etmeyi tercih eder. Moliere, ılımlı olan dul kadına gerçek aşkı tattırırken çıkarıcı olanın ise asıl amacını ortaya çıkartarak erkeklerin kandırıldıklarının farkına varmalarını sağlar.

Moliere, hizmetçi kadınları kadınların arasında en zekileri olarak işlemiştir. Çalışma imkanı kısıtlı olan bir çağda, çalışan kadınlara örnek olarak yer alan hizmetçiler;

hanımlarına akıl veren, onlara yardımcı olan, efendilerine düşündükleri şeyleri söylemekten korkmayan, laf cambazı karakterler olarak ele alınmıştır. Zekâları sayesinde hanımlarını düştüğü zor durumlardan kurtarmanın yolunu bulan hizmetçiler, olay örgüsünü çözen kadınlardır, çatışmayı yaratan ana figürlerden biri olurlar. Moliere'in eserlerinde, sadece görgüsüz ve kibirli olan kadınlar hizmetçileriyle anlaşamaz. Onlar dışında hanımları için hizmetçiler, sadık birer dosttur.

Moliere, yaşça olgun kadınları ise dinine düşkünmüş gibi görünen, namus abidesi gibi davranıp durmadan genç kızları karalayarak eleştiren fakat kendilerinin içindeki aşk ateşi söndüğü için böyle davranan, gençliğinde çokça gönül ilişkisi yaşamış fakat şimdi hiçbir şey yaşamamış gibi tavır sergileyen kadınlar olarak işlemiştir.

Moliere, erkek karakterlerinin ağzından erkeklerin kadınlara karşı olan korkularını aktarır. Onların okuyup öğrenmesinden, gezip dolaşmasından, farklı erkekler tanımamasından korkarlar. Böyle olursa kadınların aklıyla baş edemeyip, onları zapt edemeyeceklerini dile getirirler. Akılsız ama namuslu olması çoğu erkek için yeterlidir. Aklı ve bilgiyi namussuzluk olarak gören erkekler, tüm yetkilerini kullanarak kadınları egemenlikleri altına almak isterler. Moliere bu tip düşünen ve davranan erkeklerin hikayelerinin sonunu da korktuklarını başına getirerek sonuçlandırır.

Bu çalışma, Moliere'in kadın kimliğine yaklaşımı ile yaşadığı dönemin kadın kimliğine yaklaşımının arasındaki farklar, 17. Yüzyıl'da kadının yeri, Moliere'in eserlerinde kadın karakterlerin medeni durumlarına göre sınıflandırılmış derinliği, Moliere'e göre kadın ve erkeğin ilişkilerdeki beklentileri, davranış biçimi ve bakış açıları hakkında bilgi sahibi olmak isteyen kişilere yardımcı olmayı amaçlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. J.B.P. MOLIERE DÖNEMİNDE FRANSA'DAKİ SOSYAL, SİYASAL, POLİTİK VE EKONOMİK ORTAM

Yakın zamana kadar süregelen çatışmalar ve savaşlar toplumun gözünü korkuttuğu için IV. Henri'nin ölümünden sonra halk, olası bir kargaşadan endişe duymuştur. Ülkede anarşist ve Kalvinist tarikatlar oluşmaya başlasa da halk, bir süredir sakin giden yaşantısının bozulmasını istememiş, Fransa'nın tekrar aynı kanlı süreçleri yaşamamasından, kaosun ortasında kalmaktan, kıyımlara, katliamlara, ölümlere şahit olmaktan korkmuşlardır. Sosyoekonomik açıdan yıpranan ve manevi yönden endişeye sürüklenen halk gergindir.

17. Yüzyıl'ın Jean-Baptiste Moliere'in çocukluk ve gençliğe adım attığı yıllarında, Fransa XIII. Louis tarafından yönetiliyordu. IV. Henri'nin suikasta kurban gitmesinin ardından tahta dokuz yaşındaki XIII. Louis geçmişti. (Bainville, 1938, S:148-208)

“1610-1643 yılları arasında hüküm süren XIII. Louis'nin annesi Marie de' Medici (1573-1642) ve onun vekilleri, sorun yaratan politikalar uygulamış ve Huguenot meselesi yeniden gündeme gelmiştir.” (Brocket ve Hildy, 2016, S:179)

16.ve 17. Yüzyıllarda, Fransa'da Katolikler ve Protestanlar arasında ciddi çatışmalar ve iç savaşlar yaşanmıştır. Önceki yıllarda da yaşanan bu din çatışması, 16.ve 17. Yüzyıl'da daha ateşli bir hâl almıştır. Ülkedeki mutlak monarşiyi sarsmak için toplumu ikiye hatta laikliği savunanlarla birlikte üçe bölen bu din ve fikir ayrılıkları; sadece düşünce ve inanç sınırlarında kalmayıp Avrupa'da kanlı savaşlara, ölümlere ve ülkeler arası kaosa sebebiyet vermiştir. Katliamların, suikastlerin, kıyımların yaşandığı

XIII. Louis ve XIV. Louis Dönemlerinde Katolikler ve Protestanlar arasında, Avrupa'daki farklı ülkelerin de müdahaleleri ile "Otuz Yıl Savaşları" yaşanmıştır. Tarihte "Huguenot Savaşları" diye de bilinen bu savaş dönemi, Fransa'yı her anlamda etkilemiştir. (Bainville, 1938, S:183-242)

"Protestan Reformu'nun etkisi 16. Yüzyıl'ın başlarında tüm Avrupa'da hissedildi. En büyük kahramanları Alman Martin Luther ve Fransız Jean Calvin'di. Fransa'da Kalvinizm toplumun her kademesine nüfuz etti, özellikle şehirlerdeki okuryazar zanaatkarlar ve soylular." (The Huguenot Scoitey Of Great Britain Irelan, <https://www.huguenotsociety.org.uk/history.html>, 18.01.2021)

Varlıklarını sürdürmek için mücadele veren ve kısıtlamalar yaşayan Huguenotlar, pek çok fermana, antlaşmaya, katliama hem şahit hem de sebep olmuştur. XIII. Louis Dönemi öncesinde Huguenotlar ile yaşanan bu kanlı mücadele XIV. Louis Dönemi'nde de belli bir süre devam etmiştir. (Bainville, 1938, S:183-242)

Kraliyet ailelerinin evlilikleri yüzyıllar boyunca siyasi ilişkileri güçlendirmek amacıyla yapılan politik evlilikler olmuştur. XIII. Louis için de bu durum değişmemiş, daha tahta çıkmadan siyasi bir hamle olarak yapacağı evlilik planlanmıştır. IV. Henri Dönemi'nde yapılan politik hamlelere karşın İspanya'yı müttefik olarak yanlarında görmek isteyen Fransa; İspanya ile bağlarını güçlendirmek ve kendilerini daha fazla güvende hissetmek için XIII. Louis daha tahta çıkmadan İspanyol Prenses Anne d'Autrice ile evlenmesinin çıkarlarına uygun olacağını öngörmüştü. XIII. Louis tahta çıktıktan beş yıl sonra, 1615 yılının kasım ayında, kendisinden sonra tahta çıkan XIV. Louis'yi dünyaya getirecek olan İspanya Prensesi Anne d'Autriche ile evlenmiştir. İspanya Prensesi ile olan bu evlilik Protestanları rahatsız etmiş, iki Katolik krallığın güçlerini birleştirmesi Protestanların kendini tehlikede hissetmesine sebep olmuştur. (Bainville, 1938, S:183-242)

"İki dine mensub prensler, Conde, Soissons, Mayenne, Bouillon, Nevers, Vendome bir ittifak vücuda getirerek silaha sarıldılar. Marie de Medicis, Marechal d'Ancre unvanını almış olan müşaviri Concini'nin tavsiyesini dinleyerek dahili bir harb tehlikesine atılmaktan ise asilerle

müzakereye girişmeyi tercih etti. Onlara arazi ve tahsisat vererek işi yatıştırdı.” (Bainville, 1938, S:184)

IV. Henri ve XIII. Louis Dönemi'nin başında Fransa siyasetinde aktif rol oynayan Concini, XIII. Louis'in annesi Maria de Medici ile yakın ilişki içerisinde olmuş ancak XIII. Louis'in evliliği akabinde Protestanlarla çıkan problemlerde Concini'nin siyaseti başarısız olmuştur.

XIII. Louis'nin problem teşkil edebilecek vilayetleri dolaşması etrafında olumlu etkiler yaratmış, gezisinin ardından XIII. Louis reşit ilan edilmiştir. Müşavir Concini'nin tavsiyesinin ardından yapılan müzakereler sonrasında Protestanların talebi üzerine Sınıflar Meclisi kurulmuştur. Bu meclis, 1789'dan önce kurulan son meclistir; üç sınıftan oluşmuştur: Din adamları, soylular ve halk. Soylular ve halk kendi menfaatlerini gözettikleri için kurulan meclisten iyi bir sonuç almak yerine Paulette kavgasına sebep olmuştur. Bu kavga bir sınıf kavgasıdır. Bu durumu memuriyetin parayla satılması konusu tetiklemiştir. Kendi çıkarlarını düşünmeyen din adamları sınıfının en önemli ismi ve ilerleyen süreçlerde de 17.Yüzyıl'ın önemli isimlerinden olacak olan Richelieu Concini siyaseti ile adını duyurmuştur. Memuriyetlerin satılması meselesinden vazgeçilerek meclis kapatılmıştır. Concini'nin siyasetteki baskınlığının ardından meclis meselesindeki yanlış tutumu, paraya, kudrete ve sözünün dinlenmesine yönelik duyduğu kibir ve hırs Concini'nin sonunu getirmiştir.(Bainville, 1938, S:183-242)

“24 Nisan 1615'te, Concini Louvre sarayına girdiği sırada, muhafaza kuvvetleri yüzbaşı Vitry tarafından kral namına tevkif edildi. İstimdad etmeğe kalktığı için, tabanca ile öldürdü. XIII. Louis kendisini tebrik edenlere ‘Ben şimdi kralım’ dedi.Florentin'in mesai arkadaşlarına, hatta, Richelieu'ye bile yol verdi. Marie de Medicis uzaklaştırıldı.” (Bainville, 1938, S:186)

Richelieu, 1624 yılında kardinal olarak iktidara geldi ancak Richelieu'nun geçmişte Concini ve Marie de Medicis ile olan yakınlığı XIII. Louis'yi rahatsız ediyordu. Üstelik kardinal olduktan sonra söz hükmü artmış, mevki sahibi olmuştu. Ancak XIII. Louis'nin endişelerinin aksine Richelieu kargaşadan uzak, sakin bir siyaset izlemiştir. Kendisinin bu tutumu, Fransa'nın dış siyasetinin güçlenmesini sağlamıştır ancak bu güç Avrupa'yı sarsacak nitelikte değildir. (Bainville, 1938, S:183-242)

Kardinal Richelieu, dönemi boyunca kraliyete yakın ve sadık bir siyasetçi olmuştur. Fransa'nın menfaatleri doğrultusunda hareket etmiştir. Protestanlar ile verilen mücadelelerde daima etkin bir rol oynamıştır. Otuz Yıl Savaşları'nda ki başarısı ve yaptığı hizmetlerle görevi boyunca XIII. Louis tarafından her zaman gözetilmiştir. Hasburg Hanedanlığı'na karşı İsveç'i destekleyerek Hasburg Hanedanlığı'nı frenlemiştir. Ancak döneminde ülkenin Protestanlar ile yaşadığı sıkıntıları bertaraf etmek için izlediği katı tutum, halk tarafından pek hoş karşılanmamıştır. (Bainville, 1938, S:183-242)

“Halk bazan kendisi için en faydalı, hatta en lüzumlu olan şeyin aleyhinde bulunur diyordu.” (Bainville, 1938, S:190)

Kardinal Richelieu'nun siyaseti, çekilen sıkıntıların sonucunda elde edilen başarılarla, zaman içerisinde halk da dahil olmak üzere, herkes tarafından takdir edilmiştir. Fransa'nın güvenliği için Avusturya ve Hasburg Hanedanlığı'na karşı izlediği yol ve başarı devrimciler tarafından dahi saygı görmüştür. Richelieu'nun siyasi hamleleri Fransız yükselişini başlatmıştır. Ölene dek zekası ve tecrübesiyle Fransa'ya hizmet etmiş olan Richelieu, kendisinden sonra gelecek olan Mazarin'e başarıları ve izlediği siyaset ile rehber olmuş, 1642 yılında hayatını kaybetmiştir.

27 Eylül 1601 yılında dünyaya gelen IV. Henri'nin oğlu XIII. Louis, dokuz yaşında babasının öldürülmesi üzerine tahta geçmiştir. Annesi Marie de Medici'nin nâipliğinde hüküm sürmeye başlayan XIII. Louis, on beş yaşına geldiğinde Fransa bakanı Concino Concini'yi öldürtmesinin ve annesi Marie de Medici'yi sürgüne göndermesinin ardından kendini gerçek bir hükümdar olarak hissetmeye başlamış ve Kardinal Richelieu'nun danışmanlığı ile 1643 yılına kadar hüküm sürmüştür. Siyasi anlamda zor bir dönemde hükümdarlık yapan XIII. Louis, Kardinal Richelieu'nun ölümünün ardından beş ay sonra verem hastalığından hayatını kaybetmiştir. (Bainville, 1938, S:183-242)

1.1. XIII. LOUIS DÖNEMİ'NİN TİYATRO ANLAYIŞI VE J.B.P. MOLIERE'E ETKİLERİ

XIII. Louis'nin tahta geçtiği yılların başında tiyatro ve edebiyat, dönemin genel kaotik süreci nedeniyle tedirgin bir halde de olsa canlanmaya başlar. XIII. Louis Dönemi'nde Floransa'dan İtalyan tasarımcı Tomaso Francini getirilmiştir ve onun yaptığı İtalyan sahne gibi pek çok yenilik Fransız Tiyatrosunda değişim ve gelişimlere sebep olmuştur.

Tomaso Franci'nin Fransa'ya getirilmesi ile Ocar Brockett ve Franklin Hildy'nin yazdığı "Tiyatro Tarihi" kitabında da anlatıldığı gibi, dekorlar boyanmış kumaşlardan oluşturulmaya başlanmıştır. Bu boyalı kumaşlar üst üste koyulduktan sonra sağa sola çekildiğinde arkada çıkan farklı kumaş rengi ile bir ahenk oluşturulmaya çalışılmıştır. Sarayda "perspektif dekor" anlayışı uygulanırken sahnede oyun gereği kullanılacak yokuşlara, birleştirilmiş dekorlara da yer verilmeye başlanmıştır.

1620'li yılların Fransa'sında Neoklasisizm'in esintileri hissedilmiştir. Bu esintiden yazarlar da etkilenmiştir. Dönemin Neoklasik anlayışından en çok etkilenen yazar ise Pierre Corneille'dir. Cornielle, Fransız komedisinde önemli yer tutan bir isimdir. Oyunlarında diğer Fransız komedilerinin aksine entrikalara yer vermiştir. İçinde yanlış anlamadan doğan komiklik ve aşk entrikaları barındıran oyunlar kaleme almıştır. Uzun yıllar komedi türünde eserler veren Cornielle, zaman zaman dram da yazmıştır. Özellikle Fransız draması için önemli bir yere sahip olan "Le Cid" oyunu ile pek çok spekülasyona neden olmuş, eseri Neoklasik akıma uygun bir üslupta yazmadığı için olumsuz yönde eleştirilere maruz kalmıştır. Oyun içeriği ve işlenişi, karakter sayılarının fazlalığı açısından kendi döneminde yazılan oyunlardan farklılık göstermektedir. Oyunun trajikomedisi mi, pastoral ve lirik anlatım mı yoksa tragedya mı olduğu konusu ve Neoklasik akıma uygun olmadığı tartışmaları Kardinal Richelieu'ya kadar taşınmıştır. Bu sebeple de dikkatler neoklasik akımına çekilmiştir. (Brockett ve Hildy, 2016, S:180-185)

“Richelieu, 1620’lerde göreve geldikten sonra bu konumunu Fransız edebiyatının ve güzel sanatlarının gelişmesini özendirmek ve böylece Fransa’yı Avrupa’nın kültürel lideri haline getirmek için kullanmıştır. Oyunların yazılması ve sahnelenmesinde İtalyan ideallerini desteklemiş ve neoklasik ideali uygulamak isteyen yazarlara mali destek ve başka özendiriler sunmuştur. Ayrıca edebi zevkin hakemi olarak Fransız Akademisi’nin kurulmasını desteklemiştir.” (Brocket ve Hildy, 2016, S:185)

Kardinal Richelieu kendisine yansıyan “Le Cid” oyunu meselesini sonuçlandırmak için durumu Fransız Akademisi’ne yönlendirmiştir. Fransız Akademisi ise Corneille’in yazdığı bu oyunu değerlendirirken Neoklasik akıma uyan kısımlarını övüp, uymayan kısımlarını yermiştir.

XIII. Louis Dönemi’ne damga vuran isimlerden bir diğeri de Montdory isimli aktördür. Dönemin ünlü oyuncusu “Le Cid” oyununda da yer almıştır. Montdory önderliğinde olan kendi tiyatro topluluğu, oynadıkları “Le Cid” oyununu 1630 yılında Paris’de Theatre du Marais’de sergilemiştir ve bu sergilemeden sonra Marais, 1647 yılına kadar tiyatronun merkezi haline gelmiştir. Ancak Theatre du Marais, halk tiyatrolarından biriyken bir diğeri de Hotel de Bourgogne’dur. Dönemde iki tane de saray tiyatrosu vardır: Biri Petit Bourbon, diğeri ise varlığını XIV. Louis Dönemi’nde de sürdüren XIII. Louis Dönemi’nde inşa edilen ve İtalyan sahne özelliklerini barındıran ilk tiyatro olarak sarayda Kardinal Richelieu tarafından yaptırılmış Palais Cardinal’dır. Richelieu’nun ölümünden sonra tiyatronun adı Paris Royal olarak değiştirilmiştir.

Dönemin oyuncularını, geçmiş zamanlarda da olduğu gibi kilise tarafından pek değer görmemiştir. Oyunculuk mesleğini saygıdeğer bulmayan papazların oyunculara da güveni yoktur. XIII. Louis, bu anlayışı yıkmak için 1641 yılında bir ferman yayımlamıştır. Bu ferman ile oyuncuların da saygı görmesini, mesleklerinin hor görülmemesini emretmiştir. Ancak ferman kilise ve papazlar üzerinde bir etki göstermemiş, oyuncular; cenaze, evlilik, vaftiz gibi törenlerde dışlanmaya devam edilmiştir. Oyuncunun mesleği dışında günlük yaşamındaki tutumu, dini anlayışı, ahlaki değerleri rahiplerin tutumlarını zaman zaman değiştirirse de kilisenin oyunculığa bakışı genel anlamda olumlu değildi. (Nabi, 1953, S:3-14; Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

Moliere'in çocukluk dönemi, XIII. Louis'nin hüküm sürdüğü yıllara denk gelmektedir. Protestanlara karşı verilen mücadeleler nedeniyle halkın zor zamanlar yaşadığı bu dönemde Moliere "College de Clermont" okulunda eğitim görmüştür. Moliere'in eğitim görmesi için gönderildiği okulun "Cizvit Papazları" tarafından yönetilmesi Moliere'in ailesinin Katolik mezhebine mensup olduğunu desteklemiştir.(Nabi, 1953, S:3-14; Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

Bu dönemde, Protestan mezhebi ile Katolik mezhebi arasında yaşanan çatışmaların yanı sıra, bu iki mezhebin arasında inançlarını yaşama bağlamında da keskin farklılıklar vardır. Katolik mezhebi, Protestan mezhebine göre daha katı kurallara sahiptir. Katoliklerde yalnız erkekler papaz olabilir, evlenmeleri, cinsel ilişki yaşamaları yasaktır. Bu inanca mensup olanların boşanmaları ve kürtaj yaptırılmaları da yasaktır. Bu katılığa nazaran Protestanlık mezhebinin sistemi ise daha nahiftir. Protestanlarda kadınlar da papaz olabilir ve papazların evlenmeleri de yasak değildir. Katolikler gibi merkeziyetçi bir sistemleri yoktur.

Katı kuralların olduğu ve uygulandığı bu mezhebin kültüründe eğitim gören Moliere'in College de Clermont'da kaç yıl okuduğuna dair net bir bilgi yoktur. Huguenot Savaşları olarak da bilinen Otuz Yıl Savaşları'nın da yaşandığı dönemin içinde bir çocukluk geçiren Moliere'in ailesinin mezhebi gereği Cizvitler'den de aldığı eğitim ile ailesinin dönemin siyasetine uygun bir çocuk yetiştirme politikası izlediğini söyleyebiliriz. (Nabi, 1953, S:3-14; Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

Moliere'in çocukluk yıllarında, Kardinal Richelieu, dönemin Fransa'sında önemli siyasi olaylara imza atmıştır. İtalya'ya sefer düzenleyip Brisach'ı işgal ederek Almanya'ya karşı büyük zafer kazanmıştır. Moliere, tüm bu süreçleri gerek sosyal açıdan gerekse ekonomik açıdan tecrübe ederek yaşamıştır. (Nabi, 1953, S:3-14; Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

Halk, himayesinde yer aldığı devletin yaşadığı sıkıntılara da başarılarla da ortak olmakla yükümlüdür. İster gönüllü ister gönülsüz, her şartta, yaşadığı coğrafyanın olumlu ve olumsuz yönleri insanları etkiler. Sosyokültürel ve sosyoekonomik yönden, sınıfsal farkların azlığı, çokluğu ya da eşitliği yönünden, eğitime verilen değer, verilen eğitimin çeşitliği ve kalitesi açısından, beslenme, sağlık, ticaret, sanat, iş sahası ... vb.

konularda insanlar yaşadıkları dönemin etkilerine maruz kalıp izlerini taşırlar. Hayatları bu izler doğrultusunda şekillenir. Ancak insanlar kimi zaman öğretilenin ve sunulanın aksine bir yol izlerler. Moliere de kendi yetiştirilme üslubunun ve babasının kendisine direttiği yolun aksine, sanatı seçmiştir.

J.B.P. Moliere'e komedi anlayışında ışıktan isim ise XIII. Louis Dönemi'nin önemli yazarlarından Pierre Corneille olmuştur. Moliere yetişkinlik döneminde Kardinal Richelieu tarafından yaptırılıp ismi Paris Royal olarak değiştirilen saray tiyatrosunun sahnesinde oyunlarını sahneleme şansı bulmuştur. Hatta Paris Royal. XIV. Louis Dönemi'nde Moliere'in oyun repertuarı sayesinde ününe ün katmıştır. (Nabi, 1953, S:3-14; Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

Kardinal Richelieu'nun ölümünden beş ay sonra XIII. Louis'nin de verem hastalığından hayatını kaybetmesi ile Fransızlar, yeni hükümdarlarının stratejilerine ve kurulacak olan yeni sisteme alışma sürecine girmişlerdir. Ancak tahta çıkan XIV. Louis, henüz beş yaşındadır ve halkı için karar verme yetisine sahip değildir. Süreç XIII. Louis Dönemi'ndeki gibi naibin ve başbakanın yönetiminde ilerlemiştir. XIII. Louis Dönemi'nde yaşanan problemler, benzer şekilde XIV. Louis'nin hükmettiği dönemin ilk yıllarında da baş göstermiştir. Fransa, XIV. Louis'nin mutlak hakimiyetine geçtikten sonra parlak bir döneme girmiştir. Fransa tahtında en uzun süre hüküm süren kral, XIV. Louis'dir. Onun dönemi, Fransa için aydınlanma dönemidir

XIV. Louis 1643 yılında, beş yaşında tahta çıkmıştır. XIV. Louis'nin annesi Anne d'Autriche kral naibi olmuştur. Başbakanlık görevi ise İtalyan asıllı Kardinal Mazarin'dedir. Mazarin, ölümüne dek idareyi elinde tutmuş, ölümünün ardından XIV. Louis, mutlak monarşi sistemi ile hüküm sürmüştür. 17. Yüzyıl Fransa'sının 1643 ile 1661 yılları arası Kardinal Mazarin'in siyasi dönemi diye adlandırılabilir.

Mazarin, Kardinal Richelieu tarafından yetiştirilmiştir. Richelieu ölürken XIII. Louis'e kendi yerine Mazarin'i tavsiye etmiştir. Papalık ordusunda yer alan Mazarin, Richelieu'nun desteği ile rahip olmadan kardinalliğe yükselmiştir. Anne d'Autriche ile arasında sıkı bir bağ kuran Mazarin, XIV. Louis Dönemi'nde de kralın naibinin daimi desteğini almıştır. Zorlu süreçlerde izlediği politika ile halkı baskı altında ancak

kraliyeti diri tutan Richelieu'nun siyasetini Mazarin de izlemiştir. Ancak İtalyan kökenli olması sebebiyle halk tarafından olumlu tepkiler almamıştır. (Bainville, 1938, S:190-230)

Mazarin, zaafı olan bir adamdır. Paraya olan düşkünlüğü, kendi çıkarlarını gözetmesi, beslenmesine lükse önem vererek dikkat etmesi, cimriliği, devlet yoluyla zengin olduğu ve sanat eserlerine karşı olan düşkünlüğü ile tanınmıştır. Kardinal olmasına rağmen, koyu Katoliklere karşıdır ve dini siyaset amaçlı kullanmıştır. Kadınlara düşkünlüğü ile bilinmektedir. Kumara olan merakı sayesinde de Anne d'Autriche'nin dikkatini çekmiştir ve aralarında ki bağın bu durumdan sonra kuvvetlendiği söylenmektedir. Kendi yaşam kalitesini yükseltmek için ömrü boyunca elinden gelen çabayı göstermiştir. Entrikacı bir yapısı vardır. Kendi durumuna göre hareket etmesi sayesinde pek çok kez sürülüp tekrar yerine gelmiştir. (Bainville, 1938, S:190-230)

İdarenin Mazarin'de olduğu dönemde, 1648 yılında, Fronde İsyanı yaşanmıştır. Fronde İsyanı'nda da ihtilallerden kazanılan alışkanlıklar mevcuttur. Ülkede Huguenot Savaşları olarak da bilinen Protestanlar ve Katolikler arasında yaşanan Otuz Yıl Savaşları'nın yorgunluğu vardır. Otuz Yıl Savaşları'nı sonlandırmak için 1648 yılının Ekim ayında Vestfalye Antlaşması imzalanmıştır. Kardinal Richelieu, Otuz Yıl Savaşları süresince halktan çok şey istemiştir ve onun bu otoritesi sayesinde sakinlik sağlanmıştır. Ancak Richelieu'nun ölümünün ardından, Mazarin Dönemi'nde, sakin duran her şey tekrar hareketlenmeye başlamış, Mazarin'in milli bir disiplin içinde tutmaya çalıştığı senyörler ile para konusunda menfaatleri bozulan burjuvalar arasında ittifak meydana gelmiştir. Bir yandan da Katolik Tanrı bilimi hareketi olan "Jansenisme" hareketi de bu isyanı destekleyen kollardan biri olmuştur. Mazarin'e karşı yaptıkları eleştiriler ve Cizvitlerle olan kavgaları ile ilgili Jacques Bainville'in yazdığı Fransa Tarihi adlı kitapta da yazıldığı gibi Jansenisme için 'Dinî Bir Fronde İsyanı' denmiştir.

1648 yılında Fronde İsyanı ile ülkede büyük kargaşalar meydana gelmiştir. Bu isyan için, aristokratların kraliyetle çatışması da denilebilir. Temelinde maddi çıkarlar olan, Fransız devletinin nazır ve naip tarafından yönetilmesi sebep gösterilen bu isyan, 1653 yılına kadar beş yıl boyunca sürmüştür. Bu süre zarfında halk çok zor zamanlar geçirmiş, Kraliçe Anne d'Autriche oğlu XIV. Louis'yi de alıp Paris'i terk etmek zorunda kalmıştır. Kardinal Mazarin, iki kez sürgün edilmiştir. 1653 yılında bu isyan

XIV. Louis'ye taç giydirilmesi ile bastırılmış, Mazarin'in Paris'e dönmesi ile de düzen ve güvenlik tekrar sağlanmıştır. Bu yaşananlar sırasında, Fransa ile İspanya ve Almanya arasında olan husumetler de devam etmiştir.(Bainville, 1938, S:190-230)

Mazarin'e yönelik muhalefetin altında, Richelieu'ya karşı muhaliflik yattığından ülkenin bir kral tarafından değil de bir nazır ve naip tarafından idare edilmesi, Fransızların hoşuna gitmiyordu. Ancak Fransa tarihinde başarılı siyasetleri ile nazırlık yapan bu iki siyaset adamı, kendi dönemlerindeki krallarına önemli yollar açmışlardır. Vefatına dek Fransa siyasetinde önemli rol oynayan Kardinal Mazarin, 1661 yılında hayatını kaybetmiştir.(Bainville, 1938, S:190-230)

XIV. Louis, taç giymesinden iki yıl sonra, siyasi iyileşmeye gidilmesi ve İspanya ile yıllardır süren savaşın sona erip barış sağlanması için İspanya ve Avusturya Hanedanlığı'ndan olan Maria Therese ile 1660 yılında evlenmiştir. Kardinal Mazarin'in 1661 yılında ölümünden sonra da bütün kontrol XIV. Louis'e geçmiştir. Mazarin'in ölümünden sonra XIV. Louis, başbakanlık sistemini kaldırmış, kararları kendi anlayışı doğrultusunda vermiştir. Diğer kişiler rütbesi ne olursa olsun memuriyet vasfında kalmıştır. Bu durum Fransız halkının hoşuna gitmiştir. Bir nazır ya da naip tarafından değil de doğrudan kralın kontrolünde olan yönetim, halkın istediği bir şeydir. XIV. Louis'nin Maria Therese ile evlenmesinin de etkisiyle Fransa'da sular durulmuş, barış dönemi başlamıştır. Fronde İsyanı Dönemi'nde yaşanan olayların etkisi ile XIV. Louis, Paris'e karşı olumsuz hisler beslemiş, bu sebeple taç giymesinin ardından kraliyet olarak Paris yerine Versay'a yerleşmeyi tercih etmiştir.(Bainville, 1938, S:190-230)

XIV. Louis, tahtta kaldığı süre boyunca devleti mutlak monarşi ile Versay'dan yönetmiştir. Kendisi dışında ikinci bir kimsenin sivrilmesine izin vermeyen bir yönetim anlayışı sürdürmüştür. Kilisenin fikirlerini onaylamadığı durumları söylemekten çekinmemiş, kiliseden gelen istekleri, anlayışına uymadığı anlarda reddedebilen bir tutum sergilemiştir.

“XIV. Louis, bazı din adamlarının kendi üzerindeki yetkilerini tanımadığını belirtmiş ve durumu bitirme adına önemli girişimlerde bulunmuştur. Fransa'da böylece Papalık ve Krallık arasında ciddi bir çatışma başlamıştır. Kral Fransa'daki bütün ruhban sınıfını toplamış ve kendi adına hizmet etmelerini sağlayacak bazı kararları kabul etmeleri

için onlara baskı yapmıştır. Papalık ise bu durumu şiddetle reddetmiştir. Ancak Kral bu sefer de Kilise ile devlet arasında ilişkilerin nasıl tanzim edilmesi gerektiğine kendi oluşturduğu ruhban meclisinin karar vermesi gerektiği üzerinde ısrarla durmuştur.” (Aulard, 1987a:XLIX’den akt. Çelik, 2010, S:67)

XIV. Louis, mutlak monarşi ile hüküm sürmek istediği ülkesinde aristokratların tehdit oluşturabileceği durumları ortadan kaldırmıştır. Bu hedefi doğrultusunda, kendisinin seçtiği otuza yakın memuru vilayetlere denetim yapmaları için “denetçi” unvanı ile görevlendirmiştir. Denetçilerin yapmış olduğu görev sonucu aristokratların kentlerdeki gücünü kırmıştır. Ancak XIV. Louis, denetçileri de hakimiyeti altında tutmak ve vazifelerinde kalıcı olmaları için istekli hale getirmek için kefarete bağlamıştır. Denetçiler, krala sistemli olarak görevlerinde kalmak için kefaret ödemişlerdir. Bu sisteme aristokratlar da dahil olmak istemiştir. Onlar da kralın denetçilerinden olmak için krala bağlı bir vaziyet almaya başlamışlar, böylelikle XIV. Louis, aristokratların kontrolünü eline almıştır. XIV. Louis’nin mutlak monarşideki başarısı, Avrupa’ya örnek olmuş, Avrupa’da mutlak hakimiyet düşüncesi güçlenmiş ve bu düşünce, kapitalizmi de beslemiştir.(Bainville, 1938, S:190-230)

Aristokratlarla uzlaşmaya varan XIV. Louis, yönetimin eline geçtiği andan itibaren vergileri azaltmış ve ticareti özendirmiştir. Dönemin maliye bakanı J.B. Colbert’in maliyedeki başarılı stratejileri ile hazine zenginleşmiştir. Halk aydınlanmaya doğru ilerleyen bir sürece girmiştir. Sosyoekonomik anlamda iyileşmeler başlamış, ülke, sanayide, ticarete, eğitimde ve sanatta ileri seviyeye gelmiştir. XIV. Louis’nin hakimiyetindeki aydınlık Fransa süreci için Fransızlar XIV. Louis’ye “Güneş Kralı” demişlerdir.

XIV. Louis, devletin idaresini tek elde tutmuş; kendisinden önce yaşanan Protestan meselesine karşı da bir tedbir içinde bulunmayı tercih etmiş ve bunun için 1685 yılında Fontainebleau Fermanını yayımlamıştır. (History.com Editörleri,2018, Huguenots, Tarih, <https://www.history.com/topics/france/huguenots>, 18.01.2021)

“1685’te Louis XIV. St. Germain Fermanı’nın yerini alan ve Protestanlığı yasadışı yapan Fontainebleau Fermanı’nı yürürlüğe koydu. Daha

fazla kan döküldü ve sonraki birkaç yıl içinde 200.000'den fazla Huguenot, diğer ülkelere gitmek için Fransa'dan kaçtı. 1686'da XIV. Louis, Huguenot'ların güneye, Fransa sınırının hemen karşısındaki İtalya'nın Piedmont bölgesine yerleşmiş Protestan topluluklarına kaçmasını önlemek istediğine karar verdi. Askerler Protestan köylerini harap etti, 12.000 Protestan, kamplara toplandı ve çoğu açlıktan öldü. Hayatta kalan birkaç kişi Almanya'ya gönderildi.' (History.com Editörleri,2018, Huguenots, Tarih, <https://www.history.com/topics/france/huguenots>, 18.01.2021)

16. ve 17. Yüzyıl'ın siyasetini ve gidişatını önemli bir şekilde etkileyen bu iç karışıklıklar için XIV. Louis'nin kendi mutlak monarşisini etkileyeceğini ön gördüğü Huguent meselesine karşı izlediği katı tutum, Fransa'da farklı etkilerin doğmasına neden olmuştur. Her alanda çalışan ve etkin rol oynayan Huguenotların ülkeyi terk edişinin Fransa'nın üretim açısından kısmen olumsuz etkilenmesine sebep olduğu da söylenebilir.

XIV. Louis, keskin kararlarla yönettiği Fransa'nın en uzun süre tahta kalan kralıdır. 1715 yılının Eylül ayında hayatını kaybetmiştir. (Bainville, 1938, S:190-230)

1.2. J.B.P. MOLIÈRE'İN DÖNEMİNDE FRANSA'DA HUKUK ANLAYIŞI VE KADIN HAKLARI

17. Yüzyıldaki hukuk anlayışı, adalet kavramı üzerine kuruluydu. Hak edenin hak ettiğini alması eğiliminde olan bu doğal hukuk anlayışına göre, bir kimse başka bir kimseye zarar verdiğinde bu zararını karşılması; karşılama durumunda, hak ettiği cezanın verilmesi, hakka ve adalete hürmet, hukukun temelini oluşturan kavramlardan olmuştur. Fakat mutlak monarşi ile yönetilen XIV. Louis Dönemi'ni düşünüldüğünde "adalet" kavramının XIV. Louis'nin hak gördüğü anlayış biçiminde şekillendiği görülmektedir. Ülke kendi döneminden önce; geçmiş geleneklerine bağlı, yeniliklere kapalı, kati bir anlayış tutumu içinde olmuştur. Fakat XIV. Louis, geçmişten gelen evlilik dışı çocukların gördüğü kötü muamelenin tersine, kendi evlilik dışı çocuklarını prenslerinden üstün tutmuştur. Diğer hukuki olan ve eskiden gelen tüm konularda da

kendi keyfi tutumuna göre davranmıştır. Yaşanan bir durum sonucunda, karşılık olarak, mutlak otoritesinden aldığı güç ile “Devlet benim.” demiştir. Fakat hakimiyeti boyunca devlet ve krallık arasındaki bağı her zaman sıkı tutmuş ve bütünlüğü savunmuştur.(Özay,S:85,<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/13822>, 11.02.2021; Bainville, 1938, S:190-230)

Fransa'nın eski düzeninde “Parlöman” adında kurumsal bir yapılanma görülmektedir. Bu yapılanma, geniş bir yetki alanına sahip olup hem birinci derece mahkeme hem de ayrıcalıklı durumlarda, feodal sistemin verdiği kararlarını tekrar yargılayan üst mahkeme görevini yapmıştır. Keşmekeşli durumlarda yasal yönetmelik yayınlama hakkına sahip olmuş ve bu yönetmeliğe yargıçların, avukatların uyma zorunluluğu oluşturulmuştur. Ticari konularda da bu haklara sahip olan “Parlöman” adeta adaleti sağlayan bağımsız bir güç olmuştur. Buna rağmen “Parlöman” XIV. Louis'nin yönetim anlayışına asla uygun bir yapılanma olmamıştır. XIV. Louis, merkeziyetçi sistemine ortak olacak ve harici kararlar verecek hiçbir güç istememiştir. (Özay, S:85, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/13822>, 11.02.2021; Bainville, 1938, S:190-230)

“XIV. Louis, 22 Ekim 1653'te 'lit de justice'de, Parlömanların her ne suretle olursa olsun devlet işleri ve maliye konularıyla uğraşmalarını yasaklayan bir buyruk yayınlıyordu.” (Özay,S:85,<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/13822>, 11.02.2021)

XIV. Louis, Fransa krallarının eski usulü olan danışarak ilerleme sistemini değiştirip başta hukuk alanında olmak üzere, kendi bildiği doğrultuda ilerlemiş ve yetmiş iki yıl boyunca hüküm sürmüştür.

Fransa'da kadınlar, Fransız Devrimi'ne kadar Orta Çağ'dan gelen bir anlayışla eksik vatandaş muamelesi görmüştür. Siyasal hiçbir hakları yoktur. Aksine vasıf olarak kötü olan ne varsa kadınlara has görülmüştür. Erkekleri hataya sürükleyen kadınlar olduğuna inanılmıştır. Eski dönemlerden Fransız Devrimi'ne kadar, kadına yakıştırılan vasıflar şöyle anlatılmıştır:

“Kadının kaderi, doğası gereği özel işler için yaratılmış olmaktadır. Bu toplumun genel düzeni gereğidir. Bu toplumsal düzen kadınla erkek arasındaki farkların bir sonucudur. Her cins kendine uygun amaçlar

içindir. Erkek güçlü ve diridir; doğuştan enerjik, cesur ve atılgandır. Kadınlar genelde yüksek fikirlere ve düşüncelere uygun yapıda değildir. Eski çağlarda doğal korkaklığı ve utangaçlığı nedeniyle ailenin dışına çıkamamış olan kadınlar...” (Landes, 1990, S:145’den akt. Çakmak, 2007, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/557120>, S: 731,)

XIV. Louis Dönemi’nde de durum farklı olmamıştır. Bir yurttaşlık hakkı olmayan kadının asli görevi ailesidir. Mali, hukuki, medeni, ticari ...vb hiçbir alanda kadının yetkisi ve hakkı yoktur. Saray eşrafındaki kadınlara gösterilen tutum tabiidir ki daha saygı ve hürmet çerçevesinde olmuştur. Ancak gerçek olan, erkeklerin üstünlüğüdür. Saray kadınlarının balolara katılması, edebiyat ve sanat sohbetleri etme hakları erkekler kadar olmasa da -ya da herkes tarafından kabul görmese de-, diğer alanlara nazaran belli ölçüde kabul görmüştür. Alt tabakada olan, halktan kadınlara karşı durum keskinliğini sürdürmüştür. Erkekler gibi yurttaşlık hakları yoktur. Cadılıkla suçlanan ve ölüme gönderilen kadınlar olmuştur. O dönemde üzerlerine atılan iftira, şüpheli görüldükleri bir davranış, kadınları suçlamaya ve öldürmeye yeterli görülmüştür. (Hürriyet Seyehat, 19.01.2017, <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/bastan-hukmu-verilen-kadinlar-ya-da-sucluluk-karinesi-sergisi-40337624>, 11.02.2021)

XIV. Louis Dönemi’nde, 1676 yılında bir markize açılan dava şöyledir:

“Babasını, kız kardeşini ve erkek kardeşlerini zehirlediği iddiasıyla bir markize dava açılır. 1676 yılında, Paris’te bugün Hotel de Ville Meydanı diye anılan Greve Meydanı’nda kafası kesilen markizin davası önce aile sınırları içinde kalsa da, olaya soylu kadınların da bulaştığı, hatta belki kralı tehdit ettiği ortaya çıkar. Dava 442 suçlama, 36 ölüm cezası ile sonlanır. Onlardan biri de La Voisin soyadlı bir kadındır. 22 Şubat 1680’de yakılarak idam edilir.” (Hürriyet Seyehat, 19.01.2017, <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/bastan-hukmu-verilen-kadinlar-ya-da-sucluluk-karinesi-sergisi-40337624>, 11.02.2021)

Fransa’da kadınların Fransız devrimine kadar siyasi ya da medeni bir hakkı olmamıştır. Erkeklerle eşitliği söz konusu bile olmazken XIV. Louis Dönemi’nde de

yaşama ve özgürlük alanları, aileleri içinde kısıtlı olan kadınlar, dört duvar arasında kendilerine biçilen rolleri oynamışlardır.

1.3. J.B.P. MOLIÈRE'İN DÖNEMİNDE FRANSIZ KÜLTÜRÜ, KADIN VE ERKEKLERİN GİYİM TARZLARI

Dönemin hükümdarı XIV. Louis, şaşaa ve gösterişi seven bir kraldır. Ülke yönetiminde mutlak monarşiyi seçen kral, özel yaşamında da ben merkezli hareket eden bir yapıya sahiptir. XIV. Louis'nin estetik duygusunun yüksekliği ve sanata olan ilgisi zevklerine de yansımış, yaşadığı sarayın dönemin en görkemli sarayı olması için elinden geleni yapmıştır. Kıyafet tercihi ve kumaş seçimleriyle gösterişli şıklığı tercih etmiştir. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşünmüş, ülkesini ekonomik alanda yükseltirken sanatsal ve estetik alanında da geliştirmiştir. Versay'da düzenlediği balolarla, görkemli yemeklerle kendinden söz edilmesini istemiş, sarayının ihtişamını, zenginliğinin, zevkli tercihlerinin bilinmesini istemiştir. Müzik ve tiyatroya ilgili olmuştur. (Susan, 2004, S:4'den akt. Arabalı Koşar, 2007, S: 112-113)

XIV. Louis, İspanya ve Avusturya Hanedanlığı'ndan olan karısı Maria Therese ile olan evliliğinde de sadık bir eş olmamıştır. Resmi ve gayriresmi biçimlerde hayatına pek çok kadın girmiş olup haremi oldukça kalabalık bir kraldır. Katolik bir ülkenin kralı olmasına rağmen, hayatındaki tutum ve davranışları inancının ötesindedir. Zevk ve sefaya düşkün bir kral olan XIV. Louis, özel hayatı da dahil olmak üzere, gerek ülkesine getirdiği huzur gerekse kalkınma politikası ve ülkesini yönetim biçimi, dönemindeki sanatta ve bilimde olan yeniliklerle Fransa tarihinde 'Güneş Kralı' olarak önemli bir yere sahip olmuştur.

XIV. Louis döneminde Fransa pek çok alanda yüksek estetik anlayışına sahiptir. Dokumacılıkta, bahçe tasarımında, mobilyada, mimaride...vb. pek çok alanda yenilikler yapılmıştır.(Susan, 2004, S:4'den akt. Arabalı Koşar, 2007, S: 112-113; Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

“Courbert'in önerisi ile 17.yüzyılda XIV. Louis goblen fabrikasını satın almıştır. Versailles Sarayı'na ait tüm sanatçıları merkezi bir atölyede

bir araya getirerek sarayın iç dekorasyonunu yenilemeye girişmiştir.”
(Susan, 2004, S:4'den akt. Arabalı Koşar, 2007, S: 112-113)

XIV. Louis'in gösteriş ve ihtişama olan merakı ilk olarak sarayındaki tasarımlara yansımıştır. XIV. Louis'nin hedefi mutlak ve merkezîyetçi hakimiyetinin sembolü olarak Versailles Sarayı'nı göstermektir. Tıpkı mutlak gücünün herkes tarafından hissedilmesini istediği gibi, sarayının görkemiyle de herkesin dilinde olmak istemiştir. Maliye bakanı J.B. Colbert'in de önerileri ile sadece sarayda değil Fransa'da da dekorasyon üzerine, içinde pek çok alanı barındıran yeniliklere öncülük yapmıştır. Dokumacılık, kumaş, duvara asılan işli örtüler, ipek, mobilya ve iç dekor tasarımını oluşturan alanlardaki gelişmeler ticaretin de gelişmesini sağlamıştır. Bir moda akımı başlatılmış, deniz yoluyla ticaret ağı genişlemiştir. Bu dönemde Fransa'nın lehine olan bir vergi sistemi düzenlenmiştir. XIV. Louis yönetimi ele aldığı anda vergileri indirmiş, hem aristokratlar ile uzlaşmayı başarmış hem de bu yapılan ticari yeniliklerle ekonomiyi canlandırmıştır. Fransa için ekonomi bir reformdur. İtalya ve Hollanda'dan tasarım konusunda alanlarında uzman kişiler getirilmiş ancak Fransız tasarımcıların ülke dışına kalıcı olarak taşınması ve başka bir ülkede sanatını icra etmesi yasaklanmıştır. XIV. Louis'nin hedefi hem diğer ülkelerdeki hem de kendi ülkesindeki işinde mahir tasarımcılarla sarayı dört bir koldan mükemmel bir şekilde dizayn ettirmektir. Dönemin tasarımını etkileyen akım barok akımı olmuştur. (Susan, 2004, S:4'den akt. Arabalı Koşar, 2007, S: 112-113; Kutlu Altan, 2015, S:62)

Barok kelimesi; İtalyanca “karışık inci” anlamına gelen “barroco” kelimesinden, Portekizce ‘çarpık çurpuk inci’ anlamındaki “barucca” kelimesinden türemiştir. İtalya'da doğan Barok Akımı, 16. Yüzyıl'ın sonu ile 18. Yüzyıl'ın başı arasında oluşan ve gelişen bir akımdır. Tüm Avrupa'nın etkilendiği bu akımın en yoğun ve ihtişamlı yaşandığı ülke Fransa'dır. (Kahyaoglu, 2010-2011, <http://mkahyaoglu.yasar.edu.tr/> , S:1'den akt. Çamur, 2015, S:12)

“Barok Dönem amansız karşıtlıkların, şiddetli savaşların ve büyük boyutlu toprakların ele geçirilmesinin dönemidir. Yine aynı dönem akıl ve imgelemin bilimsel araştırmaların ve sanatsal yaratıcılığın yeni dünyalara kapı açtığı bir “Akıl Çağı”dır.” (Kahyaoglu, 2010-2011, <http://mkahyaoglu.yasar.edu.tr/> , S:1'den akt. Çamur, 2015, S:12)

Barok üslubu, papazlar tarafından da onaylanan ve dini yayma, katolikliği teşvik notasında kiliselerde de tercih edilen bir tarz olmuştur. Çünkü bu üslubun doğuşunun temelinde Katolikliği yaymak amacı yatmaktadır.

“Barok tasarım anlayışı insanları Katolik yapılara çekmek amacıyla yaratılmıştır, bu yüzden Barok akımında tüm detaylar daha fazla hareket ve daha kolay anlaşılabilirlik prensiplerine hizmet etmektedirler. Bu prensipler insanları suçluluk duygusu ve korkuyla kiliseye gelmek zorunda bırakan eski düzenin aksi bir yaklaşımı göstermektedirler. İnsanları özgür iradeleriyle, sempati yaratarak kiliselere getirmek için, ilgilerini çekmeyi amaçlayan, eski düzenin aksine onları kandırmayı değil onlara değer vermeyi temel alan bu anlayışın yapılarında dekorasyon karakteri yüksek, hareketli, renkli, çekici bir tablo oluşturulmuştur.”
(Kutlu Altan, 2015, S:62)

Barok Dönemi; kudretin, ihtişamın ve aşırılığın hüküm sürdüğü bir dönemdir. Gösteriş ve şaşaaanın egemen olduğu bu dönemde, ülkelerin ekonomik bakımdan zenginliklerini yansıtmalarının en rahat yoludur. Kilise, sanatın bu çizgisiyle kendi gücünü özendirici bir tabloyla insanlara sunmuştur. Bu hedefi amaçlayan sadece kilise değildir, XIV. Louis de kendi merkeziyetçiliğini Barok üslubuyla perçinlemiştir. Üstelik bunu Avrupa’daki diğer krallıklardan daha başarılı bir şekilde yapmıştır. Zenginliğini sarayındaki mobilyalarla, halılarla, giydikleri kıyafetlerle, tablolarla bir bütün halinde Barok’u yansıtan bir üslupla sergilemiştir. Sadece bunlarla da kalmayıp bahçe tasarımına da yansıyan bu üslubu bahçesinde ilk kullanan Fransa’nın soylularından Nicolas Fouquet olmuştur. Şatosunun bahçesini barok üslubuna göre tasarlayan, iç ve dış mimarisini de aynı şekilde yaptıran Fouquet’i XIV. Louis de beğeni ile karşılamış, kendi sarayını daha görkemli ve gösterişli bir hale getirmesi için bu tasarımdan etkilenmiştir. (Tunner, 2005, S:166’dan akt. Özgen, 2010, S:27)

“Barok bahçelerin temel unsurları; bahçelerdeki ana akslar, büyük yürüyüş yolları, parterre’ler, budanmış ağaçlar, bahçenin içinde ve dışında oluşturulan odak noktaları, aksların birleşimlerine yerleştirilmiş merdivenler, heykeller ve çeşmeler olmuştur.” (Tunner, 2005, S:166’dan akt. Özgen, 2010, S:27)

XIV. Louis Versailles Sarayı'na o kadar önem vermiştir ki sarayının her detayının mükemmel olması için işinde mahir olan herkesi sarayında çalıştırmıştır. Barok üslubundaki bahçesini görmek için özel ve değerli misafirlerini ağırlamıştır.

“XIV. Louis, birçok resmi görevlinin, aristokratın ve elçinin ziyaret ettiği Versailles Bahçeleri'nin ziyaretçilere nasıl gezdirileceği ile ilgili bir klavuz düzenlemiştir.” (Berger, 1997, S:113'den akt. Özgen, 2010, S:87)

Tamamen Barok'u yansıtan mobilyalarındaki oymalar, mermer detaylar, nizami ama karışık motifler, halılardaki desenler, tabloların görkemliliği, renklerin göz alıcılığı, elbiselerin kabarıklığı ve göz alıcı oluşu, tüm bunlar bir bütün halinde sarayda var olunca adeta bir görsel şölen halinde XIV. Louis'in gücünü gözler önüne sermiştir.

XIV. Louis döneminde barok esintisi her noktada etkisini gösterdiği gibi giyimde de kendini göstermiştir. Bunun öncülüğünü gösteriş ve mutlakiyetin kralı XIV. Louis yapmıştır. Terzilik mesleği, önceki dönemde hizmetçiler tarafından yapılıyorken XIV. Louis, işleri sadece elbise dikmek olan terzilik mesleğini gündeme getirerek onlar için esnaf odasını oluşturmuştur.

Abartı ve gösterişin akımı olan Barok üslubunun en önemli unsurları olan parlak kumaşların, taşların, aksesuarların kullanımında terziler alıcıları teşvik etmiştir. O dönemde elmas, değerli taşlar sıralamasında ilk ona dahi girmezken XIV. Louis elmasının değerini kavramış, gösterişli bulmuş ve tüm aksesuarlarında, kıyafetlerinde elmaslara yer vermiştir. XIV. Louis'nin değer verdiği ve kullandığı bir şey başta kendi ülkesi olmak üzere devamındaki süreçte Avrupa'da da ilgi odağı olmaya başlamıştır. O dönemde topuklu ayakkabıyı kullanan ilk kişi XIV. Louis olmuştur. Dönemin başlarında kadınlar topuklu ayakkabı giymezken erkekler giymişler ancak sonrasında erkeklerin topukları kısılırken kadınların topukları yükselmeye başlamıştır.

Erkeklerin ve kadınların giyimde ortak noktalarından biri dantel olmuştur. Dantel detayı giysilerde özenle kullanılmıştır. Erkeklerin boyunlarında ve kol manşetlerinde dantel çok önemliyken kadınlar bellerini iyice sıkın ve göğüslerinin dik durmasını sağlayan korseler kullanmışlardır. Fil dışından yapılan bu korselere o dönemde 'busk' adı verilmiştir. Korselerin dikliği ve sağlamlığı demirle sağlanmış, gündelik

giyilen korseler ise kemikten yapılmıştı. 1620'lerde ipek kumaş tercih edilirken otuzlarda saten kumaş daha ön plana çıkmış fakat dantel etkisini korumuştur. Erkeklerde de kadınlarda da elbiselerin kolları kabarıktır. Elbiselerin uçları yerlere değmiş, elbiselerin uzun ve kabarık duruşları heybet ve nahifliğin harmanlandığı bir estetiği oluşturmuştur. (Berger, 1997, S:113'den akt. Özgen, 2010, S:87)

Ketenin, ipeğin, satenin ve dantelin hakim olduğu giysiler, yıl yıl belli değişimlere uğrayarak Barok etkisiyle dönemini tamamlamış, erkeklerin kısa pantolon tercihi 1920'lerde tekrar moda olmuştur. XIV. Louis, pelerinin yerine manto kullanımını başlatmıştır. Versailles Sarayı adeta modanın kalbi olmuştur. Her ne yenilik yapılmışsa ilk kez bu sarayda görülmüştür. Çünkü yeniliklerin babası XIV. Louis'dir. (Berger, 1997, S:113'den akt. Özgen, 2010, S:87)

1.4. J.B.P. MOLIERE'İN DÖNEMİNDE FRANSA'DA SANAT, BİLİM VE DERGİCİLİK ALANLARINDAKİ GELİŞMELER

XIV. Louis her alanda olduğu gibi bilim ve sanat alanında da yenilikçi bir kraldır. Yaptığı tüm yeniliklerin ardında, merkeziyetçi sistemini ve mutlak iradesini sergilemek niyeti vardır. Gücünü, zekasını farklı alanlarda denememişi deneyerek, görkemini yaratıcılıklarla besleyerek Avrupa'nın ve gözleri önüne sermiştir.

Dönemin maliye bakanı Colbert'e XIV. Louis kraliyetin yapıları ile ilgilenmesi yetkisini de vermiştir. Colbert'den önce XIII. Louis Dönemi'nde 'Kraliyet Akademisi' kurulmuştur. Bu akademi edebiyat alanındadır. Mazarin döneminde ise görsel sanatlar alanının içinde barınan heykel, resim alanlarında bir akademi kurulmuştur.

Kendi döneminden önceki krallardan, öncülüğü, mutlakiyeti ve yenilikleriyle ayrılan XIV. Louis, çocukluğundan beri sanatla iç içe büyümüş bir kraldı. Tiyatroyu annesi sayesinde sevdiği söylenen kral çocuk yaşta bale eğitimi de almıştır. Hükümdarlık döneminde dans ve müzik akademisi kuran XIV. Louis, Colbert'i heykel ve resim alanlarında kurulan akademinin baş hamisi yapmıştır. XIV. Louis'in kurduğu bu akademiler Avrupa'da ses getirmiştir.

Sanat kuruluşları konusunda öncülük ettiği gibi bilim kuruluşları konusunda öncülük eden Colbert, XIV. Louis'in de onayı ve desteği ile 1666 yılında "Kraliyet Bilim Akademisi"ni kurmuştur. Bu akademi, bilim insanları ve aristokratlardan oluşmuştur. Colbert, böyle bir kuruluşun devlet için önemini farkındaydı.(Berger, 1997, S:47'den akt. Özgen, 2010, S:23)

"Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin ticaret, ulaşım ve savaş araçları açısından önemini farkında olan Colbert, Kraliyet Bilim Akademisi'nin kurulması konusunda yardımcı olmuştur." (Berger, 1997, S:47'den akt. Özgen, 2010, S:23)

Bir ülkenin var olabilmesi için gereken tüm dinamikler; din, hukuk, bilim, sanat...vb. XIV. Louis'nin mutlak iradesinde ve hükmünde toplanmıştır. Tüm alanlarda kendini simgeleyen usulleri ve üslupları tercih etmiş olan kral, adeta kendi portresini Fransa coğrafyasına resmetmiştir.

Fransa'nın ilk dergisi, içinde Theopraste Redout'un yazılarının olduğu "Journal des Savants" dergisidir. Theopraste Redout Fransa'da ilk gazeteyi de çıkaran kişidir. 1665 yılında yayımlanan derginin içeriği bilimdir. Ardından 'Mercure Galant' dergisi yayımlanmıştır. Bu dergi tüm Avrupa'da ve dünyada ses getirmiş ve öncü olmuştur. Süreç içinde yayımlanan diğer dergiler ise Revue des Deux Modens ve le Correspondant dergileridir. Dergiler 17. yüzyıl itibari ile yıllık yerine aylık biçiminde yayımlanmaya başlamıştır. Bu iki dergi siyasi ve Katolik mezhebi ile ilgili konuları içinde barındırır. (Berger, 1997, S:47'den akt. Özgen, 2010, S:23;Yapar, 1999, S:24)

Fransa'da yayımlanan ilk kadın dergisi "La Muse Historique"tir.

"Fransa'da yayımlanan ilk kadın dergisi 1650-1665 yılları arasında yayımlanan La Muse Historique adlı dergidir. Ancak bu derginin kadınlardan çok erkeklere seslendiği söylenebilir." (Yapar, 1999, S:24)

Sosyal ve sanatsal konuların yer aldığı bu dergi haftalık şekilde yayımlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. J.B.P. MOLLİERE'İN HAYATI VE TİYATRO SÜRECİ

Jean Baptiste Poquelin Moliere, 15 Ocak 1622 yılında Fransa'nın başkenti Paris'te doğmuştur. Moliere doğduğunda ülkeyi XIII. Louis yönetmektedir. Fransa'nın iç karışıklıklarının yoğun olduğu bu dönemde, Kardinal Richlieu, Protestanlar ve Katolikler arasında yaşanan mücadeleleri, aldığı sıkı ve baskıcı tedbirlerle kontrol altında tutmuştur.(Bainville, 1938, S:190-230)

“O zamanın başkenti, bugünün göz kamaştırın Paris'i değildir; Orta Çağ'ın öbür Avrupa kentlerinden biraz daha iyice, aşağı yukarı yarım milyon insanın yaşadığı, yabancı istilalara karşı surlarla çevrili bir kenttir.” (Ofazoğlu, 1978, S:10)

Bu baskı ortamında dünyaya gelen Moliere, on bir yaşındayken annesini kaybetmiştir. Annesinin ölümünden bir yıl sonra, babası başka bir kadınla evlenmiştir. Moliere'in bakımını babası ile birlikte üvey annesi üstlenmiş ancak üvey annesi de üç yıl sonra hayatını kaybetmiştir. Çocukluk dönemini anne şefkatinden yoksun geçiren Moliere'in oyunlarında işlediği bazı kadın karakterlerin üvey annesini temsil ettiği, bazıların ise öz annesini temsil ettiği düşünülmektedir. Turan Ofazoğlu, Moliere'in oyunlarında anne sevgisinin pek yer almamasını Moliere adlı kitabında bu duruma bağlamıştır. (Ofazoğlu, 1978, S:5-21)

Moliere'in babası Jean Poquelin bir döşeme ustasıdır. Ancak sıradan bir döşemeci değildir. Sarayda görev alan Jean Poquelin'in mali durumu gayet iyidir. İkinci eşinin ölümünün ardından oğlu Moliere'i Cizvit papazları tarafından yönetilen ve dönemin en iyi okullarından olan College de Clermont'a yazdırmıştır. College de Clermont, kendi bünyesinde eğitim gören gençlere Cizvit fikirlerini aşlamıştır. Başarılı

gördüğü gençleri tarikatına kabul etmiş ve derin bilgileri, öğrencilerin tarikata kabu- lünden sonra onlarla paylaşmıştır. İyi eğitilmiş gençler, daha sonra bu tarikata üyeyken pek çok önemli yere getirilmiş ve fikirleri yaymak için kullanılmıştır. Cizvitler kendi- lerine karşı ya da negatif olan bir tutumla karşılaştıklarında asla açıktan açığa tartışan ve rengini belli eden bir topluluk olmamıştır. Stratejik bir biçimde kurumlara, merkez- lere, otoritelere sızarak fikirlerini aşılamaaya çalışmışlardır. (Özençel, 2012, S: 3)

Moliere, din çatışmalarının yoğun olduğu bir dönemde, koyu Katolik bir kuru- mun baskıcı sisteminde eğitim görmüştür. Bu aşamada Cizvitler hakkında kısaca şun- lar söylenebilir:

“Cizvit; (Latince: Societas Iesu) İsa Derneği (İng.Society of Jesus) ola- rak anılan. 1534 yılında Ignatius of Loyola tarafından kurulan, Tür- kiye’de İsa’nın askerleri adıyla bilinen tarikatın adıdır. Başlıca eğildik- leri alanlar misyonerlik ve eğitimidir.” (Özençel, 2012, S: 3)

Cizvit Papazları tarafından yönetilen College de Clermont’da Moliere’in ne ka- dar süre eğitim aldığına dair net bir bilgi yoktur. Ancak okulda Fransızcanın yanı sıra genellikle Latince eğitim vermişlerdir. Öğrencilere; felsefe, dilbilgisi, edebiyat alan- larında dersler de göstermişlerdir. Felsefe alanında Aristoteles’i, Cicero’yu ve Quinti- lianus’u örnek almışlardır. Moliere’in ise tiyatro tutkusu okul sürecinde de devam et- miştir. (Ofllazoğlu, 1978, S:11)

“Cizvitlerin okulunda tanıdığı ozan Cyrano de Bergerac’ın bazı farslar yazmasına yardım ettiği ve bunların birinden aldığı bir parçayı Sca- pin’in Dolapları’nda kullandığı, bu davranışını ‘Benim olanı nerde bu- lursam alırım’ diyerek savunduğu bilinen gerçeklerden.” (Ofllazoğlu, 1978, S:11)

Moliere; College de Clermont’da eğitim gördükten sonra hukuk alanında eğitim almıştır. Çok kısa bir süre avukatlık yaptığı da söylenir ancak babası, oğlunun döşeme ustası olup baba mesleğini sürdürmesini istemiş, saraydaki mevkiini oğluna devret- meye niyetlenmiştir. Moliere bir dönem babasının saraydaki işlerine yardım etmiş hatta tiyatroya mesleki anlamda ilk adımını da bu süreçte atmıştır.

Moliere’in içine tiyatronun tohumları, küçük yaşta, dedesi ile birlikte izlemeye gittiği oyunlarda atılmıştır. Dedesi ile birlikte Paris’te ki ünlü tiyatro topluluğu Hotel

de Bourgogne'nun oyunlarını defalarca izlemiştir. Profesyonel olarak tiyatro hayatına atılmadan önce, tiyatroya duyduğu sevgi ve ilgi sebebiyle ünlü İtalyan Commedia dell'Arte oyuncusu Scaramouche'dan mimik dersleri almıştır. (Oflazoğlu, 1978, S:11)

Moliere'in tiyatroya başlama kararı almasında dönüm noktası olarak sayılabilecek olan olay şudur: Moliere, babasının yaşlılık yıllarında saraydaki döşeme işi ile ilgilenmiştir. XIII. Louis tarafından döşeme ustası olarak bir tiyatro topluluğu ile birlikte turneye gönderilmiş ve bu tiyatrodan Madeleine Bejart adında kendisinden yaşça büyük bir kadın oyuncuya aşık olunca bu durum, Moliere'in istediği mesleği seçmesine vesile olmuştur. Döşeme işini bırakmış, aşık olduğu kadın Madeleine Bejart ve onun ekibi ile birlikte tiyatro yapmaya karar vermiştir.

Moliere; 1643 yılında Madeleine Bejart ile birlikte “Yüksek Tiyatro” anlamına gelen “Lllustre Theatre” isimli özel bir tiyatro kurmuştur. Gerçek adı Jean Baptiste Poquelin olan Moliere, tiyatroya başlamasıyla birlikte sahne adı olarak bir kasabanın ismi olan “Moliere” adını kullanmaya başlamıştır. Kurdukları bu tiyatroyu belli başlı oyuncuların kâra da zarara da ortak olmasıyla yürütmeye çalışmışlardır. Tüm oyuncular aynı zamanda aylık ödeme sistemi ile çalışmışlardır. Melahat Özgü'nün “Tiyatro Araştırma Dergisi”nde anlattığı üzere, bu tiyatro topluluğunun her topluluk gibi belli kuralları vardır. Tiyatrodan ayrılmak isteyen kişiler bu durumu dört ay öncesinden bildirmek zorundadır. Kurallara göre oyunlardaki rol dağılımını sadece oyunun yazarı yapmıştır. Baş roller belli kişilerin arasında değiş tokuş edilmiştir. Baş rolleri oynayacak yalnız üç kişi vardır, bu kişiler: Moliere, Madeleine Bejart ve ağabeyi G. Clerin Joshep Bejart'dır. Baş rol oynayabilecek tek kadın oyuncu olan Madeleine Bejart ise istediği rolü seçmekte özgür olmuştur. Kendi istek ve arzularının hüküm sürdüğü bu tiyatrodaki onları oyuncu açısından zorlayan şeylerden biri de Madeleine Bejart'ın ağabeyinin kekeme, küçük kardeşinin ise şaşı ve topal olmasıdır. Provalarını yapmak için “Top Oyun Evi” diye adlandırılan bir spor evini kiralamışlardır. Yüksek fiyatla kiralandıkları bu alanı idare etmeleri ve dönemin önemli tiyatrolarından olan Hotel de Bourgogne ve Theatre de Marais ile başa çıkmaları çok zor olmuştur. Paris'in ünlü ve önemli tiyatrolarının arasında isimlerini duyurmak, oyuncularının ve oyunlarının kalitesi ile pek mümkün olmamıştır. O dönemde Madeleine Bejart'ın akrabası Tristan d'Hermitte bir oyun yazarıdır. Yazmış olduğu “La Mort de Seneque” ve “La Mort de Chrispe” adlarında iki dram vardır. Madeleine Bajert bu oyunları Tristan'dan istemiş

ve ekibi ile birlikte bu oyunları sahnelemiştir. Kendisi başarılı olsa da seyirciden umulan tepkileri alamamıştır. İlerlemeleri, tüm bu süre zarfında çoğunlukla tiyatro tecrübesi Moliere'den fazla olan Madeleine Bejart'ın kararları doğrultusunda olmuştur. Bazı soylu tanıdıklarını aracı yaparak sarayda oynamak isteseler de farklı problemlerle uğraşmaktan istekleri üzerine çok eğilemezler ve maddi sıkıntılarla boğuştukları bir döneme girmişlerdir. (Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

Lll'ustre Theatre olarak yaşadıkları bu zorlu süreçleri devam ederken 1644 yılında Moliere, Racine'nin yazdığı ilk tragedya olan "La Thebaide" adlı oyunu sahneye koymuştur. Ancak bu oyundan maddi bir gelir elde edememişler ve oyun başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Komedyada çok başarılı olan Moliere, aynı başarıyı tragedyada göstermemiştir. Bu durumun dış görünüşü ile ilgili olabileceğini söyleyenler de vardır:

"Pek yakışıklı sayılmaz; kısa boylu ama uzun bacaklı; gözleri ayrık; ağzı büyük, dudakları kalın. Tragedyada onu baltalayan bu özellikler, komedyada işine yaramakta." (Oflazoğlu, 1978, S:14)

Tragedyaya komedyadan daha saygı duyulduğunu düşündüğü için tragedya sahnelemek istese de kariyerini iyi bir komedyen ve iyi bir komedyen yazarı olarak sürdürmüş ve de tamamlamıştır. Moliere'in döneminde tiyatro eski zamanlardaki gibi saygı duyulmayan bir alan değildir:

"Oyunculuk mesleği Ortaçağın sonu ile Rönesans'ın başlangıcında olduğu kadar hor görülmemekte ve zamanın güçlü adamı Richelieu tiyatroyu koruduğu, hatta birkaç oyun bile yazdığı için halkın tiyatroya saygı duymaya başladığı bile söylenebilir." (Oflazoğlu, 1978, S:13)

Lllustre Theatre'in topluluk olarak tüm çabalarına rağmen başarısızlıkları devam etmiştir. Ancak ekip olarak çabalamaya devam edip direnmeye çalışmışlardır. Uzun süre borçlarla meşgul olan ekip, tekrar bir yer kiralama çabasına girmişler ve bir dans salonu kiralamışlardır. Saint Germain'de kiraladıkları bu salon onların maddi anlamda daha çok sıkışmalarına sebep olmuştur. (Oflazoğlu, 1978, S:5-21)

"Borçlar, git gide büyür, hem de öylesine ki alacaklıların sabırları tükenir ve Moliere zindana atılır. Zindandan onu, borçlarını ödeyerek dostları kurtarır. Sonunda babası da yardım eder." (Özgü, 1974. S:2)

Moliere'in büyük bir gönül bağı ile başladığı ilk profesyonel tiyatro tecrübesi hüsrarla sonuçlanmıştır. Yaşanan maddi zorluklar, topluluğu kaçınılmaz sonlarına götürmüştür. 1643 yılında Madeleine Bejart ile birlikte kurdukları Lllustre Theatre'ı 1646 yılında borçlar ve maddi imkansızlar yüzünden dağıtmak zorunda kalmışlardır.

Moliere, 1646 yılında dağılan tiyatro topluluğu "Lllustre Theatre"nın ardından ekibinde kalan güvenilir kimselerle gezici tiyatro yapmaya başlamıştır. Gezici tiyatro dönemi on üç yıl sürmüştür. Bu süre zarfında Fransa'nın pek çok yerini gezmiş ve bu yerlerde temsiller vermiştir.

Geçirdiği bu zamanda edindiği tecrübeler tiyatrocunun kimliğine büyük katkı sağlamıştır. Farklı şehirler, farklı insan profilleri görmüş; on üç yıl boyunca gözlemlediği bu insanlar, oyunlarını yazarken karakter yaratımında, gerek postür gerekse karakteristik özellikler bakımından Moliere'e zengin fikirler sağlamıştır. Gezdiği şehirlerde halkın ne tür oyunlardan hoşlandığını, hangi farklı toplulukların şehirlerde dolaştığını öğrenmiştir. Lyons'a gösteri için gittiği sırada İtalyan tiyatrosu "Commedia dell'Arte" ile tanışan Moliere, bu üslubu ve halkın bu tarz oyunlara olan reaksiyonunu beğenmiştir. İlk olarak bu üslupta yazdığı iki kısa güldürüsünden sonra, 1653 yılında, Şaşkın "L'Etourdi" adlı oyununu yazmıştır. Daha sonra bu üslupta çok başarılı oyunlar yazmaya ve sahnelemeye devam etmiştir. (Oflazoğlu, 1978, S:5-21; Nutku, 2011, S:20-212)

"İlk başarılı oyunu olan Şaşkın'ı yazmadan önce bir iki kısa güldürü yazmıştı; Soytarının Kıskançlığı ve Hekim Uçtu. Her iki oyun da comedia dell'arte erudita üslubunda yazılmıştı; yani bu oyunun yazılışı daha ince çizgili bir güldürüyü getiriyordu. Bunlar için Moliere, İtalyan ustalarının oyunlarını örnek olarak seçiyordu. Bu ilk oyunlar o dönem için oldukça başarılı olmakla beraber, yazarın sonradan ustalıklı işlediği dolantı düzeninden ve Moliere'in asıl büyüklüğünü getiren toplumsal eleştiriden yoksundu." (Nutku, 2011, S:210)

Moliere'in on üç yıllık gezici tiyatro dönemi, kendisini keşfetmesini sağlamıştır. Yazdığı "Şaşkın" adlı komedyasından sonra asıl yeteneğinin komedyada olduğunu kabul etmiş ve sonrasında üzerine yenilikler ekleyerek yeni komedyalar yazmaya devam etmiştir. 1656 yılında kendine kattığı tecrübelerle daha usta bir eser olan "Küskün

Aşıklar” ve Sechi’den esinlendiği “Bencil” adlı komedya yazmıştır. Tiyatroda benliğini bulmuş, bu taşra döneminde edindiği tecrübeler Moliere’e kraliyetin kapılarını açmıştır. (Oflazoğlu, 1978, S:5-21; Nutku, 2011, S:20-212)

Moliere, gezici tiyatro sürecinin ardından 1658 yılında Louvre’a gelmiştir. Oyununu burada döneminin kralı XIV. Louis’ye izletme fırsatını yakalamıştır. İlk gösterimini tragedya olarak tercih etse de beklenilenin altında bir tepki ile karşılaşmıştır. Bu izlenimi hemen silmek için bir komedya oynamıştır. Moliere gezici tiyatro döneminde gözlemlediği İtalyan tiyatro topluluklarının oynadığı oyunlardan esinlenerek yazdığı komedi oyunuyla kraliyetin beğenisini toplamıştır. Moliere yakaladığı bu fırsattan sonra ekibi ile kralın koruması altına girmiş ve yerleşik, düzenli bir tiyatro sistemine geçiş yapmıştır. Turan Oflazoğlu Moliere’in Kraliyet Tiyatrosu’na geçiş sürecini şöyle anlatmıştır:

“Kral gösteriyi pek beğenir; topluluğun Paris’te kalması ve Louvre’un kanatlarından birinde bulunan Pett-Bourbon’daki krallık tiyatrosundan yararlanması için izin verir.” (Oflazoğlu, 1978, S:14-15)

Moliere’in kraliyet tarafından beğenildiği ve imkanlar sağlandığı dönemde sarayda tiyatro yapan ve beğenilen İtalyan bir topluluk vardır. Diğer farklı toplulukların yanı sıra bu İtalyan tiyatro topluluğu dikkat çeken ve kralın takdirini kazanmış bir topluluktur. Bu durum başlarda Moliere’i zorlasa da komedyadaki kabiliyeti sayesinde ilerleyen süreçlerde büyük başarılar kazanmış ve yıldızı parlamıştır. Melahat Özgü’nün anlatımına göre Moliere; ilk zamanlarda Petit Bourbon’un sahnelerini bu İtalyan toplulukla ortak olarak kullanmaya başlamıştır. Ancak ilerleyen zamanlarda XIV. Louis’in desteğini ve yakınlığını o denli kazanmıştır ki bu durum diğer kişilerin Moliere’i kıskanmasına neden olmuştur.

Moliere artık komedya alanında rakibi olmayan bir hâl içine girmiştir. Bu süreçte edindiği tecrübelerle birlikte oyunlarının çıtası da yükselmeye, yazdığı oyunlar daha cüretkâr ve iğneleyici olmaya başlamıştır. Bu durum, kilise başta olmak üzere halkın ve soyluların tepkisine neden olmuş ancak dönemin aydın kralı XIV. Louis, her koşulda Moliere’in arkasında durmuş ve desteğini ondan esirgememiştir. Bazı durumlar karşısında zaman zaman kendisine ısmarlama oyunlar yazdırdığı da olmuştur. (Oflazoğlu, 1978, S:5-21; Nutku, 2011, S:20-212)

Moliere, Kraliyet Tiyatrosu'na geçtikten dört yıl sonra, 1662 yılında, özel hayatıyla ilgili bir durum meydana gelmiştir. Bunun bir rivayet olduğunu söyleyenler olsa da bu olayın Moliere'in sonraki süreçte yazdığı oyunların içeriğini etkilediğini söyleyenler de vardır. Moliere'in, tiyatroya başlamasına sebep olan aşkı Medeleine Bejart'ın on yedi yaşındaki kızı ile 1662 yılında evlendiği ve ardından da bu genç kız tarafından aldatılıp kızdan boşandığı ve bu durumun onu üzere çok etkilediği rivayet edilmektedir. Hatta evlendiği kişinin kendi öz kızı olduğunu söyleyenler de vardır. "Kocalar Mektebi" ve "Kadınlar Mektebi" oyunlarını yazma nedeninin yaşadığı bu hüsrana olduğu düşünülmektedir. Bu oyunlar halk tarafından olumsuz eleştiriler almıştır. Moliere buna cevaben "Kadınlar Mektebinin Tenkidi" oyununu yazmıştır. Moliere, bu ve bundan sonra yazdığı oyunlar ("Zoraki Evlenme", "Don Juan", "Kibarlık Budalası", "George Dandin" ve özellikle de "Tartuffe" oyunu) nedeniyle kilise başta olmak üzere, kendisini kıskanan oyuncular, soylular ve halk tarafından tepkilere maruz kalmıştır. Ancak bu süreçte XIV. Louis, Moliere'i hep desteklemiştir. Kralın desteğini alan Moliere ise yazmaktan geri durmayarak kalemını hep keskin tutmuştur.

Bir süredir hasta olan Moliere; 10 Şubat 1673 tarihinde kendi yazdığı "Hastalık Hastası" oyununu sahnelerken sahnede şiddetli bir öksürük krizine girmiş ancak var gücü ile oynamayı sürdürüp oyundan sonra bîtap bir durumda evine gitmiştir. Evinde tekrar şiddetli bir öksürük krizine yakalanan Moliere, o gece hayatını kaybetmiştir. Moliere, eserlerinde doktorlara eleştirel yaklaşımı sebebiyle tıp alanında hizmet verenler tarafından sevilmemiştir. Moliere'in "Hastalık Hastası" oyununda doktorlara yönelik taşlamalarının ardından ölümünün bu oyuna denk gelmesine karşın tıp alanında hizmet verenler bunun ilahî bir adalet olduğunu düşünmüşlerdir. Moliere ölüm döşeginde yattığı sırada, tedavisiyle hiçbir hekim ilgilenmek istememiştir. Sivri kalem yüzünden doktorlardan başka din adamları tarafından da hoş karşılanmayan Moliere, bilhassa 'Tartuffe' oyunundan sonra kilise ile arasını açmıştır. Papazlar, Moliere'i ölümünün ardından, Hristiyan geleneklerine göre ve Hristiyan mezarlığına gömmeyi kabul etmezler. (Ofllazoğlu, 1978, S:5-21; Nutku, 2011, S:20-212; Nabi, 1953, S:4-20)

"Saint-Eustache Papazı dinî tören yapmayı reddetti. Moliere'in dul karısı gidip Kral'ın ayaklarına kapandı. Kralın araya girmesi sayesinde,

Başpiskopos gömülmesine izin verdi, ancak gün saatleri dışında ve törensiz gömülecekti. Böylece 24 şubat 1673 günü, birkaç papaz gece karanlığında cenazesini Saint- Eustache mezarlığına götürdü. Dünyanın en büyük adamlarından biri böyle sessizce ve adeta hakaretle gömüldü.” (Nabi, 1953, S:8-9)

Kendi doğrularını yazdığı komediyalarla insanlara aktaran Moliere, her zaman cesur bir yazar olmuştur. Üç çocuk babası olan Moliere’in iki çocuğu küçük yaşta hayatını kaybetmiştir. Dürüst ve iyi kalpli biri olarak betimlenen Fransız oyun yazarı Moliere, komedyada evrensel bir kimliğe ulaşmıştır. İyi kalpli ve dürüst olduğu söylenen Moliere, Comedie Française’in de temellerini atmıştır. (Oflozoğlu, 1978, S:5-21; Nutku, 2011, S:20-212; Nabi, 1953, S:4-20)

2.1. J.B.P. MOLIERE’İN ÜSLUBU VE OYUNLARI

Moliere, pek çok yazar gibi kısıtlı bir sınıfta yaşamını geçiren bir kimse değildir. Babasının saray döşemecisi olması nedeniyle maddi anlamda rahat bir çocukluk geçiren Moliere, saraya da babasının işi nedeniyle rahatlıkla girip çıkabilen biridir. Ardından Cizvit papazlarından aldığı Skolastik eğitimle dini değerlerin baskın olduğu bir sınıfı da görme imkanını yakalamıştır. Hukuk eğitimi alması da bir insan olarak dönemin hukuk sistemine vâkıf olmasını sağlamıştır. Ardından, tiyatroya başladığı süreçte, babasının desteğini görmemesi üzerine yoklukla geçen uzun yılları olmuştur. Gezici tiyatro yaptığı dönemlerde, farklı kültürlerden ve sosyoekonomik sınıflardan insanları tanıma fırsatı yakalamıştır. Olgunluk döneminde Kral’ın kanatları altına girmesi ile birlikte saray ortamına geri dönmüştür. Geçirdiği yıllar boyunca zihninde sayısız insan tipi biriktirmiş ve tüm bunları harmanlayarak oyunlarında önemli karakterler yaratmıştır.

Moliere alt, orta ve üst sınıfa hâkim bir yazardır. Hepsinin zaafalarını öğrenmiştir. İsteklerini, arzularını, eksik yanlarını gözlemlemiş ve pek çok olaya şahit olmuştur. Tüm bu etkenler, onun evrensel bir yazar olmasına zemin hazırlayan durumlardır. Döneminde dilini kaba bulanlar olmuştur. Şiirsellikten uzak bir üslupta oyunlar yazan

Moliere'in eserlerini değersiz görmüşler, ancak onun eserleri kendi döneminin tarihsel, siyasal ve politik konuları hakkında okurlara ve izleyicilere derin ip uçları vermese de her devrin insanında olabilecek eksik ve zayıf yönlerini, zaafalarını anlatmıştır. İzleyicileri ve okurları "insan" denilen varlığı tanımaya ve anlamaya yöneltmiştir. Soylu kadınları, huysuz ihtiyarları, aşkı, ihtirası, aldatılmayı, kandırılmayı, sahtekarları anlatan oyunları, dönemin insanlarını rahatsız etmiştir. Gerçeklerin komedyaya yoluyla aktarılması bile onları güldürmek yerine kendilerini savunmaya itmiştir. Bu tepkiler de Moliere'in aslında ne denli başarılı oyunlar yazdığını anlamamızı sağlayan bir unsur olarak karşımıza çıkar.

Moliere, felsefe olarak Decartes ve Gassendi'yi kendi düşünce tarzına zaman zaman yakın görse de zaman zaman da bu düşünürlerin savunduğu görüşlerin gülünç bulduğu kısımları olmuştur. Ancak net olarak şu görüşte ya da şu felsefede diyemediğimiz Moliere, edindiği tüm düşünce ve bilgileri zihninde harmanlayıp kendine uygun olan kısımlarını kullanıp uygun olmayanları tercih etmemiştir.

Moliere'in oyunlarının hem sahnelenme hem de metin olarak başarılı olmasının en temel nedeni ise oyunlarındaki ana karakterleri kendisinin oynamasıdır. Oyun esnasında seyirciden aldığı tepkilere göre cümlelerini değiştiren Moliere, yaptığı bu gözlemler sayesinde, oyunlarında onları en mükemmel hale getirecek şekilde düzenlemeler yapmıştır. Sadece Fransa çapında değil, dünya çapında önemli komedyaya yazarlarından biri olan Moliere'in eserleri sırası ile şunlardır:

"Soytarının Kıskançlığı (1645), Hekim Uçtu (1655), Şaşkın (1655), Küskün Aşıklar (1656), Gülünç Kibarlar (1659), Sganarelle yahut Le Cocu Imaginaire (1660), Don Garcie de Navarre yahut Le Prince Jaloux (1661), Kocalar Mektebi (1661), Münasebetsizler (1661), Kadınlar Mektebi (1663), Kadınlar Mektebinin Tenkidi (1663), Versailles Tuvaluatı (1663), Zorla Evlenme (1664), La Princesse d'Elide (1664), Tartuffe (1669), Don Juan (1665), Sevda Hekimi (1665), Adamcıl (1666), Zoraki Hekim (1666), Melicerte (1666), La Pastorale Comique (1666), Sicilyalı yahut Resimli Muhabbet (1666), Amphitryon (1668), George Dandin (1668), Cimri (1668), Mösyö de Pourceaugnae (1669), La

Amants Magnifiques (1670), Kibarlık Budalası (1670), Psyche, Scapin'in Dolapları (1671), Kontes d'Escarbagnas (1672), Bilgiç Kadınlar (1672), Hastalık Hastası (1673)" (Nabi, 1953, S: 15-16-17)

2.2. J.B.P. MOLIERE'İN ESERLERİNDE KADIN KARAKTERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Bu çalışmada J.B.P. Moliere'in kadın kimliğine bakışı incelenirken aşağıdaki eserlerinden yararlanılmıştır;

Gülünç Kibarlar (1943, İ. Galip Ercan. Yayın Yeri: Milli Eğitim Bakanlığı)
Hekim Uçtu (1943, Güzin Dikel, Ali Süha Delibaşı.Yayın Yeri: Maarif Matbaası)
Kontes D'Escarbagnas (1943, H. Fahri Ozansoy.Yayıyn Yeri: Maarif Matbaası), Soy-
tarının Kıskançlığı (1943, Güzin Dikel, Ali Süha Delibaşı.Yayın Yeri: Maarif Matba-
ası), Bilgiç Kadınlar (1944, Ali Süha Delibaşı.Yayın Yeri: Maarif Matbaası), Kocalar
Mektebi (1944,Vahdi Hatay. Yayın Yeri: Maarif Vekaleti), Küskün Aşıklar (1944,
Güzin Dikel, Nevin Korel. Yayın Yeri: Maarif Matbaası), Şaşkın (1944, Behiç Enver
Koryak. Yayın Yeri: Maarif Matbaası), Versailles Tuluatı (1944, Azra Erhat. Yayın
Yeri: Maarif Matbaası), Zoraki Hekim (1958, Sabiha Omay.Yayın Yeri: Maarif Bası-
mevi), Münasebetsizler (1965, Yaşar Nabi Nayır. Yayın Yeri: Milli Eğitim Basımevi),
Şanlı Aşıklar (1965, Oktay Rifat. Yayın Yeri: Milli Eğitim Basımevi), Zorla Evlenme
(1965, Afif Obay. Yayın Yeri: Milli Eğitim Basımevi), Scapin'in Dolapları (2006, Ay-
berk Erkay. Yayın Yeri: Mitos Boyut), Tartüf (2008, Şehsuvara Aktaş, Ayşe Selen,
Çetin Sarıkartal). Yayın Yeri: Mitos Boyut), Don Juan (2011, Ayberk Erkay.Yayın
Yeri: Mitos Boyut), Kadınlar Mektebi (2011, Bedrettin Tuncel.Yayın Yeri: Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları), İnsandan Kaçan (2013,Bedrettin Tuncel. Yayın Yeri: Mitos
Boyut), Kibarlık Budalası (2016, Berna Günen. Yayın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür
Yayınları), George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir (2017, Sema Kuray. Ya-
yın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları), Cimri (2018, Sabahattin Eyüboğlu.
Yayın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları), Hastalık Hastası (2019, Berna Gü-
nen). Yayın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları).

J.B.P. Moliere'in yazdığı eserlerdeki kadın karakterlerini incelediğimizde, kadın karakterlerin sosyal ve psikolojik özelliklerinden yola çıkılarak bir sınıflandırma yapılabildiği görülmektedir. Bu sınıflandırma sonucunda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: evli kadınlar, genç kızlar, dullar, hizmetçiler, yaşlı kadınlar, ara bulucular, sadakatsizler, sadakatliler, soylular, köylüler.

Bu çerçevede içinde çizilen ve şekillenen kadın karakterler, olay örgüsüne hizmet ederek kendilerine uygun ve tutarlı bir davranış çizgisini sürdürürler. Moliere'in işlediği bu kadın profillerini ve oyunda yer alan erkek karakterlerin, farklı profillerde olan bu kadın karakterler hakkındaki görüşleri detaylı bir biçimde aşağıda alt başlıklar halinde incelenecektir.

2.2.1. J.B.P. Moliere'in Eserlerinde Evlilik Kurumu İçinde Yer Alan Kadınlara Yaklaşımı

J.B.P. Moliere, oyunlarında evlilik meselesini işlerken bu müesseseye dahil olan kadınların tutumlarını ve tercihlerini neden sonuç ilişkisine bağlayarak birkaç açıdan ele almıştır. Bu bağlamda kadınlar, kendi içinde yeniden sınıflara ayrılmıştır: Kocasını aldatanlar, para için evlenmiş olanlar ya da sadakatliler ancak kocasıyla anlaşamayan kadınlar... Mutlu bir evlilik profilini Moliere'in oyunlarında görmek güçtür. Oyunlarında sevgililik sürecini aşk ve tutku ile işemiş olan Moliere, evlilik sürecini ise mutsuzluk ve kavga üzerine inşa etmiştir.

17. Yüzyıl'da Fransa'da evlilik, bizim kültürümüzde görücü usulü diye tabir edilen bir anlayışla sürdürülmüştür. İnsanlar, sosyoekonomik ve sosyokültürel benzerliklerine göre evlendirilmişlerdir. Kadınlar, ailelerinin ya da vasilerinin yani onları yetiştirmiş olanların seçtikleri kişi ile evlenmişlerdir. Vasiler de isterlerse kızın rızası olmadan onunla evlenebilmişlerdir. Süreç içinde vasisi ve kız bir nevi sözlü ya da nişanlı sayılmıştır. Aileler ve vasiler, bu kararı kadın ve erkek arasındaki yaş farkını, anlaşılabilirliklerini göznetmeden kendi doğrularına göre vermişlerdir. Bu bilgiyi Moliere'in oyunlarında net olarak görmek mümkündür.

Moliere, 1668 yılında kaleme aldığı “George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?” adlı eserinde bu konu hakkında “Angelique” karakterine şu sözleri söylemiştir:

“ANGELIQUE- Bu derece endişelenecek kadar zayıf mısınız siz? Her kocayı sevmek mümkün mü sanıyorsunuz? Başka çaremiz olmadığı için varıyoruz onlara. Gözleri maldan mülkten başka bir şey görmeyen anamızın babamızın sözünden çıkamıyoruz çünkü. Ama biz de o kocalara haddini bildiriyoruz haliyle. Layık olduklarından fazla değer vermek mi? Haydi canım siz de.” (Moliere, 2017, S:51)

Moliere’in oyunlarında, kendi kararları dışında, aile baskısı ya da farklı zorunluluklar ile evlenmiş olan kadınların kocalarının imajı; baskıcı, kadın ruhundan anlamayan, kıskanç ve kaba saba bir biçimde çizilmiştir. 1645 yılında yazdığı ilk oyun olan “Soytarının Kıskançlığı” eserinde yine adını “Angelique” olarak isimlendirdiği kadın karaktere bu durumla ilgili şu cümleleri söyler:

“ANGELIQUE- Mösyö, sizi temin ederim ki ara sıra yanıma gelmekle beni pek minnettar ediyorsunuz; kocam o kadar biçimsiz, o kadar keyfine düşkün, o kadar ayyaş ki onunla yaşamak benim için bir işkence oluyor, onun gibi kaba bir adamdan insan ne zevk alabilir, artık orasını siz düşünün.” (Moliere, 1943, S:30)

Moliere’in yazdığı ilk eser olan “Soytarının Kıskançlığı” ile daha sonra kaleme aldığı “George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?” birbiriyle aynı şekilde kurgulanmış iki eserdir. “Soytarının Kıskançlığı” adlı eserini yirmi üç yıl sonra tekrar kaleme almış ve daha da geliştirmiş olan Moliere, geçen bu yirmi üç yıllık zaman zarfında hiçbir fark görmemiş olacak ki aynı konuyu daha da detaylı bir biçimde ele almıştır.

Moliere’in kaleme aldığı oyunlarda istemedikleri adamlarla evlenmek zorunda kalan kadınların çare olarak gördükleri şey, o adamlardan türlü yollarla intikam alma davranışlarıdır. Aldıkları intikam metotlarının başında da aldatmak gelir. Sevgi, aşk ve tutku açlığı içinde olan bu kadınlar, gençliklerini istemedikleri bir adamın yanında köreltmek yerine, kendilerine uygun gördükleri adamlarla aşk yaşayarak bu boşluklarını doldurmaya ve ruhlarına iyi gelen ihtiraslı duyguları taze tutmaya çalışmışlardır.

Moliere'in yarattığı evli kadın karakterler, genelinde aldatmayı kendilerine hak olarak gören bir düşünceyi savunmaktadırlar. Bu kadınların yanında çalışan hizmetçiler de hanımlarının içinde bulunduğu durumda, efendilerini aldatmalarını haklı bulmuşlar ve ellerinden gelen desteği, hanımlarından esirgememişlerdir. Baskı altında tutulan ve kendisine güvenilmeyen kadın, üstelik sevmediği bir adamla da evlendirilmişse aldatmak onun için kaçınılmaz bir davranışa dönüşmüştür.

Moliere'in 1661 yılında yazdığı "Kocalar Mektebi" adlı oyununda baskı altında tutulan ve vasisinin kendisiyle evlenmeye zorladığı Isabelle'in başından geçenler anlatılmaktadır. Molier, bu oyununda, kadınları aldatmaya iten sebeplerin başında baskı ve kıskançlığın olduğunu gözler önüne serer. "Kocalar Mektebi" eserindeki bir sahnede ise kadına uygulanan baskı ve aldatma sebeplerinin örneği şu şekilde görülür:

'ISABELLE- Ben sizin güveninizi sarsacak ne yaptım ki?

SGANARELLE- Susun siz. Yanınızda ben olmadan sokağa çıkılır mı, çıkılmaz mı, onu size ben öğretirim.

LEONOR- Ne demek istiyorsunuz, bayım?

SGANARELLE- Canım, susun, karışmayın. Size söz söyleyen var mı? Siz akıllı, uslu, hem de çooook namuslu bir hanımsınız. Size dil uzatmak mümkün mü?

LEONOR- Yani Isabelle'i bizimle görmek kanınıza mı dokunuyor?

SGANARELLE- Evet kanıma dokunuyor. Açık söylemek lazımsa, siz onun ahlakını bozuyorsunuz. Buraya gelmeniz hiç hoşuma gitmediği gibi buradan ayağını bir kesseniz beni minnettar edersiniz.

LEONOR- Ben de açık konuşayım ister misiniz? Zavallı Isabelle bütün bunları nasıl karşılıyor, bilmem. Ama bu güvensizlikle ben karşılaştım ne yapardım onu pekala biliyorum. Kanımız bir, bir ama, sizin bu yaptıklarınız onda sevgi uyandırıyorrsa ben inanmam kardeş olduğumuza.'
(Moliere, 1944, S:8-9)

Moliere'in oyunlarının genelinde kadınları baskı altında tutan erkeklerin akıbetinin değişmediğini görülmektedir. Güven ve aşkın olmadığı ilişkide kadın acıma duygusunu yitirmiş ve hayatındaki erkeğin en azılı düşmanı olup çıkmış, kocalarının başına türlü belalar açan kadınlara dönüşmüşlerdir. Moliere'in oyunlarından bu konuda genel bir çıkarım yapmak gerekirse kadınların içindeki şeytanın ve şeytani zekanın kolayca açığa çıkmasına sebep olan iki temel unsurun sevgisizlik ve baskı olduğunu söylenebilir.

17. Yüzyıl'da haberleşmede temel iletişim kaynağı mektuplaşmadır. Dönemin insanların mesafe ne kadar uzak olursa olsun, yüz yüze gelmek dışında iletişime geçebilmeleri için tek şansları mektup alışverişidir. Aldatma niyetinde olan ya da aldatan bir kadının o dönemde aşığı ile gizlice görüşmek dışında haberleşebilmek için kullandığı bir yöntem olan mektuplaşma, hem riskli hem de oldukça zor bir yoldur. Ancak Moliere'in yarattığı cesur ve tutkulu kadınlar, aşıklarıyla görüşebilmek için her riski göze alan karakterlerdir. Moliere'in oyunlarında hizmetçilere ve uşaklara yüklediği temel görevlerden biri de bu aşk mektuplarını taşıtmaktır. Hanımları ile iyi anlaşılan sadık hizmetçiler, efendilerinden nefret ederken hanımlarının mutluluğu için pek çok riski göze almış ve efendilerine türlü oyunlar kurulmasına yardımcı olmuşlardır. Moliere'in oyunlarında, kocalarını sevmeyen kadınların aşıklarından aldıkları tutku ve ihtiras dolu mektuplar, kadınların kocalarına olan nefretini arttırırken aldatmaya karşı iştahlarının kabarmasına da sebep olmuştur. Moliere, pek çok oyununda bu durumu tüm incelikleriyle detaylı bir biçimde gözler önüne sermiştir. Oyunlarda kadınların pek çok mektuplaşma yöntemi vardır. Bunlardan en yaygını kendi hizmetçilerinin yardımıyla ya da aşığının uşağı aracılığıyla sağladıkları mektuplaşma yöntemidir. Bunun örneğini yine "George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?" oyununda görmek mümkündür:

"CLAUDINE- Ne zaman gidecek diye sabırsızlanmaya başlamıştım madam. Kimden olduğunu bildiğiniz bir mektup var elimde.

ANGELIQUE- Ver bakayım.

CLAUDINE- Görebildiğim kadarıyla, yazılanların hoşuna gitmediği söylenemez.

ANGELIQUE- Ah Claudine, ne büyük zarafetle anlatıyor derdini şu pusula! Bu saray insanların tüm söyledikleri tüm yaptıkları ne hoş! Bir ona bak, bir bizim taşralılara!

CLAUDINE- Onları gördükten sonra, Dandin'ler pek hoşunuza gitmiyor galiba.

ANGELIQUE- Burada bekle, gidip cevabını yazayım.” (Moliere, 2017, S:31)

Hizmetçilerini ya da uşaklarını kullanarak mektuplaşan kadınlara bakıldığında onların şanslı çizilmiş karakterler olduğu görülür. Çünkü kendilerine yardım eden sadık hizmetkarları vardır. Fakat kadınlar Moliere'in her oyununda bu konuda çok da şanslı sayılmamışlardır. Ancak Moliere'in üzerinde durduğu bu konuyla bağlantılı diğer bir konu da imkansızlıklarla sınanan bir kadının istediğine ulaşmak için her yolu deneyeceği iddiasıdır. Moliere'in oyunları, amacına ulaşmak için akla gelmeyecek yollara başvurarak zekasıyla hayranlık uyandıran, amaçları doğrultusunda yılmadan ilerleyen kadın örnekleriyle doludur. Moliere “İster soylu ister köylü olsun, ister eğitilmiş ister cahil olsun kadın kadındır, yani zekası fitratından gelir.” mantığını savunmaktadır. 1662 yılında yazdığı “Kadınlar Mektebi” adlı oyunu da bu mantığın bir göstergesidir. Aldatılma korkusu içinde olan Arnolphe, vasisi olduğu Agnes'i dört yaşından beri büyük bir baskı ile kapalı bir biçimde yetiştirmiştir. Kendisine hiçbir şey öğretilmeden bilinçli bir saflığa ve cahilliğe bırakılan Agnes Horace ile şans eseri karşılaşmış ve ona aşık olmasının ardından, kendisinden beklenmeyecek davranışlar sergiler. Aşkını kendisine verdiği cesaretle, cahilliğinin ve saflığının tersine, kurnaz ve oyun kuran bir kadına dönüşür. Vasisi ile evlenmesine sayılı gün kala Agnes yukarıdaki örnekte yer alan şanslı kadın örneğinin dışında, “kendi başının çaresine bakmak zorunda olan, yalnız ve kapana kısılmış” bir kadındır.

Moliere, işte böyle bir kadının bir numara ile aşığına nasıl haber yollayabildiğini “Kadınlar Mektebi” eserinde şu sahne ile göstermiştir:

“HORACE- Bizim körpe dilberin saflığından hiç de beklenmeyecek kadar yürekli bir hareket. Aşk büyük bir hoca doğrusu, insana ömründe yapmadığı şeyleri öğretiyor. Onun verdiği derslerle çok defa bir an içinde adetlerimiz tamamen değişebiliyor... Evet son mucize Agnes'te

kendini gösteriyor. Çünkü bana bir taraftan kesin bir ifadeyle, ‘Gidin artık sizi görmek istemiyorum; bana neler söyleyebileceğinizi biliyorum, işte cevabım’ diyerek aramızdaki her şeyi kesip atarken, attığı taş, o sizi hayrete düşüren taş, ayaklarımın önüne küçük bir mektupla düştü. Taşı ne kadar ustalıkla attıysa mektubu da o kadar ustalıkla yazmış; hayran oldum doğrusu. Hayret etmediniz mi bu işe? Görüyor musunuz, aşk zekaları nasıl keskinleştiriyor? Aşkın kudreti ettiklerinin bir kalpte akıllara durgunluk verecek şeyler yaptırdığı inkar edilebilir mi? Bu oyuna, bu mektuba ne dersiniz ha? Bu kurnazlığa hayran olmadınız mı? Bütün bu sevda oyununda bizim kiskanç herifin aldığı rol ne hoş değil mi?” (Moliere, 2011, S:39-40)

Moliere’in yarattığı kadın karakterlerden şanslı olmayanların arasında “Kocalar Mektebi” oyunundaki Isabelle de örnek olarak verilebilir. Vasisi Sganarelle ile evlenmek üzere olan Isabelle, içinde bulunduğu bu çaresiz durumdan sıyrılmak için Sganarelle olmadan kapı dışarı çıkması dahi yasakken zekası ve kurnazlığı sayesinde aşığına haber yollamanın bir yolunu bulmuştur. Moliere’e göre baskı, kadının zekasını çalıştırmasını tetikleyen bir unsurdur. Oyunlarında köşeye sıkıştırılmış kadınların başvurdukları akıl almaz yöntemler, kadın zekasının parlaklığını ve tehlikesini gözler önüne sermiştir. “Kocalar Mektebi” oyunundaki Isabelle karakteri, uşağı ya da hizmetçisi ile aşığına mektubunu gönderecek bir imkana sahip değildir. Sırrını kimseyle paylaşmayan Isabelle’in mektup yollamak için bulduğu yöntem ise mektubu aşığına direkt vasisi Sganarelle ile yollamak olmuştur. Isabelle’in mektup yollama sahnesi oyunda şu şekilde gerçekleşmiştir:

ISABELLE- Neye mi? Bakın ne oldu. Siz daha evden yeni çıkmıştınız; ben de hava almak için penceredeydim. O sırada köşeden bir genç gözükte; o bizim küstahtan selam getirdiğini söylemez mi? Sonra da odanın ortasına bir kutu attı. Baktım içinde bir de mektup var. Ben hemen kutuyu alıp pencereden aşağı atmak istedimse de o çoktan sokağın köşesini bulmuş, gözden kaybolmuştu. Öyle kızdım, öyle kızdım ki hala kendime gelemiyorum.

SGANARELLE- Bak şu herifin edepsizliğine. Ne de düzenler kuruyor!

ISABELLE- Şimdi bana düşen, kutuyu da, mektubu da o kör olası aşığa göndermektir. Gene birini bulmalı. Sizden tekrar ricaya nasıl cesaret...

SGANARELLE- Edersin yavrucuğum, başım üzerine. Bana aşkını da, güvencini de göstermiş olursun. Bu işi sevinçle kabul ederim. Hem de ne minnetle bir bilsen tarif edemem.

ISABELLE- Buyurun o halde.

SGANARELLE- Peki, yalnız bakalım bir kere şu herif ne yazmış?

ISABELLE- Aman Allah'ım. Açmayın sakın!

SGANARELLE- Neden?

ISABELLE- Neden olur mu? Sonra ben açtım sanır. Öyle mi desin? Namuslu bir kız bir erkeğin gönderdiği mektubu katiyen okumamalıdır. Çünkü okumak için gösterilen merak, içindekini öğrenmeye karşı gizli bir zevk duyulduğunu meydana kor. Bu mektubu hiç açmadan, olduğu gibi, çabucak geri göndermeli. Böyle olunca, kendisinden nefret ettiğimi daha iyi anlar, bütün ümitleri suya düşer de bir daha böyle küstahlığa kalkışmaz.

SGANARELLE- Çok doğru söyledin! Faziletinle, aklınla bin yaşa sen. Görüyorsun, derslerim kalbinde meyvelerini vermeye başlamış. Artık karım olmaya layıksın.

ISABELLE- Ama okumak istiyorsanız ben mani olmuş olmayım ha! Bakın mektup elinizde, isterseniz açıp okuyabilirsiniz.

SGANARELLE- Yok yok deli miyim ben? Dediğin gayet doğru. Ben şimdi gider, bana verdiğin bu işi yaparım. Zaten ne kadarcık yer, dört adım.' (Moliere, 1944, S:28-29)

Moliere oyunlarının genelinde kocasını aldatma eğiliminde olan evli kadınları zeki ve cüretkar olarak işlemiştir. Bu kadınların ortak eylemleri, aşıkları ile buluşmaları ve onlarla birleşmek için her şeyi göze alabilecek cesaretle olmalarıdır. Herhangi bir yakalanma durumunda parlak zekaları ve dilbazlıkları ile durumu kendi lehlerine

çevirmeyi başaran bu kadınlar, hedeflerine mutlaka ulaşmışlardır. Moliere, aldatan kadın profilini kadını haklı gösterecek noktadan ele almış bir yazardır. Kadınların bu eyleminin sebebini o kadar net gözler önüne sermiştir ki yaptıkları eylem ahlaka aykırı da olsa kocalarının bunu hak ettiği duygusunu izleyicilere ve okurlara işleyen bir gerçekliğe dönüştürmeyi başarmıştır. Kocaların imajı kıskanç, baskıcı, kadın ruhundan anlamayan erkekler olarak çizilirken, üstüne kadınların bu erkeklerle zorla evlendirildiği gerçekliği de eklenince, kadınların başka çareleri olmadığı fikri kabul edilmektedir. 17.Yüzyıl’da boşanma olgusu günümüzde olduğu gibi kolay ve kadının isteğine bağlı bir durum değildir. Fransız Devrimi’ne kadar, erkek haklarının gözetildiği, kadınların alt tabaka olarak görüldüğü bir kültürde, kadınların boşanma arzuları ya da sevdikleriyle evlenme istekleri, dönemin insanları için kayda değer bir sorun oluşturmamıştır.

Buraya kadar, kadınların nasıl ve ne şartla evlendirildikleri, sevmedikleri adamlara karşı hissettikleri, kocalarını aldatmaya onların hangi davranışlarının sebep olduğu ve aşkılarıyla iletişime geçebilmek için nasıl çarelere başvurduklarını incelendi. Ancak bazen bu iletişim modeli mektuplaşmak ya da gizlice görüşmekten çok daha çetrefilli bir hale de dönüşmüştür. Oyunlarda gidişat gereği, kadınlar bazen kocalarının yanında yan yana geldikleri aşıkları ile şifreli bir üslupla konuşmak zorunda kalmışlardır. Bu durum, Moliere’in oyunlarında, bir kadının yapmak istediği her ne ise onu her şartta yapacağını bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Moliere’in oyunlarında kocasının ya da nişanlı olduğu vasisinin yanında aşığı ile şifreli konuşan kadın karakterlere örnek olarak “Kocalar Mektebi” oyunundaki Isabelle gösterilebilir. Saf görünüşünün ardında aşığına mektubunu vasisi ile göndermeyi başaran bu kadının, vasisinin yanında aşığıyla şifreli konuşması çok da şaşılacak bir durum değildir. Aşağıda belirtilen sahnede Isabelle’in aşığı Valer’e söylemek istediklerini ve duygularını Sganarelle’e söylüyormuş gibi dile getirdiği görülmektedir:

“ISABELLE- Ama kaderin başıma sardığı böyle hallerde, ben de serbest serbest konuşmam hoş görülmelidir. Hem şimdiden kocam diye baktığım bir adama böyle tatlı bir arzuyu yüzüm kızarmadan söyleyebilirim.

SGANARELLE- Söyleyebilirsin, yavrucuğum, gözüümün bebeği söyleyebilirsin.

ISABELLE- Yalvarırım ondan, bana sevgisini ispat etmekten başka bir şey düşünmesin.

SGANARELLE- Peki peki al öp elimi.

ISABELLE- Artık iç çekmelerini bıraksın da bütün arzum olan nikahı kıydırsın. Ben de burada kendisine ondan başka hiç kimsenin dileklerini dinlemeyeceğime söz veriyorum. (Sganarelle'i kucaklar gibi yapar, ama elini öpmesi için Valere'e verir.)

SGANARELLE- He he he! İki gözüüm, biricik yavrum. Artık çok beklemeyeceğime söz veriyorum inan. (Valere'e) Gördünüz ya! Ben değilmişim onu söyleten. Yalnız bana vurgun bana.

VALERE- Peki hanımefendi, peki! Hali açıkça bildirdiniz. Bu sözlerinizden yapmamı istediğinizi gayet iyi anladım. Çok yakın bir zamanda sizi azap verenden kurtarmasını bilirim ben.' (Moliere, 1944, S:42)

“Kocalar Mektebi” oyununda yaşanan bu şifreli konuşma, Moliere’in oyunlarında kullandığı çatışmalardan biridir. Oyunlarında evli ya da bekar çoğu kadın profilini bu tip mecaz anlatımı kullandığı bir sahnenin içine sokmuştur. Bu durumun örneklerini kocasını aldatan kadın profili çizdiği “George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?” oyununda da görmek mümkündür. “George Dandin” oyununda annesi, babası ve kocasına evde aşığı ile yakalanan Angelique, durumu tam tersine çevirecek zeki bir hamle yapmıştır. Diğerlerinin kendilerini dinlediğini fark eden Angelique, sanki aşığının ona ilgisinden rahatsızmış gibi sözler sarf ederek kocasına duyduğu sadakatten bahsetmiş ve durumu George Dandin’in aleyhine çevirmiştir. Kayınvalidesi ve kayınpederini kızlarını basması için yanında getiren George Dandin, sanki durduk yere kuruntuya kapılmış, kıskanç ve kızlarına iftira atan bir adam muamelesine maruz kalmıştır. Kendisine uzatılan oku ustalıkla kocasına çeviren Angelique ise ailesinin nazarında namuslu ve evliliğine sadık bir kadın algısı oluşturarak yakalanma durumunun üstesinden ustalıkla gelmeyi başarmıştır.

Moliere'in oyunlarında aldatan kadın karakterlerin aldatma aşamaları bir merdiven gibi oyun içinde tırmanarak ilerlemektedir. Aşıkları ile gizli görüşmelerini dışarda gerçekleştirmenin yanı sıra onları kocalarıyla yaşadıkları eve almaktan da geri kalmamışlardır. Gece, herkesin uyuduğu saatleri tercih eden kadınlar, kocalarına ya da vasilerine yakalanmayı göze alarak aşıklarıyla genellikle hizmetçilerinin ya da uşaklarının yardımıyla görüşmüşlerdir. Moliere'in aldatan kadın karakterleri daha önce de değinildiği gibi akılları ve cesaretleriyle dikkat çekerken aldatma temasını işlediği oyunlarının da bel kemiğini oluşturmaktadır. Kadınların aşıklarını gizlice kendi evlerine alıp görüştükleri sahneler örnek olarak "George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?" adlı oyunundaki Angelique'in aşığı Clitandre'i evine aldığı sahne gösterilebilir. Bu sahnede Angelique ve aşığı, hizmetçisi Claudine ve Clitandre'in uşağı Lubin'in yardımı sayesinde gizlice bahçede buluşmuşlardır. Angelique'in kocası olan George Dandin'in durumu fark etmesi üzerine işler karışmıştır. George Dandin, karısının kendisini aldattığını karısının ailesine kanıtlamak için, gece vakti kendi uşağını yollayarak durumu görmeleri amacıyla onları evlerine çağırtmıştır. Bu, George Dandin'in karısını kendi evlerinde ikinci kez basma teşebbüsüdür. Ancak bu olayda da yine zor durumda kalan bir kadının neler yapabileceğinin örneği görülmüştür. Moliere, bu sahnede kocasını aldatan bir kadının aynı zamanda kocasının başını nasıl belaya sokup ona ne tür tuzaklar kurabileceğini de göstermiştir. Angelique aşığı ile evlerinin bahçesinde görüşürken George Dandin, karısının içeri girmemesi için kapıyı kilitlemiştir. Bunu fark eden Angelique, aşığını bahçeden dışarı çıkartırken kendisi de içeri girmek için kocasına yalvarır. Ancak karısının ailesini çağırması olan George Dandin, Angelique'i eve almaz. Tüm vaziyetin kendi lehine olduğunu sanan Dandin, karısının kurduğu tuzak üzerine ne yapacağını bilemez. Evine alınmayan Angelique karakterinin neler yapacağını Moliere şöyle işlemiştir:

"ANGELIQUE- Öyle olsun! Beni ümitsizliğe itmeyin, bu duruma düşürülmüş bir kadın her şeyi yapabilir, sizi uyarıyorum, öyle bir şey yaparım ki sonra pişman olursunuz!

GEORGE DANDİN- Acaba ne yaparmışsınız?

ANGELIQUE- Kalbim en uç kararları bile alabilir ve elimdeki gördüğünüz hançerle şuracıkta öldürürüm kendimi.

GEORGE DANDİN- Aman yapmayın, insanlar kendilerini öldürmeyi pek düşünmüyorlar artık; bu işlerin modası çoktan geçti.

ANGELIQUE- Emin olun ki yaparım bunu; eğer kapıyı açtırmamakta inat ederseniz, yemin ediyorum ümitsizliğe itilen bir insanın nereye kadar gidebileceğini size gösteririm.

GEORGE DANDİN- Boş laf palavra bunlar! Beni korkutmaya çalışıyorsunuz.

ANGELIQUE- Öyle olsun! Madem böyle gerekiyor, alın bakalım, ikimiz de memnun olalım, siz de şaka etmediğimi görün. (Kendisini bıçaklıyormuş gibi yapar.) Ah! Oldu işte! Dilerim intikamım istediğim gibi alınır ve buna sebep olan kişi bana zulmettiği kadar acımasız bir cezaya çarptırılır!

GEORGE DANDİN- Vay canına! Kurnazlığı, beni astırmak için intihar etmeye kadar vardırabilir mi? Bir mum alalım da gidip bakalım.

(Angeliqve ve hizmetçisi Claudine tam George Dandin dışarı çıkarken içeri dalarlar ve kapıyı içeriden sürgülerler.)

GEORGE DANDİN- Bir kadın kötülüğü bu noktaya vardırabilir mi? (Tekrar içeri girmek ister evinin kapısını iter.) Şu işe bak, kapı kapanmış! Hey kimse yok mu? Birisi kapıyı açsın bana hemen!” (Moliere, 2017, S: 57-58)

Angeliqve’in kocasına kurduğu bu tuzak, önceden planlanmış bir tuzak değildir. Moliere burada seyirciye, ümitsizliğe kapılan bir kadının kendini kurtarmak için spontane bile olsa ne denli akıl almaz şeyler yapabileceğini göstermektedir. Sahnenin devamı, oyunun finaline denk gelmiş ve burada Moliere, Angeliqve’in kurduğu tuzakla kadınların kıvrak zekasını gözler önüne sermiştir. George Dandin’in eve girememesinin üzerine, gecenin bir vakti evlerine davet ettiği misafirleri, yani karısının ailesi oraya gelmiş, Dandin’i dışarıda kızlarını da evde gören aile Angeliqve’in söyledikleri üzerine Dandin’i suçlamışlardır. Ondan kızlarından özür dilemesini ve kendisini toparlamasını istemişlerdir. Moliere bu durumu şu şekilde işlemiştir:

“ANGELIQUE- (M. Ve Mme. de Sotenville’e) Lütfen yaklaşın; dünyanın en büyük küstahlığına nasıl maruz kaldığımı görün de bana hak verin; şarap ve kıskançlık kocamın beynini öyle allak bullak etmiş ki ne dediğini ne yaptığını bilmez hale gelmiş. Öyle ki hiç işitilmedik, büyük rezalete tanık olasınız diye bir de tutmuş sizi çağırtmış. Görüyorsunuz işte, bütün gece onu bekledim, eve yeni geliyor. Ona kulak verirseniz, eminim benim için söylemediğini bırakmayacaktır; yok efendim, o uyurken ben yanından sıvışıp dışarılarda sürtmeye gitmişim de vesaire vesaire... Rüyasında görmüş herhalde, masal üstüne masal...” (Moliere, 2017, S:59-60)

Bu sahnede bir kadının zekasını görmenin yanı sıra çırpınışına da şahit olunur. Angeliqve, tiradının devamında kocasından ayrılmak istediğini dile getirirse de ailesi kızlarının bu isteğine kulaklarını tıkamış ve Dandin’den duydukları bir özür ile oradan ayrılmışlardır. Moliere, seyircisini sevmediği adamla yaşamaya mahkum edilen Angeliqve’in hikayesine şahit eder. Moliere’in komedi olarak nitelendirdiğimiz bu ve diğer oyunları, kadınların dünyasını ve sorunlarını izleyiciye aktarmanın farklı bir yöntemidir. Bir klişe ile tanımlanacak olursa Moliere’in eğlendirirken düşündüreren bir yazar olduğunu söylenebilir. Fakat Angeliqve karakterinin içinde bulunduğu evlilikten kurtulmak için yaptığı tüm numaralara ve kurnazlıklara rağmen bu durumdan sıyrılamamasının temelinde boşanmanın bir kadın için hak sayılmaması yatmaktadır. Bu hukuki olarak yazılı olmayan kural, boşanmış kadınlara toplum tarafından olumsuz bir açıdan bakılmasıdır. Soylular için boşanmalar aynı zamanda kadın ve adamın ailesinin çevresi tarafından da skandal olarak değerlendirilmektedir. Fakir sınıf, geçimini düşünüp boşanmaktan vazgeçerken soylu sınıf boşanmaları imajını düşünerek hoş karşılamaz. Angeliqve karakterinin de kocasından ayrılamamasının temelinde ailesinin çevre baskısına dair kaygıları yatmaktadır. Moliere “George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?” adlı eserinde evliliğinde mutsuz olan ve kocasını aldatan Angeliqve karakterinin annesi “Mme. De Sotenville” kızının söylemleri ve mutsuzluğuna şahit olmasına rağmen toplumsal normlara göre hareket etmeyi tercih etmiş ve kızının mutsuzluğuna göz yummuştur. Bu durum şu sahne ile örneklenebilir:

“ANGELIQUE- Bütün o söylediklerini af mı edeceğim yani? Hayır baba, olmaz, dünyada yapamam bunu ve sizden rica ediyorum, artık bu kocadan ayırın beni, onunla daha fazla birlikte yaşayamam.

CLAUDINE- Tahammül etmeye imkan yok!

M.DE SOTENVILLE- Kızım böyle ayrılıklar büyük skandallara yol açar, siz ondan daha sağduyulu davranın, bu defalık da sabrediverin.

ANGELIQUE-Nasıl sabrederim böylesine aşağılandıktan sonra? Hayır baba, buna razı gelemem.

M.DE SOTENVILLE- Gelmelisin kızım, bunu ben emrediyorum size.

ANGELIQUE- ... Böyle hakaretleri unutmaya zorlanmak hiç hoş değil, ama bana ne denli acı gelirse gelsin itaat etmek zorundayım size...

MME. DE SOTENVILLE- ... Yemin ederim eğer bu işler bir daha tekrarlanırsa karınıza ve onun anasına babasına saygı göstermemeyi öğretiriz size...” (Moliere, 2017, S: 63-65)

Moliere’in eserlerinde evlilik kurumu içinde yer alan kadınların yaşamları duyguları ile doğru orantılı bir biçimde inişli çıkışlıdır. Sevmeden baskı ile evlenenler, kocalarını aldatanlar, aldatma uğruna kendisini riske atanlar, aşıklarına kaçanlar, para için evlenenler, kocalarına tuzak kuranlar, sadakatli ama evliliğinde huzuru bulamamış olanlar... Ancak dönemin şartlarını Moliere’in oyunlarından yola çıkarak değerlendirdiğimizde kadınların boşanma hakkının çok kısıtlı olduğuna dair ipuçlarına ulaşmak mümkündür. Kadınlar, istedikleriyle evlenmeye karar veremedikleri gibi boşanmalarına da ailelerinin izni doğrultusunda karar verebilmişlerdir. Fakat eserlerinde belli bir yaşa gelmiş, çocukları olan evli kadınları dominant bir şekilde kaleme almış olan Moliere, bu kadınları bazı eserlerinde kızlarının hakkını savunan ve duygularını önemseyen bir yapının dışında çizmiştir. Orta yaşlı, çocuk sahibi baskın kadınlar, kocalarına olduğu gibi kızlarına karşı da otoriter bir tutum içindedirler. Duygusallığı geride bırakmış bu kadın karakterler, toplumun doğrularına göre hareket etmeyi tercih etmişlerdir. İçinde buldukları sınıfın kurallarına uyan bu kadınların kızları ile arasında resmi bir ilişki vardır. Kızlarının yaşadıkları ya da duyguları eğer onlara bir çıkar sağlamazsa ve bunlar toplum tarafından onaylanan şeylerin dışında ise onlar için bir

önemi yok demektir. Evli olan orta yaşlı kadın, kendisi gibi evli olan genç yaştaki kızını anlamak ve ona anlayış göstermek yerine sadece kabul gören davranışları sergilemeyi tercih eder. Kadının yer aldığı sosyal sınıf ne olursa olsun boşanma ve evlenme kararında özgür bırakılmadığını Moliere'in oyunlarından anlamak mümkündür. Bu durumun Moliere'in oyunlarının evrenselleşmesini sağlayan noktalardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

Moliere, eserlerinde kocasını ya da vasisini sevmeyen kadınları her zaman da onlarla birlikte yaşamaya zorlar bir vaziyette bırakmamıştır. Bir rutin şeklinde onların hikayelerini örmüştür. Oyunlarının kurgusunu; haber yollama, görüşme, mektuplaşma, tuzak kurma ve finalinde de sevdiğine kaçma olarak sıralamıştır. Bu durum, kadın tarafında da vasisi ya da kocası açısından da mutlu sonla biten bir hikayeyi oluşturmuştur. Kadın, sevdiğine kavuşurken erkek de başına gelen olaydan acı şekilde olsa da ders çıkartmıştır. İzleyicilere ders veren nitelikte oyunlar yazan Moliere, ilişkilere eleştirel yaklaşır gözükmese de onun bu tutumunun temelinde izleyenleri ve okurlarını uyararak yatmaktadır. Onun oyunlarını izleyen erkekler, kadınlara olan tutumlarını değiştirmezlerse başlarına gelecekleri, katharsis yaşayarak deneyimlemiş olacaktır.

Moliere'in oyunlarının finalinde evde kaçan kadınlara, "Kadınlar Mektebi" oyununu örnek olarak gösterebiliriz. Bilinçli bir cahilliğe terk edilen Agnes'in aşık olmasının ardından, tüm kurnazlıklara başvuran bir kadına dönüşmesinin sonucu vasisine tuzak kurarak aşığına kaçmak olmuştur. Bu duruma bir diğer örnek oyun da Kocalar Mektebi'dir. Mektuplarını aşığına vasisi Sganarelle ile ulaştıran Isabelle, gizlice aşığına kaçacakken vasisine yakalanmıştır. Bu durumdan kıvrak zekası ile kurtulmayı başarır. Sganarelle'i aşığı Valere'i kandırduğuna, kendisi yerine kız kardeşinin ona kaçacağına inandırır. Ancak evden kaçan kız kardeşi Leanor değil, Leanor'un kılığına girmiş Isabelle'dir. Vasisi ise Leanor'un Valere'e kaçtığını sanarak polisler ve notere haber yollar ve içeride olan çifti evlendirmeleri gerektiğini söyler. Noter içeri girip Valere ve Isabelle'i evlendirir. Dışarı çıktıklarında ise Sganarelle tuzağa düştüğünü anlar ve artık yapacağı hiçbir şey kalmamıştır. Akli, kurnazlığı ve cesaretiyle baskıdan kurtulmayı başaran Isabelle, son olarak yaşadıklarına sebep olan vasisi Sganarelle'e şu sözleri söylemiştir:

"ISABELLE- ... (Sganarelle'e) Size gelince bayım, hiç özür dileyecek değilim; sizi aldattım evet, ama bu sizin için daha iyidir. Yaradan bizi

birbirimize kısmet etmemiş ne yapalım? Ben kendimi sizin sevginize layık bulmadım. Bunu böyle kabul edince de kendimi başkasının elinde görmeyi daha iyi buldum.” (Moliere, 1944, S: 60)

Moliere, oyunlarında evlilikleri mutsuzluk çerçevesinde ele almış bir yazardır. Birçok eserinde evlilik meselesinin ilk çatışmasını kadınların sevmediği adamlarla evlendirilmesiyle başlatmıştır. Sevmediği bir adamla mal mülk ya da sınıfsal benzerlik sebebiyle evlendirilmek zorunda bırakılan kadınların arayışı birçok oyununda izlenmiştir. Evliliğin temelini sevgi, saygı ve sadakate dayandığı evrensel bir gerçek olarak kabul edilmiştir. Ancak sevginin olmadığı bir yerde saygı ve sadakatin olmayacağı Moliere’in oyunlarında net bir şekilde gösterilir.

Moliere’in eserlerindeki evlilik modelleri incelendiğinde aldatma meselesinin dışında, kocasını aldatmayan ancak hanesinde de huzuru bulamamış kadınların, karı koca kavgalarının ele alındığını görülür. Bu kavgalar kimi zaman sadece bir anlaşmazlık içerse de kimi zaman şiddetli kavga ve akabinde kadının kocasından intikamı olarak oyuna yansır.

Şiddetli geçimsizliğe örnek olacak oyunlardan biri ise Moliere’in 1666 yılında kaleme aldığı “Zoraki Hekim” adlı eseridir. Oyunda geçimsizliğin anlatıldığı sahnenin bir kısmı şöyledir:

“MARTINE- Sarhoş seni!

SGANARELLE- Döverim ha!

MARTINE- Şarap tulumu!

SGANARELLE- Pataklarım ama!

MARTINE- Rezil herif.

SGANARELLE- Tepelerim sonra.

MARTINE- Hain, küstah, yalancı, alçak, namussuz, ipsiz, serseri, dilenci, hilekar, haylaz, hırsız!

SGANARELLE- (Eline bir değnek alır karısını döver.) Al işte istedin.

MARTINE- (Bağırır) Ay! Ay! Ay! Ay!

SGANARELLE- İşte seni susturmanın en iyi çaresi.” (Moliere, 1958, S:6)

“Zoraki Hekim” adlı eserde kocasıyla çekinmeden kavga eden Martine eşine karşı gelmesinin sonucu olarak şiddet görmektedir. Ancak Moliere’in yarattığı kadın karakterler, başlarına gelen kötü durumlarda susacak ya da geride duracak karakterler değildir. Kocasının yaptığına karşılık olarak ona büyük bir kin duyan Martine, oyunda bu duygusunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“MARTINE- Nafile, ne kadar barışmış görünürsem öfkemi unutamam. Bana attığı sopaların acısını nasıl etsem de çıkarsam, aklım fikrim bunda. Bilirim; kocasından öcünü almak daima kadının elindedir; fakat bu geberesi herif için bu pek hafif bir ceza. Öyle bir intikam istiyorum ki daha etkili olsun; bana ettiklerine karşı ona ne yapsam az gelir.” (Moliere, 1958, S:9)

Martine, doktor arayan iki yabancıyla karşılaşır ve onlara kocasını işaret ederek onun çok ehil bir hekim olduğunu söyler. Ancak kocasının hekim olduğunu gizli tuttuğunu ve kim ona bunu sorarsa asla kabul etmediğini de ekler. Bunun yanında hekim olduğunu ancak dayak yediğinde kabul ettiğini anlatır. Bunun üzerine iki adam Sganarelle’i hekim olduğunu kabul edene kadar döver. Martine, gördüğü şiddetin bedeli olarak kocasına da aynısını yaşatmıştır.

Moliere’in oyunlarında kadınların kocalarına kurduğu tuzaklar ya da aldığı intikamlar her zaman aldatma şeklinde olmaz. Kadınlar hangi durumdan muzdarip ise verdikleri karşılık da benzer biçimde olmaktadır. Evliliklerdeki eksiklikler oyundan oyuna farklılık gösterir. Moliere her oyununda, kadınların içinde bulunduğu farklı bir zorluğa değinmiştir.

Huzurlu bir evlilik temasına eserlerinde yer vermeyen Moliere’in, hanesinde huzur bulmadığı kadın karakterlerinden bir diğeri de “Kibarlık Budalası” eserindeki Madam Jourdain’dir. Kocasının soyluluk özentisi yüzünden kendisini devamlı küçük düşürücü durumlara sokar. Bu nedenle Madam Jourdain, eşi ile devamlı didişen bir kadındır. Bu eserde karakterler soylu sınıfa yakın bir yaşam tarzı sürmektedir, bu yüzden karı koca arasında geçen kavgalar üslup bakımından “Zoraki Hekim” oyunundaki gibi

kaba işlenmemiştir. Madam Jouardin ile kocası arasında yaşanan tartışmalara örnek olarak şu sahneler gösterilebilir:

“MADAM JOURDAİN- Ah! Ah! İşte bu çok hoş doğrusu! Bu kıyafet de nereden çıktı kocacığım? Siz böyle giyinip kuşanarak insanları yok mu sayıyorsunuz? Her yerde sizinle alay edilsin mi istiyorsunuz?”

MÖSYÖ JOURNALDİN- Bana sadece ahmak erkekler ve ahmak kadınlar gülecektir sevgili karıcığım.

MADAM JOURNALDİN- Gülmek için bugünü beklemediler, tavırlarınız insanları çoktandır güldürüyor.

MÖSYÖ JOURNALDİN- Kimmiş o insanlar çok rica ederim söyler misiniz?

MADAM JOURNALDİN- Akli başında, sizden daha ferasetli olanlar. Bana gelince, sürdüğünüz bu yaşam tarzı beni çileden çıkarıyor. Evi-mizi artık tanıyamaz oldum. Sanki her gün karnaval var evde. Daha sabahtan başlıyor keman ve şarkıcıların zırlıtısı, sanki geç kalmaktan korkuyorlar. Bütün komşular şikayetçi.” (Moliere, 2016, S:38-39)

“MADAM JOURNALDİN- Adam sizi düpedüz kazıkıyor!”

MÖSYÖ JOURNALDİN- Susun artık!

MADAM JOURNALDİN- Sizi son kuruşunuza kadar sömürecek!

MÖSYÖ JOURNALDİN- Susacak mısınız siz?

DORANTE- Bana zevkle borç verecek bir sürü insan var. Ama siz benim en iyi dostum olduğunuz için başkasından borç istemek ayıp olur diye düşündüm.

MÖSYÖ JOURNALDİN- Onur duydum efendim. Gidip getireyim istediğinizi.

MADAM JOURNALDİN- Ne? Ona yine mi para vereceksiniz?

MÖSYÖ JOUARDAIN- Ya ne yapayım? Bu mevkide bir adamı geri çevirmemi mi istiyorsunuz? Bu sabah kral dairesinde benden bahsetmiş!

MADAM JOUARDAIN- Pekala verin bakalım. Siz düpedüz enayisiniz enayi!” (Moliere, 2016, S:50-51)

Ancak dikkat çeken başka bir husus da şudur ki kocasıyla anlaşamayan fakat anlaşamasa da onu aldatmayan kadın karakterlerin eşlerini Moliere genel olarak çapkın bir erkek karakter olarak çizmiştir. Kadınlar evliliklerinde sadık olsalar bile bu kez de kocaları sadık olmaz. Moliere, evliliklerde sadakat meselesini çoğunlukla olumsuz olarak kaleme almış bir yazardır. Kadının bulunduğu sosyal sınıf ne olursa olsun sonuç değişmez. Örnek olarak “Zoraki Hekim” oyunundaki Martine ve Sganarelle çifti orta sınıfta yetişen ve hayatını sürdüren iki karakterdir ve Sganarelle’in karısını aldatma eğilimi vardır. Aynı şekilde soylu sınıfına yakın bir seviyede yaşamlarını sürdüren “Kibarlık Budalası” eserindeki Jouardain çiftinin kocası Mösyö Jouardain’in de karısını aldatma eğilimi vardır.

“Kibarlık Budalası” eserindeki aklı başında olgun bir kadın olan Madam Jouardain, kocasını ne kadar uyarsa da uyarıları onu etkilemez. Değişmemekte ısrarcı olan kocası, karısını soylu bir kadınla aldatmaya kalkar. Üstelik aldatmaya çalıştığı kadın durumun farkında bile değildir. Kocasının niyetini anlayan Madam Jouardain ile hizmetçisi arasında şöyle bir konuşma geçer:

“NICOLE- İnanın hanımefendi, merakım bana pahalya patladı. Ama sanırım bir dolap çeviriyorlar. Bir işten bahsediyorlar ve siz bu işin içinde olmayın istiyorlar.

MADAM JOUARDAIN- Kocamdan şüphelenmeye bugün başlamadım Nicole. Ya bir aşk ilişkisinin peşinde ya da ben fena halde yanılıyorum. İşin iç yüzünü öğreneceğim.” (Moliere, 2016, S: 55)

Moliere, Madam Jouardain karakterini evliliğindeki tüm geçimsizliğe ve fikir ayrılıklarına rağmen kocasını aldatmayan bir kadın olarak işlemiştir. Ancak kocası onun tam tersi bir zihniyete sahiptir. Mösyö Jouardain, oyunda karısını aldatma teşebbüsü için çevresindeki bazı kimselerden yardım ister. Moliere bu durumu şöyle kaleme almıştır:

“FELSEFE HOCASI- Size bütün bunları daha sonra ayrıntılarıyla anlatacağım.

MÖSYÖ JOUARDAIN- Lütfen, lütfen. Bunun dışında size bir sırrımdan bahsetmeliyim. Ben soylu bir hanıma aşık oldum. Sizden ona hitaben küçük bir pusula yazamama yardımcı olmanızı rica ediyorum. Pusulayı ayaklarının dibine düşüreceğim.

FELSEFE HOCASI- Bu çok iyi.

MÖSYÖ JOUARDAIN- Çok zarif bir hareket olacak evet.” (Moliere, 2016, S:27)

‘MÖSYÖ JOUARDAIN- Kalbine giden yol bunlardan geçiyorsa eğer, uğruna yapamayacağım harcama yok. Yeter ki asil bir kadın bana ilgi duysun. Böyle bir şerefın bedeli neyse öderim... Tamamen özgür olabilmek için karımı, kız kardeşime yemeğe gitmeye ikna ettim. Akşama kadar onda kalacak.

DORANTE- Çok iyi yapmışsınız. Karınız bizi rahatsız edebilirdi. Sizin adınıza, aşçıya gereken talimatları verdim...’ (Moliere, 2016, S:54)

“Zoraki Hekim” eserinde de “Maritine” karakteri tıpkı “Kibarlık Budalası” oyunundaki “Madam Jouardain” gibi evliliğindeki tüm sorunlara rağmen kocasına sadık bir karakterdir. Kadın ruhundan anlamayan, kaba davranışlarıyla ön plan da olan Sganarelle hekim kılığında gittiği evde evli bir kadını beğerir, kendi evliliğini önemsemediği gibi kadının evli olmasını da önemsemez hatta beğendiği kadına kocasının yanında üstü kapalı bir üslupla kadına şehvet dolu sözler söyler. Moliere Sganarelle’in bu tutumunu şöyle kaleme almıştır:

“SGANARELLE- (Kendi kendine) Amma da güzel şey ha! (Yüksek sesle) Ah sütana, dilber sütana, hekimliğim, sizin sütanalığına kurban olsun. Bu zarif uzuvlarınızın (Elini sütannenin göğsüne götürür) sütünü emen çocuğun yerinde olmayı isterdim. Bütün ilaçlarım, bütün bilgim, bütün kabiliyetim emrinize amade, hele.

LUCAS- Müsaade et, bayım , hele karımı rahat bırak bakalım.

SGANARELLE- Vay! Karınız mı?

LUCAS- Evet.

SGANARELLE- (Lucas'ya sarılıyormuş gibi yaparak sütanaya doğru döner, ona sarılır) Ya! Sahi mi? Bunu bilmiyordum, ikinizin hesabına da sevindim.

LUCAS- (Sganarelle'i çekerek) Rica ederim kendinize gelin.

SGANARELLE- Emin olun sizin koca olduğunuza pek memnun oldum. Sizin gibi bir kocaya malik olduğundan dolayı onu (Yine Lucas'ya sarılıyormuş gibi yapar, sonra kollarının altından geçerek karısının boynuna sarılır) tebrik ederim. Sizi de onun gibi, bu kadar güzel, bu kadar namuslu, boylu boslu bir karınız var diye tebrik ederim..." (Moliere, 1958, S:27-28)

Moliere'in eserlerinde kadın karakterler oyunun temel çatışmasını oluşturan ana unsurları oluşturur. Olaylar kadın erkek ilişkileri üzerine şekillenir. Evlilik kurumu içinde yer alan kadınların sevmedikleri adamlarla evlenme sorunsalı ve bu durumun getirdiği sonuçlar yukarıda incelendi. Ardından anlaşılamadığı halde sadık bir vaziyette evliliğini sürdüren kadın profillerine de değinildi. Ancak mutluluk Moliere'in evlilik temasını içinde barındırdığı oyunlarında -daha önce de söz edildiği gibi- rastlanılan bir durum değildir. Bunun en sade örneğini "Versailles Tuluatı" adlı eserinde Moliere'in karakterlerden birine kendi adını verdiği ve karakterin karısına da evlilik üzerine söylediği bazı cümlelerle örneklenebilir:

"MILLE MOLIERE- Size bir şey söyleyeyim mi? Öyle bir komedi yazmalıydınız ki tek başınıza oynayabilesiniz.

MOLIERE- Sus be kadın, aklın ermez senin.

MILLE MOLIERE- Teşekkür ederim, efendiciğim, görüyorsunuz ya evlilik insanları ne hale sokuyor, bir buçuk sene evvel bana bunu söyleyebilir miydiniz?

MOLIERE- Susun rica ederim.

*MILLE MOLIERE- Çok acayip şey. Üst tarafı bir nikah bütün iyi huy-
larınızı silsin süpürsün! Nasıl olur da bir kocayla bir aşık aynı kimseye
birbirinden bu kadar farklı gözlerle bakar?*

MOLIERE- Amma da çene!

*MILLE MOLIERE- İnan olsun, bir komedi yazsaydım bunu yazardım.
Kadınları, onlara yordukları birçok kötülükten temize çıkarır, erkeklere
de kendi hoyratlıklarıyla aşıkların inceliği arasındaki farkı gösterip,
akıllarını başlarına almalarını söyledim.’ (Moliere, 1944, S:7)*

“Versailles Tuluatı” oyununda “Moliere” karakteri oyun yazarı bir tiyatrocudur. Bu detay, Moliere’in evliliklerle ilgili şu yaklaşımını açıklar: İster soylu, ister köylü, isterse sanatçı olsun erkekler evlendikleri zaman bir değişime uğrar. İçgüdüsel olarak elde etmişlik duygusu onlardaki kibarlığı öldürüp kaba davranışlarının ortaya çıkmasına vesile olur. Nahiflikten ve ruhunun okşanmasından hoşlanan kadınlar, karşılaştıkları bu kabalık karşısında farklı yöntemlere başvururlar. Öyle ya da böyle, başvurdukları yol ne olursa olsun bu, evliliklerine huzur getirmez. Moliere’in eserlerinde resmiyet, mutsuzluk getiren bir kavram olarak işlenmiştir.

Moliere, kadınların nahif ve kocasının onları el üstünde tuttukları mutlu gözükten evlilikleri ise kadınların para ve farklı çıkarlar için yaptığı evlilikler olarak kaleme almıştır. Bu tarz ilişkileri, kadın ve erkek arasına ciddi bir yaş farkı koyarak işlemiştir. Moliere, genç bir kadınla evlenmeyi arzu eden yaşlı erkeğin yaşayacağı durumun, “para bakımından sömürülmesi ve kimi zamanda aldatılması” olarak neticeleneceği konusunda izleyicileri uyarmıştır. Kendi çıkarları için evlenen kadınlar, evlendiği ya da evleneceği adamlara uysal ve tatlı bir dille yaklaşır. Bu durumun örneğini “Zorla Evlenme” ve “Hastalık Hastası” oyunlarında görmek mümkündür.

Moliere’in “Hastalık Hastası” adlı eserinde yaşlı, huysuz ve hastalık hastası olan “Argan” karakteri ile kendisiyle parası için evlenen “Beline” karakterinin arasında geçen ilişkide, Beline kocasının mallarını üzerine geçirmenin ümidi ile ona bir bebek gibi davranır. Çıkarları doğrultusunda yaşlı kocalarına iyi davranan genç kadınlar bu oyundaki şu sahne ile örneklenebilir:

*“BELINE- Ah Tanrım, kendinizi bunlar için sıkıntıya sokmayın ne olur!
Kocacığım sizin başınıza bir şey gelirse, ben yaşayamam.*

ARGAN- Canım sevgilim!

BELINE- Evet meleğim, sizi kaybedersem ben yaşayamam...

ARGAN- Tatlı karıcığım!

BELINE- Benim için hayatın bir anlamı kalmaz.

ARGAN- Aşkım!

BELINE- Size beslediğim büyük aşkı kanıtlamak için ben de arkanızdan gelirim.

ARGAN- Yüreğimi parçalıyorsunuz ballı çöreğim. Biraz sakın olun, çok rica ederim.

NOTER- Bunlar vakitsiz gözyaşları. Daha ortada bir şey yok ki.

BELINE- Ah beyefendi, siz kocamı nasıl bütün kalbimle sevdiğimi bilmiyorsunuz.

ARGAN-... Vasiyetimi beyefendinin dediği gibi düzenlemem lazım sevgilim. Ama ihtiyaten karyolamın ahşap kaplamasına sakladığım yirmi bin altın para ile elimdeki biri Mösyö Damon, diğeri Mösyö Gerante tarafından hamiline yazılmış iki borç senedini şimdiden size vereceğim.

BELINE- Hayır hayır benim böyle şeylerde gözüm yok. Ah! Karyolanızda ne kadar var dediniz?

ARGAN- Yirmi bin frank aşkım.

BELINE- Bana maldan bahsetmeyin çok rica ederim. Ah! Ya o iki senet ne kadarlık?

ARGAN- Biri dört bin, diğeri altı bin frank aşkım.

BELINE- Sizin yanınızda dünyanın bütün nimetleri gözümde sıfırlanıyor ballı şekerim.

NOTER- Vasiyetinizi hazırlamaya başlayalım ister misiniz?" (Moliere, 2019, S:36-37)

Yukarıda da değinildiği gibi Moliere'in oyunlarında para, mal mülk ya da ailesinin baskısından kurtulup aşıklarıyla rahat gezebilmek, sosyalleşebilmek için evlenen kadın karakterler mevcuttur. Amaçlarına ulaşabilmek için kocalarına ya da yakın zamanda evlenecekleri adamlara karşı tutumları uysal ve söz dinleyen bir üsluptadır. Erkeklerin gözlerini boyamak için takındıkları bu tutum, onların hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşmalarını sağlar. Ancak kimi zaman tecrübesiz kadınlar “avını ürkütmek” olarak tabir edilen bir anlayışla zihinlerinden geçenleri bastırmaya çalışırken boş bulunup üstü kapalı bir halde niyetlerini söyleyebilmektedirler. “Zorla Evlenme” oyununda “Dorimene” kendisi ile evlenmek isteyen “Sganarelle”e düşüncelerini üstü kapalı bir vaziyette anlatır. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“DORİMENE- Pek memnunum, vallahi. Çünkü bugüne kadar babamın sertliği yüzünden dünyanın en ağır esaretine katlandım. Bu hürriyetsizlik içinde ne zamandan beridir çıldırıyorum. Onun baskısından kendimi birdenbire kurtarıvermek ve her istediğimi yapabilmek için beni evlendirmesini Tanrıdan gece gündüz diliyordum. Hele şükür, sizi Allah gönderdi. Niyetim artık şimdiden sonra eğlenmek, kaybettiğim zamanların gereği gibi acısını çıkarmaktır. İyi yaşamasını bilen, çok zarif bir erkek olduğunuz için sizinle dünyanın en mesut ailesini kuracağımızı sanıyorum; umarım ki siz, karılarının umacı gibi yaşamasını isteyen o huysuz kocalardan değilsinizdir. Bilmiş olun , benim öyle hayata tahammülüm yoktur; yalnızlıktan ödüm kopar. Oyunu, ziyaretleri, toplantıları, ziyafetleri ve gezintileri, yani bir kelime ile bütün eğlenceleri severim. Benim mizacımda, bir karınız olacağına sevinmelisiniz. Aramızda hiç geçimsizlik olmayacak. Ben sizin işlerinize karışmam; umarım ki siz de benimkilere karışmazsınız. Çünkü benim düşünceme göre, eşler birbirlerinin yaptıklarını hoş görmelidir. İnsan birbirini çileden çıkarmak için evlenmez! Hülasa, biz evlenince, kendi seviyemize yakışık alan bir hayat süreceğiz. Hiçbir kıskançlık şüphesi fikrimizi bulandırmayacak. Benim sadakatimden emin olmak size yetmelidir, nasıl ki ben de sizin sadakatinize inanacağım. Ne oldunuz ya? Yüzünüz bütün değişti.

SGANARELLE- Başıma bir ağrı yapıştı da..

DORİMENE- Bugünlerde bu hal çok kimsede görülüyor. Fakat biz evlenince bunların hepsi geçecek. Allaha ısmarladık. Bir şu paçavraları üstümden atsam da adamakıllı elbise giysem! Şimdi ihtiyacım olan eşyanın alışverişini tamamlamaya gidiyorum. Dükkancıları da size gönderirim.’ (Moliere, 1965, S:10-11)

Yukarıdaki sahnede Dorimene'nin evlilik anlayışının belli bir kısmı görülmektedir. Ancak Dorimene karakterinin sadece lüks yaşam isteği ve özgürce sosyalleşme niyeti ile evlenmeyi kabul ettiğini söylemek kısır kalır. Sganarelle ile evlenmeye hazırlanırken aynı zamanda da aşığı ile de görüşmeye devam eden Dorimene, Sganarelle üzerinden aşığına planlarını anlatır. Dorimene'nin sadakatsizlik temelleri üzerine kuracağı evliliğini nasıl planladığı şu sahne ile örneklenebilir:

“LYCASTE- Nasıl, güzel Dorimene, şaka mı söylüyorsunuz?

DORİMENE- Şaka söylemiyorum.

LYCASTE- Sahiden mi evleniyorsunuz?

DORİMENE- Sahiden.

LYCASTE- Hem de düğününüz bu akşam yapılacak ha?

DORİMENE- Bu akşam yapılacak.

LYCASTE- Hıyanet! Size olan aşkıma, bana verdiğiniz lutfekar sözleri böyle nasıl unutabiliyorsunuz?

DORİMENE- Ben mi? Hiç de unutmuş değilim. Size yine eski gözle bakıyorum. Evlenmem sakın sizi üzmesin. Bu adama sevdiğim için varmıyorum; onu bana kabul ettiren sadece zenginliğidir. Benim hiçbir varlığım yok, sizin de öyle. Biliyorsunuz ki dünyada onsuz iyi vakit geçirilmez. Her ne pahasına olursa olsun ondan edinmek lazım. Ben de rahatlamak için bu fırsatı yakaladım. Beni alan bunaktan pek yakında kurtulacağımı umarak bu işe girişiyorum. Bu adam çok geçmeden ölecektir; şurada olsa olsa altı aylık ömrü vardır. Bu müddet sona ermeden öteki

dünyayı boylayacağına emin olun. Dulluk saadetine kavuşmak için Allah'a uzun zaman yalvarmama lüzum kalmayacak...' (Moliere, 1965, S:28)

“Zorla Evlenme” oyununda ‘Dorimene’ karakteri evlilik isteğine kavuşur. Sganarelle ise kendi yaşına uygun bir kadınla evlenmek yerine, genç bir kadınla evlenme arzusunun bedelini sadakatsiz bir kadınla evlenerek öder. “Zorla Evlenme” oyununda “Dorimene” karakteri amacına ulaşırken “Hastalık Hastası” oyununda “Beline” karakterinin hedefleri, kendisine kurulan bir tuzak sonucunda yarım kalır. Evin hizmetçisi Toinette, efendisi Argan’a kendisini ailesinde gerçekten kimlerin sevdiğini öğrenmek istiyorsa ölmüş numarası yapmasını önerir. Ölüm haberinin ardından karısının ve kızının vereceği tepkiler doğrultusunda kendisini kimin çıkarsız sevdiğini anlayacağı söyler. Argan, içine düşen şüphe nedeniyle bu oyunu oynamayı kabul eder. Hizmetçinin hanımının gerçek yüzü göstermek için kurduğu bu tuzak, işe yarar. Beline’in tuzağa düştüğü sahneyi Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“TOINETTE- ... Ben burada tek başımaydım. Adamcağız kollarımın arasında son nefesini verdi. Bakın işte, orada, koltuğunda boylu boyunca yatıyor.

BELINE- Çok şükür Tanrım! Nihayet bu ağır yükten kurtuldum. Ne kadar salaksın Toinette! Öldü diye üzülecek ne var?

TOINETTE- Bilmem, ağlamak gerekir diye düşünmüştüm hanımefendi.

BELINE- Hadi hadi, ağlamaya değmez. Öldü de ne eksildi sanki? Ne işe yarıyordu ki zaten bu dünyada? Herkesi bunaltan, pis, mide bulandıran bir adam! Lavmansız, ilaçsız duramaz! Sürekli aksırır, tıksırır, burnunu siler, tükürür! Akılsız, sıkıcı, huysuz, insanları yoran, gece gündüz hizmetçi uşak azarlayan biri!

TOINETTE- Ölünün arkasından ne de güzel konuştunuz!

BELINE- Planımı gerçekleştirmem için bana yardım etmelisin Toinette. Yardımın karşılığında ben de seni unutmayacağım bundan emin olabilirsiniz. Madem şans eseri ölümünden henüz kimsenin haberi yok, onu yatağına taşıyalım ve ben işimi halledene kadar ölümünü gizli tutalım.

*Ele geçirmek istediğim paralar, senetler var. En güzel yıllarımı bu he-
rifle harcadım, mükafatsız kalmam olacak iş mi? Hadi gel Toinette, her
şeyden önce şu anahtarları alalım.*

ARGAN- (Birdenbire doğrulur) Orada durun bakalım!

BELINE- Ayy!

*ARGAN- Demek bana sevginiz buymuş hanımefendi, sevgili karıcı-
ğım?” (Moliere, 2019, S:114-115)*

“Hastalık Hastası” ve “Zorla Evlenme” eserlerinde para için evlenen kadın pro-
filini Moliere tarafından örnekteki gibi çizilmiştir. Kadınlar, gençlik yıllarını sevmedik-
leri yaşlı erkeklere harcamanın bedeli olarak o erkeklerin mallarına, mülklerine para-
larına sahip olmayı kendilerine hak görmüşlerdir. Ancak amaçlarına her zaman ulaş-
tıklarını söyleyemez.

Moliere, kadın karakterleri oyunlarında baskın mizaçla işlemiş bir yazardır. Bu
kadınların yaptıkları eylemler ne olursa olsun, onların bu dominant tutumları, olayları
kendi lehlerine çevirme becerileri dikkat çekmiştir. Erkeklerin tetikleyici unsur olduğu
oyunlarından biri de “Tartüf” oyunudur. Moliere’in burada çizdiği evli kadın karakteri
“Elmire”, diğer eserlerindeki evli kadın karakterlerle kıyaslandığında çok daha kont-
rollü, aile içinde söz sahibi olan, kocasıyla fikirleri uyuşmasa da evliliklerinde şiddetli
bir geçimsizliğin yaşanmadığı ama huzurlu da sayılmayan bir evlilik süren, ailesine
sadık, olgun bir karakterdir. Tartüf eserinde ailesini bir arada tutmaya çalışan Elmire;
kocasının herkesten daha çok sevdiği, kendi ailesinden fazla değer verdiği, dostu gibi
gördüğü Tartüf’ün gerçek yüzünü göstererek ailesinin geleceğini kurtarmıştır. Moli-
ere’in diğer oyunlarında aşıkların ilgisinden hoşnut olan kadınlar, bu durum karşısında
daha davetkar ve güler yüzlü bir tavır sergilerken Elmire karakteri Tartüf’e tam tersi
bir üslupla karşılık vermiştir. Elmire’in öteki kadınlardan farklı diğer tutumu ise ken-
disine aşık olan kişiyi ve duyduğu rahatsızlığı kocasıyla paylaşmış olmasıdır. El-
mire’in evli kadınlara aşık olan adamlara nasıl davranılması gerektiği ve kocasıyla bu
durumu paylaştığı sahneyi Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

*“ELMIRE- Gördüklerim karşısında ne desem bilmiyorum ve basiretsiz-
liğinize şaşırıp kalıyorum. O adama öyle tutulmuş, öyle bağlanmışsınız
ki bu günkü olay karşısında yalancı çıkarttınız beni.*

ORGON- Kulunuz olayım, ben görüneye inanırım. Hergele oğlumun hatırını sayarsınız, bilirim. Ve korktunuz, çekindiniz meydana vurmaya çevirmek istediği oyunu o zavallı adama. Siz de inandırıcı olmak için fazla sakindiniz, aksi halde daha heyecanlı olurdu haliniz.

ELMIRE- Aşk heyecanının basit itirafını hemen namus meselesi mi yapmalı? Başka türlü cevap verilemez mi? Gözler ateş saçmalı, küfür mü etmeli? Bu konuda çıkan patırtıdan hiç hoşlanmıyorum. Namuslu geçinen o vahşilerden hiç değilim. Bu gibilerin ırzları dişli tırnaklıdır, en küçük sözde adamı paralamaya hazırdır. Tanrı beni korusun böyle bir iffetten; içinde şeytanlık olmayan bir erdemden yanayım ben. Soğukluğu ölçülü bir ret cevabı daha çabuk yıldırır aşığı.

ORGON- Neyse ben meseleyi biliyorum; gelmem oyuna.” (Moliere, 2008, S:73)

Güçlü bir kadın olarak kaleme alınmış Elmire karakteri, diğer oyunlardaki tuzak kuran kadın profilinden farklı olarak bireysel çıkarları için değil, ailesi için böyle bir girişimde bulunmuştur. Akıllı olduğu kadar namuslu da olan bu kadın, diğer oyunlardaki kadınlardan farklı olarak kocasına, vasisine ya da babasına tuzak kurmak yerine ailesini korumak için kendisine aşık olan adama yani ‘Tartüf’e tuzak kurmuştur. Bunun yanında, kocasının karısından daha fazla Tartüf’e itimat etmesi sonucunda Elmire de bu durumu kocasına kanıtlamak istemiş ve ailesinin geleceği için Tartüf’e tuzak kurmuştur. Elmire, kocasını masanın altına saklanmaya ikna etmiş, Tartüf’ü de görüşmek için odaya çağırmıştır. Kocasına; Tartüf’ün isteklerine boyun eğeceğini, aşkına karşılık veriyormuş gibi davranacağını, bu durum karşısında da Tartüf’ün söyleyeceklerine ve yapacaklarına şahit olmasını ister. Böylelikle kocasına her şeyi kanıtlamış olacaktır. Bu sahneyi Moliere şöyle kaleme almıştır:

“TARTUFFE- Neyse, sizin endişeniz giderilir kolayca; emin olabilirsiniz buradan hiç sır çıkmayacak, fenalık bunun ayyuka çıkmasındadır ancak. İnsanı rencide eden milletin çıkarttığı rezalettir, gizlice işlenen günah günah değildir.

ELMIRE- Neyse, anlaşılan boyun eğmeye karar vermeliyim, her şeyi size vermeye rıza göstermeliyim; aksi halde vazgeçmem gerekiyor hoşnut edilmekten, ve teslim olmaya istekli olduğumu göstermekten. Kuşkusuz hoş değil gelmek bu raddeye, aşıyorum sınırı istemeye istemeye. Madem beni buna zorlamakta inat ediliyor, madem söylenenlere hiç inanılmıyor, madem ikna edici kanıtlar isteniyor, buna razı olmalı, memnun etmeli insanları. Eğer bu rızada bir günahkarlık görülürse, kabahat benim değildir elbette.

TARTUFFE- Evet, hanımefendi, üzerimize alırsız ve bu hadise de kendiliğinden...

ELMIRE- Rica ederim, kapıyı biraz daha aralayın da bir bakın, kocam koridorda mı acaba?

TARTUFFE- Ne hacet var ondan dolayı endişe duymanıza; burnundan tutup sürüklenecek bir adam o, laf aramızda. Bizim sohbetimizden iftihar payı çıkarır kendine onu öyle bir yola koydum ki, görse inanmaz bir şeye.

ELMIRE- Olsun siz bir çıkın rica ederim, her yeri iyice gözden geçirin...

TARTUFFE- ... Her şey uygun, talih benden yana hanımefendi. İyice kolaçan ettim bütüne evi; kimse yok, yüreğim sevinç dolu, ve... (Orgon onu durdurur)

ORGON: Yavaş ! Fazla kapılmışsınız nefsinize! Bu kadar da coşmamalısınız! Vay vay güvenilir adama bak; beni mi aldatacaktınız! Ruhunuz nasıl da kapılıyor iğvaya. Hem kızımı almak, hem karıma göz koymak ha? Bunun doğruluğuna uzun süre ihtimal vermedim, bunu söyleyenler ağız değiştirecek diye hep bekledim. Ama tanıklığı buraya kadar vardırmak kafi, inanıyorum, istemiyorum daha fazla görmeyi.” (Moliere, 2008, S:81-82-83)

Moliere’in evrensel bir yazar olmasının sebeplerinden biri kadınların düşünce yapısına hakim olup, onları çok iyi gözlemlemiş olmasıdır. Eserlerinde kadın karakterlerin davranış biçimi, olaylar karşısında verdiği tepkiler ve söylemleri, Moliere’in

oyunlarını kadın gibi düşünerek yazdığının bir göstergesidir. Bazı toplumsal normların yüzyıllar da geçse değişmediği bilinen bir gerçektir. Bu değişmeyen normlardan biri de kadınlar ve erkekler arasında gözetilen cinsiyet ayrımcılığıdır. Kadınların erkeklerden daha geri bir planda tutulması, birçok kültürde gözlemlenen bir zihniyet olmuştur. Bu zihniyet, yüzyıllar boyunca bazı değişimlere uğrasa da kadın ve erkeğin tüm kültürlerde tamamen eşitlendiğini söylemek şimdilik zordur. Moliere, erkeklerin kadınlara uyguladığı baskı ya da imtiyazlar sonucunda kendi hayatlarının da etkilendiğini, fakat erkeklerin bunun farkında olmadığını oyunlarında altını çizerek vurgulamıştır. Onun oyunlarında, ister baba ister vasi ister koca olsun, erkeklerin isteği ile uygunluğuna karar verilip gerçekleşen evlilikler, kadınlar tarafından şekillendirilmiştir. “Yuvayı dişi kuş yapar.” sözünden yola çıkıldığında Moliere’in oyunlarındaki dişi kuşlar da evliliklerini istedikleri gibi inşa etmişlerdir. Tabii bu insanın temelini erkeğin davranış biçimi oluşturmuş, kadınların yaptıkları neden sonuç bağlamında ilerlemiştir. Sevgi ve anlayış görürse sadakatli davranarak huzur veren kadın; baskı ve kıskançlıkla karşılaşarsa aldatmaya meyletmiştir. Kaba davranışlarla ve ilgisizlikle sınıansa da karşılığını aynı şekilde çekinmeden vermiştir. Moliere, oyunlarında kadınların davranışlarını genel olarak erkeklerin tutumlarının sonucu olarak yansıtmıştır.

2.2.2. J.B.P. Moliere’in Eserlerinde Evlilik Kurumu İçinde Yer Almaya Aday Kadınlara Yaklaşımı

İncelendiğinde, Moliere’in eserlerinin kadın erkek ilişkileri üzerinden biçimlendiği görülmektedir. Onun oyunlarının her zaman bir derdi ve amacı vardır. Kuru ve kaba komediden uzak olan oyunları, kurgu ve çatışma bağlamında incelikle işlenmiştir. Kadınların dertlerini ele almış olan Moliere’in eserlerinde, “evlilik kurumu içinde yer alan kadınların” dertleri ile “bu kurumda yer almaya aday olan kadınların”, “genç kızların” sorunları da benzerlik gösterir. Evli olan kadınlar, kocalarından yana sıkıntı yaşarken genç kızlar da babaları ve annelerinin tutumları nedeniyle sıkıntı yaşarlar. Vasisi tarafından kendi ile evlenmeye mecbur bırakılan kadınlar, nişanlı örneğine girdiği için yukarıdaki başlıkta ele alınmıştır. Ancak bu başlık altında incelenecek kadın

figürü, Moliere'in oyunlarında ailesinden baskı gören ya da vasisi tarafından başka birisi ile evlendirilmek üzere büyütülen genç kızlardır.

17. Yüzyıl'da kadınların eğitim görme ve meslek sahibi olma imkanları yoktur. Kadınların yapabileceği işler sınırlıdır. Terzilik dışında farklı meslek alanlarında yer almaları pek de mümkün değildir. Çocuk doğurmak, eviyle ve kocasıyla ilgilenmek kadının yegane görevleridir. Bu kısır döngü içine hapsedilen kadınların aileleri onları sevmedikleri erkeklerle evlendirilmeye zorlayınca mutlu olmak için fazla olanakları kalmaz. Moliere'in oyunlarında, kadınların üzerinde devamlı bir baskı oluşturulmaya çalışıldığını görülür. Bunlar, otoriter olmaya çalışan koca, dominant ebeveyn ve toplumsal normların oluşturduğu kurallardır. Bu kadar etkenin içinde kadın, bir birey olma çabası vermiş; kendi duygularının, düşüncelerinin, isteklerinin olduğunu farklı yollarla dile getirmiş ya da bu isteklerin anlaşılmasından ümidini keserek kendi istek ve arzularına ulaşmanın arayışına girmiştir.

Daha öncede değinildiği gibi Moliere'in eserlerinde sevgililik süreci, aşk ve tutku ile işlenirken evlilik süreci, mutsuzluk ve kavga ile çizilmiştir. Bu mutsuzluk evresine gelmeden bir önceki adım ise ailelerin kızlarını uygun gördükleri adayla evlendireceklerini açıklamalarıdır. Bu ilan karşısında, kızlar kimi zaman açıktan kimi zaman da gizliden bir direnişe girmişler; kimi zamansa direnmekten bile korkarak boyun eğmişlerdir. Moliere'in oyunlarının birçoğunda, genç kızın, ailesinin uygun gördüğü biriyle evlenmek istememesinin altındaki neden, başka birine aşık olmasıdır. Bu durum karşısında genç kız, kendi cesaretiyle ya da çevresinde ona destek olan, sırrını açtığı birinin cesaretlendirmesiyle aşığıyla birlikte olabilmek için türlü entrikalar çevirmeye başlar. Bu anlamda, Moliere'in oyunlarında iki tip genç kız profili vardır. Birincisi, ailesinin baskısına boyun eğen ve kaderine razı gelen genç kızlar; ikincisi ise tüm zorluklara göğüs gererek aşığına kavuşmaya çalışan genç kızlardır. Moliere, eserlerinde ailesi tarafından baskı ile evlendirilmek istenen genç kızları, bu durumu öğrendiklerinde verdiği tepkilerle farklı biçimlerde ele almıştır. Kimi genç kız sert bir tepki gösterirken kimisi sessizce boyun eğmiş kimisi de boyun eğer gibi görünüp bildiğini okumuştur.

Moliere'in 1668 yılında kaleme aldığı "Cimri" adlı eserinde; bencil ve cimri olan Harpagon karakteri, kızı Elise'i kendi çıkarları doğrultusunda yaşça büyük, sevmediği

biriyle evlendirmek ister. Elise'in bu durumu öğrendiğinde babasına verdiği tepki şu şekildedir:

“HARPAGON- ...Sana gelince, seni Bay Anselme'e vereceğim.

ELISE- Bay Anselme mi?

HARPAGON- Evet. Olgun, akli başında bir adam. Ellisine basmamış daha... Malı, mülkü dillere destan.

ELISE- Benim niyetim hiç evlenmemek baba, özür dilerim

HARPAGON- Benim niyetim de seni evlendirmek, sevgili biricik kızım; özür dilerim.

ELISE- Affınızı rica ederim, baba.

HARPAGON- Affınızı rica ederim, kızım.

ELISE- Bay Anselme'in önünde derin saygılarımla eğilim, ama misadenizle, evlenmeyeceğim kendileriyle.

HARPAGON- Önünüzde derin saygılarımla eğilim, ama evleneceksiniz kendileriyle, hem de bu akşam.

ELISE- Bu akşam mı?

HARPAGON- Bu akşam.

ELISE- Olmaz baba.

HARPAGON- Olur kızım.

ELISE- Hayır.

HARPAGON- Evet.

ELISE- Olmaz diyorum size.

HARPAGON- Olur diyorum size.

ELISE- Zorla evlendiremezsiniz beni.

HARPAGON- Zorla evlendiririm seni.

ELISE- Kendimi öldürürüm de böyle biriyle evlenmem.

HARPAGON- Kendini öldürmek yok, evleneceksin. Şu yüzüzlüğe bakın! Görülmüş şey mi bir kızın babasıyla böyle konuşması?

ELISE- Görülmüş şey mi babanın kızını böyle evlendirmesi?

HARPAGON- Bundan iyi koca can sağlığı. Bahse girerim, herkes de iyi karşılayacak bu kararımı.

ELISE- Ben de bahse girerim ki akli başında hiç kimse iyi karşılamaz böyle evlenmeyi.” (Moliere, 2018, S:21-22)

Harpagon karakterinin kızını Anselme ile evlendirmekte diretmesinin asıl sebebi, Anselme'in zengin bir adam olması ve Harpagonda'dan çeyiz dahil hiçbir şey istememesidir. Paraya düşkünlüğü ile kaleme alınmış olan Harpagon, oyun boyunca sadece kendini ve kendi çıkarlarını düşünen bir karakter olarak işlenmiştir. Bir kız ve bir oğlu olan bu karakterin hayatta değer verdiği, zaafı olan tek şey paradır. Para için kızını sevmediği bir adamla evlendirecek kadar menfaat düşkünü bir karakterdir. Ancak kız Elise, babasının sözünü dinleyecek ve isteğine boyun eğecek yapıda bir kız değildir. Karşılaştığı bu zorluk karşısında çevireceği oyunlarla amacına ulaşmak için elinden geleni yapacak cesaretle ve zekada bir genç kız karakteridir.

Moliere, oyunlarında baskı figürü olarak erkeği göstermiştir. Koca ya da baba, toplumsal rolü ne olursa olsun baskı yapan taraf erkek olmuştur. Babasının zoruyla evlendirilmek istenen bir genç kız anlatan diğer oyun ise “Zoraki Hekim” oyunudur. Geronte, kız Lucinde'i sevmediği bir adamla evlendirmek istemektedir. Lucinde ise bu durumdan sıyrılmak için elinden geleni yapan bir genç kızdır. Babasına türlü numaralar yapan Lucinde, evlenme konusundaki düşüncesini babasına şöyle dile getirir:

“LUCINDE- ...Size şunu söyleyeyim ki asla Leandre'dan başka biriyle evlenemem, beni Horace'a vermek istemeniz faydasız.

GERONTE- Ama...

LUCINDE- Verdiğim kararı hiçbir şey sarsamaz.

GERONTE- Ne?

LUCINDE- Karşıma güzel sebepler koyarsanız boşuna.

GERONTE- Eğer...

LUCINDE- Ne söyleseniz faydasız.

GERONTE- Ben...

LUCINDE- Ben kararımı verdim.

GERONTE- Fakat...

LUCINDE- Baba tahakkümü beni zorla evlendiremez.

GERONTE- Ben...

LUCINDE- Bütün gayeleriniz nafîle.

GERONTE- O...

LUCINDE- Kalbim bu gaddarlığa razı olamaz.

GERONTE- Ama...

LUCINDE- Sevmediğim adama varmaktansa bir manastıra kapanırım.

GERONTE- Ama...

LUCINDE- (İnsanı sersem edecek bir tonla konuşarak) Hayır. Katiyen. İmkânı yok. Vakit kaybediyorsunuz. Olmaz. Ben kararımı verdim.' (Moliere, 1958, S:47)

Lucine karakteri kurnaz ve akıllı bir karakterdir. Babasının isteğine karşı başvurduğu yollardan ne denli keskin bir zekaya sahip olduğunu gösteren bu genç kız, tıpkı Moliere'in diğer kadın karakterleri gibi amacı doğrultusunda yılmadan savaşanlardandır.

Moliere'in eserlerinde kadınların aşka, ilgiye, alakaya ve nezakete paradan daha çok değer verdiğini görülmektedir. Bu oyunlarda, aşk için çırpınan kadınların sayısı, para için evlenenlerden daha fazladır. Ancak Moliere'in oyunlarında çeşitli insan manzaralarına şahit olduğumuz gerçeğinden yola çıkılacak olunursa her tip kadın ve erkek karakterlerinin örneğiyle karşılaşmak mümkündür ama Moliere bazı temel davranış biçimlerinin altını çizerek onları vurgulamıştır. Bunların başında erkeğin kadının üze-

rinde kurmaya çalıştığı otorite gelmektedir. Fakat bu otorite meselesi, kocalarda, babalarda ve yetiştirdiği genç kızlarla evlenmek isteyen vasilerde baş göstermiştir. Tutkulu, nahif genç aşıkların zorlu mücadeleler sonucunda kavuştukları kadınlarla evlendikten sonra, nasıl bir değişime uğradıkları ya da uğramadıkları konusunda net bir oyun örneği yoktur. Sadece bazı eserlerinde, örneğin “Versailles Tuluatı” eserinde bir önceki başlıkta değinilen “Mille Moliere” karakterinin “benimle evlenmeden önce böyle konuşamazdın” cümlelerinden anlaşılmıştır. Moliere, ister aşk evliliği ister zorla evlilik olsun erkeklerin bu resmiyetten sonra olumsuz yönde bir değişime uğradığı gerçeğinin altını çizmiştir. Moliere’in oyunlarında, evlilik aşkı öldürmüştür

Her kadının evlilikten beklentisinin farklı olduğu gerçeği, Moliere’in oyunlarında, bu farklılıkları içinde barındıran kadın karakterlerin başından geçen olaylarla işlenmiştir. Kimi aşk ve sevgiyi ön planda tutarken kimi saygı ve alakayı ön planda tutmuştur. Kimisi için maddi güç ve sınıf atlama önemliyken kimisi ahlaka ve huzura önem vermiştir.

17.yüzyılda insanların sosyoekonomik durumları günümüzde de olduğu gibi iyileşme ya da kötüleşme noktasında değişiklikler gösterebilmiştir. Dönemin Fransa’ında sosyoekonomik bağlamdaki iyileşmeyi sağlayan değişimler, köylülükten soyluluğa geçiş, burjuva kültürüne yaklaşma biçiminde olmuştur. Ancak her insanın bu gelişimi ve değişimi hazmetmesi o dönemde de şimdi de kolayca gerçekleşen bir durum değildir. 17. Yüzyıl’da da birdenbire gerçekleşen maddi kazanç değişiminin kişisel gelişimini tamamlamamış insanlarda farklı davranışlara neden olduğu bilinmektedir. Görgüsüzlük, sonradan görme tavırlar kişilere sirayet etmiş, para ve gösterişe düşkün karakterler, zaaflarını tatmin etmenin verdiği özgüvenle farkında olmadan toplum içinde abartılı tavırlarla kendilerini küçük düşüren davranışlarda bulunabilmişlerdir. Sosyete kavramının içinde barındırdığı süse, şana, gösterişe düşkünlük her dönemde olduğu gibi Moliere’in döneminde de mevcuttur. Moliere, görgüsüzlük ve gösteriş merakı meselelerini 1659 yılında “Gülünç Kibarlar” eserinde ele almıştır. Bu meseleleri, kadın karakterler üzerinden seyirciyle buluştururken aynı zamanda da aile baskısı ile evliliğe zorlama temasını da oyunda işlemiştir. “Gülünç Kibarlar” adlı oyununda taşradan kente yerleşen bir ailenin üyeleri Cathos ve Magdelon, süs, şan ve sosyalleşme peşindeki tutumları sebebiyle kendilerine talip olan genç delikanlıları beğenmezler. Bunun

üzerine birinin babası, diğzerinin ise amcası olan Gorgibus onlara evlenmeleri konusunda baskı yapar. Bu iki görgüsüz genç kızın hayalindeki evlilik ve delikanlılar ile Gorgibus'un onlara sunduğu evlilik ve aday profili bambaşkadır. Bu durum üzerine kızların tepkisi şu şekilde olmuştur:

“CATHOS- Sahi öyle amca, Magdelon hakikatin üstüne basıyor. Zarafet adabı nedir bilmeyen bu çeşit adamları kabul edip ağırlamak nasıl olur? Bahse girerim ki bunlar ‘Muhabbet Haritası’nu tanımıyorlar. ‘Varak-ı Muhabbet’ her biri bir diyar olan ‘Cilve-i Sevda ‘Name-i Aşk’ ‘Şiir-i Muhabbet’ onların bilmedikleri şeylerdir. Görmüyor musunuz, bütün halleri, kıyafetleri bunu gösteriyor? Evvela, insanın üstüne iyi bir tesir uyandırabilecek halleri yok. Aşıkane bir ziyarete dümdüz bir kiltle, tüysüz bir şapkayla, saç baş darma dağılık, şeritsiz, kordelasız esvaplarla geliyorlar. Aman yarabbi, ne biçim aşık bunlar? Giyim kuşamda, söz sohbette o kuruluk. Çekilir şey değil, olur şey değil. Hem yakalarına dikkat ettim, usta bir terzi elinden çıkmadığı belliydi. Kısa külotları da en aşağı yarım arşın bollaştırılmaya muhtaçtı.

GORGIBUS- Bunların ikisi de kaçık galiba! Konuştukları bu acayip dili bir türlü anlayamıyorum... Şimdi gelelim taliplerinize; ben onların ailesini tanırım, mallarını mülklerini bilirim. Mutlaka da onlarla evlenmeyi kabul etmenizi istiyorum anlaşıldı mı? Artık sizinle uğraşmaktan yoruldum. Sizin gibi yetişmiş iki kıza bakmak, ben yaşta bir adam için oldukça ağır bir yük oluyor.

MAGDELON- ... Müsaade edin de Paris'in kibar muhitinde biraz nefes alalım. Bu aleme daha yeni girdik. Bırakın da romanımızın macerasını rahat rahat hazırlayalım. Neticeyi bu kadar acele istemeyin.

GORGIBUS- Hiç şüphe yok, bunlar adam akıllı zıvanadan çıkmışlar. İşte size söylüyorum; ben bu deli saçmalarından bir şey anlamıyorum. Burada mutlaka benim dediğim olur. Hem işte bütün nutuklarınıza cevap olarak son sözüm; ya ikiniz de yakın vakitte evlenirsiniz yahut ikinizi de manastıra kapatır, rahibe yaparım. İşte size yemin ederim.”
(Moliere, 1943, S:9-10-11)

Moliere'in eserlerinde kadın karakterlerin yegane meselesi evliliklerdir. Zorla evlendirilmeye çalışılanlar, aşığı ile evlenmek isteyenler, hiç evlenmek istemeyenler, boşanmak isteyenler, evlenip hüsrana uğrayanlar... Kadın erkek ilişkisi üzerine kurduğu oyunlarında kadın karakterleri erkeklerden daha akıllı ve mücadeleci olarak yansıtan Moliere, toplumun kadınların üzerinde kurduğu baskının sonuçlarının altını devamlı olarak çizmiştir. Kızlarını evlendirmek isteyen ailelerin, ister zengin ister fakir olsun ortak özellikleri, damat adaylarında mala mülke önem vermeleridir. Fakirse zenginleşmek, zenginse şanına yaraşır bir damat almak anlayışı içinde olan aile büyüklerinin, kızlarının hislerine ve görüşlerine değer vermediği görülmektedir. Ailelerine açıktan açığa direnerek duygularını belli eden genç kızların yanı sıra, hislerini sağlayan ve aklındakileri fark ettirmeden yapmayı hedefleyen genç kızlarda vardır. Bu genç kızlar, sessizliklerini ailelerini bir kalkan gibi kullanarak hedeflerine daha derinden ulaşmaya çalışmışlardır. "Hastalık Hastası" oyununda Angeliqve karakteri, babasının kendi çıkarları doğrultusunda seçtiği damadı öğrendiğinde, ilk başta tepki vermez, ta ki işler sarpa sarana dek. "Hekim Uçtu" adlı eserde de Lucile karakteri babasının direktmesine karşılık olarak aşığıyla sessizce plan kurmayı tercih etmiştir. Ancak "Tartüf" oyunundaki Mariane karakteri Moliere'in oyunlarındaki diğer genç kız karakterlerine nazaran içe dönük ve ailesinin sözünden çıkmaya korkan bir karakterdir. Babasına karşı onu sevenlerin desteği olmasa, direnecek bir gücü ve duruşu yoktur. Duygusallığı ve baskının üzerinde yarattığı ürkekliği sebebiyle istediklerine ulaşmak için cesaret gösterecek güçte bir kız değildir. Elinden gelen tek şeyin ölmek ya da manastıra kapatılmak olduğunu sanmaktadır. Kurnazca planlar kurmak, babasını punduna getirip onun aşığını kabul etmesini sağlamak gibi oyunlara kalkışacak bir keskin zekaya sahip değildir. Mariane karakteri, içinde bulunduğu durumu ve babasının zorla evlenme kararını hizmetçisi Dorine ile paylaşmıştır. Moliere bu sahneyi şöyle kaleme almıştır:

'MARIANE- Dediği dedik bir babaya karşı ne yapabilirim ki?

DORINE- Böyle bir tehdidin önünü almak için ne gerekirse onu tabi ki!

MARIANE- Yani?!!!

DORINE- Gönül ferman dinlemez, demeli ona; kendiniz için evleniyorsunuz, babanız için değil a! Evlenen sizsiniz madem ki koca kendini ona

değil, size beğendirmeli. Tartüfcüğü bu kadar şirin görünüyorsa ne duruyor, kendi varsın bari ona.

MARIANE- İtiraf edeyim, bu kadar baskıcı bir babaya karşı hiçbir zaman bir şey söylemeye gücüm olmadı.

DORINE- Ama bir düşünelim, Valere niyetini belli etti açıkça, seviyor musunuz onu, söyleyin; sevmiyor musunuz yoksa?

MARIANE- Ah, aşkıma karşı ne kadar merhametsizsiniz Dorine!...

DORINE-... Öyleyse öbür evlilikten muradınız nedir?

MARIANE- Beni zorlarlarsa kendimi öldürmektir!’ (Moliere, 2008, S:36-37)

Güçsüz bir karakter olarak çizilmiş olan Mariane’e, babası dışında tüm aile fertleri sevdiğine kavuşması için yardım etmiştir. Mariane’in bu kadar destek görmesi onu sevdiğine kavuşturmuştur. Masum bir genç kız olarak kaleme alınan Mariane’in yaptığı tek şey, babasına onu evlendirmemesi için yalvarmak olmuştur. Bu sahneyi Moliere şu şekilde işlemiştir:

“MARIANE- Babacığım, Tanrı aşkına, ki o bilir neler çekiyorum, sevdiğiklerinizin başı için size yalvarıyorum. Biraz olsun babalık haklarınızdan vazgeçin, arzum hilafına beni itaate mecbur etmeyin. Zorlamayın beni bu katı kuralla size borçlu olduğum şeyden yakınmaya. Siz verdiniz bu canı bana, ama heyhat, bahtımı karartmayın, zehir olmasın hayat. Eğer beslediğim tatlı bir umuda karşı yasaklıyorsanız sevmeye cüret ettiğim kişiyle olmamı, ayaklarınıza kapanıp sığınyorum iyiliğinize, tiksindiğim biriyle olma azabından kurtarın hiç değilse. Üzerimdeki bütün nüfusunuzla düşürmeyin beni umutsuzluğa.

ORGON- (Yumuşadığını hissederek) Zaaf göstermenin sırası değil; dayan gönlüm, hadi!

MARIANE- Ona duyduğunuz sevgi hiç üzmüyor beni, istediğiniz kadar sevin; malınızı ona verin, yetmezse üstüne benimkini de ekleyin. Yürekten razıyım, onları size bırakırım, ama ne olursunuz, bana dokunmayın.

İzin verin bir manastırda kasvet içinde tükensin bari Tanrı'nın biçtiği ömrümün kara günleri.

ORGON- Hah, işte, rahibe oldu çıktı, tabii aşkına babası! Kalkın hadi! Kalbiniz rıza göstermekte ne kadar direnirse, o kadar hayrı dokunur bu işin size. Nefsinizi köreltin bu izdivaçla; kafamı şişirmeyin daha fazla!”
(Moliere, 2008, S:71-72)

Mariane karakterinin bu tutumuna rağmen, babasının yumuşamamasına karşın genç kız, diğer aile üyelerinden aldığı destekle sevdiğine kavuşur. Ancak evli ve mutsuz olan karakterleri düşünüldüğünde ya Mariane gibi pasif olup ancak onun kadar şanslı olmadıkları ya kimseden destek alamadıkları ya da kurduğu oyunların işe yaramadığı için evlendikleri tasavvur edilebilir. Fakat boyun eğerek yaptıkları evliliklerin sonrasında, kocalarına karşı olan tutumları düşünüldüğünde varılan sonuç, hayat şartlarının bir kadını masumluktan kurnazlığa evriltebilecek olmasıdır.

Moliere, eserlerinin genelinde babaların dominantlığını gösterse de “Hastalık Hastası” eserinde üvey anne baskısına da değinmiştir. Para için evlilik yapmış olan “Beline”, kocasının çocuklarıyla arasını açar, kocasını tüm mirasını öldükten sonra kendisine bırakması için ikna eder. Evlerine vasiyeti imzalatmak için bir noter çağırırlar ancak noter onlara yasalar gereği böyle bir şeyin gerçeklemeyeceğini söyler. Kanunlara göre miras, erkeğin çocuklarına kalacaktır. Erkek kendi isteği ile tüm mirasının öldükten sonra karısına verilmesini istese de kanunlar buna müsaade etmez. Eğer ikisinin ortak bir çocuğu olursa durum değişiklik gösterebilir ama Beline genç, Argan yaşlı olunca çocuk sahibi olamayan çift, miras konusunda ellerinden bir şey gelmediğini anlarlar. Üvey çocuklarına karşı bir sevgi beslemeyen Beline, onların manastıra kapatılması için elinden geleni yapar. Kocasının kızlarını evlendirmek istemesi üzerine, genç kızın başkasını sevdiğini bildiği halde, genç kıza arka çıkmak yerine kocasının tarafını tutarak baskı yapmayı tercih eder. Bu durum üzerine üvey anne ve genç kız arasında gerginlikler ve tartışmalar yaşanır. Moliere bu gerginliği şu şekilde kaleme almıştır:

“BELINE- Belki kalbinde başkası vardır.

ANGELIQUE- Bir başkası olsaydı hanımefendi, şerefe ve sağduyuya ters düşmeyecek biri olurdu.

ARGAN- Ben de burada iskele babasıyım herhalde!

BELINE- Sizin yerinizde olsam onu evlenmeye hiç zorlamazdım, yavrucuğum. Ama ne yapacağımı da bilirdim.

ANGELIQUE- Ne demek istediğinizi anlıyorum hanımefendi. Benim iyiliğimi nasıl düşündüğünüzü biliyorum. Fakat kim bilir, belki de telkinleriniz hiç gerçekleşmez.

BELINE- Sizin gibi akli başında ve namuslu kızlar böyle itaatsizlik et-sin, babalarının isteklerine karşı çıksın! Nerede o eski zamanlar!

ANGELIQUE- İtaatin de sınırları vardır hanımefendi. Akıl ve kanunlar her şeyi kapsamaz.

BELINE- Yani demek oluyor ki aklınızda bir evlilik var, ama kocayı illa kafanıza göre seçeceksiniz.

ANGELIQUE- Babam beni sevebileceğim birine vermek istemiyorsa, ben de ona hiç olmazsa sevemeyeceğim biriyle evlenmeye zorlamaması için yalvarırım.” (Moliere,2019,S:71)

Moliere yazdığı bu sahne ile kadın üzerine pek çok olguyu gözler önüne sermiştir. Gençliğini, sevmediği, yaşlı bir adamın yanında çıkarları uğruna tüketen bir kadının, hemcinsine karşı ne kadar acımasız olacağını örneğini seyirciye göstermiştir. Kıskançlık; sevgiden ve aşktan doğan bir duygu olmanın yanı sıra imrenme, öyle olmak isteyip olamama gibi hislerin de doğurabileceği bir duygu olarak bilinir. Beline karakterinin sürdürdüğü evlilik, aşk evliliği olmadığı için başkasının da böyle bir şansa sahip olmasını istememektedir. Kurduğu baskı ile Angeliqne'in de mutsuz olması için elinden geleni yapar. Üstelik kocasının miras hakkının da kızı olarak ona kalacak olması, Beline'in ona duyduğu kıskançlığı iki katına çıkarır. Moliere'in diğer oyunları da göz önünde bulundurulduğunda servet için evlenen kadınların, çoğunun fakir bir hayattan geldiği gözlemlenir. Beline'in geçmişine dair ip uçları net olarak verilmese de evlilik amacı göz önünde bulundurulduğunda genç kızlık yıllarını rahat bir vaziyette geçirmedeği sonucuna ulaşmak mümkündür. Fakirlik ya da ailesinin baskısı ile sevmediği bir adamla evlenmek zoruna kalan Beline, Angeliqne gibi net bir duruş ve cesaret sergileyememiş olmanın sıkıntılarını yaşar. Moliere, bu eserde ele aldığı diğer kadın problemlerinin yanı sıra, kadının kadını kıskanmasına da değinmiştir. Akıllı ve man-

tıklı bir genç kız olan Angeliqve karakteri ise üvey annesinin babasıyla neden evlendiğinin net olarak farkındadır. Aralarındaki gerginlik sırasında bu konu hakkındaki düşüncelerini de dile getirmekten çekinmemiştir. Angeliqve'in üvey annesi hakkındaki düşünceleri ve evlilik meselesi ile ilgili fikirlerini dile getirmesi. Şu sahne ile örneklenebilir;

“ANGELIQUE- Evlilikte herkesin emeli kendine. Ben gerçekten seveceğim, hayatım boyunca bağı kalacağım bir koca istiyorum. Bu yüzden de bazı şeylerden emin olmak isterim. Bazıları sırf aile baskısından kurtulup istedikleri her şeyi yapabilmek için evlenirler. Bazıları da vardır ki hanımefendi, sırf kendi menfaatleri ve miras hakkı için evlenirler. Bunlar evlendikleri adamların ölümleriyle zenginleşir, hiç utanıp sıkılmadan kocadan kocaya koşar, mirastan mirasa konarlar. Böyle kadınlar görünüşe hiç aldırmaz etmezler, önlerine gelenle evlenirler.

BELINE- Bugün mantık yürütme gününüz anlaşılan. Ne demeye çalışıyorsunuz merak ettim doğrusu.

ANGELIQUE- Ben mi hanımefendi? Söylediklerim yeterince açık değil mi?

BELINE- Siz tahammül edilmesi imkansız bir ahmaksınız kızım.

ANGELIQUE- Beni size küstahça davranmaya zorlamak istiyorsunuz hanımefendi. Ama sizi uyarıyorum, bu zevki size tattırmayacağım.

BELINE- Sizin küstahlığınızın eşi benzeri yok.

ANGELIQUE- Hayır hanımefendi, boşa nefes tüketiyorsunuz.

BELINE- Öyle gülünç bir gururunuz, öyle küstah bir kendini beğenmişliğiniz var ki, herkes sizinle alay ediyor.

ANGELIQUE- Bütün bunlar hiçbir işe yaramayacak hanımefendi. Ne yaparsanız yapın sakın kalacağım ve şimdi de maksadınıza erişme umudunuzu kırmak için gözünüzün önünden çekiliyorum.

ARGAN- Dinle beni, ortada uzlaşacak bir şey yok. Sana dört gün veriyorum. Ya bu beyefendi ya da manastır. Siz üzülmeyin. Ben onu yola getirmesini bilirim.” (Moliere,2019,S:71-72)

Moliere’in oyunlarında, kocalar aldatılmaya meyilli karılarını ya da çıkar için kendisiyle evlenmiş olan kadınları el üstünde tutarken fedakar ve cefakar kadınlara karşı ya kaba saba davranışlar sergilemiş, karılarını aldatmaya meyilli olmuşlardır. Kadın erkek arasındaki döngüyü Moliere bu şekilde işlemiştir. İyinin hep kötüyle sınındığı ilişkilerde, birbirine benzer davranışlar sergileyenler yalnızca sevgililer olmuştur. “Hastalık Hastası” oyununda da karısı tarafından yalan bir evliliğin içinde olan Argan, karısının tüm sözlerine itimat eder. Ancak Moliere bir yandan maddi güç için evlenen kadını gözler önüne sererken yaşlı bir adamın da yaşına ve sağlık problemlerine bakmadan genç bir kadınla evlenme arzusunun başına ne işler açabileceğini seyirciye göstermiştir. Dolaylı yoldan kadını bu davranışlara iten davranış, erkeğin kendini bilmez ve gem vuramadığı arzuları olmuştur.

“Hastalık Hastası” oyununda, üvey anne olgusunu antipatik bir yapıda çizen Moliere, “Tartüf” oyununda ise üvey anneyi tam tersi bir noktadan şekillendirir. Damis ve Mariane’in üvey annesi olan Elmire karakteri; olgun, sevecen, aile bütünlüğünü önemseyen ve üvey çocuklarına karşı sevgi, kocasına karşı da sadakat besleyen bir kadındır. Beline’nin aksine üvey kızını sevmediği bir adamla evlendirmek ya da onun manastıra kapatılmasını sağlamak yerine, Elmire üvey kızının sevdiği gence kavuşması için elinden geleni yapmaktadır. “Tartüf” oyununda, Tartüf karakteri kendini dindar bir adam gibi göstererek Orgon’un gözünü boyar. Orgon’un annesi ve Orgon dışında tüm aile, Tartüf’ün nasıl bir adam olduğunu anlasa da bu, olacakları değiştirmez. Dini bütün tavırları altında Orgon’un karısı Elmire’e göz koyan Tartüf, yakaladığı ilk fırsatta Elmire’i sıkıştırmaya çalışarak sözlü tacizde bulunur. Orgon ise tüm bunlar olup biterken kızı Mariane’yi Tartüf ile evlendirmeye karar verir. Malını, mülkünü ve sırlarını Tartüf ile paylaşan Orgon, nasıl bir tuzağın içinde olduğunu karısı Elmire sayesinde anlamıştır. Moliere, bu oyunda Elmire karakterini iyi bir üvey anne ve sadık bir eş olarak işlemiştir.

Moliere, eserlerinin çoğunda babaları baskı ile kızlarını evlendirmeye zorlayan, anneleri ise bu duruma karşı çıkmak yerine kocalarının tarafını tutan bir biçimde ele

almıştır. Fakat “Şanlı Aşıklar” eserindeki anne karakteri Aristione’u, tavırları ve kararları ile Moliere’in eserlerinde nadir görülen bir aile imajını seyirci ile buluşturmuştur. Diğer eserlerin genelinde, ailelerin çocuklarının evlenmesi meselesine yaklaşımı çocuklarının mutlu olmasından ziyade evlenecekleri kişilerin malının mülkün olması doğrultusundadır. Damat ve gelin adaylarında, ailelerin aradıkları yegane kriter zenginliktir. Bu kriter dışında çocuklarının evlenecekleri kişiyle anlaşması ve o kişiyi sevmesinin bir önemi yoktur. Servetin mutluluğu getireceğine dair maddesel bir yaklaşım vardır. Aslında mutluluktan beklentileri de ailelerin kendi paylarına düşen mutluluktur. Genç kızların ve zorla evlendirilmiş kadınların mutsuzluğunda, anne ve babalarının payı çok büyüktür. Moliere, bu meseleyi oyunlarının çoğunda bu şekilde ele alıp eleştirirken “Şanlı Aşıklar” oyununda ise aile tutumunu ters köşe bir noktadan ele almıştır. Aristione karakteri, kızına düşkün ve kızının mutluluğunu her şeyin üzerinde tutan bir annedir. Kızının istediği kişi ile evlenmesi için onu serbest bırakır ve bu konuda onu destekleyerek akıl verir. Tek derdi kızının mesut olması olan bu karakter, diğer eserlerde görülmeyen bir üslupla kızına seçenekler sunarak onu özgür bırakır. Bu durumu Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“ARİSTİONE- Çekinmeden söyleyin, kızım. Benim size yaptıklarına karşılık, siz de benimle açıkça konuşun. Görüyorsunuz ki bütün düşüncem sizsiniz. Sizi hiç kimseye değişmem. Benim yerime yüzlerce prensesin seve seve dinleyeceği tekliflere, mevkiime rağmen aldırış bile etmiyorum. Bunlara bakın da benim ne kadar iyi bir ana olduğumu anlayın. İçinizi bana açarsanız size kızmayacağımı bilin.

ERİPHİLE- Saklamak zorunda kalacağım bir meyle gönlümü kapturacak kadar sizden örnek almamış olsam bile, bu sevdayı köreltecek gücü, kanınıza layık olmayan bir hareket yapmaktan sakınacak kuvveti kendimde bulabilirim madam.

ARİSTİONE- Hayır hayır kızım, bana duygularınızı çekinmeden söyleyebilirsiniz. Mutlaka bu iki prensten birini beğenip seçin demiyorum size. İstediklerinizi seçebilirsiniz. Ben yetişkin ve erdemli kişilere büyük değer veririm, herkesten üstün tutarım onları, açıkça söyleyin bana. Göreceksiniz ki gönlünüzün seçtiği insanı seve seve kabul edeceğim.”
(Moliere, 1965, S:54-55)

Moliere'in eserlerinde kızlarını sevdikleri erkeklerle evlendirmek isteyen anne figürlerine nadir de olsa rastlanmaktadır. Ancak babalar için böyle bir anlayış ve nahiflik söz konusu değildir. Babalar, oyunların sonunda belli değişimlerden sonra kızlarını ya da oğullarını sevdikleri ile evlenmeye ikna olur. İkna olacakları bir gelişme ya da değişim yaşanmazsa da kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmekte ısrarcı davranırlar. Fakat anne karakterlerini Moliere zaman zaman babanın yanında, zaman zamansa çocuklarının yanında olarak biçimlendirmiştir. Kadın dünyasına hakim olan Moliere, kadınların farklı noktalarına değinerek pek çok farklı anne profilini seyirciyle buluşturmuştur. "Şanlı Aşıklar" eserinde anne rolünde olan Aristione karakterinin aneliğe dair düşüncelerini ve kadın olarak aldığı iltifatlara karşı tutumunu Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

ARİSTİONE- Prens, usta bir aşığa yaraşır bir iltifat bu. Kızını almak için anasını baştan çıkaralı sözünü işitmişsiniz. Ama burada, ne yazık ki bütün bunlar boşuna. Kızımın gönlü kimi çekerse onu seçsin, ben kârışmamaya karar verdim.

İPHİCARTE- Kızınıza, kocasını seçme bakımından nasıl bir yetki vermiş olursanız olunuz madam, yaranmak için söylemiyorum, ben prenses Eriphile'i, sizin kanınızı taşıdığı için almak isterim. Onun size benzeyen taraflarını güzel bulurum. Onda size taparım.

ARİSTİONE- Ne iyi! Ne iyi!

İPHİCRATE- Evet madam, bütün dünyanın sizde gördüğü çekicilik, güzellik...

ARİSTİONE- Rica ederim prens, bu çekiciliği, güzelliği bir yana bırakalım. Bilirsiniz ki bana edilen iltifatları ben hep eksiğine alırım. İçtenliğim övülsün, iyi bir prensesdir, sözünde duran bir insandır, denilsin, dostlarımı sevdiğim, iyi yetişmiş erdemli kişilere değer verdiğim söylensin, sesimi çıkarmam; bütün bunlara katlanırım. Ama, güzellik, çekicilik gibi tatlı sözler bana söylenmese daha hoşuma gider. Bunlarda bir gerçek payı bulunsa bile, insanın benim kızı gibi bir kızı olunca, böyle iltifatları dinlerken biraz düşünmesi gerekir.

İPHICRETE- Ah madam, anneliğe özeniyorsunuz ama, herkes buna karşı. İsyan etmeyen göz yok buna. İsteseniz, prenses Eriphile sizin kardeşiniz olur.

*ARİSTİONE- İlahi prens! Çoğu kadınların kapıldığı bu dolambaçlı söz-
lere ben kapılmam. Ana olmak isterim, çünkü anayım. Hem istemesem
bile ne gelir elden? Ben seve seve ana olmuşum, analık beni üzmez.
Kadınlığın zayıf yanı bu. Tanrılara şükür ben de yok böyle şey. O sonu
gelmez yaş çekişmelerine girmem. Halbuki kadınlar arasında ne deliler
var! ... ' (Moliere, 1965, S:17-18)*

Moliere, bu eserinde Aristione karakterinin ağzından aktardığı cümleler ile aslında ana vasfında olan bir kadının nasıl olması gerektiği konusunda düşüncelerini seyirciye iletir. Analık ve kadınlık farklı özverilere sahip olan iki olgudur. Bir kadın, anne olmadan önce hissettiği duygulara gem vurmaz. Toplumsal normlara aykırı düşüncelerde ya da davranışlarda bulunabilir. Moliere, tüm bunların altında, ataerkil kültürün kadının üzerinde kurduğu egemenlik ve baskıcılık gerçeğini oyunlarında altını çizerek göstermiştir. Fakat bir kadın, anne olduktan sonra evladını otomatik olarak her şeyin önünde tutan bir hisse kapılır. Bu anneliğin doğasında vardır. Koruma ve kollama içgüdüsü... Fakat annelik içgüdüsünün önüne kadınlık hazları ve arzuları geçerse evladına gerekli değeri göstermekte zayıf kalabilmektedir. Bu nedenle, oyunlarda, bencil ebeveynlerin mutsuz çocukları konu edilmiştir. İnsan, yaşının her evresinde olgunlaşarak hayatını tamamlamaktadır. Bu, tıpkı bir merdiven çıkmaya benzer. Yaş aldıkça olgunlaşan kadın, edindiği tecrübelerle alacağı yeni kararlara daha sağlam adımlarla ve akılcı bir noktadan yaklaşmayı öğrenmektedir. Ve bu öğretilerini çocuklarına ve çevresinde kendinden yaşça küçük olan tecrübeye muhtaç insanlara aktarır. Fakat bazı özellikler yaş ilerlese de değişmez hatta artış gösterir. Para hırsı, bencillik, beğenilme ve arzulanma isteği, yaşlılık korkusu... vb. insani duygular kişinin karakterini şekillendirmektedir. Moliere, insan denilen varlığı ve bu varlığın duygularını, düşüncelerini, gelişim ve değişim süreçlerini, zaafalarını çok iyi gözlemlemiş bir yazardır. Oyunlarında çeşit çeşit insan tipleri işleyerek bunu kanıtlamıştır. Kadınlar konusunda iyi bir gözlemci olan Moliere, kadının anne ve kadın olma arasında kimi zaman sıkıştığını ve bu sıkışmışlıktan zaaflarına göre sıyrıldığını ve hangi yönü seçeceğine bu

sıyrılmadan sonra karar verdiğini bizlere aktarır. Kadın, yaşı kaç olursa olsun beğenilme ve arzulanma güdülerine gem vurmakta zorluk çeken bir varlıktır. Çünkü bu onun doğasında vardır. Bu duyguları geriye atıp fedakarlık gösterebilecek hale gelmesi ise sadece annelik duygusuyla gerçekleşebilir. Her canlının güveneceği, sevgi dolu, onu koruyacak bir anneye ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Bu insani ruhsal beslenme, anne ile çocuk arasında güçlü bir bağın kurulmasına neden olur. Fakat bu duyguları evladına eksik aktaran kadınların evlatları ile arasındaki bağ, zayıftır. Kadınlar, kızlarının gençliklerine karşı bir imrenme içine girip onları kıskanabilirler. Kendi güzellikleri ile kızlarının güzelliklerini yarıştırebilirler. Artık geri dönemeyecekleri gençliklerini, kızlarına baktıkça hatırlayıp onlara karşı daha nobran bir tavır içine girebilirler. Bu duygular bir annenin kızına itiraf edebileceği duygular değildir, hatta kendileri bile tavırlarının hangi hislerden kaynaklı olduğunu farkına varmamış olabilirler. Fakat bu duygular, bir kadının kadınlık dürtüleri ile alakalıdır. Oysa annelik dürtüleri ön planda olan bir kadın, kızını imrenmek ve kıskanmak yerine onunla gurur duymayı ve ona anlayışla yaklaşmayı tercih eder. Anneler, kendi arzularına gem vurmakta zorlanıp kızlarına karşı acımasız olan tutumlarını, dönemin toplumsal normları adı altında kamufle ederler. Bunun yanında Moliere, babaları doğası gereği baskıcı ve kontrol merkezinin yalnız kendisi olması gerektiği düşüncesi ışığında kaleme almıştır.

“Şanlı Aşıklar” eserinde dikkat edilmesi gereken bir husus da şudur: Kızına özgürce davranması için anlayış gösteren, analık vasıflarını hakkı ile yerine getiren “Atistione” karakterinin kocasından, yani kızın babasından, hiç söz edilmemektedir. Duruma bu noktadan yaklaşıldığında, kocası olmayan bir kadının kendi hür iradesi ile bir çocuk yetiştirme imkanı ortaya çıkınca çocuğunu baskı altında tutmak yerine, onun mutluluğunu gözetten bir tutum içinde olacağını, namus baskısı olmadan da kendi namusuna daha gönülden ve önemseyerek dikkat edeceğinin örneği bu oyunda gösterilmiştir. Kadının hür iradesi ile baş başa bırakıldığında vicdanı ile daha rahat muhakeme ettiği görülür. Moliere’in kız çocuklarına karşı en anlayışlı anne örneğini kocası olmayan bir kadın üzerinden aktarması bu okuyucuyu bu çıkarıma ulaştırır.

Moliere’in oyunlarında, evlilik meselesinde kocalarına karşı kızlarının isteği ya da kendi istekleri doğrultusunda direten annelerle de karşılaşılır. “Kibarlık Budalası” eserinde Madam Jourdain karakteri kızının sevdiği gençle evlenmesini destekleyen bir

annedir. Bu konuda genç kızların hangi erkeklerle evlenmesinin uygun olacağını kocasına şu sözleri ile ifade eder:

“MADAM JOURDAİN- Kendinden üstün olan ittifak daima bela getirir. Ben kızımı ailesi yüzünden aşağılayacak bir damat istemiyorum; kızımın çocuklarının beni büyükanne diye çağdırmaktan utanmalarını istemiyorum. Kızım beni asil hanımefendi arabasıyla ziyarete geldiğinde ve dikkatsizlikten birini selamlamayı unuttuğunda, insanların onun hakkında bir yığın laf etmesini istemiyorum. ‘Şu markizi görüyor musunuz?’ diyeceklerdir, ‘Nasıl da kasılıyor! Mösyö Jourdain’in kızı, küçükken bizimle evcilik oynardı oysaki. Eskiden böyle yükseklerden uçmuyordu. Her iki büyükbabası da Saint-Innocent kapısının orda kumaş satar, çocukları için para biriktirirlerdi. Belki şimdi bedelini gani gani ödüyorlardır öteki dünyada. Sonuçta dürüst bir insan bu kadar zengin olamaz ki!’ Ben böyle laflar edilsin istemiyorum. Kısacası ben, kızımı verdiğim için minnet duyacak bir damat istiyorum. Öyle biri olsun ki, ona, ‘Şöyle geçin sevgili damadım, birlikte yemek yiyelim,’ diyebileyim.’ (Moliere,2016,S:71)

Madam Jourdain karakterinin tiradında, bir annenin gerçekçi bakış açısı ile genç bir kızın nasıl bir erkekle evlenmesi gerektiği yönündeki düşünceleri görülür. Kızının fikirlerine değer veren, kocasının asalet merakını doğru bulmayan Madam Jouardin, akıllı ve dominant tavrı ile kendi evliliğini yürütmeye çalışırken bir yandan da kızının mutlu olması için çaba gösterir. Evlenecek olan çiftlerin maddi ve manevi birbirine uygun olması gerektiğini savunan karakter, para ve asalet zafiyeti gösterenlerin mutlu olamayacağını ve bu niyetle evlendirilen genç kızların daha sonra evliliği boyunca hor görülen bir tutumla karşılaşacağını savunur. Moliere, babaları, çocuklarının evlilik meselesinde mal mülk gözetimi yapan bir mercekle işlemiştir. Ancak anne figürünü, evliliğe yaklaşımında yer yer değişiklik göstererek ele almıştır. “Bilgiç Kadınlar” adlı eserinde dominant bir anne olan ‘Philaminte’ karakteri, kızını kendi doğrularına göre evlendirmek ister. Kızının his ve düşüncelerine öncelik vermeden ve kocasına da bu konuda söz hakkı tanımadan kendi bildiği doğrultuda karar vermek ister. Philaminte karakteri; kendisini aydın, bilgili ve görgülü olarak nitelendirirken kocasını

kendinden biraz daha aşağıda görür. Bu sebeple baskıcı bir tutumla evde kendi haki-miyetini kurmuş olan bu kadın, kızlarını da kendi görgü, bilgi kurallarına göre yetiştirerek o kurallar dahilinde karar vermeye zorlar. Kızlarından biri annesi gibi düşünürken diğeri klasik bir evlilikten ve kadın imajından yanadır. Klasik olan, kızını evlendirmeye çalışan Philaminte'in bu hususta kocasına sergilediği dominant tutum ise şu şekilde sahnelenmiştir:

“CHRYSALE- ... Başka bir işi konuşalım. Büyük kızınız evlilik rabıtasına karşı biraz istikrah gösteriyor; o filozof, ona sözüm yok, güzel terbiye almış, pekala ediyorsunuz. Fakat küçüğü büsbütün başka mizaçta. Onun için zannediyorum ki Henriette'i başgöz etmek, ona bir koca seçmek münasip olur.

PHILAMINTE- Ben bunu düşündüm. Niyetimi size açmak isterim. Kendisiyle görüştüğümüz için halkın bizi ayıpladığı bir zatı, tarafımızdan beğenilmek şerefini kazanmayan Mösyö Trissotin'i, Henriette'e muvafık bir koca addediyorum. Onun kıymetini ben sizden daha iyi anlayabilirim, buna itiraz etmek lüzumsuz. Mesele her bakımdan zihnimin içinde halledilmiştir. Bari bu kocayı intihabetmeme olsun bir şey demeyin. Ben bunu kızınıza sizden önce haber vermek istiyorum; hareketimi tasvip ettirecek sebeplerim var. Hem size bir şey söyleyeyim, benden önce kıza işi açarsanız çabucak anlarım.’ (Moliere, 1944, S:36-37)

Bu eserdeki anne karakteri mal mülk yerine bilgiye, şiiire, felsefeye düşkün bir kadındır. Kızlarının da böyle eğitimli kimselerle birlikte olmasını ister. Fakateğitimli saydığı kişi, sadece ağzı laf yapan bir şarlatandır. Ancak Philaminte, yeterli bilgi seviyesine sahip olmadığı için süslü sözlere kanarak neyin doğru, neyin yanlış olduğunu fark etmeden görüştüğü konuğuna inanır. Çünkü Philaminte'in ve kızlarından büyük olan Armande'in bu tip eğitimli tabir edilen elit insanların olduğunu düşündükleri ortamlara ve adamlara karşı zaafı vardır. Moliere'in oyunlarında genel olarak uyguladığı çatışmalardan biri şu şekildedir: Herhangi bir konuda cahil olan kimse, kendini bilgili sanır ve o konuda kendini bilgili gösteren ancak hiçbir bilgisi olmayan başka bir karaktere de inanıp zaaf içinde davranmakla birlikte çevresinde kendisi gibi düşünmeye herkesi de cahillikle suçlayarak hor görmektedir. Karakterlerin kendilerini farkında

olmadan düşürdükleri bu durum, Moliere'in oyunlarında çatışmayı sağlayan unsurlardan biridir. "Bilgiç Kadınlar" adlı eserde de mesele bu şekildedir.

Moliere'in oyunlarında genç kızlar, ailelerinden gördükleri baskıdan sıyrıldıkları ufak anlarda aşıkları ile görüşmenin yolunu bulurlar. Aşıkları ile buluşacakları ortamı sağlamak onlar için çok da kolay halledilebilen bir durum değildir. Bu nedenle çoğu genç kız, gözünü karartıp aşıklarıyla türlü numaralarla kendi evlerinde görüşmek zorunda kalırlar. Fakat bu görüşme, sanıldığı gibi rahat geçen bir görüşme değildir. Birbirlerine söylemek istediklerini, ailelerin yanında üstü kapalı bir biçimde izah etmek zorunda kalırlar. Yapmayı planladıkları, gizli bir görüşme ise babalara ya da vasilere yakalanma sonucunda yine üstü kapalı ifadelerle, hem birbirlerine hislerini anlatmaya hem de durumu kurtarmaya çalışırlar. Mücadele içinde geçen bu görüşmeler, Moliere'in eserlerinde genç aşıkları yıldırmak yerine, arzularına ulaşmak için daha çok çaba göstermelerini sağlayıcı bir etkene dönüşmektedir.

"Hastalık Hastası" eserinde, genç delikanlı, kavuşamadığı sevgilisini görmek için müzik öğretmeni kılığında sevgilisinin evine girer. Ancak kızın babası genç delikanlı ile kızının ayrı bir odada ders yapmasına müsaade etmez. Delikanlı ise bu durum karşısında sevgilisine birlikte şarkı söylemeyi teklif eder ve iki aşık kalabalığın içinde birbirlerine duygularından bahsettikleri doğaçlama şarkı ile konuşmaya çalışırlar. Genç kızın babasının, yani Argan karakterinin, yanında sevgilisi ile yaptığı bu imalı konuşmayı Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

"CLEANTE- (Şarkı Söyler) Güzel Philis, son verin ıstırabıma. Yeter bu sessizlik, açın duygularınızı bana. Çizin kaderimi, yaşamalı mıyım ölme miyim?"

ANGELIQUE- (Şarkı Söyleyerek Cevap Verir) Görüyorsunuz Tircis, kederlendiriyor beni de sizi kahreden bu evlilik hazırlıkları. Göğe bakıyorum, sizi görüyorum, iç çekiyorum. Yetmez mi bu hislerimi anlatmaya.

ARGAN- Vay canına! Kızımın böyle kitap okur gibi duraksamadan şarkı söyleyebildiğini hiç bilmiyordum doğrusu!

CLEANTE- Ah! Güzel Philis, size aşık Tircis o saadete ulaşabilir mi? Gönlünüzde yer bulabilir mi?

ANGELIQUE- Acı çekmenize dayanamıyorum; evet, Ticris, sizi seviyorum.

CLEANTE- Ah, ne cazip sözler! Doğru mu duyuyorum Tanrım? Bir daha söyleyin, Philis; şüphem kalmasın.

ANGELIQUE- Evet Ticris, sizi seviyorum.

CLEANTE- Yalvarırım, bir kez daha Philis.

ANGELIQUE- Sizi seviyorum.

CLEANTE- Yüz kere tekrarlasınız bırakmam.

ANGELIQUE- Sizi seviyorum, sizi seviyorum, evet Ticris, sizi seviyorum.

CLEANTE- Ey göklerden fanileri izleyen Tanrılar, krallar! Saadetimiz benimkine eş olabilir mi? Fakat ah Philis, bir düşünce mahvediyor beni; yoksa bir başkası, bir başkası...

ANGELIQUE- Ah! Ölümü ona yeğlerim. Sizi nasıl kahrediyorsa beni de kahrediyor varlığı.

CLEANTE- Fakat babanız sizi bpyun eğmeye zorluyor.

ANGELIQUE- Bu evliliğe evet demektense ölürüm daha iyi. Ölürüm, ölürüm daha iyi.

ARGAN- Peki baba ne diyor tüm bunlara?

CLEANTE- Hiçbir şey demiyor.

ARGAN- Ne kadar salak bir babaymış o öyle! Bu kadar rezilliği görüyor da ağzını açıp tek kelime etmiyor!” (Moliere, 2019, S:66-67)

Yukarıdaki örnek sahnede “Hastalık Hastası”ndaki Argan karakterinin, kızının hislerine karşı duyarsızlığı ve kurduğu hakimiyet nedeniyle AngeliQue’in tüm bu olana karşı yılmadan, cesurca aşığı ile devam ettirdiği iletişimi görülür. Moliere’in eserlerinde aşıkların arasına girmek ve onları baskı altında tutmak imkansızdır. Muhakkak bir çıkar yol bulan genç kızlar, kendilerine diretilen hayata ciddi bir direniş gösterirler. Moliere’in eserleri incelendiğinde kadınlar üzerinde yapılan baskının zaman zaman

ters teptiği görülür. Moliere, eserlerinde kadınları plan yapan, tuzak kuran, gizli kapaklı iş çeviren bir imajla yansıtmış olsa da tüm bu bakış açısının temelinde erkek hegemonyasının olduğunu altını çizer.

Moliere, “Şaşkın” adlı eserinde ise Trufaldin adındaki yaşlı adamın cariye olarak satın aldığı ve aslında kendi kızı olduğunu sonradan öğreneceği Celie’i kapı dışarı bırakmaz. Para karşılığında Celi’yi uygun gördüğü başka bir gence satmak niyetindedir. Fakat Celie’ye aşık olan Mascarille adındaki karakter ise genç kıza kavuşmak için elinden gelen her şeyi yapmaya hazırdır. Oyunda türlü talihsizliklere uğrayan iki aşığın birbirine kavuşmaya çalışması anlatılır. Baskı altında kısmetini bekleyen Celie ise sonradan babası olduğunu öğreneceği efendisinin sözünden çıkmaya korkan bir genç kızdır. Şans eseri, efendisinin olmadığı bir gün, evinin kapısının önünde aşığı ile konuşurken efendisi, evlerinin olduğu sokağa girer. Bunu gören genç aşıklar paniklerler ancak delikanlının akıllı uşağı, olaya hemen müdahale eder ve delikanlıya saklanmasını söyler. Genç kız ve sevgilisinin uşağı Mascarille, yaşlı Trufaldin’in yanlarına gelmesiyle durumu kurtarmaya çalışan bir olay uydururlar. Delikanlının uşağı, Trufaldin’e bir hikaye anlatmaya başlar. Aslında anlattığı hikaye ile hem genç kıza delikanlının mesajını iletmeye çalışır hem de Trufaldin’in düşüncelerini öğrenmek ister. Genç kız da bu hikayeden faydalanarak aşığına söylemek istediklerini uşağına iletir. Bu sahne, Moliere’in yazdığı üstü kapalı aşk konuşmalarına örnek gösterilebilecek sahnelerden biridir. Sahne şu şekilde işlenmiştir:

“TRUFALDIN- Dışarıda ne işiniz var? Kimse ile konuşmamanızı tembih ettiğim halde yine sizi kışkırtan nedir?”

CELIE- Bu namuslu genci eskiden tanırım. Ondan şüphelenmenize hiç mahal yok.

MASCARILLE- Bay Trufaldin bu zat mı?

CELIE- Evet, kendisi.

MASCARILLE- Bayım, duacınızım. Adı her yerde o kadar övülen bir zatı derin bir saygı ile selamlayabilmekten duyduğum sevincin sonu yoktur.

TRUFALDIN- Estağfurullah.

MASCARILLE- Belki de rahatsız ediyorum. Fakat önceki görüşmemizde geleceği keşfetmek hususundaki büyük istidadını bana tanıtmış olan Celie ile bir nokta üzerinde azıcık konuşmak sityordum.

TRUFALDİN- Vay, senin falcılık marifetinde mi vardı?

MASCARILLE- Bakın mesele ne. Hizmetinde bulunduğum bay, kendisini kısılcacında tutan bir sevdadan sararıp soluyor. İçini kemiren ateşle, taptığı güzele ulaşabilmeği çok isterdi. Fakat ne yaptıysa, bu bulunamaz hazineye bekçilik eden ejderhayı bir türlü kandıramadı. Hele şimdi kendisini büsbütün üzen ve rahatından eden şey, korkulacak bir rakiple karşılaşmasıdır. O kadar ki, beslediği sevgiden iyi bir netice ummasına imkan olup olmadığını anlamak için sizi yoklamağa geldim. Bizi ilgilendiren sırrı ağızınızdan dosdoğru öğrenebileceğime eminim.

CELIE- Sizin bay hangi yıldızın altında doğmuş?

MASCARILLE- Sevgi değiştirmez yıldızının altında.

CELIE- Gönülünün kimi çektiği bana söylenmese de ilmim bunu aşağı yukarı çıkarabilir. Bu kız yürek sahibi. Bahtı tersine dönmüşken bile vekarlı davranmasını biliyor. Kalbinde uyandırılan gizli duyguları öyle açığa vuracak mizaçta değil. Ama bunları onun kadar ben de biliyorum. Daha uysal bir ruhla şimdi size hepsini iki kelime içinde açacağım.

MASCARILLE- Aşk olsun falın kudretine!

CELIE- Eğer sizin bayın duyduğu bağıllık gerçekse ve niyeti yalnız faziletten kuvvet alıyorsa boşuna gönül çekmiş olmaktan hiç korkmayın. Ümit beslemeğe yer vardır. Almak istediği kale, yolu yordamı bulunan anlaşmalara karşı sağır değildir; pekala teslim olabilir.’ (Moliere, 1944, S:8-9-10)

Aşıkların güçlkle kavuşmaları, önlerine çıkan engeller eserlerdeki çatışma noktalarının ana unsurlarını oluşturur. Eseri heyecanlı ve sürükleyici kılan bu unsurlar, vermek istenen mesajların eğlenceli bir üslupla ve göze batmadan seyirciye aktarılmasını sağlar. Her aşğın kendine has kavuşma zorluğu vardır. Kimi uşağından, hizmet-

çisinden ya da aile üyelerinden bu konuda yardım alırken kimi ise yalnız başına kaderini değiştirmeye çalışır. Moliere'in eserleri kadın erkek ilişkilerini anlatır görünse de aslında kadınların maruz kaldığı durumları anlatır. Kadınları zorla zapt etmeye çalışan aileler, babalar, kocalar, vasiler oyunun sonunda başlarına gelen, hak ettikleri hadise ile karşı karşıya kalırlar. Moliere'in sıklıkla kullandığı üstü kapalı anlatım tekniği ile mecazlı anlatımı oyunlarında zekice kullandığı görülmektedir. İkili anlam içeren konuşmaların geçtiği sahnelerde, gizlenmek istenen durumunun "Acaba anlaşılacak mı?" gerginliği hissedilirken anlaşılmadığında ortaya çıkan komiklik, eserlerin seyirciler tarafından eğlenerek izlenmesine yol açar. Moliere, "Cimri" eserinde de bu yöntemden yararlanmışır. Genç kıza talip olan yaşlı adam, genç kızın sevdiği delikanlının babasıdır. Baba ve oğul birbirinden habersiz aynı genç kızla evlenmek istemektedir. Oyunun isminin de ifade ettiği gibi cimri, yaşlı ve bencil olan Harpagon karakteri, evlatlarının mutluluğundansa kendi mutluluğunu ve çıkarlarını düşünmektedir. Yalnız kendisi için yaşayan bu adamın tek zaafi paradır. Kendinden yaşça küçük evlatları ile denk yaşta olan Mariane ile evlenmek ister. Annesi ile birlikte yaşayan bu fakir genç kız, duruma itiraz edecek güçte ve cesaretle değildir. Bu durum üzerine arabulucu kadın Frosine ile Harpagon'un oğlu Cleante, bir olup yaşlı adamı oyuna getirirler. Ancak işler çözülmeye önce, babasının müstakbel üvey annesi olarak tanıştırdığı Mariane ile genç kızın aşığı olan oğlu Cleante arasında Harpagon'un yanında üstü kapalı bir konuşma yaşanır. Moliere bu sahneyi şu şekilde işlemiştir:

"CLEANTE- İçimi ortaya mı dökeyim? Onu mu istiyorsunuz?"

HARPAGON- Hala mı? Daha başka sözün kaldı mı söyleyecek?"

CLEANTE- Peki, madem başka türlü konuşmamı istiyorsunuz, bayan izin versin de kendimi babamın yerine koyayım ve diyeyim ki kendisine; sizden güzelini görmedim dünyada! Ne mutlu sizin beğendiğiniz insana! Sizin kocanız olmak şerefini, sevincini, gelmiş gelecek bütün kralların kaderine değişmem. Evet sultanım, sizi elde etmek bütün hazinelerin en güzeline kavuşmaktır. Tek isteğim, tek tutkum budur benim. Yapamayacağım şey yoktur benim olmanız için. Karşıma çıkan...

HARPAGON- Biraz yavaş oğlum ne oluyorsun?"

CLEANTE- Sizin adınıza dil döküyorum baba.

HARPAGON- Allah Allah! Benim kendi dilim yok mu dökcek! Avukata ihtiyacım yok, hele senin gibisine... ”(Moliere, 2018, S:62)

Bir kediyi köşeye sıkıştırırsanız sizi tırmalar, bir aslanı dar bir kafese sokarsanız kafesin kapısını açık bulduğu ilk an üzerinize atlar, sizi yaralar ve kaçar. İnsan doğası da böyledir; baskı altında kaldığı anda ya o baskından kurtulmanın yollarını arar ya da etrafına zarar verir. Moliere’in eserlerinde kadın üzerinden baskı unsurunun etkileri anlatılır. Aslında güldürürken öğretmeye çalıştığı noktalardan biri de erkeğin kadına nasıl davranması gerektiğidir. Anlayışsızlığın ve dominantlığın kadınları yalana sevk ettiğini anlatan Moliere, ayıplanacak ve toplum ahlak kurallarına aykırı hareketleri kadınlar üzerinden örneklese de bunun sebebini erkeklere bağlar. Evlilik kararını dahi kendisinin vermesi uygun görülmeyen kadınlar, toplumda sadece erkeklerin istediği gibi yaşamaya mahkum hale getirilmeye çalışılır. Ancak zorluk, insanı düşünmeye iten bir unsurdur. Bu nedenle, oyunlarda kadınlar, erkeklerden daha zeki ve kurnaz olarak işlenir. Hep bir yol bulmak zorunda bırakılan kadın karakterler, devamlı düşünmek ve plan kurmak zorundadır. Bunu bilinçli ve isteyerek yapmazlar, içinde bulunduğu şartlar istem dışı onları bu eyleme iter.

Babalarının ya da annelerinin zorla evlendirmeye kalktığı genç kızlar, başta bu evliliği istemediklerini dile getirirler. Fakat söylemlerinin ailelerinin kararlarına etki etmediğini görünce farklı yollara başvurmak zorunda kalırlar. Çalıştırılmayan, okutulmayan, sosyalleşmesine sınırlı seviyede izin verilen kadınların tek mutlu olabilecekleri alan evleridir. Onların özgür kalabilecekleri ve mutlu olabilecekleri yegane alanlarını ellerinden almak isteyen babalar ve vasiler, karşılığında genç kızların onlara kuracağı tuzaklarla uğraşmak zorunda kalırlar. Buna rağmen Moliere, oyunlarında döneminin de etkisiyle ataerkil bir toplum yapısını ele alır. Erkeğin kadından daha hür bir vaziyette yaşaması nedeniyle plan kurma, tuzağa düşürme dürtüleri kadına göre daha zayıftır. Oyunlarda tabii ki zeki ve plancı erkekler de mevcuttur ancak geneli baz alındığında bu tip erkeklerin sayısı kadınlara göre daha azdır. Moliere’in oyunları, babaları ve vasileri tarafından düzen kurmaya mecbur bırakılan genç kız örnekleri ile doludur. Örneğin “Cimri” oyunundaki Harpagon karakteri, sadece çeyiz istemediği ve zengin olduğu için kızını yaşlı bir erkekle evlendirmek ister. Bunun karşılığında kızını ise aşığı ile bir plan yapar. Genç kızın aşığı, Harpagon’un yanında çalışmaya başlar ve onun

gözüne girip onu yönlendirebilmek için elinden gelen her şeyi yapar. Harpagon, farkında olmadan kızı Elise ile aşığının aynı evde yaşamasına müsaade bile etmiştir. Elise ile aşığı Valer, Harpagon'a kurdukları tuzak sayesinde birbirlerini devamlı görmekte-dirler. Bu durum hakkında Elise ile aşığı Valere, şunları konuşur:

“ELISE- Aman, hiç ayrılma buradan, ne olur, Valere. Babamı kazanmaya, gözüne girmeye çalış, yeter.

VALERE- Bunun için neler yaptığımı görüyorsun. Hizmetine girebilmek için az mı şeytanca yarandım ona? Takınmadığım surat, dökmediğim dil mi kaldı hoşuna gitmek için? Maymuna dönüyorum her gün, sevdireyim diye kendimi. Ama bir hayli ilerledim bu yolda. Bakıyorum da, insanları kazanmak için en iyi çare onların sevdiklerini sever görünmek, doğru dediklerine doğru demek, kusurlarını övmek, her yaptıklarını alkışlamak. Yaranacak mısın, aşırı girmekten hiç korkma. Yalan söylediğin istediğin kadar belli olsun, suratından aksın, en zeki insanlar bile kanıveriyorlar dalkavukluğa. Pohpohu bastınız mı, en gülünç, en yüz­süzce söylenmiş sözleri bile yutuyorlar. Bu benim yaptığım işte insan dürüstlüğünü yitiriyor biraz ama insanlara muhtaç oldunuz mu, uymak zorundasınız onlara. Onları başka yoldan kazanamıyorsa insan, kabahat pohpohlayanda değil, pohpoh isteyende.” (Moliere, 2018, S:5-6)

Sevdiği kızla evlenmek için kendini başka biri gibi gösterip dalkavukluk yapan Valere karakterinin bunları yapabilmesini kolaylaştıran faktör, Elise'in desteği ve cesaretidir. Sevdiği adama kavuşmak için türlü numaraları göze alan Elise karakterini Moliere, zeki ve kurnaz bir kadın olarak kaleme almıştır. Sevgilisi ile yaptığı plan, o kadar güzel işler ki en sonunda babası, kızı üzerindeki haklarını çok güvendiği için Valere verir. Üstelik tüm bunlar, kaçma planı yaptıkları sırada Harpagon'a yakalandıklarını fark ettikten sonra çevirdikleri numara sayesinde olur. Bu sahne oyunda şöyle işlenmiştir:

“ELISE- Anladık Valere, ama evlenmeye ne diyorsun?

VALERE- Bir kulpunu bulup bozacağız bu evlenmeyi.

ELISE- Ne bulacaksın? Bu akşam olacak diyor!

VALERE- Zaman istemeli; bir hastalık çıkarmalı ortaya.

ELISE- Hekim çağırırlar, yalanımız çıkar meydana.

VALERE- Hadi canım sende! Hekimler hastalıktan ne anlar! Sen istediğin hastalığı uydur; hekimler bir yolunu bulup hastalığını sahici yapar, nereden geldiğini de söylerler.

HARPAGON- (Kendi kendine) Aman bir şey yok neyse, çok şükür!

VALERE- Olmazsa kaçarsın, olur biter. Beni gerçekten seviyorsan, Elise...(Harpagon'u görür.) Elbette! Bir kız babasını dinlemeli tabii. Kocasını söylemiş, böyleymiş, onun nesine gerek? Hele çeyiz istemeyen bir kocadan ne istenebilir başka? Gözünü kapayıp gitmeli böylesine!

HARPAGON- Hay ömrüne bereket! Konuştu mu böyle konuşmalı insan!

VALERE- Hoş görün efendimiz, bir şeye içerledim de kızınızla sertçe konuştum biraz...

HARPAGON- Ne hoş görmesi, bayıldım sözlerine! Bundan böyle kızımın eti senin kemiği benim. (Elise'e) Evet! Sen kaç istediğin kadar. Ona veriyorum senin üstünde olan hakkımı, Allah'ın bana verdiği hakkı! Ne derse dinleyecek, ne isterse yapacaksın.

VALERE- Bundan sonra artık, katlanmak zorundasınız acı sözlerime! Müsaadenizle efendim, ardından gideyim de devam edeyim deminki öğütlere. (Moliere, 2018, S:25-26)

Valere ve Elise, Harpagon'a kurdukları tuzağın sonucunda -talihin de onlara yardım etmesiyle- evlenirler. Tabii Valere'in değişen kaderi ile servet sahibi bir adamın oğlu olması, bu evliliğin gerçekleşmesini etkileyen en önemli unsurdur.

Moliere'in 1666 yılında kaleme aldığı "Zoraki Hekim" adlı oyunda ise genç kız, babasının sevdiği ile evlenmesine izin vermeyip onu başka biri ile evlendirmek istemesi üzerine hasta numarası yapar. Evlenmemek için hastalığa yakalanmış ve bu sebeple konuşamıyormuş gibi yapan genç kızın babası, damadın da isteği üzerine nikah

tarihini ertelemek zorunda kalır. Bu sırada, genç kızın aşığı ise sahte doktor Sganarelle ile kızın babasını kandırmak için bir plan yapar. Moliere bu sahneyi şöyle işlemiştir:

“LEANDERE- ... Size meseleyi iki kelime ile anlatayım. İsmim Leandre. Şimdi muayene ettiğiniz Lucinde'nin aşığıyım. Babasının aksiliği yüzünden yanına bir türlü yaklaşamıyorum; ben de size müracaat ediyorum. Acaba sevgime bir yardımınız dokunamaz mı? Ne olur bir çaresini bulsanız da ona saadetimin ve hayatımın bağlı olduğu birkaç kelimeyi söylemek için kurduğum bir düzeni yürütsek? ...

SGANARELLE- ... Aman efendim, estağfurullah. Mesele nedir?

LEANDRE- Efendim, şunu bilin ki tedavi etmek istediğiniz hastalık yapmacık bir hastalıktır. Hekimler bu hususta birçok mütalaalar beyan ettiler; kimi bu illetin beyinden, kimi bağırsaktan, kimi dalaktan, kimi de karaciğerden geldiğini söylediler; ama şu muhakkak ki bu hastalığın asıl sebebi aşktır. Lucinde bu hastalığı, hoşuna gitmeyen bir evlenmeden kurtulmak için uydurdu. Ama sakın bizi beraber görmesinler, buradan gidelim. Sizden istediğimi yolda anlatırım.” (Moliere, 1958, S:37-38)

Leandre, Sganarelle'i sevdiği kızın babasına tuzak kurmak ve onu kaçırmak için yardım etmesi konusunda para karşılığında ikna eder. Kurdukları plan şöyledir: Leandre eczacı kılığına girerek Sganarelle ile sevdiği kızın evine girecektir. Sganarelle genç kızı tedavi maksadıyla onun hava almasını önererek bahçeye çıkmasını sağlayacak, böylelikle de Leandre genç kızı bahçeden çıkaracaktır. Genç kızın da haberi olduğu bu plan işe yarar ve Leandre genç kızı babasının evinden kaçıırır. Bu durumu Moliere oyununda şöyle kaleme almıştır:

“LUCAS- Ah, başımıza gelenler, aman efendim ne patırtı! Kızınız Leandre'la kaçmış. Eczacı denen o imiş. Bu güzel ameliyatı yapan da işte bu hekim.

GERONTE- Nasıl? Beni mahvetmek mi istediniz? Çabuk bir komiser çağırın. Evden dışarı çıkmasına mani olsunlar. Ah! Hain! Sizin cezanızı verdireceğim.

LUCAS- Ah! İnan olsun hekim efendi, asılacaksınız. Sakın olduğunuz yerden kılmıdamayın.” (Moliere,1958, S:50)

Leandre ve Lucinde, kaçmalarının ardından kısa süre sonra geri dönerler. Leandre olanları Lucinde'nin babasına anlatır. Amcasının tüm mirasının kendisine kaldığını söyler ve Lucinde ile usullere uygun bir biçimde evlenmek için onu evine geri getirdiğini izah eder. Leandre'nin yüklü bir mirasa konduğunu öğrenen genç kızın babası ise kızıyla Leandre'nin evlenmelerine izin verir. Asıl mesele, ailelerin kızlarını yine malı mülkü olan adamlarla evlendirmek istemesidir. Para konusu çözüldüğüne göre kızının evleneceği kişinin kim olduğu çok da önem taşımaz.

Moliere'in kaleme aldığı; babasına tuzak kurarak aşığına kaçan genç kızın hikayesinin anlatıldığı bir diğer oyunu ise “Hekim Uçtu” oyunudur. Mesele yine aynıdır. Sevdiğine kavuşamayan ve baskı altında yaşayan genç kız, hasta numarası yapar ve aşığına kaçar. Bu eser Moliere'in yazdığı ikinci eseridir. “Zoraki Hekim” eseri ile benzerlik gösterse de “Hekim Uçtu” oyunu “Zoraki Hekim” oyunun detaylandırılmamış versiyonudur. “Hekim Uçtu” oyununda babasının zoru ile evlendirilmek üzere olan Lucile, bir yakını ile aşığı Valere'e haber gönderir ve evlenmemek için babasına kuraçağı tuzaklı bildirir. Oyunda bu sahne şöyle geçmektedir:

“SABINE- Biliyor musunuz, mühim havadislerim var. Amcam, kızını Villebrequin'e vermek istiyor, hem işler o kadar ilerledi ki kız sizi sevmemiş olsaydı, bugün evlenmiş bile olacaktı. Ama Lucile gönlü sizde olduğunu bana anlattı; hınzır amcamın cimriliğinden de o kadar bıktık ki, düğünü geriye bırakacak iyi bir çare bulduk. Şu anda amcamın kızı hasta taklidi yapıyor; hayli saf olan ihtiyarcağız da beni hekim çağır-maya yolladı. Bizimle anlaşacak iyi bir arkadaşınızı gönderebilirsiniz, hastaya biraz hava tebdili tavsiye eder; bizimki, hastayı bahçenin öbür ucundaki küçük köşke yerleştirir, siz de ihtiyardan habersiz görüşüp evlenebilirsiniz ihtiyar da Villebrequin'le karşı karşıya, istediği kadar sövsün saysın.

VALERE- Ama benim hatırım için bu işi üzerine alacak hekimi nereden bulayım? Sana açıkça söyleyeyim, böyle bir adam tanımıyorum.

SABINE- Aklıma bir şey geldi; uşağınızı hekim kılığına soksanız. Amcamı kandırmak işten değildir.

VALERE- Bizim uşak sersemin biri; her şeyi bozar. Ama ondan başkası da yok; ister istemez onu kullanacağız...’ (Moliere, 1943, S: 3-4)

Valere uşağı Sganarelle’nin yardımını ile sevgilisinin kurduğu planı başarı ile gerçekleştirir. Doktor kılığında Lucile’nin evine giren Sganarelle, verdiği tavsiyeler sayesinde genç kızın bahçeye hava almak için çıkmasını sağlar ve genç kız da aşığına kaçar. Bu durumun anlaşıldığı sahneyi Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“ŞİŞMAN RENE- Bu dakikada hekimin, nerede olduğunu tahmin edersiniz acaba?

GORGIBUS- Gitti.

ŞİŞMAN RENE- Hayır, koltuğumun altında...İşte hekimlik taslayıp sizi aldatan kerata. O burada oyun oynayarak sizi aldatırken Valere’le kızınız mercimeği fırına veriyorlar.

GORGIBUS- Ah! Alnımın karayazısı! Ama seni de astracağım, seni hain, düzenbaz köpek!

SGANARELLE- Efendim, beni asmakla ne kazanacaksınız? Bir şey söyleyeyim de dinleyin. Efendimin, kızınızın yanında bulunması benim icadım sayesinde; burası doğru. Ona hizmet etmekle size hiçbir fenalık etmedim. O soyca olduğu kadar servetçe de kızınızın dengidir. Sonra aleyhinize dönecek bir patırtı çıkarmayın, bu serseriye de Villebrequin’le el ele verip cehenneme gönderin. Hah! İşte sevdalılar da geliyor.

VALERE- Ayaklarınıza kapanıyoruz.

GORGIBUS- Sizi affediyorum, Allah’dan Sganarelle beni aldattı da böyle iyi bir damadım oldu. Haydi hep beraber düğün bayram edip hepimizin şerefine içelim.” (Moliere, 1943, S:22)

Moliere'in bu oyununda da altını çizdiği noktalardan biri, ailelerin paraya önem verdiği gerçeğidir. "Hekim Uçtu" oyunu, "Zoraki Hekim" oyunuyla konu bakımından benzerlik gösterdiği gibi, karakter isimleri noktasında da benzerlik gösterir. Moliere, oyunlarındaki karakterlere belli başlı isimleri koymayı tercih eden bir yazardır. Karakterleri özelliklerine göre isimlendirir. Örneğin genç erkek aşıkların adı çoğu oyununda Valere, kaba saba erkeklerin adı Sganarelle, evli ve aşığı olan kadınların ismi Angelique, genç aşık kızlar Lucinde... gibi. "Hekim Uçtu" oyununda yazdığı Sganarelle karakterinin özel hayatına dair bilgileri, "Zoraki Hekim" oyununda işlemiş gibi bir izlenim uyandıran Moliere, "Soytarının Kıskançlığı" eserinin derinleştirilmiş versiyonu olan "George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?" eserinde yaptığı teknikle kaleme almıştır. Anlaşılan o ki "Hekim Uçtu" oyununda eleştirdiği ailelerin mal mülk merakını içeren temasında herhangi bir değişiklik görmediği için tekrar kaleme almak istemiştir. Moliere'in oyunlarında servet meraklısı babalar, kızlarına tuzak kurmaktan başka çare bırakmazlar. İstekleri ve duyguları önemsenmeyen genç kızlar, dile getirdikleri arzularının karşılığını babalarından göremediklerinde çareyi aşıklarıyla bir olup çevrelerinden de aldığı destekle, olayı kendi lehine çevirmenin yollarını aramakta bulurlar. Genelinde aşkın galip geldiği oyunlar yazan Moliere, mutlu sondan sonra olan durumları işlemeyi tercih etmemiş ya da buna gerek görmemiştir. Bunu, izleyenlerin hayal dünyasına bırakmıştır.

Moliere'in eserlerinde sevgilisiyle anlaşılan, aynı hisleri paylaşan genç kızların başından geçenler işlendiği gibi, karşılıksız seven ve kandırılan genç kızların hikayeleri de işlenmiştir. Seven delikanlılar cesur olup aşıklarının peşinden koşarak onları mutlu etmek için ellerinden geleni yaparken genç kızların aşkına karşılık vermeyen delikanlıların gözleri, adeta kördür. Bu karakterler, kendilerine değer vermeyen kadınların etrafında pervane gibi dönerken yanı başlarında onlara aşık olan genç kızları görmezden gelirler. Moliere, bu tip genç kızları nahif, anlayışı ve sabırlı olarak ele almıştır. Bu genç kızların bazıları sadece sabırla beklerken bazıları da türlü oyunlarla delikanlıların gönlünü çelmek için uğraşır.

Moliere'in "Adamcıl" adlı eserinde, Eliante isimli genç kız, Alceste'ye aşıktır. Ancak Alceste ise Eliante'nin dul yeğeni Celimene'e aşıktır. Celimene herkese mavi boncuk dağıtan, bencil bir kadındır. Alceste'nin ona olan aşkının farkındadır ve karşılık veriyormuş gibi davranır. Ancak kendisine ilgi gösteren diğer erkeklerle de hoş

sohbet içerisinde. Eliante ise yeğenine yardım eden kendi halinde, sakin, nahif bir genç kızdır. Saflığı ve iyi niyeti nedeniyle Philinte'nin dikkatini çekmektedir. Eliante Alcaste'ye olan karşılıksız hislerini şu cümlelerle dile getirir;

“PHILINTE- Öyle sanıyorum ki, dostumuz, ummadığından daha çok çekecek yeğeninizden. Gerçek şu ki, benim duygum onda olsaydı, sevgisini büsbütün başka yöne çevirir, daha yerinde bir seçmeyle, ona bağışladığınız iyiliklerden yararlanırdı.

ELIANTE- Ben bunun üzerinde pek durmuyorum ve sanıyorum bu konularda içtenlikle davranmalı, bir diyeceğim yok ona tutkunluğuna. Buna karşılık, Celimene'le ilgileniyorum. Bu durumda söz bana düşseydi, sevdiğine kavuşsun derdim. Ama böyle bir seçmede her şey olabileceğine göre, sevgisi güçlüklerle karşılaşır, Celimene başka birini seçerse, duygularını ben karşılayabilirim. Bu durumda, sevgisinin geri çevrilmesi hiç engel değil o sevgiyi karşılamama.

PHILINTE- Ben de ona beslediğiniz iyi duygulara karşı değilim. İsterse, size anlatabilir bu konuda ona neler söylediğimi. Ama ikisini birleştirecek evlilik sonunda. Siz bütün bu duygular dışında kalırsanız, cömertlikle ona bağışladığınız duyguları ben karşılamak isterdim. İyiliğinizden kaçınırsa, o iyilik de bana çevrilirse, dünyalar benim olur.

ELIANTE- Eğleniyorsunuz Philinte.

PHILINTE- Hayır bayan, içtenlikle konuşuyorum sizinle, bunu da açıkça söyleyeceğim zamanın bir an önce gelmesi gönülden dileğim.”

(Moliere, 2013, S:53-54)

Alcaste'yi masum bir aşkla seven Eliante, aşık olduğu delikanlının onu sevmesini sabırla bekler. Ancak ilerleyen sahnelerde olaylar karışır, Alcaste Eliante'ye gönülünü vermek ister fakat dakikalar sonra Celimene'i görüp ona yine geri döner. Oyunun sonuna doğru gelişen durumların sonunda, Alcaste Celimene'nin bencil bir kadın olduğunu ve kendi çıkarları için diğer erkeklere de mavi boncuk dağıttığını anlar. Bu kez Eliante'e yine gönülünü vermek istese de Eliante bu durumu kabul etmez ve Philinte'nin

duygularına karşılık verir. Genç kız, oyunun sonunda kendine değer veren insanı bulmuş ve iyi niyetinin karşılığını görmüştür. Moliere, bu eserde saf, düzgün ve oyun kurmayan, toplum normlarına uygun bir genç kız profili çizmiştir.

“Bilgiç Kadınlar” adlı eserinde ise yapı olarak birbirinden farklı iki kız kardeş Armande ile Henriette ve delikanlı Clitandre üçgeninde geçen bir aşk meselesi konu edilmiştir. Clitandre, önce Armande’ye aşık olmuştur, ancak genç kızın kendini beğenmişliği ve gencin aşkına karşılık vermemesi sonucunda onu içten içe beğenen Henriette’nin aşkına karşılık verir. Bu durum, iki kardeş arasında gerginlik yaratır. Armande’nin bir genç kız olarak duyduğu arzu sadece beğenilmenin verdiği hazdır. Bu hazın elinden alınmış olmasının verdiği bir kızgınlık içindedir. Genç kızların kendini beğenen erkeklere karşı hissettiği duyguyu Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“ARMANDE- Hayır, yalnız başkasının olan bir gönlü, elinden kapmak istemek ayıp bir iş olur. Clitandre’in açıktan açığa benim etrafımda dolaşmama dolaştığını bilmeyen kalmadı.

HENRIETTE- Evet, ama böyle dolaşmalar, yanıp tutuşmalar sizin için boş şeyler, hem de siz insanların bayağılıklarına tenezzül etmezsiniz, siz evlenmekten kesinkes vazgeçtiniz, bütün sevginizi felsefeye verdiniz, şu halde gönlünüzde Clitandre’in bir yeri olmadığına göre birisinin ona varmak istemesinden size ne?

ARMANDE- Aklın duygularımıza hakim olması bizi aşıkane sözlerin zevkinden vazgeçirmez. Onun için meziyetli bir adam koca sıfatıyla reddedilir ama, çılgın bir sevdalı gibi peşimizi bırakmaması hoşumuza gider.

HENRIETTE- Ben Clitandre’in sizin yüksek vasıflarınıza hayran kalıp durmasına mani olmuş değilim. Benim yaptığım, siz onu reddettikten sonra, bana gelip, sizin için yanıyorum dediği zaman, peki demekten başka bir şey değil.” (Moliere, 1944, S:7)

Eserde, genç kız karakterlerinden Armande, kendisini beğenen ve peşinden koşan, kendisinin de karşılık vermeyerek şımarıkça haz duyduğu aşığının artık ona değil de kız kardeşi Henriette’ye aşık olmasından dolayı kıskançlık duyar. Fakat saf bir sev-

giyle Clitandre’i seven Henriette, yaşanan bu aşk meselesinde mutlu olan taraf olmuştur. Ancak kız kardeşinin aklını karıştıran Armande, ısrarla hala Clitandre’nin onu sevdiğini söyler. Bu durum karşısında üçü de yüzleşir ve kardeşlerden Henriette’i seçen Clitandre, neden onu seçtiğini iki genç kız arasındaki farkları dile getirir. Moliere bu durumu oyunda şöyle işlemiştir:

“HENRIETTE- Kardeşim beni bir şüpheye düşürdü. Beni bu şüpheden kurtarmak için gönlünüzün kardeşimde mi, yoksa bende mi olduğunu açıkça söyleyin. Dönlünüzün sırrını meydana koyun, hangimiz ‘Ben Clitandre’in sevgilisiyim’ diyebileceğiz, rica ederim bunu bize öğretin.

ARMANDE- Hayır, hayır; ben evladınıza, sırrını söylemek ıstırabını yüklemek istemem; ben insanları korurum, bir adamı herkesin yüzüne karşı içindekini meydana vurmaya zorlamanın ne kadar sıkıntı vereceğini bilenlerdenim.

CLITANDRE- Hayır, madam, benim gönlüm pek sır saklamaz. Onun için serbestçe içimdekini açığa vurmaktan sıkılmaz. Bunda benim için hiçbir güçlük yok. Serbest ve temiz bir ruhla açıkça söylüyorum. Beni bağlayan güzel bağlar, sevgim, arzum hep bu tarafta. Bu itirafım sizi öfkelenndirmesin; bunun böyle olmasını siz istediniz. Ben sizin güzelliğinize vurulmuştum. Yana yana ağlayıp sızlamalarım, sevgimin ne kadar geniş, ne kadar derin olduğunu size göstermişti. Gönlüm size ölmez bir aşkla bağlanmıştı. Fakat gözleriniz, fethedilen bir ülke gibi tamamı ile sizin olan zavallı beni beğenmedi, onların eseri olarak bir sürü harekete katlandım, gururlu bir zalim gibi ruhuma hükmettiler, çektiğim bu kadar acıdan nihayet yoruldum. Onun için kendime daha insanca davranacak fatihler, sizinki kadar ağır olamayacak zincirler aradım; aradıklarımı işte bu gözlerde buldum, madam, onların bakışları, benim için, ölünceye kadar kıymetli kalacak. Onlar şefkatli bir bakışla göz yaşlarımı kuruttular, güzelliklerinizin kovduğu adama tenezzülsüzlük göstermediler. Bu nadir görülen lütuflar bende o kadar iz bıraktı ki beni bağlayan bu güzel zincirlerden artık hiçbir şey beni çekip çıkartamaz. Bunun için madam sizden ricaya cesaret ettiğim bir şey var; sakın sevgim üzerinde bir zorlama yapmaya kalkışmayın, bir de bu tatlı ateş

*içinde can vermeye karar vermiş bir gönlü, yeniden elinize almak sev-
 dasına kapılmayın. ' (Moliere, 1944, S:8-9)*

Moliere, oyunlarında saf ve iyi kalpli insanlar olarak çizdiği genç kız karakterlerinin hikayelerini, genel olarak mutlu sonla sonuçlandırmıştır. Kadınlar her yaşta beğenilmek ister. Süse merakları da bunun bir göstergesidir. Moliere'in değindiği noktalardan biri de “Adamcıl” ve “Bilgiç Kadınlar” oyunlarından verilen örneklerden de anlaşıldığı gibi mavi boncuk dağıtan kadınların -yüz vermese- de aşıklarının kendilerinin peşinden koşmasından duydukları haz gerçeğidir. Arzulandıklarını bile bile aşıkları reddetmek kadınların hoşna giden bir durum olarak sergilenir. Moliere, bunu iki kız kardeş ve iki yeğen arasına giren bir erkek hikayesiyle örneklendirmiştir. Arada ne kadar kan bağı olursa olsun kadın, yapısı gereği kendisinin herkesten daha çok beğenildiğini bilmek ister. Buldukları ortamda en çok beğenilen ve arzulanan kadının kendisi olmasını isteyen kadınlar, rakipleri kim olursa olsun onu geride bırakmak için elinden gelen davranışı sergilerler. Ancak bu arsız içgüdünün sonucunda kendisinden daha nahif ve sabırlı, iyi niyet besleyen genç kızlara yenilirler. Moliere, oyunlarında arzulama isteğinde aşırı talepkâr davranan kadınların sonunu bu şekilde işlemiştir. Ancak Moliere'e göre genç delikanlıların bu durumu görmesi ve bu tip kadınların hak ettiği davranışları onlara sergilemesi zaman alır. O yapıdaki kadınların işveli tavırları, kendilerini olduğundan fazla naza çekmeleri, delikanlıların hoşuna gider. Ancak zamanla bu durum karşısında yıpranan yürekleri, gerçek sevgide dinlenmek ister. Bu gerçek sevgiyi daha önce dikkatlerini çekmeyen iyi niyetli genç kızlarda bulurlar.

Delikanlıların kendisini seçmesini sabırlı ve nahif bir şekilde bekleyen genç kızların yanı sıra, sevdikleri erkekleri elde etmek için türlü numaralara başvuran genç kızlar da vardır. Bu genç kızlar, sonunun ne olacağı belli olmayan aşklarının peşinden risk alarak koşarlar. Dönemin toplumsal normları sebebiyle kısıtlanan kadınlar, zorluklar içinde kendilerine bir alan yaratmaya çalışmışlardır. Aralarında imkansız aşka tutulan kadınlar, başkalarına ilgi duyan delikanlıların gönüllerini kendinden yana çevirmeye çabalamışlardır ve bu şartlar dahilinde amaçlarına ulaşmaları oldukça zahmetli olmuştur. Moliere, bu çabada olan genç kız örneğini “Küskün Aşıklar” adlı eserinde seyirciye sunmuştur. Çocuk yaşta annesinin kararı sebebiyle kaderi değişen Ascagne, bir miras meselesi nedeniyle küçüklüğünden beri erkek kılığında dolaşmaktadır. Ascagne'nin varlığından haberi olmayan babası ve kız kardeşi, yanlarında yaşayan

kişiyi bir erkek sanırlar. Ascagnes karakteri ise kız kardeşine aşık olan Valere'e aşıktır. Ascagnes, kız kardeşinin reddettiği delikanlıyı sever fakat erkek kılığında olması aşkını daha da imkansız bir hale getirir. Ascagnes, Valere'e olan duygularını Frosine adındaki sırdaşı ile şu tiradda paylaşır:

“ASCAGNE- Dinlemek istersen sana anlatayım. Kız kardeşime o kadar bağlanan Valere bana sevilmeğe layık bir aşık olarak görünüyordu; Lucile'in onunla görüşmekten hoşlanmasını istiyordum, haşin hareketleri de o kadar hoşuma gidiyordu ki Lucile'in duymadığı hisler haberim olmadan beni sarıyordu; Lucile'le konuşurken, benim gönlüme giriyordu, nafile yere üzülükçe beni kendisine bağlıyordu; arzuları sevdiği tarafından reddedildikçe benim ruhuma işliyordu. İşte Frosine biraz fazla zayıf olan gönlüm, karşılıksız aşka düştü, başkasına çarpıp yaşayan bir okla yaralandı, başkasının narına yandı...” (Moliere,1944, S:24-25)

Moliere'in eserlerinde karşılıksız aşka yakalanan genç kızların aşık oldukları delikanlıların ortak özellikleri, başka kadınlar tarafından hüsrana uğratılmış olmalarıdır. Acı çeken, hassas duygulara sahip delikanlılar, nahif genç kızların dikkatini çeker. Onlarda delikanlıların yaralarını sarma arzusu uyandırır. Reddeden kadınlara sunulan sevgi, kendilerine sunulduğunda neler hissedeceklerini ve nasıl davranacaklarını tasavvur ederler. Kurdukları hayali gerçekleştirmek için çabalayan karakterler, Moliere'in eserlerinin genelinde iyi niyetlerinin sonucu olarak hak ettikleri mutluluğa kavuşurlar, tabii istisnalar da olabilir. “Küskün Aşıklar” eserinde, Ascagne karakterinin mutlu olacağına inandığı evliliğe kavuşması için, diğer eserlerdeki genç kızlardan daha fazla çaba harcaması gerekmektedir. Çünkü erkek kılığında olması, Ascagne'nin talihinin güzelleşmesini zorlayan bir etmendir. Fakat Ascagne, tüm bu engellere karşı yılmadan Valere'e üstü kapalı da olsa bir şeyler anlatma çabası içindedir. Moliere, Ascagne'nin Valere'e üstü kapalı bir üslupla aşkıdan söz ettiği sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“VALERE- Eğer gelişim konuşmanıza mani oluyorsa gideyim.

ASCAGNE- Hayır hayır sözümüzü kesebilirsiniz, çünkü sizden konuşuyordur.

VALERE- Benden mi?

ASCAGNE- Evet sizden.

VALERE- Ya! Ne münasebetle?

ASCAGNE- Eğer kız olsaydım Valere çok hoşuma giderdi, o da beni sevseydi vakit kaybetmeden onu mesut ederdim, diyordum.

VALERE- Böyle bir şartla karşılaşınca vaatlerin büyük bir kıymeti kalmaz. Fakat bu iltifatınızı deneyecek vaka çıkarsa pek müşkül mevkide kalırsınız.

ASCAGNE- Katiyen. Beni sevmiş olsaydınız aşkınızı mükafatlandırmayı bütün kalbimle arzu ederdim.

VALERE- Ya başkasını sevseydim, saadetim için bana yardım etmez miydiniz?

ASCAGNE- Bunu benden beklemeyiniz.

VALERE- Bu iltifatınızı pek de lütufkar olmadığınızı gösteriyor.

ASCAGNE- Nasıl olur Valere, kız olsaydım, sizi de çıldırastıya sevseydim, sevdiğiniz başka biri için aşkınıza yardım etmeği nasıl vadedebilirdim. Bu kadar acı bir vazifeyi kabul edemem.

VALERE- Fakat madem ki bu böyle değil.

ASCAGNE- Ben size bunları kendimi kız addederek söyledim ve siz de öylece kabul etmelisiniz.

VALERE- Şu halde Ascagne, Allah'ın büyük bir mucizesi olmadıkça bize göstermek istediğiniz iyilikten bir şey beklememek lazım. Yani kız olmadıkça sevginiz yok, gönlünüzde de benim için hiçbir his kalmıyor.

ASCAGNE- Zannettiğinizden fazla hassasım ve sevgi mevzubahis olunca en küçük kuruntu beni hemen incitir. Samimi söylüyorum, Valere, size yardım etmeğe şu şartla söz verirdim; bana karşı aynı hisleri beslediğinizi, aynı hararetle dostluğun sizi coşturduğunu, ve eğer kız

olsaydım, size karşı duyduğum aşka daha fazlasıyla mukabele edeceğinize bana söz verin.

VALERE- Kıskançlığın böylesini de hiç görmemiştim. Fakat bu his ne kadar acayip olursa olsun, icap eden her şeyi yapmağa söz veriyorum...' (Moliere, 1944, S:27-28)

Moliere, kadın ve erkek arasındaki meseleleri oyunlarında defalarca işlemiştir. Eserlerini kadınların üzerinden kurgulayarak yazmış ve yükü kadınların sırtına yüklemiştir. Kadınlar gerek aklıyla, zekasıyla gerekse vicdanı ve sabrıyla başlarına gelen dertlerden sıyrılmayı başarırlar. “Küskün Aşıklar” eserindeki “Ascagne” karakteri de hem sabrıyla hem zekasıyla Moliere’in kaleme aldığı karakterlerden biridir. Ascagne, bir yandan ailesinin yanında aile hasreti çekerken diğer yandan aşığının yanında kendinin bir genç kız olduğunu gösteremeyecek kadar şanssızdır. Fakat Moliere, kadınların zorlukların içinden çıkmayı başaran yönlerini ustaca kaleme alan bir yazardır. Ascagne’i de bulunduğu çıkmazdan çıkarmak için yazdığı entrika planı ise şudur:

“ASCAGNE- ... Nihayet kardeşim ona karşı duyduğum aşk başka birinin ismi altında ona açılmak istedi. Bir gece bu sevimli aşık beni, aşkını kabul eden Lucile zannetti; bu görüşmeyi o kadar idare ettim ki bu değişiklikten hiçbir şey anlayamadı. Onu sevindiren bu aldatici perde arkasında Valere’e gönlümün onda olduğunu, fakat babamın başka şeyler düşündüğünü görerek onun emirlerine itaat eder göründüğümü söyledim. Aşkımızı bir sır gibi saklamak için yalnız gece buluşacak ve gündüz belki bu sır anlaşılır diye herhangi bir gizli görüşmeden kaçınacaktık. Gündüz ben buluşmamızdan evvelki gibi lakayıt görünecektim; her ikimiz de hareketlerimizle, sözlerimizle ve yazılarımızla bir şey belli etmeyecektik. Uzatmayayım, bütün bu düzeni fevkalade iyi idare ettim, çok cüretkar bir planı sonuna kadar götürerek sana söylediğim adamın karısı oldum.

FROSINE- E! Vallahi pes dedim! Senin ne büyük marifetlerin varmış! Sakin çehren bunu kimsenin aklına getirmezd...’ (Moliere, 1944, S:25)

Aşığı ile zorla da olsa kandırarak da olsa evlenmeyi başaran Ascagne'nin oyunu ortaya çıkar. Hem kız olduğunu hem Albert'in kızı olduğunu ve Lucile'in de başkasına aşık olduğunu herkes öğrenir. Lucile'in başkasına aşık olduğunu öğrenen Valere de gönlünü Ascagne'den yana çevirir ve eserin finalinde iyi niyetli genç kız, aşkına kavuşur. Eserlerinde hak edene hak ettiğini yaşatan Moliere, mutlak biçimde kadınları arzularına kavuşturmayı tercih eder.

Dönemin kadınlarının genel durumu erkek hegemonyası altında yaşıyor olmalıdır. Uğradıkları baskının altında kendi benliklerini ve dik duruşlarını bozmamaya çalışırlar. Her açıdan bastırılan kadınlar, kendilerine konulan engelleri aşabilmek için erkekten daha fazla düşünmeye ihtiyaç duyarlar. Bu zorunlu ihtiyacın sonucunda pratik düşünme ve pratik karar verme yetileri erkeklerden daha fazla gelişir. Plan kurma becerileri artar. Erkekler ise doğuştan gelen bir özgürlüğe sahiptir. Mutlaka aile baskıları ile onlar da karşılaşır ama hiçbir zaman bir kadın kadar çetrefilli düşünmeye ihtiyaç duymazlar. Bu nedenle onlar için kadınların kendilerine kurdukları tuzaklara kolayca kanmaları olası bir durumdur. Moliere'in eserlerinde erkekler, mutlak bilginin kendilerinde olduğunu sanan tavırlar içindedir. Kendi bildiklerini doğru kabul edip kadınların fikirlerine değer vermezler. Ancak bilmiş tavırlarını sevgililik esnasında göstermekten kaçınırlar fakat evlilik kurumu içinde yer alan erkek, babalar ve vasiler "ben bilirim" üslupları ile kızları ve karılarına baskıcı bir tavır sergilerler. Moliere, kadınları her anlamda ele almış bir yazardır. Zorluklara karşı tutumlarıyla, ilgi ve alakaya karşı verdikleri karşılıklarla, iyi niyetleriyle, haset ve çıkarıcı zihniyetleriyle, zafılarıyla... Her bir kadın karakterini ilmek ilmek işlemiş olan yazar, bu karakterleri en ince çizgisine kadar yazmıştır. Fikirleri, tavırları, zekaları, beklentileri, hayalleri, dışsal ve içsel özellikleriyle pek çok kadın profiline eserlerinde yer vermiştir.

Moliere'in eserlerinin temelinde, kadın erkek ilişkisi yatar. Bu ilişkiden meydana gelen sorunlar, mutluluklar ve çıkmazlar oyunlardaki çatışmaları oluşturur. Eserlerinde çizdiği karakterlerin tutumlarına göre, oyunun sonunda başlarına gelen şey, hak ettikleri şey olur. Yaşadıkları olaylar, adaletli bir hak edıştır. Temiz kalpli, iyi niyetli olan genç kız karakterler, sevdiklerine kavuşurken gözü yükseklerde olanlar, kurnaz delikanlılar tarafından kandırılır. Bu kandırılma meselesi, genç kızların kendini beğenmiş tavırlarında kaynaklanır. Sonucu da kızların aleyhine olur. Bunun dışında,

karakter gereği düzenbazlar tarafından kandırılan kadınlar, mesele ortaya çıkınca kandırılmalarını bedelini düzenbazlara ödetirler. Fakat gözü yükseklerde olan genç kızlar için, durum değişir. Onlar, aç gözlülüklerinin ve ukala tavırlarının sonucuna katlanmak zorunda kalırlar. Çünkü yukarıda da değinildiği gibi Moliere, adaletli bir yazardır ve hak eden karaktere hak ettiğini yaşatır. Adalet kavramının altında, kendi gözlemlerinin ve tecrübelerinin yattığı muhakkaktır.

Kibrin ve ukalalığın bir kadını gülünç duruma düşüreceği Moliere'in bazı eserlerinde görülmektedir. Kendini beğenmiş genç kızlar, kendilerinden başka kimseyi beğenmeyen ukala tavırlar sergilediklerinde, evlenmek niyetiyle babalarına ya da vasilelerine başvuran delikanlıların gururlarının kırılmasına neden olurlar. Delikanlılar ise kırılan gururlarını tamir etmek için, intikama baş vururlar. Etkiye tepki yarasını andıran bu tutum, genç kızların bu davranışlarının az da olsa farkında olmalarını sağlar. “Gülünç Kibarlar” adlı eserde iki kardeş, taşradan kente taşınmanın verdiği heyecanla romanlardaki gibi bir aşk yaşayacaklarını hayal ederler. Ancak hayalleri ne kadar saf ve iyimser olsa da tutumları, çevrelerine karşı bir o kadar kabadır. Her şeyi kendilerinin doğru bildiğini sanan bu kızlar, sosyeteye girme hayali ile yeni taşındıkları Paris'te ün salan kadınlardan olacaklarını düşünürler. Erkeklerin onları memnun etmek için etrafında dolaşacaklarını ve onlardan aşk dolu mektuplar alıp gönüllerinin istedikleri ile ihtiraslı ilişkiler yaşayacaklarını umut ederler. Fakat romanlardan yarım yamalak öğrendikleri görgü kuralları ile kendilerini eğitilmiş ve soylu kimselerden sayan iki kız kardeş, başta babaları olmak üzere hizmetçilerine ve uşaklarına karşı kaba ve kırıcı davranışlar sergilerler. Onları hor gören, küçümseyici söylemleri ile cahil olduklarını ve kendilerini geliştirmeleri gerektiğini hatırlatarak kendilerine yakışır bir baba ve hizmetkar olmaları konusunda devamlı onları uyarırlar. Fakat tüm bu yüksek tavırları, diğer insanlar tarafından gülünç ve cahilce bulunur. Ancak onlar bunu anlayacak birer kimde olmadıkları için, bildiklerini okumaya devam ederler. “Gülünç Kibarlar” eserinde bu iki kız kardeşe talip olan iki delikanlı vardır. Delikanlılar, kızlarla babalarından izin alarak görüşmek isterler. Kızlarla tanışmak için evlerine misafirliğe giderler ama kızlar delikanlıların yüzüne bile bakmaz. Onlara, oturacakları bir iskemle bile vermezler. Delikanlılarla üstten bir tavırla onları küçümseyerek konuşurlar. Bu durum karşısında içeren gençler, kızlardan intikam almak için bir plan yaparlar. Moliere delikanlıların ağzından, kızların onlara karşı üsluplarını, kendilerine hissettirdiklerini ve kuracakları tuzağı şu cümlelerle aktarır:

“LA GRANGE- İtiraf ederim ki benim, kendi hesabıma fena halde canım sıkıldı. Söyleyin; görülmüş şey midir bu? Burunları havada iki taşra dilberi kendilerini bu derece naza çeksinler, bizim gibi iki erkeğe bu derce hakaretle muamele edilsin? Her nasılsa, zar zor altımıza birer oturacak şey verdirmeye razı olabildiler. Ben ömrümde, böyle onların yaptıkları gibi, bu kadar kulak kulağa fısıldaşmalar, sık sık esnemeler, gözlerini ovuşturmalar, ikide bir ‘saat kaç?’ demeler görmedim. Kendilerine söyleyebildiğimiz şeylere ya ‘Evet’ yahut ‘Hayır’ dan başka bir cevap verdiler mi? İtiraf etmez misiniz ki, biz dünyanın en bayağı insanları bile olsaydık daha kötü muamele etmezlerdi?

DU CROISY- Zannedersen, sizin bu işe adam akıllı canınız sıkılmış?

LA GRANGE- Elbette sıkıldı ya. Hem o kadar ki, onlardan bu saygısızlığın acısını çıkarıp öcünü almak isterim. Bize ehemmiyet vermemelerinin sebebini anlıyorum. Zarafet modası sade Paris’e değil, bütün taşraya da yayılmış ve bu gülünç kızlar da bu havadan paylarına düşeni hayli koklamışlar. Hasılı, bir kelimeyle, bir çift zarafet düşkününü olup çıkmışlar. Onlar tarafından iyi karşılanabilmek için nasıl adam olmak gerektiğini anlıyorum. Eğer bana uyarsanız, ikimiz birlikte onlara öyle güzel bir oyun oynarız ki, onlar da kendi aptallıklarını anlarlar, insan tanımalarını öğrenirler.

DU CROISY- Peki ama nasıl?

LA GRANGE- Benim Mascarille isminde bir uşağım var; birçoklarınınca adeta kibar adam sayılıyor. Zira, zamanımızda kibar görünmek, nükte savurmaktan daha ucuz bir şey yok. Bizimki de, kendini itibarlı adam diye satmayı aklına koymuş, zirzobun biridir. Daima zarafet taslar, şirler söyler, başka uşakları hakir görür, onları kaba saba bulur.

DU CROISY- İyi ama, bu adamla ne iş göreceksiniz?

LA GRANGE- Ne iş mi göreceğim? Şunu... Fakat, evvela gelin buradan çıkalım da...’ (Moliere, 1943,S: 3-4-5)

La Grance ve Du Croisy'nin taşralı genç kızlar tarafından gurur kırılmıştır ve bunu hazmedemeyen La Grance, kızları küçük duruma düşürmek için ve kendilerine gelmeleri için bir plan kurar. Bu plan ise şöyledir: Kendi uşağı ve Du Croisy'nin uşağı, soylu kılığına girip kızların evine giderler. Kızlara sanki tüm Paris'e nam salmış soylu kadınlardanmış gibi davranırlar. Süslü uydurma sözlerle ve şık ama ucuz giyimleri ile genç kızların gözlerini boyarlar. Bu iki uşağın sözlerine inanan kızlar, onlara hayranlık duyarlar. Genç kızlara kendi uşaklarına göndermekteki amaçları, bir uşak ve soylu arasındaki farkı anlayamayacak kültürsüzlükte olduklarını yüzlerine vurarak onların kendilerini değil de uşaklarını beğenecek kadar cahil olduklarının farkına varmalarını sağlamaktır. Genç delikanlıların yaptıkları bu intikam planı işe yarar. Taşralı kızlar gelenlerin uydurma bir soylu olduğunu anlamazlar ve gereğinden fazla hürmette bulunurlar. Uşakların söyledikleri hiçbir edebi değeri olmayan şiirleri, genç kızlar hayranlıkla dinlerler. Delikanlılar, görüşmelerin sonunda kızların evine giderek içerideki adamların kendi uşakları olduğunu söylerler. Uşaklarının üzerindeki kıyafetleri soyarlar, onları kendilerinin giysilerini izinsiz giymekle suçlayıp kızlara da isterlerse uşaklarıyla evlenebileceklerini çünkü efendilerdense uşaklara daha hörmət ettiklerini söylerler. Kızlar, duydukları hayranlığın sonunda büyük bir hüsrana uğrarlar. Babalarının da durumu öğrenmesi üzerine, kızlar büsbütün rezil olurlar. Moliere, genç kızların kendini beğenmişlikleri neticesinde rezil olmalarını şu şekilde kaleme almıştır:

“GORGIBUS- Sizi gidi hayasızlar sizi... Beğendiniz mi yaptığınız işleri? Başıma neler getirdiniz. Buradan çıkan baylardan güzel şeyler öğrendim, doğrusu!

MAGDELON- Ah, babacığım, bu adamlar bize feci bir oyun oynadılar.

GORGIBUS- Evet, feci bir oyun, ama sizin marifetiniz. Haddinizi bilmediniz, küstahlık ettiniz de ondan. Hainler... Kendilerine karşı yaptığınız muamelenin acısını çıkarmak istediler. Bu rezaletin ayıbını ben yükleneyeğim.

MAGDELON- Ah... Yemin ederim ki, bunun acısını çıkarırız. Yoksa ben kahrımdan ölüyorum. Ya siz, tüyü yoluk kazlar... Bunca küstahlıktan sonra hala burada durmaya nasıl cüret ediyorsunuz?

MASCARILLE- Bir Marquis 'ye bu nasıl muamele? Şu dünyanın haline bakın. Bizi sevenler, bizim için çıldıranlar, mevkîimizi kaybedip küçük bir felakete uğrar uğramaz hemen tahrike kalkıyorlar. Hadi bakalım arkadaş, biz de kismetimizi başka kapıda arayalım. Görüyorum ki, burada yalnız gösterişi seviyorlar, çıplak fazilete kimse itibar etmiyor.

GORGIBUS- ... Ya siz kahrolasıcılar... Bilmem ki, size de böyle bir kötek atmaktan beni alıkoyan nedir? Dillere destan olacağız, halimize gülecekler. İşte hep sizin zirzoplüğünüz, kibarlık derdiniz yüzünden. Defolun bakayım. Edepsizler... Terbiyesizler... Defolun, bir kenara saklanın da bir daha kimselere görünmeyin. (Kızlar çılgınlıkla kaçıyorlar) Siz de, onların çılgınlığına sebep olan budalalıklar... Boş ve tembel kafaların eğlencesi romanlar... Şiirler... Şarkılar... Cehennemin dibine gidin... ' (Moliere, 1943, S:41-42)

“Küskün Aşıklar” eserinde başkalarını küçümseyen genç kızlar, bilgisizliklerinin neden olduğu yüksek bir özgüvene sahiptirler. Fazla özgüven, genç kızları eserin sonunda kaçınılmaz sonlarına götürür. Etraflarındaki herkese tepeden bakan ve küçük gören genç kızlar, aslında ne kadar bilgisiz olduklarını ve başkalarının duygularını küçümsemenin ne kadar yanlış olduğunu finalde edindikleri tecrübe ile anlarlar. Moliere, bu tip kadınların sonunun ne olacağını gözler önüne sermiştir.

Moliere, eserlerinde kadınların kendilerini olumlu yöne götürecek zaafalarını ele alırken hüsrana uğratabilecek zaafalarını da konu edinir. Para, mal mülk, soyluluk, şöhret, en beğenilen olma arzuları, insana hata yaptıran etmenlerdir. Kibrin insanın gözünü kör eden etkisi ile insan kadın ya da erkek olsun her şeyi bildiği yanılgısına kapılır. Her şeyi bilen aslında hiçbir şey bilmediği gerçeğini, Moliere seyircilerine aktarır. “Küskün Aşıklar”, belli bir görgüye sahip olmayan kadınların, dış görünüşe aldanarak yanılabileceğini de anlatan bir oyundur. Kendilerini, okudukları aşk romanları ile eğitilmiş sayan genç kızlar, romanda yazılan gibi bir hayata sahip olma dürtüsüne kapılırlar. Bu dürtü, tecrübesizlikleri ile birleşince kandırılma olasılıkları yüksek olur. Saç, makyaj, kıyafet, ayakkabı, ev, eşya bunların hepsi materyalist kesimin hayranlık duyacağı faktörlerdir. Beğenilme arzusu ile narsist yanları ortaya çıkan kadınlar, buldukları çevrenin en iyisine sahip olma hırsına yenik düşerler. Her insan, kendisinin her

şeyin en iyisini hak ettiğini düşünür. Azla ya da elindekiyle yetinme olgunluğu herkeste olan bir yeti değildir. Moliere'in kadın karakterlerinin çoğu da bu yetiden mahrum kadınlardır. Fazlasına sahip olma isteği, kadını da erkeği de hataya sürükler. Bu istek, çaba göstererek elde edilen ve iyimser bir niyetle ulaşılmaya çalışılan hedeflerle karıştırılmamalıdır. Kolay yoldan elde etmeyi seçenleri kapsayan bu arzuların geneli, para ve statü hirsından kaynaklanır. Sosyal statüsünü değiştirmek isteyen kadının dönemin şartlarında yapacağı tek şey, soylu ya da zengin bir adamla evlenmektir. Bu adamın yaşı ya da karakterinin bir önemi yoktur. Elde edilmek istenen maddiyata ulaşmak için, erkekler sadece araç niteliğini taşırlar. Bu yöntemle elde edilen erkeklerin ise cinsel arzularından doğan zaafı onları kullanılmalarına sebep olur. Genç ve toy kızların erkeklerin karakterlerini tartacak tecrübeleri olmadığından dış görünüşe aldanmaları olasıdır.

Moliere'in "Don Juan" adlı eserinde genç kızların yakışıklı ve ağzı laf yapan Don Juan karakterine kandığı görülür. Fakat katanların çoğu, arkalarında yapmalarını gereken davranışlar bırakarak Don Juan'ı tercih ederler. Manastıra kapanmak üzere olan dindar bir kız, başkasına evlenmek için söz vermiş olan başka bir genç kız... Yollarından saparak "Don Juan" ın tesirine kapılırlar. Bu eserde yer alan her kadının zaafı farklıdır. Tüm kadınların ortak aldanışları, yakışıklılık algısı ve kibar sözlere duyulan beğenidir. Moliere'in yarattığı bu çapkın karakter, kadınları ayartmakta ustadır. Manen hiçbir iyi yönü olmayan bu adam, dışarıdan bakıldığında centilmen bir beyefendidir. Ancak kendi cinsel arzuları için kadınların hayatları ile oynamaktan, onların kurulu düzenini bozmaktan çekinmeyen, bencil bir narsisttir. Kandırılan genç kızlar ele alındığında "Don Juan" oyununu es geçilemez. Moliere, bu eserinde "duygu ve merhamet yoksunu bir erkeğin kadınları ayartma konusundaki ustalığını" gözler önüne serer. Ardında pek çok kadın bırakmış olan Don Juan, son olarak manastıra kapanma niyetinde olan bir kadınla evlenir ve evlendikten çok kısa bir süre sonra bir bahane uydurarak başka bir şehre gider. Artık evlenmiş ve istediğini elde etmiş olan Don Juan'ın genç kadından bir beklentisi kalmamıştır. Yeni aşklara ve şehvetlere doğru yelken açmak ister. Karısını bırakıp çıktığı yolculukta, nişanlı bir kadını beğenir ve artık yeni amacı evlenmek üzere olan bu genç kıza elde etmektir. Fakat bu sırada karısının yanına gelmesi ve olanları anlaması üzerine, genç kadın kedere boğulur. Bu durum anlaşılınca genç kadının ailesi Don Juan'ın peşine düşer. Don Juan ise bu durumu önemsemez ve yolculukta beğendiği genç kadını, nişanlısıyla çıkacağı deniz yolcuğu

esnasında korsan gibi kaçırmamanın planlarını yapar. Genç kadını kaçırmak için çıktığı yolculukta, teknesi batar ve birkaç kişi tarafından kurtarılır. Hayatını kurtaran insanlar, iyileşmesi için onu evlerinde ağırlarken bu kez de orada çalışan iki genç kıza göz koyar. Üstelik kızlardan biri, hayatını kurtaran adamlardan Pierrot'un sözlüsüdür. Ancak Don Juan için bu tip şeyler önemsizdir. Önemli olan onun kendi isteklerine ulaşmasıdır. Pierrot'un sözlüsü köylü kızı Charlotte, sözlüsüne karşı derin duygular beslemeyen bir genç kızdır. Pierrot'un ona olan sevgisine soğuk bir karşılık verse de hayır da demez. Fakat çalıştıkları eve misafir olarak gelen Don Juan'ın ilgisini görünce Pierrot'a verdiği sözü önemsemez ve yakışıklı bulduğu gence karşı büyük bir ilgi besler. Genç kızların derin duygular taşımadıklarında erkeklere ne denli soğuk davranabileceğini Moliere "Don Juan" adlı eserinde Charlotte'ın Pierrot'a karşı davranışlarıyla örneklendirir. Moliere, bu örneklendirmeyi şu şekilde kaleme almıştır:

"PIERROT- Vah bir de sorarsın! Beni sevsen yeter, başka şey istemem.

CHARLOTTE- Sevmiyor muymuşum seni?

PIERROT- Sevmiyormuşsun ya, hem de ben neler yaparken sevesin diye beni. Ben değil miyim her bağırın tüccardan sana kurdele alan hiç gıkını çıkarmadan, ben değil miyim kelle koltuk sana tavuk aşırıma çalışan, canın oynamak istedi mi çalgıcıları toplayıp sana şarkı çaldıran, ama neye yararmış duvarlara konuşmakmış benimkisi. Sanma ki en doğrusu, en namuslusu, seni seven adamı sevmekten ibaret.

CHARLOTTE- Öyle diyorsun da seviyorum ki ben seni.

PIERROT- Seviyorsun da laf olsun diye!

CHARLOTTE- Ee, sen söyle nasıl seveyim seni?

PIERROT- Doğrusu nasılsa öyle, insan sevince nasıl severse öyle.

CHARLOTTE- Ben seni sevmiyor muyum sevmem nasıl gerekiyorsa?

PIERROT- Sevmiyorsu ya. Öyle sevsen belli olur, öyle seven insan iki dakika boş durmaz, ne maymunluklara kalkışır sevgisini belli etmeye. Görmez misin halini şişko Thomasse'ın, nasıl da tutulmuş genç Robain'e, kuyruk gibi dolanıyor etrafında, nefes aldirmiyor çocuğa. Ufak

tefek şakalar onda, geçerken çelme takmalar onda; evvelsi gün çocuk tam oturacak iskemlesine, sen tut iskemleyi çek altından, bizimki otursun kışının üstüne. Hah, işte böyle anlaşılır seviyor mu insan sevmiyor mu; ama sen nerde, ağzından kelime duysam şaşarım, öyle durursun önümde odun gibi, bırak bir kere, yirmi kere geçsem önünden ne bir zahmet edip ayağını uzatırsın, ne bir laf atarsın. Vay bana vaylar bana! Fenadır senin halin fena, ne lüzum var adamdan bu kadar uzak durmaya?

CHARLOTTE- Ne yapalım canım, bizim de huyumuz böyle, canım çıksa huyum çıkmaz.

PIERROT- Hay böyle huya ben! İnsanda azıcık sevgi olsa, tanımaz huy mu, belli eder kendini azıcık da olsa.

CHARLOTTE- Elimden gelen budur, seni ben böyle severim, işine gelmiyorsa böylesi, git belki başkalarında bulursun aradığın gibisini.

PIERROT- Vay başıma gelenler, keşke haksız çıkaydım, ama bak işte, beni seven insan bana bunları söyler miydi hiç?

CHARLOTTE- Ne diye madem konuşur da konuşur, döndürürsün balmı?

PIERROT- Aman ki aman, bir de kabahatli çıktık! Azıcık sev, başka dileğim yok.

CHARLOTTE- Ee, bir rahat bırak madem, su yolunu bulur, sıkboğaz etme beni. Belli mi olur, bir bakarsın, hiç beklemezken beklediğin olur.

PIERROT- Öyleyse ver elini elime Charlotte.

CHARLOTTE- Eh iyi, al bakalım.

PIERROT- Şimdi yemin et beni sevmeye gayret edeceğine.

CHARLOTTE- Elimden geleni koymam ardıma ama başka yolu yok, içimden gelirse ancak... ' (Moliere,2011,S:22-23-24)

Kadınların bir his beslemedikleri erkeklere karşı soğuk ve acımasız olmaları Moliere'in oyunlarında da görülür. Ancak severlerse sabırlı ve fedakar olan kadınlar, sevmediklerinde soğuk bir duvar gibi kırılması zor tutumlar sergilerler. Kendileri için gösterilen çabaların, müsamahaların, özverinin kıymeti ancak karşılarındaki erkeğe ilgi duydukları vakit önem arz eder. Onun dışında, isterlerse tüm diledikleri gerçekleştirilsin onlar için bir önemi yoktur. Kendilerini naza çekmeyi seven genç kızların karşılaştıkları fazla sevgiden şımarıp kendilerini seven delikanlılara acımasız bir tutum sergilemeleri, Moliere Charlotte karakterinde şekillendirmiştir. Öz güveni yüksek olan Charlotte, Pierrot'un sevgisinden emin olduğu için ona dilediği gibi davranma hakkını kendine görür ve bunu bilinçli de değil dürtülerinin yönlendirmesiyle yapar. Ancak yukarıda örnek gösterilen sahne de Pierrot'un da anlatmaya çalıştığı gibi; seven insan bazı davranışları mantığı ile değil içinden geldiği için yapar. Charlotte Pierrot'a karşı soğuk bir tavır sergilerken henüz yeni tanıştığı Don Juan'a karşı, tam tersi bir tutum gösterir. Mesafeli davranışları için "Benim huyum bu." diyen Charlotte, Don Juan ile karşılaşınca ona karşı "huyum" dediği davranışlarının dışında bir tavır sergiler. Moliere Charlotte'in bu değişimi şu şekilde işlemiştir:

"DON JUAN- Ah ne var utanacak gerçekleri duymaktan! Sganarelle sen söyle! Daha güzelini görmenin mümkünatı var mıdır? Lütfedip söyle biraz dönseniz.... ah! Şu endama bakın! Başınızı da biraz kaldırırsanız lütfen. Ah! Şu yüzün güzelliğine ne demeli! Açın gözlerinizi, iyice açın. Ah! Ne güzel bakıyorlar bunlar böyle! Birde dişlerinizi görsek lütfedin ne olursunuz. Ah! Şunlara bakın, hayran olmamak elde mi, ah ya şu iştah açan dudaklar! Benim başka sözüüm yok, öldüm bittim ben, çok güzel gördüm ama böylesini görmedim ömrümde.

CHARLOTTE- Alay ediyorsunuz efendim siz benimle, eğlenmek için söylüyorsunuz hepsini.

DON JUAN- Ben mi, sizinle alay etmek mi? Tanrı beni korusun! Gönlümü size böyle kaptırmuşken nasıl alay ederim? Duyduklarınız, yüreğimin en derinlerinden gelen sözlerdir.

CHARLOTTE- Öyleyse gerçekten teşekkür etmekten başka bir şey gelmez ki benim elimden...

DON JUAN - ... Söyleyin güzeller güzeli Charlotte, evli değilsinizdir ya?

CHARLOTTE- Değilim efendim, FakatPierrot'ya varmak için gün sayarım, komşumuz Simonette'in oğludur.

DON JUAN- Neler duyuyorum! Sizin gibi bir kadın, kıyırık bir köylünün karısı mı olacak? Yok olmaz, olamaz, böyle güzelliğe hakaretin böylesi edilir mi hiç? Siz bu köyde ömrünüzü harcamak için yaratılmamışsınız ki. Çok daha iyisine, en iyisine layık olduğunuz aşikar... Güzeli Charlotte, sözlerime kulak verin, sizi bütün kalbimle seviyorum ve sizi bu sefil hayatın içinden çekip çıkarmam, sizi layık olduğunuz katlara yükseltmem tek sözüme bakacak... Başka kadınların altı ayda elde edeceği aşkı sizin elde etmeniz on beş dakikayı bile bulmaz.

CHARLOTTE- Doğru da olsa olmasa da sözleriniz ne yapacağımı ne diyeceğimi bilemez haldeyim efendim. Nasıl hoşuma gider ağzınızdan dökülenler bir bilseniz, inanmak için her birine, neyim varsa feda ederdim ama hep ne derler bilir misiniz bizim oralarda? Kanmamak gerekmiş sizin gibi beyefendilere, sizi gibi saraylıların eğlencesiymiş genç kızları kandırmak, başka şey geçmezmiş akıllarından... Kandırılmak kim ister efendim? Ben zavallı köylü kızının tekiyim ama namusum temizdir ve şerefime leke düştüğünü görmektense, şu canımı bin kere vermeyi tercih ederim.

DON JUAN- Sizin gibi bir güzeli kandıracak kadar kötülük sarmış olabilir mi yüreğimi? Şerefimize leke sürecektense kadar alçalabilir miyim sanırsınız? Hayır hayır vicdanım buna müsaade etmez. Sizi seviyorum Charlotte, bütün kalbimle, bütün samimiyetimle seviyorum ve bundan şüpheleniz varsa eğer, şunu iyi bilin ki, sizinle evlenmekten başka bir niyetim yoktur. Bu sözümden sağlam kanıt bulmamı beklemeyin benden. Ben hazırım, siz yeter ki evet deyin; işte bu adam da size verdiğim yeminin şahidi olsun.... Karım olmak lütfunu benden esirgeyecek misiniz?

CHARLOTTE- Kabul etmez olur muyum, yeter ki teyzem olmaz demesin...

DON JUAN- ... Bir öpücük lütfedin madem, inandığının kanıtı olarak.

CHARLOTTE- Oh! Azıcık bekleyin bir evlenelim efendim, rica edeceğim. Bir evlenelim, istemediğiniz kadar öperim sizi...' (Moliere, 2011, S:27-28-29)

Moliere yukarıdaki sahnede bir genç kızın yakışıklı delikanlıya tatlı sözlerle nasıl kandığını gösterir. Uzun zamandır tüm çabalarına rağmen sözlüsünün ağzından tatlı bir söz duyamayan Charlotte, Don Juan'ın davranışları karşısında umulmadık nahiflikte ve sevecenlikte bir tutum sergiler. Bir kez görmekle hayran olduğu yakışıklı delikanlı için evlenmelerine sayılı günler kalan sözlüsünü terk eder. Bu oyun kadınların sevmediği zaman ne kadar umursamaz ve acımasız olduğunun bir kanıtı gibidir. Fakat aynı zamanda fazla ilginin verdiği öz güvenle, kendisini gerçekten sevene değil de sadece arzularına kavuşmak için yalandan tatlı sözler söyleyen yakışıklı delikanlılara da nasıl kandıklarını örnekleyen bir sahnedir. Moliere karşılıksız aşta harcanan çabanın kıymetinin olmadığını anlatır. Bir tatlı söz, bir gülüş karşılık görmeyen aşıkların üzerini çizebilecek kuvvettedir. Charlotte, kandırılmaktan korkan bir köylü kızı olsa da duyduklarına o kadar inanmak ister ki kendisine söylenen birkaç cümleden sonra, sözlerin gerçekliğine kendini kaptırır. Ardında bırakacağı kırık kalbi önemsemeden sadece kendi arzuları doğrultusunda hareket eder. Fakat Moliere her zaman olduğu gibi haksız olanı oyunlarında cezalandırır ve Charlotte'un bu bencil davranışını da oyunun sonunda yanına bırakmaz. Kadınların bir his beslemedikleri erkeklere karşı gaddar olduklarını ve kadının ne istediğinin önemli olduğunu bilen Moliere, bu profile ki kadınları anlatıldığı gibi çizmiştir. Evlenmesine sayılı gün kala, sevdiği kadının başka bir erkekle evleneceğini öğrenen Pierrot yıkılırken; Charlotte olan bu durumu acımasızca savunur. Moliere bu meseleyi şöyle kaleme almıştır:

"CHARLOTTE- Pierrot! Hiddetlenme, ne olur.

PIERROT- Nasıl hiddetlenmeyim be; ama sen dur, sen de az hain değilmişsin, azıcık direnmedin be adamın okşayışına.

CHARLOTTE- Oh! Pierrot, sandığın gibi değil. Beyefendi benimle evlenmek ister; öfkelenmene gerek yok.

PIERROT- Ne? Vay anasını be! Sen bana söz vermedin mi ha!

CHARLOTTE- E olsun Pierrot, ne olacak? Madem beni seviyorsun o kadar, bir hanımefendi olsam hoşuna gitmez mi?

PIERROT- Vay kulaklarım! Yok daha neler! Seni başkasının koynunda göreceğime, mezarda göreyim daha iyi.

CHARLOTTE- Aman be Pierrot, dur bir celallenme hemen. Hanımefendi olursam hiç unuttur muyum seni, bak sana da para kazandırırım, evime yağ getirirsin, peynir getirirsin, fena mı olur ha?

PIERROT- Aman neler duyuyorum hala! İki kat para versen bile ölürüm de getirmem evine bir şey. Demek şu adamın ağzından çıkanlara inanyorsun ha? Vay ki ne vay! Ah bilsem başıma bunların geleceğini hiç çıkarır mıydım be sudan, aldığım gibi küreği, bir de ben indirirdim kellesine, boylardı suyun dibini.’ (Moliere, 2011, S:30)

Moliere’e göre kadınlar tatlı sözlerden etkilenir ancak kurulan cümleler kadar onları söylen kişi de önemlidir. Söyleyen erkeğin dış görünüşü, maddi durumu sözlerinin etkisini arttıran etmenlerdir. Charlotte karakteri, Don Juan’ın sözlerinden ve yakışıklılığından etkilendiği kadar kendisine yaşatacağı hayattan da etkilenmiştir. Don Juan’ın ona sunduğu yaşam, Pierrot’un sunduğundan çok farklıdır. Moliere Charlotte karakterini üç faktörün etkisinde kalan bir kadın olarak yansıtır: Süslü cümlelerin, Don Juan’ın yakışıklılığının ve maddi gücünün. Kendisi gibi köyde yetişmiş olan sözlüsünden duyduğu laflardan etkilenmezken, soylu diye adlandırılan Don Juan’ın süslü cümleleri genç kızın gönlünü çelmeye yeter. Burada şöyle bir şeyin altını çizmek gerekir: Genç kız, Pierrot ile aynı kültürde yetiştiği için Pierrot’un iltifatları onu tatmin etmez. Don Juan ile Pierrot arasında derin bir kültür farkı vardır. Fakat genç kız, bu ayrımı yapabilecek bir bilgiye sahip değildir. Bu sebeple Don Juan’ın kurduğu süslü cümleleri Pierrot’nun kurması pek bir şeyi değiştirmeyecektir. Buradan da anlaşılacağı üzere, kadınlar için söz değil, sözü söyleyen kişinin kim olduğu önemlidir. Yukarıdaki sahnede, genç kız, kendisinin ayartılmasına sebebiyet veren güzel yaşama isteği ile Pierrot’a bazı tekliflerde bulunur. Pierrot’un hisleri onun umurunda olmadığı için rüşvet teklif eden bir tarzda evlendiğinde ondan alışveriş yapacağını teminatını verir. Moliere’in eserleri incelendiğinde, kadınlar hakkında edinilecek çıkarımlardan biri de sev-

gisiz bir kadının düşüncesiz tavırlar sergileyebileceğidir. Bunun bir örneği Charlotte'un kendisine aşık olan, evlenme sözü vermiş bir adamı, para ile kandırmaya çalışmasıdır. Birdenbire yüksek konuşmalar yapmaya başlayan genç kız, kandırıldığının farkına Don Juan'ın oradan kaçmak zorunda kalıp kendisine haber vermeden gitmesiyle anlayacaktır. Bu kaçışından önce yaşanan olayla, seyirci Don Juan'ın bir kez daha genç kızların duygularıyla nasıl oynadığına şahit olur. Köylü kızı Charlotte'u evlenmekle kandırıp onun tüm düzenini bozarken, bir yanda evde çalışan başka bir köylü kızına da aynı vaatlerde bulunarak onu kandırmıştır. Genç kızlar birbirleri ile yüzleşirler ve adeta Don Juan için kavga ederler. Fakat usta çapkın ikisini de idare etmeyi başarır. Kandırılan iki genç kızın bir erkek için nasıl kavga ettiğini Moliere şu şekilde işlemiştir:

“CHARLOTTE- Haydi başka kapıya; bana söz verdi diyorum.

MATHURINE- Çocuk mu kandırıyorsunuz siz; bana söz verdi, o kadar.

CHARLOTTE- Eh burada işte kendisi, söylesin haklı mıyım haksız mı?

MATHURINE- Eh kendisi burada işte, yalansa dediklerim, yalan desin.

CHARLOTTE- Söyleyin beyefendi, bu kadına söz verdiniz mi evlenmek için?

DON JUAN- (Charlotte'a, alçak sesle) Şaka ediyorsunuz herhalde.

MATHURINE- Doğru mudur beyefendi, kocası olmak için söz verdiniz mi bu kadına?

DON JUAN- (Mathurine'e, alçak sesle) Olacak iş mi canım?

CHARLOTTE- Eh öyle söylüyor ama.

DON JUAN- (Charlotte'a, alçak sesle) Bırakın söylesin canım.

MATHURINE- Pek de bir emin konuşuyor, ne diyorsunuz?

DON JUAN- (Mathurine'e, alçak sesle) Canım bırakın konuşsun.

CHARLOTTE- Yok yok neymiş bu işin eğrisi doğrusu, çıksın ortaya.

MATHURINE- Neyse doğrusu öğrenelim.

CHARLOTTE- Ben de onu diyorum Mathurine, beyefendi sizi mahcup etsinde görün.

MATHURINE- Ben de onu diyorum Charlotte, beyefendi sizi yerin dibine soksun da görün.

CHARLOTTE- Beyefendi, anlatın duysun rica ederim.

MATHURINE- Anlatın beyefendi, öğrensin işin aslını.

CHARLOTTE- Göreceksiniz şimdi.

MATHURINE- Asıl siz göreceksiniz.

CHARLOTTE- Eh söyleyin.

MATHURINE- Eh anlatın.

DON JUAN- Şimdi ne söyleyeyim, ne anlatayım ben size? İkiniz de tutturmuşsunuz, sizi alacağıma, karım yapacağıma söz verdiğimi iddia ediyorsunuz. Sanki ikiniz de işin aslını bilmiyormuş gibi niye sorup duruyorsunuz, şimdi ne lüzum var zaten bildiğiniz şeyleri tekrar anlatmama? Ne diye kaç defa söylediğimi bir daha tekrar etmeye zorluyorsunuz beni? Verdiğim sözün gerçek sahibi, ne diye ötekinin saçmalıklarına kulak asıp da kendini yok yere, hem de bunca üzüyor? Ne lüzum var bunca kavgaya gürültüye ben sözümün arkasında sapasağlam duruyorken? Hem lafla peynir gemisi yürüdüğü nerede görülmüş? Lafa değil, işe bakmak gerekir asıl; yaptıklarında meyandadır, o halde iki çift lafın ne önemi vardır? Bu meseleyi çözmenin yolu birdir, ben de o yoldan gideceğim; nasılsa gün gelecek, ikinizden biriyle evleneceğim, işte o zaman göreceğiz hep beraber, şu yüreğimin asıl sahibi kimmiş. (Mathurine'e, alçak sesle) Bırakın inansın istediğine. (Charlotte'a, alçak sesle) Bırakın hayallerini yaşasın. (Mathurine'e, alçak sesle) Hayranım size. (Charlotte'a, alçak sesle) Size aitim, yalnızca size. (Mathurine'e, alçak sesle) Çehreniz yanında tüm çehreler çirkin. (Charlotte'a, alçak sesle) Sizi gördü bu gözler bir kere, başkalarına nasıl tahammül edecek? (Yüksek sesle) Ufak bir işim var maalesef, hemen halledeyim heleyim, yarım saate kalmaz buradayım.

CHARLOTTE- (Mathurine'e) Aman canım, gönlü bende bir kere.

MATHURINE- (Charlotte'a) Benimle evlenecek, gerisi hikaye. (Moliere, 2011,S:34-35)

Moliere, “Don Juan” oyununda, genç kızların kandırılıp duygularıyla oynandığı hikayeleri konu edinmiştir. Bunun yanında kandırılan genç kızların iyi niyetli ve saf olmalarının yanı sıra, kendi çapında belli kurnazlıklara da sahip olduklarına da değinmiştir. Moliere’in kadınların en safının bile kalp kırabilecek vasıflara sahip olabildiğini gösterdiği bu eserinde, Charlotte karakteri, hem kendisini gerçekten seven Pierrot’dan olmuş hem de Don Juan’ı elde edememiştir. Burada Moliere’in kadınlar hakkında değindiği özelliklerden biri de şudur: Diğer eserlerinde saf ve iyi niyetli genç kızlar sabırla bekleyip sevgililerine kavuşurken, Charlotte saf olmasına karşın kendisine değer veren aşığına değer vermediği için kandırılıp duygularıyla oynanmıştır. Çünkü öncesinde kendisi de bir erkeğin duygularıyla farkında olmasa da oynamıştır. Moliere, her zaman olduğu gibi karakterlerini yine hak ettiği sonuçla baş başa bırakmıştır.

Kadınları farklı birçok noktadan ele alan Moliere; eserlerinin temelini kadın-erkek ilişkileri üzerine kurmuştur. Evrensel olan bu konu, dünya döndüğü müddetçe devam edecek bir olgudur. Kadın ve erkek hayata farklı pencereden bakar ve Moliere bu düşüncesini, oyunlarında farklı farklı temalar altında işlemiştir. Kadın ve erkeğin ilişkiden, evlilikten beklentileri farklı olduğu gibi, her kadının da beklentisi farklıdır. Kadınların aşk ve sevgi anlayışı yaşadıkları yere, görgülerine göre değişiklik gösterirken mal mülk, para beklentileri de içinde buldukları maddi koşullara göre değişmektedir. Moliere, tüm bu profillerde yer alan kadın tiplerine eserlerinde yer vermiş bir yazardır.

Moliere’in eserlerinde genç kızlar, evlenmeden önce ilişkiler üzerine pek çok yorumda bulunurlar. Nasıl bir koca istediklerini, kocaların kadınlara nasıl davranması gerektiğini, doğru ve yanlış tutumlarını bir nutuk misali anlatır dururlar. Genç kızların hayallerini süsleyen delikanlılar hakkındaki düşünceleri, içinde buldukları sosyoekonomik ve sosyokültürel yaşamlarına göre farklılık gösterir. Genç kızlar, Moliere’in eserlerinden bazılarında, erkeklerin bir müddet sonra hislerinin köreleceğinden korkarlar. Bu günümüzde de kadınların hissettiği bir kaygıdır. Dönemi ne olursa olsun

bazı korkular ve kaygılar değişmeden zamanlar nesilden nesle aktarılır. Sevlmeme kaygısı, aldatılma ve kaybetme korkusu süregelen düşüncelerden bazılarıdır. Moliere, “Cimri” adlı eserinde, Elise karakterine kaygılarını aşığına şu şekilde anlattırır;

“ELISE- ... Ama bütün bunlar bir yana, beni aslı korkutan ne, biliyor musun? Sen, senin kalbinin değişmesi. Siz erkekler bir tuhafınız; insan sizi yüreğinin bütün açıklığıyla sevdi mi, sevgisini gösterdi mi, hemen soğuyuverirsiniz; hem de nasıl! Ölse kılınız kıpırdamaz!

VALERE- Beni başkalarına benzetmeye nasıl dilin varıyor? Bende istediğin kötülüğü gör, ama sana bağlılığımıza toz kondurma. Şunu bil ki, benim sana sevgim tükenecek sevgilerden değil. Ben yaşadıkça yalnız sen olacaksın kalbimde.

ELISE- Ah, Valere, hep böyle derler. Bütün erkekler birdir konuşurken; zamanla anlaşılır her birinin ne olduğu...

VALERE- Madem zamanla anlaşılır, bekle; ne yapacağımı gör de sonra yargıla sevgimi. İçinden geçen yersiz korkular yüzünden bütün suçları yükleme bana. Kuşkularını bir hançer gibi saplama yüreğime. Yalvarırım, bekle biraz canıma kıymadan önce; bekle de sevgimin gerçekliğine inandırırım seni; yüzlerce kanıt sereyim önüne.

ELISE- Ne kolay, ne kolay inanıyor insan sevdiğine! Evet, Valere, beni aldatmayacağına, yüreğinin buna varmayacağına inanıyorum. Beni gerçekten sevdiğine, bırakmayacağına inanıyorum. Bütün kuşkuları atıyorum içimden. Bir korku kalıyor; ayıplanma korkusu.’ (Moliere, 2018, S:4)

Moliere’in eserlerinde genç kızların erkeklere karşı güvensizliği de görülür. Moliere bu durumu, birbirini karşılıklı seven aşıkların üzerinden daha çok işler. Sevgi ve kaybetme korkusu, birbirinden ayrılamaz hislerdir. İnsanlar bağlandıkları şeylere karşı onu kaybetme korkusu da yaşayabilirler. Hayal kırıklığına uğramaktan kaygılananlar bazen haddinden fazla şüpheyeye düşebilirler. Olmamış bir şeyi “Ya olursa.” diye zihinlerinde kurgulayarak kendilerini mutsuz hissetmeye başlayabilirler. Bu mutsuzlukları,

ilişkilerindeki davranışlarına da sirayet edebilir. Kaygılarını karşı tarafla paylaşarak duyacakları sözlerle içlerini ferahlatmaya çalışabilirler. Yanlış düşündüklerini bir de karşı tarafın ağzından duymak isteyebilirler. Moliere'in eserlerindeki kadınlar ve erkekler de aynı kaygıları ve korkuları yaşarlar. Olmadan olmuş gibi hissederek dertlenirler. Bu durumun bir diğer sebebi de çevrelerinden duydukları hikayelerdir. Kadınlar, yaşadıkları tecrübeleri genç kızlarla paylaştıkça ya da genç kızlar anne ve babalarının mutsuz evliliklerini gördükçe kendileri de sevdikleri delikanlıda kusur aramaya başlarlar. Kafalarında aldatan, terk eden, sevgisiz erkek profilleri ile yetişen genç kızlar, bir delikanlıya karşı his beslediğinde başına kaygılandığı şeylerin gelmesinden korkarlar. Çünkü her erkeğin ve her kadının zihninde genel bir erkek ve genel bir kadın tanımı olabilir. Moliere, eserlerinde, kadın ve erkek ilişkilerini çok iyi tahlil etmiş bir yazar olarak her iki cinsin de zihinlerinden geçenleri adeta okur gibi konu edinir. Her bir eserinde, yarattığı farklı karakterlere edindiği tecrübelerden ya da gözlemlediği insan tiplerinden birer parça koyar. Bu da Moliere'in oyunlarını evrensel yapar ve izleyenlerin kendilerinden buldukları parçalar nedeniyle, eser içinde yaşanan olaylardan ders çıkarmasını sağlar.

Molier "Scapin'in Dolapları" adlı eserinde, erkeklere güven meselesini bu konuda farklı düşünen iki genç kız ağzından aktarır. Biri aşkını kaybetme korkusu duyarken, diğeri böyle kaygıların yersiz olduğunu savunur. İki farklı genç kız profilini oyunda işleyen Moliere, kadınların düşünce farklılıklarının ne yönde ve nasıl olacağı konusunu da seyirciye göstermiş olur. Hyacinte karakteri Octave ile ailelerinden gizli bir şekilde evlenmişlerdir. Ancak Hyacinte'yi evlilik kurumu içinde yer alan kadınlar başlığında incelenmesinin nedeni Octave ile oyunun sonuna kadar resmiyette evli olsalar da birlikte aynı evi paylaşmamaları, evli gibi yaşamıyor olmaları ve o başlıkta yer alacak bir evlilik tecrübesine sahip olmamalarıdır. Oyundaki nahif ve kırılğan Hyacinte karakterinin görüşünü, Moliere şu şekilde işlemiştir;

"HYACINTE- Octave, beni sevdiğinizi biliyorum; ama daima sevebilecek misiniz, bundan emin değilim.

OCTAVE- Ah! Size bir kere gönlünü kaptıran, bir daha sevmeden edebilir mi hiç?

HYACINTE- Dediklerine göre Octave, siz erkekler bizim kadar uzun süre sevemezmişsiniz; sizin arzularınız, yandıkları gibi bir anda söni-veren alevlere benzermiş.

OCTAVE- Ah! Sevgili Hyacinte'im, demek benim kalbim diğer erkekle-rinkine hiç benzemiyor; ben mezara girinceye kadar sizi seveceğime inanıyorum.

HYACINTE- Ağzınızdan çıkanları, yüreğinizde hissederek söylediği-nize inanmak istiyorum ve bundan neredeyse hiç kuşku yok; ama kal-binizde benim için hissettiklerinize karşı koyacak bir gücün ortaya çık-masından korkuyorum. Babanızın sözünden çıkmazsanız ve o da sizi başka biriyle evlendirmeyi kafasına koymuş; eğer bu felaket başıma ge-lirse, öleceğim kesindir.

OCTAVE- Hayır, güzel Hyacinte, beni size verdiğim sözden alıkoyacak bir baba tanımıyorum; ama olur da başka çarem kalmazsa, sizi terk edeceğime, hemen o gün, buraları terk ederim. Kaderimi beraber çiz-meye çalıştıkları o kızı daha görmedim ama ona karşı öyle korkunç bir nefret besliyorum ki, denizlerde boğulmasını bile dileyebilirim. O yüz-den ağlamayın benim güzel Hyacinte'im, size yalvarırım, gözünüzden akan yaşlar beni öldürüyor, onları gördükçe kalbimin parçalandığını hissediyorum.

HYACINTE- Siz öyle istiyorsanız, gözyaşlarımı tutacağım ve ancak Tanrı'dan gelebilecek yardımı beklemeye devam edeceğim.

OCTAVE- Tanrı bizim yanımızda olacaktır.

HYACINTE- Eğer bana sadık kalırsanız, öyle olacaktır elbette.

OCTAVE- Emin olun size sadık kalacağım.

HYACINTE- O halde ben de mutlu olacağım.' (Moliere, 2006, S:20-21)

Kibar ve nahif olan Hyacinte, evlendiği halde ailelerin durumu bilmemesinden ve Octave'ın babasının da onu başkasıyla evlendirme planları olduğundan, sevdiğin-

den ayrılacağına dair üzüntü duyar. Babasına karşı Octave'ın nasıl bir tavır sergileyeceğinden emin olamayan Hyacinte, sevgilisinin baskılara rağmen ondan ayrılıp ayrılmayacağı konusunda şüphe duymaktadır. Şüphelerini aşığı ile paylaştı da durum netleşene kadar bu kaygı onun içini kemirecektir. Yapı gereği Hyacinte'den çok farklı olan diğer genç kız ise Zerbinette'dir. Bu genç kız, Hyacinte'nin aksine kendinden emin, net tavırları olan ve daha bilmiş bir genç kızdır. İki genç kızın yetişme koşulları da farklıdır. Zerbinette çingeler tarafından büyütülmüş bir genç kızdır. Kadınların sosyoekonomik durumu ve hangi toplumsal sınıfın içinde yer aldığı da düşünce yapılarını ve davranış biçimlerini etkileyen temel unsurlardandır. Zerbinette'nin ilişki ve aşk konusundaki düşünce yapısını, Hyacinte ile görüş farklılığını ve benzer yanlarını Moliere şu şekilde işlemiştir:

“ZERBINETTE- Dostluk başka şey, aşk başka; onda çok tehlike var, ben de o kadar cesur değilim.

SCAPIN- Ama söz konusu efendim olursa, biraz daha yürekli davranırsınız gibi geliyor bana; hem sizin için onca şey yaptıktan sonra, aşkına karşılık verecek kadar yüreklenmiş olsanız gerek.

ZERBINETTE- Öyleyim dersem yalan olur; benim için yapmış oldukları, ona bütün kalbimle güvenmem için henüz yeterli gelmiyor bana. Ben çok neşeliyimdir, hiç durmadan gülerim; ama hep güldüğüme kapıp, hiçbir şeyi ciddiye almadığımı sanmayın sakın; ve söyle o efendine, eğer beni elde etmek için, parayı bulmasının yeterli olacağını sanıyorsa, çok yanılıyor. Paradan başka şeyler de vermesi gerek. Bana duyduğu aşka, onun hayalindeki gibi karşılık vermeme istiyorsa, bunu kanıtlaması lazım; hem öyle kendi kafasına göre de olmaz bu işler, her işin bir yolu yordamı var.

SCAPIN- Onun da istediği bu ya. Sizi olması gerektiği gibi, işin kurallına göre elde etmek istiyor. Hem zaten aklında başka fikirler olsaydı, ben bu işe hiç karışmazdım.

ZERBINETTE- Bu söylediklerinize inanmak istiyorum ama işin içinde babası olduğu sürece, önümüze çıkacak engelleri de şimdiden görebiliyorum.

SCAPIN- Bizde her şeyin çaresi bulunur.

HYACINTE- Dost olmamız için bir sebep de yazgılarımızın benzerliği işte; ikimiz de aynı derde düşmüşüz, ikimizin de başında aynı talihsizlik kol geziyor.

ZERBINETTE- Ama siz benden çok daha şanslısınız; en azından kimin çocuğu olduğunuzu biliyorsunuz. Aileniz, gizli saklı evliliğe elbet bir gün razı olacaktır ve o gün gelince, onların vereceği destek ile her şey yoluna girecektir, mutluluğunuz asla bozulmayacaktır. Ama bakın bana, yardımına koşacak tek bir kimsem bile yok ve ne yazık ki, akli fikri parada olan bir babanın isteklerini karşılayacak bir durumda asla olmayacağım.

HYACINTE- Ama işte iyi tarafından baksanıza; sevdiğiniz adamın aklını çelmeye çalışacak kimse yok etrafımızda.

ZERBINETTE- Sevdiğiniz adamın gönlünü başka birine kaptırmasından korkulur mu hiç? Bir kadın savaşarak kazandığı ganimeti başkalarına kaptırmayacak kadar güvenmelidir kendine; ama bu işlerde beni asıl korkutan daima babaların ellerindeki güçtür. O güce karşı ne yaparsanız karşı koyamazsınız işte.

HYACINTE- Yazık! Böylesine içten duyulan aşıkların karşısına niçin bunca engel çıkar? İki gönül birbirine bağlanıp da, onlara karşı çıkan olmadığı zaman, sevmek ne hoş şeydir!’ (Moliere, 2006, S:53-54)

Ailesi olmayan Zerbinette karakterinin duruşu daha net ve tavırları daha keskin işlenmiştir. Ailesinin kim olduğunu bilmeyen genç kız, hayata karşı hep neşeli ve coşkulu dursa da içinde bir yerlerde bunun eksikliğini hisseder. Hissettiği bu eksiklik de aşkında ona engel olarak karşısına çıkar. Hayatı daha sert yanlarından yaşamış olan bu karakterin kaygısı daha gerçekçidir. Sevdiği gencin ailesi tarafından kabul görmeme kaygısını yaşar. Ve birleşmeleri için, sevgilisinin onu efendisinden satın alması, onun için yeterli bir davranış değildir. Genç kız daha sahiplenici ve karşısına çıkan engellerde onunla birlikte dik durarak savaşacak bir delikanlı istemektedir. Sevgilisinden beklentisi ise babasına karşı onu savunması ve sevgisine ciddi bir biçimde sahip çıkmasıdır. Zerbinette’i tedirgin eden tek şey, genç delikanlının babasının evliliklerini

onaylamasıdır. Fakat daha kırılğan olan Hyacinte ise bulunduğu durum itibari ile aşık olduğu gencin babasının sevdiği adamı başka bir kızla evlendirmek istemesinden dolayı, aldatılıp aldatılmama kaygısı yaşar. Onun kafasındaki soru işareti, aşık olduğu gencin de onu o denli sevip sevmediğidir. Biri aldatılmaktan korkarken diğeri de kabul görmemekten çekinir. Ve bu şüphelerini genel erkek yorumlarından yola çıkarak duydukları ve tecrübe ettikleri kadar yanıtlamaya çalışırlar.

Moliere'in eserlerinde ele aldığı genç kızların sosyoekonomik ve sosyokültürel durumlarına göre değişen düşünce yapıları vardır. İlişkilerde genç kızların zihinlerinde oluşan korkuları ve erkeklere karşı düşüncelerini de dile getiren Moliere, tüm bu karmaşık duyguları genç kızların yetiştiği şartlar ve o an buldukları ortamla bağdaştırarak yansıtmıştır. Moliere "Şaşkın" adlı eserinde, Celie karakterini işlerken genç kızın içinde bulunduğu şartlar nedeniyle üzerinde hakkı ve emeği olduğuna inandığı kişinin evlenme isteğini, sevmese de minnet duyduğu için, kabul etmek zorunda olduğuna dair hislerini şu şekilde kaleme almıştır;

"CELIE- ... Benim kalbimin, kimseye diğer bir kimse için hakikatsizlik edemeyeceğini sana söylemiştim. Ben başka başka düğümlerle bunların ikisine de sıkı sıkıya bağlıyım. Leille 'ye karşı aşk duyuyorum ama Andres 'ye de minnet borcum var. Bu minnet duygusu, onu incitecek bir şeyin aklımdan geçmesine bile müsaade etmez. Evet, Andres 'nin gönlümde yeri yoktur ve kalbim onun sevgisine karşılık veremez ama kendisinin benim için yaptığını da unutamam. Hiç olmazsa başkasını, onu çiğneyerek seçmemeğe mecburum. Onun açığa vurduğu emelleri nasıl önlüyorsam kendi meyillerimi de öylece bastırmalıyım. Artık sen vazifemin çatıstırdığı zorluklara bak da ne bekleyebileceğimi hesap et.'
(Moliere, 1944, S:86-87)

Celie karakteri, kendi duygularını hiçe sayarak minnet duyduğu için, sevmediği birisiyle evlenmeyi kabul etmiş bir genç kızdır. Vefasının büyüklüğü nedeniyle mutsuz olacağı bir birlikteliği onaylayacak zayıflıktadır. Üstelik çevresindeki birkaç kişinin ona aşık olmasına rağmen Celie, bu durumla iftihar etmek yerine, kendi halindedir ve kendini kaderini yaşamaya mahkum görmektedir. Celie'nin aşka, erkeklere yaklaşımı ve yorumu vefa duygusu ile bu şekilde şekillenmiştir. Eserdeki diğer genç kız karakteri

Hippolyte tarafından kıskanılan Celie, bu kıskançlığın bile farkında değildir. Hippolyte, aşık olduğu delikanlının Celie'yle ilgili olduğunu düşündüğü için Celie'ye öfke ve kin duymaktadır. Bir genç kızın diğer genç kızla aşk için nasıl tartıştığını Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

*“HIPPOLYTE- Siz geleliberi buradaki bayanlar gözlerinizin büyü-
sünden, haklı olarak, şikayetçidirler. Elde ettikleri değerleri ellerinden
alıyor, bütün sevgililerini hıyanete sürüklüyor musunuz. Sizi görüp de
güzelliğinize vurulmayan yokmuş. Binlerce aşık kendilerini alamayıp
her gün size, bizim zararımıza bağlanıp duruyorlar. Bana gelince eşsiz
güzelliklerinizin mutlak kudretinden yine şikayet etmezdim. Fakat hep
sizin tarafınıza geçen aşıklarımın bari biri bana kalsa ve bir teselli
olsaydı. Halbuki hepsini kıyasıya elimden alıyorsunuz. İşte benim şika-
yetim de bu insafsızlığınızdan.*

*CELIE- Doğrusu kibarca bir alay. Fakat beni de esirgemenizi rica ede-
rim. Şu gözleriniz benden hiç çekinmeyecek kadar kendilerine güven-
mektedirler. Füsunlarından o kadar emindirler ki, böyle boş yere telaşa
düşmezler.*

*HIPPOLYTE- Ama ben bu sözlerle herkesin bildiğine bir şey bile katı-
yor değilim. Üst tarafını bıraksak bile Celie'nin Leandre ile Leile'yi
kendisine bendettiğini bilmeyen yok.*

*CELIE- Bu kadar körlük ettiklerine göre onları kaybetmenin tesellisini
çabuk bulacağımızı umarım. Benim kadar kötüsünü seçebilen bir aşığı
her halde kendinize pek az yakıştırırsınız.*

*HIPPOLYTE- Yok, ben büsbütün başka bir değer buluyor, onda, kapı-
larına zaafını mazur saydıracak öyle cihetler görüyorum ki, Leandre'ın
yeni baştan ateşlenip benden yüz çevirmesini ayıplamıyorum. Çok geç-
meden de babasının zoruyla yine bana döndüğünü, kinsiz ve öfkesiz,
göreceğim elbet. ' (Moliere, 1944, S:84-85)*

Bu sahnede iki genç kızın tartışmasından ziyade, erkeklere bakış açılarını anlarız. Hippolyte, Celie'yi kıskanır ve çevredeki delikanlıların ona olan ilgisinden rahatsızlığını alaycı bir üslupla belli eder. Ancak kendi halinde olan Celie'yi suçlayan sözler kullanırken delikanlılar hakkında, kötü bir yorumda bulunmaz. Buradan elde edilebilecek çıkarım, başkasını tercih etmiş bir delikanlıyı tercihinden dolayı suçlu görmek yerine tercih edilen genç kıza kızmak, daha kolaydır. Böylelikle hoşlandıkları delikanlılara kin duymayıp onları kolayca affedebilirler. Bu, genç kızların sevdikleri gençlerle birlikte olmak için bir bahanesidir. Onları teselli ederek gönüllerini kazanmayı hedeflerler. Bu durum karşısında sessiz kalanlar olduğu gibi Hippolyte karakteri gibii tartışmayı seçip dış göstermeye çalışanlar da vardır. Onlar erkeklere toz kondurmaz, kendilerinde de eksiklik görmez, sadece beğenilen kadına kızarlar. Bilinçli bir şekilde erkeklerin gönlünü çaldığını, delikanlılarınsa masum olduğuna kendilerini inandırır. Böylelikle hedeflerine ulaşmak için öz güvenlerinde bir kırılma olmaz. Kinleri ve öfkeleri, onları amaçları doğrultusunda hareket etme noktasında tetikleyici unsur olur. Celie ve Hippolyte tartışmasının örneğinde, Moliere'in yansıttığı düşünce, genç kızların ilişki algısında erkeğin masum ve karşılık vermeyen, kadının suçlu, bekleyen kadınsa hakkını muhakkak bir gün alacak olması düşüncesidir.

Eserlerdeki bazı genç kızlar, aşkın bir kadına ve bir erkeğe her şeyi yaptıracak güçte olduğuna inanırlar. Ve bu inançları doğrultusunda cesur hareketlerde bulunurlar. Bu davranışlarının nedenini de aşka bağlayarak hoş görülmesini isterler. Moliere'in "Küskün Aşıklar" eserinde, tüm hayatını mecburi sebeplerden dolayı erkek kılığında geçirmek zorunda kalan Ascagne karakteri, kız kardeşini seven delikanlıya aşıktır. Kız kardeşinin kılığına girerek delikanlıyı kandırıp onunla evlenir. Tüm bu cesaret isteyen davranışlarının aşkın etkisiyle olduğunu savunur. Aşk, erkeği de kadını da türlü planlar yapmaya yöneltecek bir duygudur. Moliere, Ascagne'nin ağzından aşk meselesini şu şekilde kaleme almıştır:

"ASCAGNE- Aşk büyükse onu hiçbir şey durduramaz; onun istediği sadece kendini tatmin etmektir; gayesine vardktan sonra geri kalan hiçbir şeyin kıymeti yok sanır..." (Moliere, 1944, S:26)

Aşkın büyüklüğünün her şeyin önüne geçeceğini savunan bir anlayışı Moliere "Küskün Aşıklar" eserinde dile getirmiştir. O öyle büyük bir duygudur ki onun dışında kalan her şeyi ezebilecek bir güçtedir. Tek çaresi aşığına kavuşmak olan bu his, bir

insana her şeyi yaptırabilecek bir niteliktedir. Moliere, her aşık genç kızı Ascagene karakteri kadar gözü kara işlememiştir. “Adamcıl” oyununda, başkasına kör kütük aşık olan delikanlıyı seven ince ruhlu Eliante karakteri, sevdiğinin mutlu olmasından mutluluk duyabilecek kadar olgun bir genç kızdır. Bu olgunluğunun temelinde, sevdiği delikanlıya kavuşamayacağına, o delikanlının gözünün diğer kadından başka hiç kimseyi göremeyeceğine duyduğu inancı yatar. Diğer kadınla arası açılan delikanlı, Eliante ile birlikte olmak istediğini söylese de Eliante buna ihtimal vermez ve bir erkek için, aşık olan bir insan için, bu isteğinin geçici olduğunu söyler. Moliere bu durumu şu şekilde kaleme almıştır:

“ALCESTE- ... O ruhsuzun yerine alın sevgimi. Acısını ancak böyle çıkarabilirim; cezasını da temiz duygularla, derin sevgiyle, saygılı özenle, ince davranışla, sürekli kullukla ve bunları coşkuyla uğrunuza vermekle.

ELIANTE- Acı çekmenize üzülüyorum elbette, ilginizi de önemsemiyor değilim; belki kötülük, sandığınız kadar büyük değil, siz de bu öç almak duygusundan kurtulursunuz. Kötülük, çok sevilen birinden gelince, insan çok şey kurar ama gerçekleştiremez. Ayrılmak için güçlü bir neden bulmak boştur, suçlu sevgili, çok geçmeden suçsuzdur yine; istenen kötülük de kolayca dağılır gider, sevenin öfkesi nedir, o da bilinir.’ (Moliere, 2013, S:55-56)

Genç kızın gözünde delikanlılar, bir his besledikleri kadınlara karşı kolayca affedici olurlar ve duygularına yenik düşerek affedebilecek sebepleri içlerinde çoğaltırlar. Bu nedenle öfkeye kapılıp fevri kararlar almak doğru değildir. Nasılsa barışılacak olan bir kavganın sonunda üzülen ve yalnız kalan yine kendisi olacağı için Eliante delikanlının teklifini kabul etmez. Bu öngörülü genç kız, Moliere’in kaleme aldığı en oturaklı ve en olgun genç kız karakterlerinden biridir.

Moliere’in eserlerinde her genç kızın delikanlılara karşı düşüncesi ve evlilik meselesine yaklaşımı başkadır. Bu sebeple oyunları incelendiğinde pek çok farklı görüşün örneği ile karşılaşılır. Moliere “Gülünç Kibarlar” adlı eserinde, sonradan görme, taşralı iki genç kızın romanlardaki aşkalar ve evlilikler gibi bir aşk ve evlilik beklentisi içinde

olduğunu anlatır. Genç kızların hayalleri bilgilerinin azlığına karşın bir o kadar büyüktür. Herkes tarafından beğenilmek, aşık olunmak sosyetenin olmak, mektuplar almak, ihtiraslı aşklar yaşamak isteyen genç kızların pembe düşlerini Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

*“MAGDELON- ... Seven adam, güzel duygulardan, insanın gönlüne hoş gelen şeylerden, şefkatten, aşktan ateşli bir şekilde bahsetmesini bilmeli, evleneceği kıza usul ve erkânı ile muamele etmelidir. Evvela, delikanlı aşık olduğu kıza ya kilisede yahut bir gezinti, bir şenlik yerinde görmeli; yahut da kaderin sevkiyle, bir akraba, bir ahbab tarafından kızın evine getirilmiş olmalı, evden de dalgın, ve mahzun çıkmalıdır. Sonra bir zaman, aşkı sevdiğinden saklar, bununla beraber onu sık sık görmeye de gelir. Bu ziyaretlerinde ise, herkesin ruhunu okşayan, sevgiyle ilgili bir mevzu ortaya koymayı asla ihmal etmez. Derken, sevgisini itiraf günü gelir. Bu da daima, bir bahçenin iki yanı ağaçlı bir yolunda, yanınızdakiler sizden biraz uzaklaştığı zaman yapılır. Fakat bu itiraf bizi birden bire kızdırır, bu yüzümüzün kızarmasından belli olur. Bunun üzerine aşığımız bir müddet görmekten mahrum kalır. Ama gene o, bir yolunu bularak bizi yatıştırır, ve hissettiklerimizin bizi, aşkı bildiren ateşli sözlerine alıştırtır. Nihayet, bizden de, dünyanın ıstı-
rabına mal olan bu itirafı koparmaya muvaffak olur. Bundan sonra artık maceralar başlar. Karşılıklı bir sevişmeye engel olmak isteyen rakipler, babaların zulümleri, eziyetleri.. Görünüşe kapılarak çıkarılan kıskançlıklar... Şikayetler... Ağlamalar... Sızlamalar... Ümitsizlikler... Kaçırılmalar... Vesaire Vesaire... İşte zarafet adabınca bu işler böyle yapılır. Bunlar kibarlık icabı vazgeçilmeyecek birtakım usullerdir. Fakat bunlar dururken, damdan düşercesine evlenmeye kalkmak, aşka ancak nikahla beraber yer vermek, bir romana sonundan başlamak olur. Tekrar ediyorum, baba, bundan daha esnafça bir iş olmaz. Bunun tasavvuru bile beni iğrendiriyor, ruhumu üzüyor.” (Moliere, 1943, S: 8-9)*

Okudukları romanların etkisi ile büyük bir aşk yaşayacaklarına inan genç kızların aşktan ve evlilikten beklentileri, zamanla oluşacak ve gelişecek süreç içinde yaşayacakları heyecanlar silsilesidir. Evlenmeden önce o nikaha uzanan yolda atacakları adımların ihtiras dolu olması ve maceralı bir aşk yaşamaları gerektiğine inanmaları anlamlıdır. Genç kızlar, kuru ve düz bir tanışma ile nikahlanmayı asla doğru bulmazlar. Onlar için çırpınacak, üzülecek, deli gibi onları bekleyecek ve isteyecek delikanlılar evlenmeye uygundur. Onun dışında kalanlar ise kaba ve cahil gençlerin yapacağı tarzda bir evliliktir. Daha önce de değinildiği gibi, genç kızların düşünce yapısını etkileyen en önemli unsurlar, içinde buldukları sosyoekonomik ve sosyokültürel durumlarıdır. Yetiştirilme tarzlarına göre şekillenen genç kızlar, zaman zaman buldukları şartlardan memnun olurlarken zaman zaman da daha fazlasını isterler. “Gülünç Kibarlar” adlı eserde de taşradan kente geçmiş olmanın verdiği haz ve özgüvenle hayallerine kavuşacaklarına inan genç kızlar, kibar ve arzulu erkeklerle birlikte olmayı tasavvur ederler. Bir ilişkiden ve evlilikten beklentileri o tip gençlerle yaşanan ihtiraslı, entrikalı süreçlerin sonunda varılacak hazdır. O hazzı yaşamak ve o tarz delikanlılarla tanışmak için her gün giyinip süslenirler ve yeni taşındıkları muhitte kendilerinden söz ettirmeyi amaçlarlar. Bu tarzda genç kızlar için erkekler, peşlerinden koşacak istekte ve kabiliyette olmalı, hoş konuşmalı, şık giyinmeli, şiirden anlamalı ve tüm engellere karşı koyacak cesarete olmalıdır. Yüzeysel bir kararla evlenen erkeklerin kadınların ruhundan anlamayacağına ve yeterli kibarlıkta olmayacağına inanırlar.

Moliere, genç kızların erkekler ve evlilik meselesi hakkındaki düşüncelerini “Bilgiç Kadınlar” adlı eserinde iki farklı görüşü baz alarak işlemiştir. Bu eserde, iki kız kardeş birbirinden farklı görüşlere sahiptir. Biri kendini felsefeye, şiire ve kendini geliştirmeye adanmışken diğeri, klasik bir yuva kurmanın hayalini kurar. Ancak bilgili olmaya çalışan genç kız, yeterli derecede bilgiye sahip değildir ama bunun farkında değildir. Olaylara, çevresindeki birçok kişinin düşüncesini aşağılayarak yaklaşır. Sadece kendi görüşünün doğru olduğuna inanan bu genç kız, evlilik konusuna sıcak bakmaz ve evlenmek isteyen kız kardeşini de küçümser. Fakat eğitimin önemini savunurken bir yandan da bilmişlik yaparak yanlış tavırlar sergilediğinin farkında değildir. Bu iki kız kardeşin evlilik meselesi hakkındaki düşüncelerini karşılıklı konuştukları sahnede Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“ARMANDE- Bu nasıl şey, kardeşim, o canım kız adını bırakıp da evleneceğinize seviniyor musunuz? Bu adı düşünce aklınızdan geçebiliyor mu?

HENRIETTE- Evet kardeşim.

ARMANDE- Bu ‘evet’ sözüne nasıl dayanmalı? İnsanın gönlü incinmeden bu sözü işitmesi mümkün mü?

HENRIETTE- Evlenmenin, canınızı bu kadar sıkacak nesi var, kardeşim?

ARMANDE-Aman yarabbi! Allah esirgesin.

HENRIETTE- Nasıl?

ARMANDE- Aman! Allah esirgesin dedim. Böyle bir söz işitilir işitilmez insanın aklına ne iğrenç şeyler geliyor, anlamıyor musunuz? Bu söz insanı ne garip hayallerle incitiyor, düşüncemizi kirli şeylere sürükleyip götürüyor. Bunlardan ürpermiyor musunuz? Bu sözün arkasından gelecek şeylere gönlünüz nasıl razı oluyor kardeşim?

HENRIETTE- Bu sözün arkasından gelecek şeyleri düşündüğüm zaman gözümün önüne koca, çocuklar, bir aile yuvası geliyor. Eğer benim aklım eriyorsa bunda insanın kalbini inciten, ürperten bir şey görmüyorum.

ARMANDE- İlahi, kardeşim! Demek böyle rabitalar hoşunuza gidiyor?

HENRIETTE- Benim yaşımda bir kız sizi seven, sizin tarafınızdan sevilen bir erkeği koca diye kendine bağlamaktan daha güzel bir şey yapabilir mi? Temel şefkat üzerine kurulan böyle bir rabita ile lekesiz bir hayatın zevkini yaratmak iyi bir şey değil mi? Bu rabita iki tarafın da gönlüne uygun düşmüşse, güzel bir şey olmaz mı?’ (Moliere, 1944, S: 3-4)

Aynı sosyokültürel ve sosyoekonomik imkanlarda doğmuş iki kardeşin bile farklı düşünmesinin sebebi, fitratlarından kaynaklanır. İkisi de aynı aile de yetişmişken bu denli başka görüşlere sahip olmalarının sebeplerinden biri, Armande’nin annesine,

Henriette'nin de babasına benzemiş olmasıdır. Moliere, bu eserde genç kızların anne ve babasını da farklı görüşlerde olan bir çift olarak kaleme almıştır. Fransa'da oyunun yazıldığı dönemde kadınların eğitim alması, çalışması yaygın olan bir durum değildir. Kadın ikinci sınıf insan muamelesi görür. Balolara, toplantılara... vb. yerlere katılmaları nadirdir ve bu nadir yaşanan durum da oradaki herkesin hoşuna gitmez. Ataerkil bir düzen hakimdir. Bu düzen, evlilik dışında, iş, eğitim, sosyallik konuları içinde geçerlidir. O dönemde bazı muhalif görüşlere sahip erkekler vardır, aynı zamanda muhalif gibi görünen ama amaçları kadınların beğenisini kazanmak ve bu yöndeki zaaf-larını kullanarak para kazanmaya çalışmak niyetiyle hareket eden erkekler de vardır. Kadınlara ait bir gazete, bir dergi yoktur, sadece bir ya da iki dergide kadınları ilgilendirecek meselelere birkaç sayfa yer verilir. Kadınların ilim öğrenme hakları da yoktur. Döneme göre kadın, kocası ve ailesi için hizmet etmek görevinde olan ikinci sınıf bir varlıktır, düşünmesine ve eğitilmesine gerek yoktur. Çünkü erkekle denk olacak bir akla sahip değildir. Armande karakteri ve annesi, ilim öğrenme hevesinde olan kadınlardandır. Fakat çıkarıcı erkekler tarafından felsefe, şiir, ilim öğretme vaadiyle kandırıldıklarının ve kullanıldıklarının farkında değildirler. Bu çıkarıcı erkeklerin niyeti, bir grup öğrenmeye aç kadının bu zaafından yararlanarak onlara yönelik sattıkları kitapların alınmasıdır. O dönemin Fransa'sında kadının eğitilmiş olması aile düzenine aykırı bir durumdur. Kadın öğrendikçe düşünmeye başlayacak, istemediği durumlara karşı çıkacak ve açıktan açığa erkekle kendini denk görecektir. Moliere "Bilgiç Kadınlar" adlı eserinde, hem kadınların geri kalmasını isteyen Fransa'yı gösterirken hem kadınların bu açılığın faydalanan yalancı bilgiçleri anlatır hem de yarım yamalak edindikleri bilgilerle bilmişlik taslayan kadınları da eleştirir. Bir şeyi yarım bilmek ile bilmemek arasında pek fark yoktur. Ancak önemli olan yarım bildiğinin farkında olarak davranmaktır. Eksik bilgi ile üstten tavırlar sergilemek insanlar tarafından hoş karşılanmaz. Armande'nin niyeti, eğitim ve ilim öğrenmek olsa da kendisi işi aşırıya kaçırarak bir karakter olarak ele alınmıştır. Eksik bilgisinin farkında olmadığı gibi kendisinden farklı düşünen kız kardeşini de küçümsemektedir. Bu küçümseme tavrı Armande'ye bir eksi daha katar. Yukarıda örneklenen sahnenin devamında Armande, kız kardeşiyle daha da acımasız konuşarak evliliğin ve evlenmeyi isteyenlerin mantıksız olduğunu oldukça sert cümlelerle ifade eder. Henriette ise kendi düşüncelerini net bir tutumla savunur. Sahnenin devamını Moliere şu şekilde işlemiştir;

“ARMANDE- Aman Allah ’ım! Ne kadar bayağı bir ruhunuz var! Dün-yada o kadar basit bir mahluk olarak yaşıyorsunuz ki bir aile ocağının duvarı içine kapanıp kalmaktan zevk duyuyorsunuz. Gözleriniz Allah diye tapacak bir koca ile bir sürü yumurcaktan başka bir şey görmüyor. Bu gibi şeylerin vereceği bayağı zevki, kaba insanlarla, adi kimselere bırakın; arzularınızı daha yüksek şeylere çevirin. Hissi de, maddeyi de istihkar ederek kendinizi bizim gibi zeka işlerine verin. Gözlerinizin önünde misal olarak annemiz var, kendisine her yerde bilgiç diye hür-met, itibar ediyorlar. Siz de benim gibi, onun kızı olduğunuzu göster-meye çalışın, aile muhitimizdeki bilgiye, ışığa göz koyun. Okumak, öğ-renmek aşkının insanın gönlüne getirdiği güzel zevklerin tadını almaya alışın. Bir adamın emirlerine köle gibi itaat edeceğinize, bizi insanlığın üstüne çıkararak felsefeye kendinizi verin. Akla mutlak bir hakimiyet ve-ren, adi taraflarımızın insanı yabani hayvanlar gibi bayağılaştıran kaba saba arzularını itaati altına alan felsefeye gönlünüzü bağlayın. Bunlar hayatımızın saatlerini, günlerini doldurmaya yetecek ne güzel, ne sevgili, ne tatlı iptilalardır. Birçok kadınların alaka duydukları şey-ler bana öyle iğrenç zavallılıklar gibi görünüyor ki.

HENRIETTE- Emrinin her şeye kadir olduğunu bildiğimiz Cenabıhak, hepimizi ayrı ayrı şeyler için yaratıp dünyaya gönderiyor. Her zekada filozof olmak istidadı bulunmaz. Sizin ruhunuz alimlerin düşüncelerinin ulaşabildiği yükseklikler için yaratılmış, benimki de toprak üstünde yürü-yebilecek kabiliyette; zayıflığı değersiz işlerin içinde sıkışıp kalmış. Allah ’ın adil kanunlarını bozmayalım, ikimiz de kabiliyetlerimizin bize gösterdiği yollarda yürüyelim. Yer yüzünde kalan benim ruhum evlili-ğin bayağı zevklerini tadarken, siz büyüklük ve güzellikten yoğrulmuş ruhunuzun hızıyla felsefenin yüksek ellerinde yaşayın; böylece zıt arzu-larımızla ikimiz de annemizin yolundan yürümüş oluruz; siz onun ru-hunu ve yüksek arzularını kendinize örnek alırsınız; ben de duygularını ve kasaba zevklerini. Siz aklın ve zekanın yarattığı eserlerin içinde ka-lırsınız, ben de maddeden yaratılmış eserlerin içinde.

ARMANDE- İnsan hareketlerini kimseye uydurmak istemediği zaman, onun güzel taraflarına kendini benzetmeli; yoksa onun gibi öksürmek, onun gibi tükürmekle, onu kendine örnek almış sayılmaz.

HENRIETTE- İyi ama, annemin yalnız güzel tarafları olsaydı, öğündüğünüz meziyetlerinizle dünyaya gelmiş olmazdınız, annemizin yüksek tabiatının her zaman felsefe ile uğraşmamış olmasına memnun olun, kardeşim. Rica ederim, sizin dünyaya gelmenize sebep olan bayağı işlerle uğraşmama müsaade edin. Sizi örnek diye almamı isteyerek, dünyaya can atan bir minimini alimin canına kıymayın.

ARMANDE- Kocaya varmakta delice ısrar ediyorsunuz, görüyorum ki sizi bu sevdadan vazgeçirmek mümkün değil... ' (Moliere, 1944, S: 4-5-6)

Moliere “Bilgiç Kadınlar” eserinde yarattığı iki genç kız karakteriyle iki farklı görüşü aktarır. Bu görüşlerden biri, evliliğin bayağı bir mesele olması; diğeri ise evliliğin kutsal kabul edilmesidir. Bu iki görüşün çatışmasının ele alınışı, bilmiş olan genç kızın evlilik ve çocuk doğurma adına ettiği büyük laflar itici bir üslupla aktarılarak yapılmışken, evliliği kutsal gören genç kızın davranışlarının daha ılımlı ve uysal olarak kaleme alınmasıdır. Burada kaçırılmaması gereken nokta ise şudur: Bilmiş olan genç kız, aslında vakıf olduğunu sandığı ilme hakim bir kız değildir. Kulaktan dolma duydukları ve yalan yanlış okudukları ile kendini eğitim sevdasına kaptıran Armande'nin izlediği yol yanlıştır. Okudukları ne kayda değer yazarların eserleridir ne de tutumu bilgiç bir kimsenin tokluğundadır. Bu sebeple bilgiç olmak isterken bilmiş bir genç kız olmuştur. Moliere'in burada eleştirdiği kadın profili ise bilgili kadınlar değil, kendini bilge sanan bilmiş kadınlardır. Evlilik ile ilmin ayırımına varamayan, çocuk doğurmayı aşağı gören Armande, evvelce kendisine aşık olan gencin sonrasında kız kardeşi ile evleneceğini duyunca kıskanarak onunla kendi evlenmek istemiştir. Fakat Moliere Armande karakterine de hak ettiği sonu yazmış ve onu yalnız bir genç kız olarak bilmişliğine terk etmiştir.

Moliere genç kızların erkekler, evlilik ve aile kavramları açısından düşünceleriyle tutumlarını pek çok farklı açıdan kaleme almıştır. Kimi zaman gözü pek cesur aşıkları yazarken kimi zaman da karşılıksız sevdaya tutulup acı çekenleri yazmıştır.

Evlenmeyi isteyenler, ailelerine tuzak kuranlar, sevgilisinin sevdasını kazanmak için türlü numaralar çevirenler... Birbirinden farklı olaylar içinde kaleme aldığı genç kız karakterlerinin davranışlarını seyirciye aktarırken genç kızların aşıkları ile inatlaşan, tartışmacı yönlerini de yazmayı ihmal etmemiştir. Kendisinin sevdiğine emin olan bir kadın, sevdiğine her türlü nazı ve kaptisi yapmayı kendinde hak olarak görebilir. Moliere de bunun bilincinde olan bir yazar olarak genç kızların nazlı, kırılğan, inatçı tutumlarını pek çok oyununda bu doğrultuda işlemiştir.

Kadınların kendilerini seven erkeklerle inatlaşmasına sebebiyet veren meseleler genellikle kıskançlık ve ailelerin genç kızları ya da delikanlıları başkası ile evlendirme istekleridir. Bu tip durumlarla karşı karşıya kalan sevgililer, ya yanlış anlamadan kaynaklanan ya da ailelerine yeterli tepkiyi vermediklerinden dolayı ile tartışmaktadırlar. Fakat bu tartışmaların sonu, çoğu zaman tatlıya bağlanır. Moliere “Tartüf” adlı eserinde babası tarafından sevmediği bir adamla evlenmeye zorlanan Mariane karakterinin sevgilisi ile bu evlilik meselesinin ortaya çıkmasından sonra yanlış anlamalar nedeniyle tartışmasını ve inatlaşmasını şu şekilde kaleme almıştır:

“VALERE- Bir haber verildi, hanımefendi, az evvel, bilmiyordum; doğrusu haber pek güzel.

MARIANE- Ne?

VALERE- Tartuffe'le evleniyormuşsunuz!

MARIANE- Doğru! Babam bunu kafasına koydu!

VALERE- Babanız hanımefendi...

MARIANE- Fikir değiştirdi; bunu da bana az önce bildirdi!

VALERE- Ne? Ciddi mi?

MARIANE- Evet, ciddi! Bu evliliği istediğini açıkça söyledi!

VALERE- Peki nedir sizin niyetiniz, hanımefendi?

MARIANE- Bilmem.

VALERE- Dürüstçe cevap verdiniz, demek bilmiyorsunuz!

MARIANE- Hayır.

VALERE- Hayır mı?

MARIANE- Ne tavsiye edersiniz bana?

VALERE- Evlenmenizi tavsiye ederim o kocayla... Şüphesiz, pek yerinde bir seçim; bu öneriyi dinlemelisiniz!

MARIANE-... Bu tavsiyede bulunurken ruhunuzun çektiği sıkıntıdan fazla olmasın sakın.

VALERE- Hanımefendi, ben bunu sizin hoşunuza gitsin diye yaptım.

MARIANE- Ben de bu tavsiyeye uyacağım sizi memnun etmek için.’
(Moliere,2008,S:41-42)

Moliere, Mariane karakterini sessiz ve babasına karşı çıkmaktan korkan, saygısızlık yapmaktan çekinen, babasının evlilik meselesindeki kararını çiğnemektense manastıra kapanmayı tercih edecek edepte bir genç kız olarak çizmiştir. Karakterinin kırılabilirliği yüzünden babasına Valere ile evlenmek için yalvarır fakat istediği sonucu alamayınca ne yapacağını bilemez bir durumdayken aşığı ile karşılaşır. Fakat haberi yeni öğrenmiş olan delikanlı, Mariane'nin durum karşısındaki sakin tavırları sebebiyle sinirlenir ve öfkesine yenik düşerek genç kızla kırıncı konuşur. Tabii bu kırıncı sözler günümüzde kullanılan basit öfke sözcükleri değildir. Valere, dönemin kibar ve nazik delikanlılarından. Moliere de bu gencin ağzından sevdiğine karşı acı sözleri belli bir zariflikte söyletmiştir. Valere, sevgilisinden başlarına gelen bu felaket karşısında üzüntüsünü yansıtan ve çözüme yönelik cümleler beklerken “Bilmem, ne yapsam.” gibi güvensiz kelimeleri duyunca kendini tutamamıştır. Aslında genç kız, çaresizliğinden ve üzüntüsünden bir çıkar yol bulamayan sevgilisine danışmak, ondan güven içeren cümleler duymak istemiştir. Aynı amaçta olan ama farklı üsluplarda dile getirile karşılıklı duygular, gençleri inatlaşmaya ve tartışmaya sürüklemiştir. Sahnenin devamında genç kız ve delikanlının öfkesi artarak devam eder. Molier bu duygu yükselmesini ve inatlaşmayı şu şekilde kaleme almıştır;

“VALERE- İnsan böyle mi sever? Demek yalanmış hepsi, ne zaman ki siz...

MARIANE- Rica ederim, kapatalım o bahsi! Açıkça söylediniz kabul etmem gerektiğini bana koca diye sunulmak istenen herifi; ben de ilan

ediyorum, can atıyorum bunu yapmaya madem ki bu yararlı nasihati verdiniz bana.

VALERE- Benim niyetime yorarak kendinizi mazur göstermeyiniz! Siz kararınızı çoktan vermişsiniz! Cayabilmek için sözünüzden bahane arıyorsunuz enti püften.

MARIANE- Doğru pek güzel söylediniz.

VALERE- Şüphesiz. Ve kalbinizde bana karşı hiçbir zaman gerçek duygular beslemediniz.

MARIANE- Heyhat! Nasıl isterseniz öyle düşünün.

VALERE- Evet evet, düşünürüm, ama incinen gönlüm sizden önce davranacak aynı amaca varmak için; bundan böyle kimi seveceğimi, kimi alacağımı ben bilirim.

MARIANE- Ah, ona ne şüphe! Meziyetlerinizin uyandırdığı arzulara...

VALERE- Tanrı aşkına, meziyeti bırakalım bir tarafa, kuşkusuz bende pek az var; şu bana ettiğinizden belli. Umuyorum başka birinden iyilik göreceğimi. Ve biliyorum hangi kalp yalnızlığa kucak açacak; kaybımı telafi etmeye çekinmeden rıza gösterecek.

MARIANE- Kaybınız büyük değil... Üstelik bu değişiklik, kolayca teselli edecektir sizi.

VALERE- Elimden geleni yapacağım, inanabilirsiniz buna. Bizi unutan bir kalp oynuyor demektir şanımızla. Biz de onu unutmalyız, var gücümüzle. En azından unutmuş gibi görünmeli insan unutmayı beceremese de. Öyle zaaf ki, imkansız affedilmesi, sevgi göstermek terk etmiş olana... Sizziniz, unutmayın en azından, yüreğimi böylesi bir felakete zorlayan!

MARIANE- Peki!

VALERE- Varırken bu karara yalnızca sizi örnek aldığımı da unutmayın.

MARIANE- Ben mi? Öyle olsun!

VALERE- Yetişir; hemen yerine getirilecek isteğiniz.

MARIANE- Aman ne iyi!

VALERE- Bir daha beni hayat boyu göremeyeceksiniz.

MARIANE- Hele şükür.

VALERE- (Yürür, kapıya yaklaşınca döner) Ha?

MARIANE- Ne?

VALERE- Beni mi çağırmadınız mı?

MARIANE- Ben mi? Hayal görüyorsunuz!

VALERE- İyi öyleyse, gidiyorum ben de. Elveda hanımefendi!

MARIANE- Elveda beyefendi!” (Moliere, 2008, S:44-45)

Mariane ve Valere arasında geçen bu tartışmada dikkat çeken noktalardan biri, delikanlının öfkesine yenik düşüp söylediği sözleri, genç kızın tutumuna bağlayıp ondan “Hayır ben de öyle bir şey istemiyorum.” cümlesine benzer cümleleri duymaktır. Ancak Mariane, delikanlının söylediklerinin üzerine çıkan öfkeli sözleri ile delikanlıyı dönüşü zor bir tartışmanın içine sürükler. Delikanlı, alacağı her kararın arkasında genç kızın evlilik kararı olduğunu vurgulayarak açık kapı bırakan bir üslupla tartışmaya çalışsa da uyguladığı bu davranış biçimi işe yaramaz. Ve tartışmanın sonunda “Öyleyse gidiyorum.” diyerek yapmaya çalıştığı blöf de ters teper. Moliere, bu sahnede bir genç kızın ailesine karşı ne kadar kırılğan olsa da sevgilisine karşı ne kadar sert olabileceğinin örneğini gösterir. Mariane gibi, babasına karşı gelmekten korkan bir karakterin bile sevgilisine bu kadar net ve sert bir tavır sergilemesi, bir kadının ailesi ile ilişkisinde başka sevgilisi ile ilişkisinde başka olabileceğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkar. Eserde kibar bir üslupla işlenmiş de olsa hararetle bir tartışma örneği olan bu sahnenin finalinde ise gençler birbirlerini sevdikleri için barışırlar. Mariane’in hizmetçisinin araya girmesi ile tatlıya bağlanan kavga, iki gencin arasında yaşanan ufak bir gerginlik olarak kalır. Moliere, iki genç arasında geçen bu tartışmanın finalindeki barışmayı şu şekilde işlemiştir:

“VALERE- ... Bari bunları zorla yapmayın; insanlara biraz da kinsiz bakın! (Mariane, Valere’e döner bakar ve hafifçe gülümser) ... Bakın, şimdi sizden şikayet etmeye hakkım yok mu? Bana incitici söz söylemeyi zevk edindiniz, doğru konuşalım, zalim değil misiniz?

MARIANE- Ya siz? Erkeklerin en nankörü değil misiniz...

DORINE- Bütün bu kavgayı başka bahara bırakalım isterseniz. Ve şu can sıkıcı evliliği engellemeyi düşünelim.

VALERE- ... Biz elimizden gelen gayreti göstersek de biliniz, benim bütün ümidim sizde...

MARIANE- Babamın isteklerinden ben sorumlu değilim, Ama Valere’den başkasıyla olamam, onu söyleyeyim...

VALERE- Beni ne kadar ferahlattınız...” (Moliere, 2008, S:48-49)

Mariane Valere tartışmasının sonu tatlıya bağlandığı gibi eserinde sonunda da aşıkların kavuşmasındaki engel ortadan kalkar. Moliere, oyununu genç aşıkları kavuşturarak mutlu sonla bitirir. Oyunlarından alıntılarla daha önce de değinildiği gibi aşıkların küs kalması, öfkeleri kısa sürer ve birbirlerini bağışlamak için en ufak şeyi bahane ederler. Tatlı atışmalar bu sebeple oyundaki çatışma unsuru olur ve aynı zamanda o sahnenin de yükselmesi için Moliere’in kurguladığı bir teknik olarak yerini bulur. Bu, seyirciyi hem merakta bıraktığı hem eğlendirdiği hem de aşıkların her halini seyircilere sunduğu bir yaklaşımdır.

Moliere 1661 yılında “Münasebetsizler” adlı eserini kaleme alır. Moliere, bu eseri dönemin kralı XIV. Louis’in isteği üzerine yazmıştır. XIV. Louis, saraya gelip giden münasebetsiz kimselerden duyduğu rahatsızlık nedeniyle Moliere’e oyunlarından birine böyle bir karakter eklemesini ister. Moliere ise bunun üzerine karakter eklemekten fazlasını yaparak ana temayı yakışıksız tutumlar üzerine kurduğu bu eserini kaleme alır. Hatta Moliere oyunu tamamladıktan sonra, XIV. Louis’ye bir mektup yazarak eseri tamamladığını kibar cümlelerle ve saygılı ifadelerle bildirir. Bu mektuba oyun kitabının ilk sayfasında yer verilmiştir. “Münasebetsizler” adlı eserde, Eraste karakteri aşık olduğu genç kızla görüşmek için beklediği yerde, türlü türlü insanlarla denk gelir ve bu insanlar Eraste’nin lüzumsuz konularla vaktini alır. Ne sevdiği genç

kızla doğru dürüst konuşabilir ne de etrafındaki münasebetsizleri çevresinden uzaklaştırabilir. Çaresizce dinlemek zorunda kaldığı insanlardan güç bela kurtulan Eraste, dört gözle beklediği sevgilisini, uzakta başka kimselerle görünce durumu anlamadan kıskançlığa kapılır ve bu kıskançlık sebebiyle genç kızla arasında küçük bir münakaşa geçer. Moliere bu sahneyi şöyle işlemiştir:

“ORPHISE- Pek neşesiz görünüyorsunuz, Eraste, yoksa, yanınızda olduğum için mi keyfiniz kaçık? Ne oldu? Neniz var? Beni görünce neye üzülüyorsunuz da böyle hep göğüs geçiriyorsunuz?”

ERASTE- Ah! Zalim, gönlümün neden böyle dertli olduğunu bir de soruyor musunuz? Bana ettiğiniz fenalıktan habersiz görünmek de hainliğe delalet etmez mi? O adamla öyle lafa dalmıştınız ki, gözümün önünden...

ORPHISE- (gülerek) Ya! Buna mı üzüldünüz?

ERASTE- İnsafsız, üstelik bir de kederime hakaret edin. Hadi hadi, nankör, ıstırabımla eğlenmek, sizi ne kadar sevdiğimi, size karşı zaafımın derecesini bildiğiniz halde bana böyle fena muamelede bulunmak, size hiç yakışmıyor.

ORPHISE- Buna gülünmez de ne yapılır? Açıkça söylemeli ki böyle üzüntülere kapılmakla pek delilik ediyorsunuz. Bahsettiğiniz adam, hoşuma gitmek söyle dursun, başımdan ustalıkla savdığım münasebetsizin biriydi. Hani o ahmak ve tatsız sırnaşıklar sırnaşıklar yok mu, birini bir dakika yalnız görmeye tahammül edemezler, tatlı diller dökerek el uzatır ve insanı çileden çıkarırlar, işte onlardan biri. Niyetimi gizlemek için geçip gidiyormuş gibi davrandım, ta arabama bininceye kadar yanımdan ayrılmadı. Böylece onu atlattım, sizi bulmak için öteki kapıdan geldim.

ERASTE- Orphise, sözünüze inanayım mı, benden bir şey saklamıyor musunuz?

ORPHISE- Sebepsiz, şikayetlerinizin yersizliğini ispat ettiğim halde bana bunları söylemenize şaşıyorum doğrusu. Kabahat bende, bu budalaca saflığımla...

ERASTE- Aman! Kızmayın, hışımlı güzel. Sizin hükmünüz altındayım, bana söylemek lütfunda bulunacağınız her şeye körü körüne inanmak istiyorum. İsterseniz, bedbaht bir aşığı aldatınız; sonuna kadar size saygıda kusur etmeyeceğim. Aşkımınla eğlenin, benden sevginizi esirgeyin; gözümün önünde bir başkasını tercih edin; evet, güzelliğinizin bana reva göreceği her zulme katlanacağım, ölsem de şikayet etmeyeceğim.

ORPHISE- Böyle duygular gönlünüze hakim oldukça, ben de... (biri gelir ve Orphise sahneden çıkar)” (Moliere, 1965, S: 12-13)

Genç delikanlının da başına aynı durum gelmesine rağmen genç kızın söylediklerine tam olarak itimat etmez. Kendisi de münasebetsiz kimseler tarafından lafa tutulur ama sevgilisinin de kendini aynı vaziyetle savunmasına karşılık sevgisinden kaynaklanan kıskançlık nedeniyle, inanmakla inanmamak arasında kalır. Sevgilisinden duruma karşı gösterdiği tepkiden kaynaklanan bir azar işitse de yine her aşığın yaptığı gibi şüpheli tutumunda ısrar eder. Ancak çevresine tekrar gelen bir münasebetsiz nedeniyle, sevgilisi yanından uzaklaşmak zorunda kalır. Oyunun ilerleyen sahnelerinde benzer bir tartışmayı bu kez genç kız yapar. Bu benzer tartışmanın olduğu sahneyi, Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“ERASTE- Ne kadar geciktiniz, efendim! Öyle çok...

ORPHISE- Yok yok, bu kadar tatlı bir sohbetten ayrılmayın. Geç geldiğimi söylemeniz abes, bana muhtaç olmamanın yolunu pekala biliyorsunuz.

ERASTE- Hiç sebepsiz yere çıkışıyorsunuz, başkalarının bana çektiği azabın hesabını da benden mi soracaksınız? Ah! Inayet buyurun, gitmeyin.

ORPHISE- Bırakın beni, rica ederim, arkadaşlarınızın yanına gidin. (Çıkar.)

ERASTE- He Yarabbi! Erkek kadın dünyada ne kadar münasebetsiz varsa hepsi de beni saadetinden mahrum etmek için el birliği mi ettiler? Ama, darılmasına bakmadan peşinden gidelim de bir kabahatimiz olmadığını kendisine anlatalım.’ (Moliere,1665,S:23)

İlk tartışma sahnesinde yaşanan durumun tersi olarak bu kez de genç kız delikanlının çevresindekilerden kaynaklanan bir kıskançlığa girer. Fakat ne ilk atışmalarında ne de ikinci atışmalarında kabahat onların değildir. Etraflarını saran, durmadan olmadık meselelerden bahsetmek isteyen, karşısındakinin sohbet etmek için uygunluk durumunu önemsemeden onu konuşmaya tutan düşüncesiz kimseler yüzünden, genç sevgililer birbirlerini yanlış anlayarak tartışırlar. Burada dikkat çeken husus şudur ki yaşanan atışmalarda naz ve tavırla ortamı terk eden kişi hep genç kızdır, delikanlının ise tartışmanın sonunda sevdiğinin peşinden koşar; bu, önemli bir detaydır. Tartışmayı genç kız da başlatsa delikanlı da başlatsa sonuç değişmez, gönül almaya çabalayan delikanlı olur. Bu, kadınların doğasında olan bir durumdur ve Moliere de bu oyununda da olduğu gibi, pek çok oyununda kadınların naz yapma ve tavır alma davranışlarını işlemiştir.

Moliere’in 1672 yılında yazdığı “Kontes D’Escarbagnas” adlı eserinde ise dul bir Kontesin üzerinden kurulan hikaye örgüsünün altında birbirini seven iki gencin evlenme isteği işlenir. Bu iki genç, aileleri karşı çıktığı için evlenemezler, Kontesin delikanlıya olan zaafını kullanarak görüşmelerini sürdürürler. Gizli saklı yaptıkları bu görüşmelerde, amaçları kontesin dikkatini çekmemektir çünkü dul kadın, kendisini delikanlı ile sevgili sanmaktadır. Gizli saklı yaptıkları görüşmelerin birinde, iki genç manasız bir tartışma yaşarlar. Moliere, eserlerinde genç aşıkların anlamsız konulardan, yanlış anlaşılmalardan kaynaklanan tartışmalarına yer verir. Moliere, bu eserde ise iki genç sevgilinin atışmasını şu şekilde kaleme almıştır;

“VİKONT- O! Madam, siz geldiniz mi?

JULIE- Evet; utanın, Cleante; böyle randevuya son dakika gelmek bir aşığa yakışmaz.

VİKONT- Şu dünyada sırnaşıklar olmasaydı bir saat önce burada bulunacaktım. Ne çare ki sayılı sırnaşıklardan biri yolumu kesti ve bana

bilhassa saraya dair havadisler sordu, sorması da ağızına gelen en acayip sözleri söylemeye bahane bulmak için

JULIE- ... Doğrusu mazeretinizi, hoş gösterip kolaylıkla kabul ettirmek için, onu elinizden geldiği kadar süsleyip püslüyorsunuz.

VİKONT- Güzel Julie'im, asıl sebebi size söylediğimdir. Yoksa buna zarif bir mazeret arasaydım, sadece size, benimle buluşmak arzunuzun bu kavgasını ettiğiniz tembelliği mazur göstereceğini, evin hanımının aşığı olurum korkusuyla buraya evvel gelmediğimi, o yalancı sevdaya yalnız size hoş görünmek için katlandığımdan bu halimi alaya alacak gözler önünde de bu acıya katlanmak istemediğimi, başıma sardığınız bu gülünç, Kontesle baş başa kalmaktan çekindiğimi, hasılı, bir kelime ile, buraya yalnız sizin için geldiğimden daha evvel gelmenizi beklemekte haklı olduğumu söyledim.

JULIE- Biliyoruz, işleyebileceğiniz kabahatleri allayıp pullayıp örtbas edecek nükteleriniz boldur. Ancak yarım saat evvel gelseydiniz bütün bu zamandan istifade edebilirdik. Çünkü ben geldiğim zaman Kontes sokağa çıkmıştı. Hem de, hiç şüphem yok, onun ismi altında benim için oynatacağınız komediden dolayı şehirde öğrenmeye gitmiştir.

VİKONT- Fakat, Madam, sözün ciddisi, ne zaman benim bu ıstırabıma bir son verecek ve sizi görmek saadetini bana daha az pahalıya mal edeceksiniz?

JULIE- Ailelerimiz ne zaman barışırlarsa, bunu da pek ümit ediyorum. Siz de biliyorsunuz ki ailelerimiz arasındaki ihtilaflar yüzünden hiçbir yerde birbirimizi göremeyiz ve kardeşlerimiz de, babam gibi, bizim sevişmemize tahammül edecek kafada değillerdir.' (Moliere, 1943, S:4-5)

Ailelerinin husumeti nedeniyle birlikte olamayan genç sevgililer, hem ailelerini kızdırmamanın hem de görüşmenin yolunu bulmuşlardır. Ancak Julie ve Vikont'un görüşebilmelerinin tek yolu Vikont'un Kontes ile görüşmek için Kontesin evine gelmesidir. Bu bahane ile birbirlerini görme fırsatı bulan aşıkların tek derdi, kendi sevgi ve arzularının gerçekleşmesidir. Fakat bu isteklerine kavuşmak için izledikleri yolda,

başka bir kadını kandırmaları gerekir. Gençlerin bu tutumu değerlendirildiğinde Moliere'in böyle bir meseleyi diğer oyunlarında da değinildiği gibi aşkın gözü kördür ve bencildir felsefesi ile yola çıkarak işlediğini anlaşılır. Bir aşık, sevdiğini elde etmek için elinden geleni ardına koymadan cesur kararlar verebilir. Bu oyunda da bir kadının duygularıyla oynayarak hedefine ulaşmaya çalışan karakter ise başka bir kadın olmuştur. Vikont'un Julie ile Kontesi sevdiğine inandırarak görüşmesi fikri, Julie'den çıkmıştır. Böyle incelikli bir planı bir kadın üzerinden kurduran Moliere, hem kadınların keskin zekasına hem de bir kadının ulaşmak istediği arzuları için başka bir kadının kalbinin kırılmasını önemsemeden nasıl acımasız olabileceğine örnek vermiştir. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise şudur: Böyle bir planın fikri genç delikanlıdan çıkmış olsaydı genç kız, kıskançlık gösterip duruma karşı çıkabilirdi. Fakat Moliere, bu ince detayı göz önünde bulundurarak delikanlıya böyle bir düşünceyi tasavvur dahi ettirmeden direkt genç kız üzerinden kaleme almıştır. Julie, Kontesin Vikont'un onu sevdiğine inanması için elinden geleni yapar. Fakat bunu yaparken alaycı bir tutum sergiler. Moliere, bir kadının başka bir kadın tarafından kandırılmasını ise şu şekilde kaleme almıştır:

"KONTES- Ah! Aman Yarabbi, Madam, yalnız mısınız? Ne acıklı hal! Yapayalnız! Halbuki adamların bana Vikont'un burada olduğunu söylemişlerdi sanırım.

JULIE- Hakikaten gelmişti, fakat sizin burada olmadığınızı anlayınca duramadı, çıkıp gitti.

KONTES- Nasıl? Sizi gördü mü?

JULIE- Evet.

KONTES- Peki size bir şey söylemedi mi?

JULIE- Hayır, Madam, böylece de yalnız size meftun olduğunu anlatmak istedi.

KONTES- Doğrusu bu hareketinden dolayı onunla kavga etmek isterim. Bana olan aşklarını ne olursa olsun, isterim ki beni sevenler, erkekliklerinin icabınca hareket etsinler; ben öyle, aşıklarının güzellere karşı nezaketsizliklerini alkışlayan kadınlardan değilim.

JULIE- Onun bu hareket tarzından hiç hayrete düşmeyiniz, Madam. Kendisinde uyandırmış olduğunuz aşk, bütün hareketlerinde göze çarpıyor ve sizden başkasını görmesine mani oluyor.

KONTES- Vakıa gönüllerde oldukça kuvvetli bir aşk uyandırabileceğime kanaatim var ve hamdolsun bunun için de oldukça güzelliğe, gençliğe ve asalete malikimdir; ancak benim ilham ettiğim bu aşk, başkalarına karşı terbiye ve nezaket dairesinde davranılmasına mani olmaz...” (Moliere, 1943, S:8)

Moliere, eserlerinde, kadınları erkeklerden zekasıyla ön plana çıkaracak şekilde işlemiştir. Zekalarını aşkları ve arzuları uğruna keskin bir şekilde kullanan kadınlar, sadece sevmedikleri erkeklere ve ailelerine karşı değil hemcinslerine karşı da aynı tutum içindedir. Moliere’in eserlerinde çizdiği kadın karakterler, amaçlarına ulaşmak için gözü kara davranışlar sergilemekten çekinmeyen bir üsluptadır. 17. Yüzyıl’da, Fransa’da kadınların hakları kısıtlıdır. İkinci sınıf insan muamelesi gören kadınların eğitim hakkı olmadığı gibi, çalışma alanları da dardır. Sosyal ortamlarda bulunmaları, çoğu erkek tarafından hoş karşılanmaz. Dönemde, kendilerini ilgilendiren konulara dahi söz söylemeleri nadir karşılaşılan bir durumdur. Çocukluğundan gençliğine ve olgunluk dönemine kadar erkeklerin dominant tutumları içinde yer edinmeye çalışan kadınların yaşamları, kolay değildir. Baskı meselesi, sadece maddi anlamda kısıtlı imkanlara sahip olan kadınlar için değil; zengin, soylu, ve sosyeteden olanlar için de geçerliydi. Moliere’in eserlerinde ailelerinden baskı gören genç kızlardan kimi babalarına ve annelerine karşı gelirken kimileri de sessizliğini koruyarak kaderlerine boyun eğmiştir. Sadece ailelerinden değil, toplumdaki baskı gören kadınların düşünce yapısının plan kurmaya müsait olmasının yegane nedenlerinden biri de erkek hegemonyasında yaşamlarını sürdürmeye çalışmalarındandır. Sevdiklerine kavuşmak için türlü zorluklar yaşayan kadınlar, hayallerindeki aşka ve aile ortamına ulaşmak için sayısız engellere maruz kalırlar. Şanslı olan ve sevdiğinden karşılık gören genç kızlar, engellere sevdiği ile birlikte göğüs gererken karşılıksız sevenler ise tek başına mücadele etmek zorundadır. Genç kızların sevgilileriyle inatlaşmayı ve atışmayı sevdiği eserlerde, aşığından emin olan kadınların ne kadar nazlı olduğu işlenmişken, karşılıksız sevenlerin ise her duruma karşı ne kadar sabırlı davrandığı ve nazlanmaktan ziyade

kötü durumlara dahi tepkisiz kaldığı görülür. Kadınların her halinin işlendiği Moliere eserlerindeki ortak algı, kadınların davranışlarının sorumlusunun erkek ve toplum baskısı olduğudur. Evlenmeye aday olan kadınların ele alındığı bu başlıkta, birbirinden farklı yapılara sahip olan genç kızların durumlar karşısında verdiği tepkiler Moliere'in bakış açısı ile anlatılmıştır. Bu başlık altında, Moliere'in eserlerindeki genç kızların evlilik meselesine bakış açısına, ailelerinin kızların üzerinde kurduğu tahakküme, genç kızların sevgilileri ile kurduğu iletişime, karşılıklı ve karşılıksız aşklara, kadınların kadınlara mesele aşk olduğunda neler yapabileceğine değinilmiştir. Bu başlık geneli ile değerlendirildiğinde Moliere'e göre kadının yaşı ve medeni durumu ne olursa olsun olaylara bakış açısı ve zaaflarının benzerlik gösterdiği anlaşılır.

2.2.3. J.B.P. Moliere'in Eserlerinde Evlilik Kurumunu Sonlandırmış Kadınlara Yaklaşımı Ve Hizmetçilerin Kadın Erkek İlişkileri Bağlamında Üstlendikleri Roller

17. yüzyılda sınırlı haklara sahip olan kadınların boşanma ve miras meselelerinde de karar verme hakları kısıtlıydı. Moliere, eserlerinin genelinde dul kadın karakterlerinin geçmişine dair bilgi vermeyi pek tercih etmemiştir. Fakat geçmişine dair bilgi verdiklerinde de karakterin kadının eski kocasının ölmesi üzerine kurgulandığı görülür. Evli kadınların yer aldığı oyunlarından yola çıkıldığında kocasından ayrılmak isteyen kadınları ya aileleri engellemiş ya da kadınlar, ancak kocasını suçlu göstermeyi planlayarak ayrılmayı hedeflemişlerdir. Fakat hiçbir eserinde, kadının kaçması dışında, boşanma meselesi konu edilmemiştir. Kocalarıyla parası için evlenen kadınların ise mirası elde etmek için tek beklentileri kocalarının ölmeleridir. Eğer ki dönemin kanunlarına göre kadınlar boşanma ile miras elde edebilselerdi Moliere'in eserlerindeki kadın karakterler, sevmedikleri eşlerinden çekinmeden boşanırlardı ve yazar, bu konuda da kadınların kendi haklarını savunmak için elinden geleni eserlerinde işlerdi.

Moliere'in eserlerinde, evlilik kurumu sonlanmış olan kadınlardan kimi kırılğan ve tokgözlü iken kimi paraya tamahkar ve çevresindeki erkekleri çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışan bir tutum sergiler. Kimisi de aşka ve sevgiye hasret duyarak flörtöz bir tavır içinde olurlar. Medeni hali ne olursa olsun davranış ve düşünce yapısı

değişmeyen kadınlarda, değişen tek unsur tecrübelerinden kaynaklanan kurnazlıklarının artması, akılcı yaklaşımlarının çoğalmasındır. Moliere'in "Kibarlık Budalası" adlı eserinde, dul bir kadın olan "Dorimene" karakterine Dorante adında bir kont ve Mösyö Jourdain adında evli bir adam aşıktır. Dorante, ona aşık olan Mösyö Jourdain'i kandırarak Dorimene'e onun aşkıdan söz ettiğini söyler ve arabuluculuk yapacağını vaat ederek Mösyö Jourdain'in maddi imkanlarından yararlanıp kendi parasıymış gibi Dorimine'i etkilemeye çalışır. Dorimene ise tok gözlü bir kadındır, ancak Dorante'nin davranışlarından ve Mösyö Jourdain'den aldığı paralarla aldığı hediyelerden etkilenir. Moliere, Dorimene karakterini kibar ve nahif bir kadın olarak ele almıştır ve Dorante ile olan ilişkisini şu şekilde işlemiştir:

"DORİMENE- ... Bilemiyorum Dorante. Beni kimseyi tanımadığım yabancı bir eve getirmenizi kabul ederek yanlış bir iş yaptım galiba.

DORANTE- Size olan aşkımı güzel bir ziyafetle taçlandırabilmem için başka nereyi seçmemi isterdiniz, hanımefendi? Rezaletten çekindiğiniz için ne kendi evinizi, ne de benimkini kabul ediyorsunuz.

DORİMENE- Peki aşkınızın nişanelerini her geçen gün biraz daha kolay kabul ettiğimi neden söylemiyorsunuz? Kendimi boşuna savunmaya çalışıyorum. Siz benim direncimi kırıyorsunuz. Öyle tatlı inadınız var ki, yavaş yavaş yola gelmeye başladım. Beni sık sık ziyaret etmeye başladınız. Sonra ilanıaşklar başladı; bunları serenatlar, ziyafetler izledi; ama siz geri adım atmadınız ve fikrimi değiştirmeyi başardınız. Diyecek bir şeyim kalmadı. Sanırım sonunda beni evlenmeye de ikna edecektiniz. Oysa evlilikten hep kaçardım.

DORANTE- İnanın hanımefendi, siz çoktan evlenmeliydiniz. Dulsunuz ve sadece kendinize karşı sorumlusunuz. Ben de sadece kendime karşı sorumluyum ve sizi kendimden çok seviyorum. Beni şu saat itibariyle mutlu kılmanızı engelleyen ne var?

DORİMENE- Ah, Tanrım! Birlikte mutluluk içinde yaşayabilmek için iki tarafın da pek çok özelliğe sahip olması gerekir Dorante. Dünyanın

en mantıklı iki insanı dahi mutlu bir birliktelik kurmakta çoğu kez zorlanır.

DORANTE- Daha neler, ciddi böyle zorluklar çıkacağını mı düşünüyorsunuz? Sizin acı tecrübeniz hiçbir şeyi kanıtlamaz.

DORİMENE- Sonuçta hep aynı noktaya geliyorum. Uğruma katlandığınız masraflar beni iki sebepten endişeleniyor. Birincisi, beni istemediğim kadar işin içine sokuyorsunuz. İkincisi ise, lütfen alınmayın ama, bu kadar masrafın altında güçlüğüle kalktığınıza eminim ve ben kimseye yük olmak istemem.

DORANTE- Ah hanımefendi, bunlar boş laflar. Böyle...

DORİMENE- Ben ne dediğimin farkındayım. Her şey bir yana, bana zorla kabul ettirdiğiniz bu elmasın değeri...

DORANTE- Ah hanımefendi, ne olur kalbimin size layık bulmadığı bir şeyin değerini bu kadar abartmayın. Çok rica ederim..." (Moliere, 2016, S: 74-75)

Dul bir kadın olan Dorimene karakteri, daha önce edindiği evlilik tecrübesinden dolayı Dorante'nin davranışlarına karşı temkinlidir. Kendisi ile ilgilenmesi hoşuna gitse de evlilikte mutluluğun yakalanmasının zor olduğunu düşünür. Dorante ise Mösyö Jourdain'den aldığı paralar ile genç kadının gözünü boyamak için hediyeler, serenatlar ve ziyafetlerle elinden geleni yapmıştır. Fakat Moliere Dorimene karakterini kolay kanan ve maddiyata itibar eden bir kadın olarak ele almamıştır. İnsanın yaşından daha mühim olan şey, yaşadığı olaylar ve o olaylardan edindiği tecrübelerdir. Deneyimlerin acı olması, kişinin zamanla daha tedbirli davranmasına neden olur ve bu her durum ve her çağ için böyledir. Moliere'in eserlerinde kadınlar duygusallıklarının yanı sıra şüphelidirler ve bu şüpheliliklerinin etkisi ile güven duyguları da zayıftır. Mutlu olunmayan bir evlilikten sonra yeniden birine güvenmek bir kadın için zordur. Moliere, bu durumu Dorimene karakteri üzerinden incelikli bir biçimde işlemiştir. Fakat kadınların yaratılışı gereği erkeklerden daha duygusal ve aşka meyilli olması nedeniyle Dormine, Dorante'nin kibar ve romantik tutumuna karşı fazla dayanamaz. Bu sahne oyunda şu şekilde ele alınmıştır:

“DORİMENE- ... Demin muhteşem hazırlıkları gördüm. Dorante, bütün bunlara artık daha fazla dayanamayacağım. Evet iflas etmenize izin veremem. Benim için yaptığınız bütün bu harcamalara bir son vermek için sizinle derhal evlenmeye karar verdim. Bu gidişatı durduracak yegane şey bu. Bütün bunlar evlilikle son bulacak.

DORANTE- Ah hanımefendi, benim için böyle büyük bir lütufta bulunmanız mümkün mü?

DORİMENE- Sırf siz iflas etmeyin diye. Yoksa çok yakın beş parasız kalacaksınız.

DORANTE- Servetimi korumak için gösterdiğiniz özveriye minnettarım hanımefendi! Servetim de kalbim de sizindir, istediğiniz gibi kullanın.

DORİMENE- Her ikisini de kullanacağım elbette...’ (Moliere, 2016, S:100)

Dorimene, tutumluluğunu öne sürerek Dorante'nin ona yaptığı jestlerin etkisi ile evlilik ısrarına daha fazla dayanamaz ve yeniden evlenmeyi kabul eder. Dul bir kadın olarak kendi hayatını idame ettiren Dorimene, her kadın gibi ilgiye ve sevgiye muhtaçlığı sebebiyle yalnızlığına bir müddet sonra son vermek ister ve Dorante ile evlenmeye karar verir. Ancak Moliere'in eserlerindeki her dul kadın, evliliğe sıcak bakmaz. Bunun sebebi ise bazı kadın karakterlerin daha önce yaşadığı tecrübeden sonra tek eşli bir hayat sürmektense kendisi ile ilgilenen tüm erkeklerin iltifatlarını kabul ederek onların ilgisinden faydalanmak istemeleridir. Bu duruma örnek olarak Moliere'in "Adamcıl" adlı eserindeki genç dul karakteri Celimene'in taliplerine karşı mavi boncuk dağıtan bir tutum içinde olmasını gösterilebilir. Celimene, aşıklarının her birinin alakasından faydalanarak farklı meslek gruplarındaki erkeklerin itibarlarından yararlanmak ister. Moliere, daha önce evlilik deneyimi yaşamış Celimene karakterinin yeniden evlenme hakkındaki düşüncesini ise şu şekilde kaleme almıştır:

“ALCESTE- ... Yeter ki tüm insanlardan kaçmak isteğime, yaşamaya ant içtiğim çölde bana yardım etmeye, vakit geçirmeden arkamdan gelmeye karar verirsiniz...

CELIMENE- Yaşlanmadan dünyaya küsmek, çölünüze gidip kendimi gömmek, öyle mi!

ALCESTE- Sevgimi sevginizle karşılırsanız sizin için ne önemi olur dünyanın? Benimle gerçekleşemez mi istedikleriniz?

CELIMENE- Yalnızlık, yirmi yaşındaki bir ruhu ürkütür. Benimki, böylesi bir kararı verecek kadar güçlü, dayanıklı değil. Kendimi size adam gerekiyorsa, o türlü bağları sıkıştırabilirim ve birleşme...

ALCESTE- Hayır, şimdi sizden tiksiniyorum, sadece bu geri çevirme, hepsinden ağır. Madem ki tatlı bağlarla, siz hiçbir şeyi bende bulamıyorsunuz, ben de sizde bulamıyorum, Olan oldu. İstemiyorum sizi, bu ağır davranış, oldum olası korkunç zincirlerinizden kurtaracak beni.’
(Moliere, 2013, S:80)

Evliliği gömülme olarak adlandıran Celimene karakteri, hayatını bir kişiye adanmak istemez. Yalnızlığı mutsuzluk olarak değil, özgürlük olarak algılayan genç kadın, başından geçen evlilik tecrübesinin ardından hayatını bir kişiye bağlayarak sürdürmeyi tercih etmez. Moliere’in eserlerinde evlilik meselesine karşı iki farklı yaklaşımda olan kadın örneğini değerlendirdiğimizde; evlenmek isteyende de istemeyende de ortak özellikler olduğu görülür. Bu özelliklerin başında, iki kadının da kendinden emin ve özgüvenli duruşlarının olması gelir. Ayrıca kadınların etraflarındaki erkekler tarafından beğenilmesi de ortak özelliklerindedir.

Toplumda dul bir kadın olmanın ağırlığı, kadın olmanın ağırlığından daha fazla gibi görülür. Bu evrensel bir durumdur. Evlilik tecrübesi başından geçmiş olan genç bir kadın diğer kadınlar tarafından tehlike olarak görülebilir. 17. Yüzyıl’da da günümüzde de bu tarz yaklaşımlara rastlanabilmektedir. Beğenilmek ve arzulanmak Moliere’in eserlerinin genelinde, kadın karakterlerin temel özellikleri arasında yer alır. Kimi kadın bunu belli ederken kimi ise saklı tutar. Bu uğurda pek çok riski göze alan kadınlar, kendilerini tatmin etmek uğruna hemcinslerine karşı da acımasız ve kıskanç tavırlar sergilemekten çekinmezler. Erkeklerin kendilerinden başka, farklı bir kadına ilgi göstermelerine tahammül edemeyen kadınlar, kıskançlıkları nedeniyle diğer kadın

hakkında bildiği açıkları ve eksik yönleri abartarak dile getirirler. Moliere'in "Adamcıl" adlı eserinde Celimene adındaki genç dul kadının pek çok beğeneni vardır. Fakat Celimene tek bir erkeğe gönül verip aile kurmak yerine, herkese mavi boncuk dağıtıp ümitlendirmeyi tercih eder. Çevresindeki kadınlar tarafından kıskanılan Celimene karakterinin dost görünümlü Arsinoe adındaki arkadaşı, üstü kapalı bir biçimde kıskandığı için dul kadını eleştirir. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

"ARSINOE-... Dostluk özellikle en kötü günlerimizde kendini göstermeli; saygınlık, göreneklere uygunluk kadar önemli şey yoktur. İşte ben de, arkadaşlığımı göstermek için size geldim, onurunuzu ilgilendiren bir konuda. Dün, çok garip erdemli insanlar arasındaydım, konuşurlarken sizden söz açtılar, bayan tutumunuz, davranışlarınız yazık ki, övülmedi gürültü patırtı içinde. Size gelmelerine göz yumduğunuz bir sürü insan, hoppalığımızı, ondan fırsat bulan söylentileri aşırı biçimde eleştirip durdular, hem de hiç umulmaz acılıkla. Kestirebilirsiniz hangi yanı tuttuğumu, elimden geldiğince sizi savunmak için, temiz yüreklidir, bağışlamalı, dedim, böylece kişiliğinizi kurtarmak istedim. Ama biliyorsunuz, öyle şeyler var ki yaşamda, istesek de bağışlanamaz onlar; bu durumda, yaşam biçiminizin size oldukça söz getirdiği, bunun da ortalıkta üzücü kerteye ulaştığı, her yerde acı dedikodular edildiği, siz isterseniz tüm davranışlarınızın kötü yargılara daha az yol açabileceği konularında ben de onlara katıldım. İnandığımdan değil, namusa söz söylendiğinden, Tanrı korusun beni böyle bir düşünceden! Ama insanlar görünüşe aldanır, kendimiz için yaşamak yetmez. Sizi çok akıllı insan olarak biliyorum, bu görüşü iyi karşılırsınız ve onu içimden gelen, sizi ilgilendiren her şeye beni bağlayan gizli duygulara yorarsınız.

CELİMENE- ... Size çok teşekkür borçluyum; gönül borcum var bu görüşe; onu, değil kötüye almak, lütf olarak görüyorum, onurunuzla ilgili bir görüşü de ben söylüyorum benim için söylenenleri bana anlatarak yakınlık gösterdiğiniz için, ben de kendi payıma size söylenenleri anlatacak, bu güzel örneğe uyup, uyaracağım sizi. Geçen gün bir yere gitmiştim, çok değerli kişiler vardı orda, bir erdemlinin davranışından söz ederken lakırdıyı size döndürdüler bayan. Aşırı namusluluğunuz,

dindarlık çabanız iyi örnek olarak nitelenmedi. Zoraki, yapmacıklı gösterişliliğiniz, akıl, namus üzerine tükenmez sözleriniz, safça söylenmiş patavatsız bir sözcüğü uygunsuz bulup somurtmanız, haykırışlarınız; kendinizi dev aynasında görmeniz, herkese o acımasız bakışlarınız, sık sık ders vermeleriniz, kötülüğü olmayan, saf sözleri hırçınlıkla eleştirmeniz, bütün bunlar, açık söylüyorum, birlikte eş duygularla kınandı; dediler ki 'Neye yarar o alçakgönüllülük, o düzgün görünüş; her şeyi bunun tersi olursa? Din ödevini yerine getirmede eksiksiz, ama adamlarını dövüyor, paralarını ödemiyor, tüm yobazların da yardakçısı; ama düzgün sürüyor, güzel görünmek istiyor. Tablolardaki çıplakları kapattırıyor, ama öfkesi var gerçeklere.' Ben, her birine karşı sizi savundum, tüm söylenenler çekiştirmedir dedim. Dedim ama, hepsi de bana karşı çıktı. Sonuç şu oldu ki, başkalarının işlerine daha az karışsanız, kendi işlerinizle daha çok uğraşırsanız iyi edersiniz. Başkalarını kötülemeden önce insan, kendi gözündeki merteği görmeli; başkalarını paylamak isterken de kendi örnek yaşamının ağırlığını koymalı. Dahası var; gerekiyorsa bu işlerde Tanrı'nın görevlendirdiği kimselere başvurmalı. Bence sayın bayan, siz de çok akıllısınız, bu yol göstermeyi yararlı bulacak, ve onu içimden gelen, sizi ilgilendiren her şeye beni bağlayan gizli duygulara yoracaksınız.” (Moliere, 2013, S:43-44)

“Adamcıl” eserindeki Arsinoe karakteri, yukarıdaki sahnede aslında genç kadın hakkındaki düşüncelerini başkaları söylemiş gibi dile getirir. Kendisinin Celimene’in yanında sönük kaldığı için kıskanan Arsinoe, ona hissettiği kıskançlığı farklı bir üslupla aktarır. Celimene’de eleştirdiği özelliklere aslında kendisi sahip olmak ister fakat aynı albeniye sahip olmadığı için hırsla genç kadına karşı dost gibi görünerek içten pazarlıklı bir tutum sergiler. Namussuzlukla suçladığı genç kadını, erkeklere karşı tavırlarını değiştirmesi konusunda uyarır. Arsinoe’in planına göre sarf ettiği bu cümlelerden sonra, Celimene erkeklere karşı tutumunu değiştirirse ilgi odağı olmaktan çıkacak ve Arsinoe de amacına ulaşacaktır. Fakat Celimene akıllı ve tecrübeli bir kadındır. Arsinoe’in yapmak istediği şeyi anlar ve üslubunu bozmadan ona aynı şekilde karşılık verir. Namusu öne sürülerek dolaylı yoldan hakarete maruz kalan Celimene karakteri, kendisine yapılan bu davranışın karşılığını aynı şekilde vermekten çekinmez. Arsi-

noe'in fazla namuslu ve dindar geçinip çevresindeki insanlara yaptığı muameleyi eleştirir. Herkesin her şeyine karıştığını ve onları yargıladığını söyleyip bu düşüncelerini başka insanların sözleriymiş gibi dile getirir. Fakat bu tavrı, kısa kısas bir vaziyette yaptığının anlaşılacağını bilerek ve isteyerek yapar. Kendisine uzatılan oku bilinçli olarak karşı tarafa çevirir. Moliere, kadınlar arasındaki bu kıskançlığı, bu zeki tartışmayla bir kez daha örneklendirmiştir. İnce bir zekayla kaleme alınmış olan bu sahnede Moliere, kadınların zekasının farklı bir yönünü gözler önüne serer. Ve kadının nahifliğini göz önünde bulundurarak kibar ama sivri bir dille iki kadın arasındaki tartışmayı işler. Tabii örneklediği kadın profilinin sosyokültürel durumu da bu tercihi yapmasında bir etkidir. Moliere, birbirine zıt tavırlar içinde olan iki kadının çatışmasını önce üstü kapalı başlatıp ikisi de birbirinin niyetini anladıktan sonra daha açık bir üslupla da ele almıştır.

Moliere “Adamcıl” eserinde olduğu gibi, farklı eserlerinde de dul kadınlara karşı diğer kadınların ön yargılı yaklaşımlarını ele almıştır. Kocalarından ya da ailelerinden baskı gören genç kızlar, evli kadınlar ya da yaşı gelmesine rağmen hiç evlenmemiş kadınlar, dul kadınların içinde buldukları özgür hayata karşı hasetlik duyarlar. Dul kadınların özgürlüklerini ve kendi hakkındaki kararları kendilerinin veriyor olmasına imrenirler. Fakat bu imrenmelerini olumlu yönde aktarmak yerine, “Adamcıl” eserindeki Arsinoe karakteri gibi, kötüleyerek ve düşmanca ifade ederler. Hemcinslerinin evliliği sonlanmış kadınları tehlike olarak görmesinin nedenlerinin başında kocalarının ya da sevgililerinin ilişki deneyimi yaşamış bir kadına karşı duyacakları zaafın geldiği düşünülür. Kadının kadını kıskanmasının yanında, dul bir kadına karşı duyulan kıskançlık bu nedenle daha fazladır. “Kibarlık Budalası” adlı eserde Mösyö Jourdin'in karısı Madam Jourdain; kocasının Dorimene'e olan ilgisini anlar ve durumdan haberi dahi olmayan Dorimene'i de kocasına yüz vermekle suçlar. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“MADAM JOURDAİN- ... Ve siz hanımefendi, sizin gibi asil bir kadının bir evliliği bozmaya çalışması, kocamın kendisine aşık olmasına göz yumması ne hoş, ne dürüst bir davranış!

DORİMENE- Ne demek oluyor bütün bunlar? Dorante, Tanrı aşkına, bu sersem kadının saçmalıklarını dinletmek için mi getirdiniz beni buraya? (Çıkar)' (Moliere, 2016, S:84)

Madam Jourdain kibar bir kadın olduğu için kocasının Dorimene'e olan ilgisinden duyduğu rahatsızlığı kaba cümlelerle ifade etmek yerine daha saygılı ama ağırlığı olan sözlerle ifade eder. Ancak üslup ne kadar kibar olursa olsun sözler incitici olduğu için, Dorimene'i üzer ve kızdırır. Madam Jourdain, aldatılma hissini bastırmak için kocasının Dormine'e aşık olmasının nedenini genç kadının müsaadesine bağlamayı tercih eder. Kadınlar, kocalarının bu gibi kabahatlerini başka kadınlara mal etmeyi severler ve bunu bir savunma mekanizması olarak istemsiz bir biçimde yaparlar. Moliere de kadınların düşünce yapılarının tüm detaylarına hakim bir yazar olduğu için, aldatılma meselesinde aldatılan kadının tepkisine de bu şekilde değinmiştir. Moliere, "Kibarlık Budalası" eserinde de "Adamcıl" eserinde de hemcinsleri tarafından kışkırtılan dul kadınların örneğini vermiştir. Yapı olarak birbirinden farklı iki kadının da başına gelen ortak olay, çevresindeki kadınlar tarafından kışkırtılıyor olmasıdır. Biri kendi halinde ve olgunken diğeri hala genç kız edasıyla davranır ancak çevresi tarafından ilgi odağı olmaları da kışkırtılmaları da benzerlik gösterir. Buradan elde edilecek çıkarım ise evlilik kurumunu sonlandırmış kadınların etrafındaki hemcinsleri tarafından hoş karşılanmıyor olmasıdır. Kadınların rekabet duygusu yüksektir ve Moliere bu duyguyu eserlerinde yarattığı çoğu kadında göstermiştir. Fakat oyunlarda seçilme, beğenilme, aşığına kavuşma gibi durumlarda kadınların hemcinslerine karşı rekabet dürtüleri daha da yoğun olarak ele alınmıştır. Evlilik kurumunu tecrübe etmiş dul kadınların bazıları, tecrübelerinden faydalanarak erkeklere daha akılcı bir yaklaşımla yaklaşır. Moliere, eserlerinde bu durumun diğer kadınlarda kışkırtıcılık uyandırdığına değinir. Çıkarlarını gözeterek farklı meslekte ve statüde olan erkeklerin çevrelerinde olmalarına müsaade ederek hayatlarını kolaylaştırmayı hedeflerler. Aynı zamanda gördükleri ilgi de ruhlarını okşadığı için kayıtsız kalmazlar. Moliere, kadın erkek ilişkilerini ele alırken etraflarındaki diğer kadınların da tepkisini işlemiştir. "Adamcıl" eserindeki genç dul kadın Celimene'nin erkekler tarafından dikkat çeken bir kadın olması ve bu durumdan da Arsinoe'in rahatsızlık duyması, buna bir örnektir.

Moliere'in oyunlarında, kadınlar kaç yaşında ve ne tür tecrübeler edinmiş olurlarsa olsunlar bazı duygular ihtiyaç duyarlar. Bu duydukları ihtiyaç, insana özgü olan

sevilme, beğenilme, aşık olma aruzlarıdır. Etrafında erkeklerin pervane olmasından haz duyan kadınlar, bu durumu bir başarı olarak görürler. Diğer kadınların değil de kendisinin tercih ediliyor olması, ona diğerlerinden üstün meziyetlere ve güzelliğe sahip olduğunu hissettirir. Medeni halleri bu hisse engel değildir. Kendini beğenmiş bir üsluba sahip olan, evliliği sona ermiş kadınlara örnek olarak ‘Adamcıl’ oyunundaki Celimene karakterini gösterebiliriz. Moliere Celimene’in kibrini ve kendini övmesini Arsinoe ile olan sahnesinde şu şekilde işlemiştir:

“CELİMENE- ... Ben de bilmiyorum bayan, neden her yerde bana saldırıyorsunuz. Sıkıntılarınız var diye, hep bana mı çatacaksınız? Size önem vermiyorlar diye ben mi suçluyum? İnsanlarda sevgi uyandırırıyorsa, hiçbir gün eksik etmiyorlarsa dileklerini, sizde bundan hoşlanmıyorsanız? Ne gelir elimden, benim ne suçum var bunda? Önünüze çıkan yok, onları kendinize çekmenize engel de olmuyorum.

ARSİONE- Yazık! Böhürlendiğiniz bir sürü aşığınız var diye üzülecek miyim sanıyorsunuz? Benim için bugün ne pahasına onların bu yola sokulabileceğini anlamak kolay. Her şey yolunda diye, sanıyor musunuz, O bir sürü insan buraya tek yüzünüz için geliyor, temiz bir sevgiyle size tutkunlar, erdemleriniz için size kur yapıyorlar? Uyduruk özürlerle insanların gözü kamaşmaz, kolay aldanmaz herkes; öyle kadınlar görüyorum ki, tatlı duygular uyandırabilecek güçte, ama aşık yaratmazlar. Bundan da şu sonuçları çıkarabiliriz; sevenlerin gönülleri büyük fedakarlıklarla kazanılır, hiçbiri, güzel gözlerini için yanıp tutuşmaz, tüm el bebek gül bebek demeleri beleşten değil. Önemsiz bir başarının solgun parlaklığı için büyük iş gördüm deyip kurulmayın öyle; burnunuz Kafdağında olmasın, yola gelin biraz, tepeden bakmayın insanlara. Kazandıklarınızda gözüm olsaydı, başkalarının yolunda olurum ben de; hiç sakınmazdım kendimi ve istediğim zaman, aşıklarım da olabileceğini gösterirdim size.” (Moliere, 2013, S:45-46)

Moliere’in eserlerinde beğenilme mücadelesinde olan kadınlar, birbirlerine karşı kırıcı sözler söylemekten, keskin tavırlar içinde olmaktan çekinmezler. Kadın hemcinsini tanıdığı için, karşısındakini kızdıracak en hassas noktalara değinmekte ustadır.

Kibirli ve ukala tavırlarını adeta yarıştırlar. Fakat bu hissi abartan kişiler, kendi eksiklerini görme noktasında kör olmaya başlarlar. Moliere'in "Kontes D' Escarbagnas" eserinde yer alan Kontes, dul bir kadındır. Çevresindeki erkekler tarafından beğenilmekten hoşlanan, onların kendisine mektup yazmasından keyif alarak çevresine mavi boncuk dağıtan bu kadın, yalan bir aşkın içindedir. Julie ile sevgili Vikont, aileleri izin vermediği için evlenemiyordur, görüşebilmek için de Julie'nin isteği üzerine Vikont Kontes'e aşıkmiş gibi davranarak Kontes'in gönlünü çalar. Kontes'le görüşme bahaneleri ile eve gelen delikanlının asıl amacı, Julie ile görüşmektir. Ancak kendini fazlaca beğenen Kontes, kullanıldığının ve kandırıldığının farkında değildir, aynı zamanda da kendisinden gerçekten hoşlanan kişilerden gelen iltifatları ve aşk mektuplarını da kabul etmeye devam eder. Kendisini herkes tarafından beğenilen mükemmel bir kadın olarak gören Kontes, bilgi ve görgü bakımından eksikleri olan bir kadındır. Fakat kibri bu eksiklerini kapatmasına müsaade etmez. Paris'te iki ay kadar kalmış olmasına rağmen, kendini sanki orada yıllarını geçirmiş bir asilzade olarak tanımlar. Fakat az vakitte edindiği tecrübeleri abartarak anlatması ile Julie'nin alaycı tutumuna maruz kalır. Fakat Kontes, bu alaycı tavrı da iltifat olarak algılar. Julie, Kontes'le olan her konuşmasında genç kadınla anlaşılacak bir üslupla dalga geçer ve onu küçümser. Moliere, Kontes'in kendini beğenmiş bir üslupla aşıklarından söz ettiği ve Julie'nin de onunla eğlendiği sahnelerden birini şu şekilde kaleme almıştır:

"JULIE- Öyle sanırım ki, Madam Paris 'te ikametiniz esnasında pek çok aşk zaferleri kazanmışsınızdır.

KONTES- İnanınız ki, Madam, sarayın bütün kibarları benim kapıma gelmekten ve bana diller dökmekten geri kalmadılar. Hatta bunların çekmecemde sakladığım mektupları nasıl tekliflere red cevabı verdiğimi göstermeye kafidir. Size isimlerini sayıp dökmeye lüzum yok. Saray kibarları denince kimler olabileceği anlaşılır.

JULIE- Hayret ediyorum, Madam, bütün bu keşfettiğim isimler arasında ine ine bir akıl kahyası Tibaudier ile bir haraç tahsildarı bay Harpin'e kadar nasıl olmuş da inmişsiniz. İtiraf ederim ki, bu, pek büyük bir sukuttur; zira, hiç değilse Vikont'unuz taşra Vikont'u olmakla beraber yine bir Vikont'tur, Paris'e hiç gitmemişse gidebilir. Fakat bir akıl

kahyası, yahut bir haraç tahsildarı, sizin gibi yüksek bir Kontes için pek sönük aşıklardır.

KONTES- Bunlar, taşrada, kendilerine lüzum hasıl olabileceği için kullanan adamlardır; hiç değilse, aşık saflarındaki boşluğu doldurur ve taliplerin sayısını çoğaltırlar; bir aşığı meydanda tek başına bırakmak doğru değildir, zira rakipsizlik yüzünden kendisine fazla itimat ede ede aşkının zayıflaması ihtimali vardır, bundan çekinmek lazım gelir.

JULIE- İtiraf ederim ki, Madam, sözlerinizde harikulade istifade edecek cihetler var; sizin sohbetiniz bir mektep, ben her gün bu mektebe bir şey öğrenmeye geliyorum.” (Moliere, 1943, S:17-18)

Moliere, bu sahnede kibirli bir kadını ele almanın yanı sıra, çıkarları doğrultusunda hareket eden iki kadını da seyirciye göstermektedir. Kontes, çevresinde erkekleri tutarak itibarını ve beğenilirlik oranını arttırmaya çalışırken, o erkekleri bulunduğu yerde ihtiyaç dahilinde kullanmayı hedefler, Julie ise aşığı ile görüşebilmek için Kontes'in sözlerinden çok etkileniyormuş gibi davranarak Kontes'in evine devamlı gelebilmenin bahanesini oluşturur. Fakat Julie, Vikont'u Kontes'in gözünde değerli kılmaya çalışırken aslında kendi aşığı olduğu için yanlış bir tercih yapmadığının ve kaliteli bir delikanlıyla beraber olduğunun kibriyle de o sözleri sarf eder. Kendi seçimini, kendi içinde doğrulama çabasıdadır. Bu sahnede işlenen diğer bir mesele ise bazı kadınların gözünden erkeklerin rakipsiz olduğunu hissettiklerinde nasıl bir tavır alacağı konusudur. Kontes karakteri, bu şekilde düşünen kadınlara bir örnektir. Erkek, kendini kadının gözünde rakipsiz görünce ve sahip olma duygusuna kapılınca rehavete düşecek ve elindeki kadının kıymetini bilmek yerine, ona karşı hisleri zayıflayacaktır. Moliere, Kontes'in ağzından bu cümleleri seyirciye aktarmıştır. Fakat durumun tersi olarak da kendine aşık olan erkeklere karşı, o erkeklerin başka bir kadını beğenme ihtimallerini düşük gören Kontes'in gözünde de onlar itibarsızdır. Buradan elde edilecek çıkarım ise ister erkek ister kadın olsun kendini karşı tarafın gözünde yegane ve tek gördüğünde, karşısındaki kişiye karşı zaafının ve ilgisinin azalma ihtimalidir. Hem kendini beğenmiş bir kadının körlüğünün hem de dul bir kadının bakış açısıyla erkeklerin aşk meselesinde ilgisini diri tutma düşüncesinin işlendiği bir sahnedir.

Moliere, kibir, ukalalık ve kendini beğenmişlik özelliklerine sahip olan kadınların sonunu tüm o böbürlendikleri şeyleri yıkacak şekilde kaleme almıştır. Kendilerinde güvendikleri ve sonsuza dek sahip olacaklarına inandıkları güzelliğin, beğenilmenin ve bilgiçliğin faydasından daha çok zararı ile karşılaşır. Herkesten üstün tutukları meziyetleri etrafında olup bitenleri görmelerine engel olur. Çevresinde pervane olarak sürekli iltifatlarda bulunacağına inandıkları erkekler, kendilerinin iç yüzünü gördüklerinde ve kullanıldığını anladıklarında tam tersi bir üslupla onlara davranmaya başlarlar. Ve erkeklerin karşılaştıkları bu hüsrana karşında verdiği tepkiler ağır olur. Ancak Moliere'in eserlerinde, evliliği sonlanmış olan bu genç ve kendini hemcinslerinden üstün gören kadınların gerçek benliklerinin ortaya çıkmasına kimi zaman talihleri kimi zaman da küçümsedikleri kadınların intikam duygusuyla onlara kurdukları tuzaklar sebep olur. Tuzağa düşen kadın karakterlerden biri de "Adamcıl" eserindeki Celimene'dir. Dost görünümlü düşmanı Arsinoe, genç dulun gerçek yüzünü açığa çıkarmak için Celimene'nin aşığı Alceste ile konuşur. Ve ona genç kadın hakkında bildiği tüm gerçekleri anlatır. Moliere bu sahneyi şöyle kaleme almıştır:

"ARSINOE- ... Yalnız, sevgi konusunda acımalıyım size. Düşüncemi de size açıklarsam, sevginizi daha iyi kullanmanızı dilerim, sizi büyüleyen de size layık değildir derim.

ALCESTE- Rica ederim, bunu söylerken, o bayanın arkadaşınız olduğunu düşünmüyor musunuz?

ARSINOE- Düşünüyorum; doğrusu, size yapılan haksızlığa içim dayanmaz daha uzun zaman; içinde bulunduğunuz durum çok üzüyor beni, söylüyorum size, hisleriniz kötüye kullanılıyor.

ALCESTE- Candan ilgi gösteriyorsunuz, böyle uyarmalar, bir gönül vurgununun gönlünü kazandırır!

ARSINOE- Evet, ne denli arkadaşım da olsa, kibar bir insanın gönlünü bağlamaya layık değil derim. Gönlü de sizin için yapmacıklarla dolu.

ALCESTE- Olabilir, gönüller görülmez; ama iyilikseverliğiniz içime böyle bir duygu düşürmeyebilirdi.

ARSINOE- Yanıldığınızı görmek istemiyorsanız, hiçbir şey söylememeniz çok kolay.

ALCESTE- Olmaz, bu konuda ne söylenirse söylensin, kuşku her şeyden daha üzücüdür. Onun için kendi payıma, isterim elbet açıklıkla bütün bunların gösterilmesini.

ARSINOE- Oldu! Anladım, bu konuda tamamen aydınlığa kavuşacaksınız. Evet, her şeyi iyice göresiniz istiyorum; yalnız, eve gidinceye kadar, kolunuzu verin bana; orada size sevgilinizin kaypaklığının sağlam bir kanıtını göstereceğim; ve gönlünüz başka gözlerle takılırsa, sizi teselli edecek bir şeyler de bulabiliriz.’ (Moliere, 2013, S:49-50)

Arsinoe, soylu olan genç dul arkadaşı Celimene’ye duyduğu hasetlik nedeniyle onun hakkında bildiği sırları aşığı Alceste ile paylaşır. Bu davranışının sebebi, iyi niyetle kandırılan bir erkeği uyarmak değildir. Erkeklerden kendisinden daha fazla ilgi gören arkadaşına hissettiği kıskançlık yüzünden, amacı arkadaşıyla ilgilenen bir kimenin ondan soğuması ve uzaklaşmasıdır. Celimene, daha önce Arsinoe ile tartışırken ona kimse tarafından beğenilmediğini ve arzulanmadığını kendisinin etrafında ise pek çok erkeğin kendisine ilgi duyduğunu söyleyerek onu küçümsemiştir. Arsinoe de intikam duygusu ile keskin bir hamle yapar, ilk olarak Alceste ile sonrasında da ona aşık olan diğer erkeklerle konuşarak Celimene’nin herkese aynı anda mektup yazdığını kanıtlar. Böylece Celimene de kendisi gibi yalnız kalacaktır ve çevresindeki erkekler onu terk edecektir. Eser, Celimene’in gözünden değerlendirilip ele alındığında arkadaşının ona kurduğu tuzak yüzünden genç kadına karşı acıma duygusu beslenebilir. Fakat oyunun genelin değerlendirildiğinde Moliere, Celimene karakterini masum, iyi niyetli, genç bir dul olarak kaleme almamıştır. Aksine kibirli, nasrsist, erkekleri çıkarları doğrultusunda kullanan bir karakter olarak çizmiştir. Yazdığı mektupların ortaya çıkması ile melek görünümünün ardındaki bencil kadınla tanışan erkekler, büyük bir hüsrana uğrar. Hayallerini süsleyen kadının aslında onlarla sadece menfaatleri için görüştüğünü anladıklarında hepsi bir bir genç dula olan aşkından vazgeçerek onu terk eder. Moliere her zamanki üslubu ve adaletli yaklaşımıyla bir karakter ne hak ediyorsa oyunun sonunda da ona hak ettiğini yaşatarak seyirciye katharsisi yaşatır, “Adamcıl” eserini de bu doğrultuda yazmıştır. Eserde Celimene’in mektuplarının ve gerçek yüzünün ortaya çıktığı sahneyi Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“ALCASTE- (Celimene’e) İkimiz de bayan, sizi üzmeden, küçük bir işi aydınlatmaya geldik birlikte.

CLITANDRE- (Orante ile Alceste’e) Çok uygun bir zamanda geliyor-sunuz, siz de bu işe karışmış oluyorsunuz...

ALCASTE- ... Evet, yumuşak bir anlayışla bakalım ne diyeceksiniz buna. Siz bu mektubu Clitandre’a mı yazdınız?

CLITANDRE- Bu sevgi mektubunu Alceste’a mı yazdınız?

ALCASTE- (Orante ile Alceste’e) Baylar, bu yazı anlaşılmaz değil siz-ler için, kuşku yok. İnceliği, hangi elin yazdığını anlamakta güçlük çektirmez size; okuma yorgunluğuna değer. ‘Siz çok garip bir insansınız; şen yaradılıştan olmamı kınıyorsunuz ve sizinle olmadığım zaman, dünyaların benim olduğumu başıma kakıyorsunuz. Bundan daha haksız şey olmaz, bir an önce gelip bu küçük düşürmeyi bağışlamamı istemezsiniz, bunu yaşadıkça yanınıza komam. Hani şu bizim Vikont olacak koca beceriksiz...’ Buradadır herhalde. ‘Hani şu bizim Vikont olacak koca beceriksiz, ki onunla başlıyorsunuz yakınmalarınıza, hiç bana gelecek bir adam değil; onun üç çeyrek saat boyunca, suya halkalar yapmak için tükürük attığını görelim, hiç de iyi şeyler düşünmedim onun için. Küçük markiye gelince...’ Övünmek gibi olmasın baylar, bun benim. ‘Küçük markiye gelince, dün koluma girdi, çöp gibi ince bir şey; kokoz kibarlardan. Yeşil kurdeleli adam...’ (Alceste) Bu zar size, bayım. ‘Yeşil kurdeleli adam, kimi zaman, sert davranışlarıyla, asık suratıyla beni eğlendiriyor; ama çoğu zaman da dünyanın en çekilmez adamı. Uzun ceketli adam...’ (Orante’a)...

CLITANDRE- ... Çok iyi bir karakter örneği var burada, bayan, bunun adına ne derler bilirsiniz? Neyse, ikimiz de gidip her yerde kişiliğimizin parlaklığını anlatacağız.

ALCASTE- Diyeceğim var size, konu da ilginç; ama değmez size öfkelenmek; küçük markilerin, üzüntülerini unutturabilecek çok değerli kişilikleri olduğunu gösterirdim size.

ORONTE- Oldu mu ya? Bu, beni yıkmaktır, hele bana yazdıklarınızdan sonra! Gönlünüz, aldatıcı sevgilerle sever görünüp, sırasıyla bütün insanlara adanmış kendini! Bırakın, yaman aldandım, aldanmam bir daha, kendinizi tanıtmakla iyilik ettiniz bana; ben, kazanıyorum geri verdiğinizizi, yitirdiğinizle de öcümü alıyorum...” (Moliere, 2013, S:75-76-77)

Celimene karakteri, kendini beğenmiş davranışlarının ve erkeklere karşı alaycı tutumunun sonucunda, hiçbir şey elde edemediği gibi yalnız kalmıştır. Buna karşın yine de kendisiyle evlenmek isteyen Alcaste’in evliliğini de kibrini sürdürerek, bir erkeğe bağlanacak histe olmadığını dile getirerek reddetmiştir. Moliere’in kadınların ağzından aktardığı düşüncelerden biri de erkeklerin rakipleri olduğunda daha ısrarcı ve elde etme hırsı ile daha ilgili davrandıklarıdır. Ancak rakiplerini açıktan açığa bilen erkekler, belli bir süre sonra kadınların onalar da aynı tutumu sergilediğini fark ettiğinde ısrarcı olmak yerine daha öfkeli ve vazgeçen bir tavır sergilemeye başlarlar. Bu durum eserlerinde çatışmaların doğmasına neden olan unsurlardandır. “Adamcıl” eserinde, Celimene karakterinin yakın davrandığı erkeklerin meseleyi öğrendikten sonraki tutumlarına benzer bir sahne “Kontes D’Escarbabnas” oyununda Kontes’in de başına gelir. Kontes, Celimene karakteri gibi aşklarını gizlemese de bir müddet sonra bu durum ondan hoşlanan erkekler tarafından da hoş karşılanmaz. Moliere bu sahneyi şu şekilde işlemiştir:

“HARPIN- ... Hay Allah müstahakını versin, Madam, bayıldım bu vakaya. Hani size ne kadar bel bağlayabileceğimi, kalbinizin aşk ve sadakat yeminlerine ne derece güvenebileceğimi bana anlattı...”

KONTES- ... İnsan kıskançlık derdine uğramışsa böyle hakaret etmez, sevgilisine gelip tatlılıkla dert yanar.

HARPIN- Ben mi tatlılıkla dert yanacak mıyım?

KONTES- Evet. Hususi surette söylenecek şeyler böyle bir tiyatro salonunda haykırılmaz.

HARPIN- Bana vız gelir, ben buraya mahsus geldim be; hem tam yerine geldim! Hatta arzu ederim ki, dışarıda, umumi bir tiyatro salonunda olsa idik o zaman sizin foyalarınızı herkesin gözü önüne sererdim.

KONTES- Sayın Vikont'un benim için oynattığı bir komedi yüzünden bu kadar gürültü edilir mi? Görüyoruz ki, Bay Tibaudier de beni sevdiği halde sizden daha hürmetkar davranıyor.

HARPIN- Bay Tibaudier nasıl isterse öyle hareket eder. Bay Tibaudier'nin sizinle münasebeti ne biçimdir bilmiyorum, fakat Bay Tibaudier bana örnek olamaz. Hem davulu ben çalayım, parsayı başkaları toplasın, ben buna tahammül edeceklerden değilim.

KONTES- Peki ama, tahsildar efendi, söylediğinizi düşünmüyor musunuz? Kibar kadınlara böyle muamele edilmez; sizi işitenler de aramızda garip bir şey var sanır.

HARPIN- Eh! Artık sıktınız! Palavrayı bırakalım, Madam.

KONTES- Palavrayı bırakalım da ne demek oluyormuş?

HARPIN- Şu demek oluyor ki, sayın Vikont'un değerini takdir etmenizi garip bulmuyorum; hem siz, dünyada böyle düzenbazlıklar eden ve ilk karşısına çıkan gözüne kestirdi mi, bir haraç tahsildarının hem aşkına hem kesesine ihanet eden ilk kadın değilsiniz; ama ben de zamane kadınlarınca pek tabii olan böyle bir sadakatsizliği yutmuyorum, şu anda bütün huzurun önünde sizinle alakamı kesiyorum, artık bay tahsildar bundan sonra size zırnık bile koklatmayacak, siz de buna hiç şaşamayın..." (Moliere, 1943, S:30-32-32)

Moliere, eserlerinde genç dul kadın karakterlerini ele alırken onların pek çok farklı konudaki tutumlarına değinmiştir. Hikayelerini, medeni açıdan aynı ama yapı bakımından farklı olan kadın karakterlerinin evlilik, aşk, para, kıskançlık, kibir gibi insani yönlerini ve bakış açılarını işleyerek kurgulamıştır. "Kibarlık Budalası" oyunundaki Dorimene karakteri, asil bir markizdir ve tokgözlü bir kadındır. Aşka karşı inancını yitirmiş olan kadın, evlilik meselesi hakkında ise umudunu yitirmiştir. Mutluluğu elde etmenin ve uzun soluklu bir halde sürdürmenin zor olduğunu tecrübe etmiş olan genç kadın, kendi ayakları üzerinde durmayı tercih etmiştir. Fakat Dorante'nin ona olan ilgisine de kayıtsız kalamaz. Uzun süre genç kadınla evlenmek için türlü oyunlarla mücadele eden adam, sonunda arzusuna kavuşur. Moliere, "Adamcıl" eserinde yarattığı karakterlerden genç ve dul olan Celimene karakterini ise Dorimene'den

farklı bir yapıda çizmiştir. Celimene de Dorimene gibi soylu ve güzel bir kadındır ancak hayata karşı bakış açıları farklıdır. Celimene, evlilik meselesine sıcak bakan bir kadın değildir. Ancak sıcak bakmamasının nedeni, aşka olan inançsızlığından değil, tek bir kişiye bağlanmak istememesindedir. Pek çok erkeğin kendisiyle ilgilenmesinden haz duyan kadın, herkesin ilgi odağı olmasından kaynaklanan bir kibir içindedir. Diğer kadınlara karşı da bu kibrini ukala bir üslupla yansıtır. Kendisini beğenen erkeklere ümit veren bu genç kadının bir süre sonra takındığı bu tutum, ortaya çıkar ve sonuçları genç kadın için hiç hoş olmaz. “Kontes D’Escarbagnas” eserinde ise medeni hâli açısından Dormine ve Celimene karakteri ile aynı olan Kontes, tavır ve tutum bakımından Celimene ile benzerlik gösterir. Erkeklerin ilgisinden hoşlanan kadın, çevresinde çok sayıda erkek olmasından dolayı gurur duyar. Bu gururu da onu kibire sürükler ve bir müddet sonra etrafında olup bitenlerin farkına varmamaya başlar. Bir genç çift tarafından kandırılan Kontes, kendisine aşık sandığı bir delikanlının asıl amacının başka bir genç kızla görüşmek olduğunu çok sonra farkına varır. Delikanlı ve genç kız, görüşebilmek için Kontesi kamuflaj olarak kullanmışlardır. Ancak Kontes’in Celimene karakterinden farkı, onun kadar kurnaz olmamasıdır. Erkeklerin ona olan ilgisinden hoşlandığını gizlemek yerine, açıktan açığa belli etmeyi tercih eder. Fakat belli etmesine karşın birbirini rakip olarak gören erkekler, durumdan hoşlanmaz ve bir müddet sonra da Kontes ile bu konuda tartışırlar. Ancak oyun boyunca Kontes de hoşlandığı adam tarafından kandırıldığı için, eserin sonunda kandırıldığını öğrenip kendisini gerçekten seven Tibaudiller’in evlenme teklifini kabul eder ve eser mutlu sonla biter.

Moliere, ilişkide tecrübeli kadınlar olarak değerlendirebileceğimiz bir başlık olan evlilik kurumunu sonlandırmış kadınların flörtöz davranışların durulma meselesi hakkındaki düşüncelerini “Adamcıl” eserinde flörtöz bir yapıda yarattığı, dul bir kadın olan “Celimene” karakterinin ağzından şu şekilde aktarmıştır:

“CELİMENE- ... Sanırım her şey övülebilir, kötülenebilir, her birimiz, yaşına, beğenisine göre haklı. Çapkınlığın da mevsimi var, erdem düşkünlüğünün de. Genç yaşlarımızın parlaklığı sönünce, politika gereği, bu erdem düşkünlüğüne kayılabilir. Bu da üzücü eksikleri örtmeye ya-

rar; demiyorum bir gün yolunuzdan gitmem. Yaş her şeyi getirir ve bilirsiniz bayan, insan yirmi yaşında kendini dine vermez.” (Moliere, 2013, S:45)

Celimene karakterinin bu sözlerine benzer cümleler, Moliere’in farklı eserlerinde de işlenmiştir. Yaşlılığın getirdiği edepli davranışları, namus düşkünlüğünü artık kendinde beğenilecek bir yan görmeyen, gençlik ateşi sönmüş kadınların bahanesi olarak sayar. Belli bir yaşa kadar yaşayacağı maceraları yaşamış, hayattan alacağı tüm zevkleri tatmış olan kadınlar, yaşlı sayılabilecek evrelerinde, ellerini eteklerini gönül işlerinden çekerek sanki o tecrübeleri edinenler onlar değilmiş gibi, kendilerini dine verirler. Fakat bu, içinde buldukları yeni yaşam biçimini gençliklerinden bu yana yaşıyormuş ve tercih ediyormuş gibi davranıp genç kızları ya da içinde arzulanma hissi devam eden kadınları da katı bir biçimde eleştirirler. Moliere, yaşlılık evresinde olan kadınları bu tutumları ile ele almış ya da yarattığı başka karakterlerin ağzından bu düşüncelerini aktarmıştır.

Kadınları her hâli ile ele alan Moliere, keskin bir sınıflandırma yapmadan, davranışlarını ve düşünce yapısını kadın olmasından kaynaklanan tutumlar olarak işlemiştir. Davranışlarını içinde bulunduğu ekonomik ve sosyokültürel şartlarla şekillendiği karakterleri, benzer durumlara maruz bırakarak izleyicilerinin ve okurlarının karşılaştırma yapmasını sağlamıştır. Fakat değindiği bazı temalar vardır ki onların ne maddiyatla ne de yaşadığı ortamdaki kültürle ilgisi vardır. Bu tamamen fitratla ilgilidir. Medeni hali dul olan kadınların ele alındığı bu başlık için örnek verilmesi gerekirse mütevazılık, nahiflik, ukalalık, bilmişlik, kibarlık, para düşkünlüğü, çıkarıcılık ve benzeri özellikler, kişinin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumu ile alakalı değildir. Bu özellikler kişinin içsel nitelikleridir.

17. Yüzyıl’da kadınların çalışma alanları daha önceki başlıklarda da değinildiği gibi kısıtlıdır. Moliere’in eserlerinde de kadınlar ya ev hanımı olarak ya da hizmetçi olarak ele alınmıştır. Moliere’in yarattığı “Hizmetçi” kadın karakterleri pek çok eserde oyunun bel kemiğini oluşturur. Akıllı, düzenbaz ve hazır cevap olarak çizilen hizmetçi kadınlar, çoğu zaman hanımlarının en yakın dostu olurken bazı oyunlarda da evin hanımları tarafından aşağılanıp cahillikle suçlanmışlardır. Hizmetçi kadınlar, hanımlarının sevdiği delikanlıların uşakları ile gönül ilişkileri yaşarlar. Ve bu ilişkide

baskın olan taraf onlar olur. Efendileri ile arası ise hanımlarına hak verdikleri için genellikle kötüdür, Fakat hanımları ile anlaşamayanların da efendileri ile ilişkileri iyidir. Moliere, bu anlaşmayı tezatlık doğrultusunda kurgulamıştır. Hanımlarının aşk ilişkilerinde köprü görevi gören hizmetçilerin kaderi de mimarı oldukları ilişkilerin sonucuna göre değişir. Eğer hanımları aşıklarına kavuşursa onlar evlenirken hizmetçilerini de sevdikleriyle evlendirirler. Ama kavuşmazlarsa ya da onlarla araları iyi değilse hizmetçilerin de akıbeti kötü olur. Moliere, tüm bu durumları muntazam bir şekilde kurgulamıştır.

Moliere'in eserlerini kaleme aldığı dönemde, genç kızların evlenecekleri kişilere karar vermek gibi bir hakkı yoktu. Kızlar ailelerinin ya da vasilerinin uygun gördükleri adayla evlenmek zorundaydılar. Baskıya boyun eğen genç kızlar olduğu gibi eğmenler de vardı. Bu genç kızların yegane dostu ise evlerinde çalışan hizmetçileriydi. Moliere eserlerinin genelinde hizmetçi kadınları; ağzı laf yapan, akıllı, hanımlarının dostu ve sırdaşı olarak işlemiştir. Bu yakınlıkları sebebiyle pek çok dertte hanımlarına ortak olan hizmetçiler, onlara evlilik baskısı uygulayan efendilerine karşı da açık sözlü konuşmaktan çekinmezler. Efendileri ile kızlarını evlendirmeleri hususunda tartışan hizmetçilere örnek olarak "Tartüf" oyununu gösterebiliriz. Kızını sevmediği bir adamla evlenmeye zorlayan Orgon'u oyunun sonuna kadar hiçbir aile ferdi yanlış karar aldığı konusunda ikna edemez. Evin hizmetçisi Dorine ise Orgon'un yüzüne tüm gerçekleri vurarak damat olarak gördüğü adamın hanımına uygun olmayacağını çekinmeden dile getirir. Moliere bu sahneyi şu şekilde işlemiştir:

"ORGON- Ne yapıyorsunuz orada? Sizi bizi böyle dinlemeye sevk eden merak yavrucuğum pek güçlü olsa gerek.

DORINE- Doğrusu bilmiyorum bu dedikodu bir şüpheden mi yoksa bir rastlantıdan mı doğdu? Bana böyle bir evlilik hikayesinden söz etmişlerdi de, aldırış etmemiştim saçma diye.

ORGON- Nasıl? İnanılmayacak bir şey mi bu?

DORINE- Öyle ki, siz bile Mösyö, inandıramazsınız beni.

ORGON- Sizi inandırmanın yolunu bilirim ben.

DORINE- Tabii tabii, anlattığınız hikaye pek içten!

ORGON- Pek yakında vuku bulacakları anlatıyorum.

DORINE- Hikaye bunlar!

ORGON- Anlattıklarım oyun değil yavrum!

DORINE-Hadi hadi, beybabanızın sözlerine inanmayın sakın, dalga geçiyor!

ORGON- Ben size...

DORINE- Hayır, boşuna uğraşmayın, size asla inanmayız!

ORGON- Şimdi öfkele...

DORINE- Tamam, size inanyoruz, ama bu sizin aleyhinize! Nasıl yani, hiç olur mu, beyefendi, siz akli başında birisiniz. Böyle bir şeyi istediğinize göre, demek ki bayağı delirmişsiniz.

ORGON- Dinleyin, siz bayağı senli benli oldunuz fertleriyle bu hanenin ki bu benim hiç hoşuma gitmiyor bilesiniz canım.

DORINE- Rica ederim beyefendi, öfkelenmeden konuşalım! İnsanlarla alay mı ediyorsunuz komplo kurmakla? Kızınızın hiç işi olmaz böyle bir yobazla! Başka şeyler olmalı o herifin düşünmesi gereken; hangi akla hizmetle, bunca malınızla böyle züğürt bir damat seçeceksiniz...” (Moliere, 2008, S:29-30)

Antik Yunan döneminde yer alan tiyatro metinlerinde “koro” seyircinin sağduyusu olarak oyunlarda yer alırdı. Seyircinin aklından geçenleri oyun esnasında dile getirip hem izleyenleri oyunu doğru yorumladığına inandırır hem de olayların gidişatı hakkında onlara tüyolar verir. Moliere’in eserlerinde de “hizmetçi” karakteri kimi zaman hem seyircinin sağduyusu olup izleyenlere düşündüklerinde haklı olduğunu hissettirirken hem de onlara oyunun gidişatı hakkında tüyolar verir. Fakat Moliere’in oyunlarındaki “hizmetçiler” net olarak Antik dönemdeki “koro” görevini üstlenmişlerdir diyemeyiz; sadece bazı benzerlikleri vardır diyebiliriz. Bu durum, bazı eserlerinde farklı karakterlerde de görülür. Moliere’in eserlerinde haklının yanında saf tutan hizmetçiler, olaylara karşı genel olarak hanımlarından ve efendilerinden daha zeki

yaklaşırlar. Hizmetinde buldukları kişileri soğukkanlı tutumları sayesinde sakinleştirme ve karışık olan durumları çözme yeteneğine de sahiptirler. Hanımlarını zorla evlendirmek isteyen efendileri ile kurnazlıkla tartışan bu karakterlere bir diğer örnek de “Hastalık Hastası” oyunundaki Toinette karakteridir. Kendi çıkarları doğrultusunda kızını sevmediği bir adamla evlendirmeye zorlayan Argan’ı hizmetçisi Toinette sert bir dille eleştirir ve uyarır. Moliere bu sahneyi şöyle kaleme almıştır:

“TOİNETTE- ... Bütün bunlar iyi güzel de beyefendi, ben dönüp dolaşım yine aynı noktaya geliyorum. Benden size tavsiye, kızınıza başka koca bulun. Kızınız, Madam Diafoirus olmak için yaratılmamış.

ARGAN- Ama ben öyle olsun istiyorum.

TOİNETTE- Yuh! Böyle söylemeyin!

ARGAN- Neden söylemeyecekmişim?

TOİNETTE- ... Çünkü sonra ağzından çıkanı kulağı duymuyor derler.

ARGAN- Ne derlerse derler! Kızım, benim verdiğim sözü yerine getirecek. Ben bunu bilir bunu söylerim.

TOİNETTE- Hayır yerine getirmeyecek, ben bundan eminim.

ARGAN- Ben onu yola getirmesini bilirim.

TOİNETTE- Yerine getirmeyecek diyorum size...

ARGAN- Seçtiğim kocayla mutlaka evlenecek! Bu bir emirdir!

TOİNETTE- Ben de kendisini evlenmekten menediyorum.

ARGAN- Neredeyiz biz böyle? Bir hizmetçi parçasının efendisiyle böyle konuştuğu nerede görülmüş? Bu ne rezalet!

TOİNETTE- Efendi ne yaptığının farkında değilse, sağduyu sahibi hizmetçiye onu yola getirmek düşer.

ARGAN- Ah seni küstah! Geberteceğim seni!

TOİNETTE- Şerefinize leke sürecek şeyleri engellemek benim görevim.

ARGAN- Gel buraya! Gel buraya da sana nasıl konuşulmuş öğreteyim!

TOINETTE- Üzerime düşeni yapıyor, bir çılgınlık yapmanıza engel olmaya çalışıyorum.

ARGAN- Hadi oradan pis köpek!

TOINETTE- Bu evliliği asla kabul etmem! Asla!

ARGAN- Namussuz!

TOINETTE- Thomas Daifoirus'le evlenmeyecek işte! İstemiyorum!

ARGAN- Kaltak!

TOINETTE- O benim sözümü dinleyecek işte! Sizininki değil!..”
(Moliere, 2019, S:25-26-28-29)

Hizmetçiler, oyunlarda genç kızların direnç gösteremedikleri babalarına karşı onların yerine bu direnci gösterirler. Kızlar, söylemek istediklerini babalarına hizmetçileri aracılığı ile aktarırlar. Aslında eserlerde bu aktarma durumu, genç kızların hizmetçileri ile planlayarak yaptıkları bir şey değildir. Hanımlarını dostları olarak gördükleri ve onların sırlarına vakıf oldukları ve ne kadar üzüldüklerini bildikleri için onları korumak isterler. O dönemde kadınların sosyalleşme imkanı kısıtlı olduğu için arkadaş edinmeleri de zordur. Aile dostlarının kızları ile görüşüyor olsalar da sakladıkları meseleleri ailelerini tanıyan birine anlatmak riskli olduğu için, bunu pek tercih etmezler. Hislerini kimi zaman kardeşleri ile paylaşırlar. Fakat hizmetçileri vazgeçilmez sırdaşlarıdır, onlardan akıl alırlar ve yardım isterler. Hizmetçilerin görevi temizlik ya da yemek yapmaktan ziyade, hanımlarının mutluluğu için çabalamaktır. Sosyoekonomik açıdan hanımlarından aşağıda olan hizmetçiler, bazı eserlerde kurnazlık, hazırcı ve akıllı bakımından hanımlarından üstündür. Onları diğer kadınlardan ayıran özellik ise çalışıyor olmalarıdır. Tabii ki günümüz şartlarındaki gibi bir çalışma ve maddi gelir kaynağı olmasa da tecrübe ve insan tanıma noktalarında deneyimlidirler. Bu deneyimleri onlara, meselelere öngörülü yaklaşmalarını kazandırmıştır. Tecrübesiz genç kızlar, hizmetçilerine danışmayı ve onlarla dertleşmeyi severler. Bu duruma örnek olarak “Hastalık Hastası” oyunundaki Toinette ile Angeliqne’in arasında geçen bir sahne örnek gösterilebilir. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“ANGELIQUE- İtiraf etmeliyim ki sana ondan tüm gün bahsetsem de sıkılmam. Sana açılacağım her anı kalbim iple çekiyor. Ama söyle bana Toinette, ona beslediğim duygular yüzünden beni ayıplıyor musun?

TOINETTE- Hiç de bile.

ANGELIQUE- Kendimi bu tatlı duygulara kaptırmakla hata mı ediyorum yoksa?

TOINETTE- Ben böyle bir şey demedim...

ANGELIQUE- ... Konuşması da davranışları gibi asil, öyle değil mi?

TOINETTE- Kesinlikle.

ANGELIQUE- Bana söylediklerinden daha tutkulusunu duymak mümkün değil değil mi?

TOINETTE- Doğrudur.

ANGELIQUE- Elimi kolumu bağlayan, Tanrı'nın bize esinlediği bu aşka karşılık vermeme engelleyen bu korkunç baskıdan daha sinir bozucu bir şey de olamaz, öyle değil mi?

TOINETTE- Haklısınız.

ANGELIQUE- Ah Toinette'çiğim, sence beni söylediği kadar seviyor mudur gerçekten?

TOINETTE- Aslında bu tip durumlarda biraz ihtiyatlı olmak gerekir. Aşk güllüklerinin sahtesini gerçeğinden ayırmak zordur. Bu konuda öyle usta oyuncular gördüm ki.

ANGELIQUE- Ah Toinette, sen neler diyorsun böyle? Tanrım! Benimle bu kadar içten konuşurken nasıl yalan söylüyor olabilir?

TOINETTE- Eh, her durumda bunu kısa zamanda anlayacaksınız. Çünkü pusulasında sizi babanızdan isteyeceğini yazmış. Doğru söyleyip söylemediğini bu yoldan şıp diye anlarsınız. Bundan daha iyi sınama olamaz...” (Moliere, 2019, S:17-18-19-20)

Hizmetçisi Toinette'in deneyimlerine güvenen genç kız, yeni tanıştığı ve aşık olduğu delikanlının kendisini sevip sevmediği konusunda kaygılıdır. Toinette'ten başka içini açabileceği, şüphesini giderebileceği kimsesi yoktur. Hizmetçisinin söylediklerine itimat eden Angeliqne, hem hislerini paylaşmanın verdiği rahatlığı yaşar hem de ondan aldığı akıllar doğrultusunda hareket eder. Moliere "Küskün Aşıklar" eserinde ise hizmetçi Marinette ile hanımı Lucile arasında da güçlü bir sırdaşlık bağı vardır. Birbirlerinin yaşadıkları ilişkiler hakkında değerlendirme yaparak dertleşirler. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

"MARINETTE- Madam, çok çabuk karar veriyorsunuz.

LUCİLE- Hakaret gören insanı hiçbir şey durduramaz, derhal intikam arar, hiddetini yatıştıracak her şeye baş vurur. Hain! Bu kadar büyük bir küstahlık göstermek!

MARINETTE- Görüyorsunuz ki hala kendime geledim; boyuna düşünüyorum da bu hadiseye bir türlü aklım ermiyor, zihnim duruyor. Çünkü iyi bir haber karşısında kimsenin bu kadar sevindiğini görmemişim; o mültefit mektupla heyecanlanan kalbi bana ilahilikten aşağısına layık görmüyordu. İkinci defa haber götürdüğüm zaman ise hiçbir kıza yapılmayan hakaretle karşılaştım. Bu kadar bir zamanda böyle büyük bir değişikliğe sebep olan nedir bilmem.

LUCİLE-Üzülmeye değer bir şey olmadığı muhakkak; nefretime karşı onu kimse müdafaa edemez. Ne diye bir sebep arıyorsun? Ona bunları yaptıran alçaklığından başka bir şey değildir, yaptığı muamele affedilir şey mi? Mektup yolladığıma pişman oldum.

MARINETTE- Evet, hakkınız olduğunu anlıyorum. Bu dargınlık doğru- dan doğruya bir ihanettir. Maksatları anlaşılıyor. Madam; bu serseriler nazlı tavırlar takınarak bizi yakalamak ve masal okuyarak bizi kandırmak istiyorlar. Sanki biz de aptal gibi hemen onlara teslim olacağız! Artık budalalık yeter, Allah erkeklerin belasını versin!

LUCİLE- Pekala pekala, istediği kadar öğünsün, bizimle alay etsin; bu zaferi pek uzun sürmez. Asil bir ruhun sevmeyi bildiği gibi nefret etmeyi de bildiğini ona ispat edeceğim.

MARINETTE- Bu vaziyette hiç olmazsa fazla yüz vermemiş olmakla insan teselli buluyor. Ne derlerse desinler, oynaşmak istediği bir gece Alahattan işi çakıp el şakalarına meydan vermedim. Yerimde başka birisi olsaydı, nikaha güvenip cilvelere dayanamazdı, ama ben pabuç bırakmadım... Hiç korkmayınız, her şeyi bana bırakınız. Ben de sizin kadar kızgınım. Hain şişkoyla bir daha barışmaktansa hayatımın sonuna kadar kız kalmağa razıyım...” (Moliere, 1944, S:31-32-33)

Lucile’in sevgilisi, genç kızın başka birisi ile evlendiğini sandığı için onunla tartışır. Bu tartışmadan Lucile’nin hizmetçisi Marinette de payını alır. Çünkü Marinette de hanımının sevgilisinin uşağı ile birlikte. Moliere’in eserlerinde hizmetçiler uşaklarla flört eder; ancak uşağın efendisi ile hizmetçinin hanımı arasında sorun yaşandığı zaman, bu onlara da yansır. Çiftlerin ilişkileri birbirleri ile doğru orantılı işlenmiştir. Bu doğru orantı onları kader ortağı yapar. Hanımları ve efendileri evlenirlerse evlenirler, ayrılırlarsa ayrılırlar. Akıbetleri birbirlerine bağlıdır. Ancak bu bağlılıktan hizmetçilerde uşaklar da şikayetçi değildir. Çünkü onlara canı gönülden hizmet ederler.

17.Yüzyıl’da insanlar birbirleri ile iletişimi yüz yüze görüşmenin yanı sıra haberci yollayarak ya da mektuplaşarak sağlamışlardır. Bu, erkekler için kolay bir yöntem olsa da kadınlar için kolay değildir. Ailesi ile birlikte yaşayan kadınlar, çocukluk ve gençlik dönemlerinde anne, babaları ya da vasileri ile yaşarken sonrasında da kocaları ile hayatlarını paylaşırlar. Evlilik kurumu sonlanmış olan kadınlar, durumlarına göre nadiren yalnız yaşayabilmışlerdir. Bu sebeple, kadınların ailelerinin dışında biri ile özellikle de sevgilileri ile, haberleşmesi çok zordur. Bu güçlük ise onları türlü yalanlar söylemeye iten bir etkidir. İletişime geçmenin ilk aşaması olan mektuplaşmada kadınların en büyük yardımcıları hizmetçileridir. Hizmetçiler ve uşaklar, yanlarında çalıştıkları kişilerin gizli mektuplarını emanet edebilecekleri yegane kişilerdir. Genellikle hanımlarının yolladığı mektupları delikanlıların uşaklarına teslim eden hizmetçilerin aşk maceraları ise bu aracılık sayesinde meydana gelmiştir. Hanımının verdiği aşk mektubunu aşığına götüren hizmetçi sahnesinin örneğini “Küskün Aşıklar” eserinde görürüz. Moliere bu sahneyi şu şekilde işlemiştir:

“MARINETTE- ... Ben de sizi ne kadar aramıştım, siz bekletilmeğe ve cezalandırılmağa layıksınız, söyleyeceğim büyük sırrı öğrenmeğe layık

değilsiniz. İşte alın şu mektubu da şüpheden kurtulun. Yüksek sesle okusanıza, burada bizi işitecek kimse yok.

ERASTE- (Okur) 'Bana aşkınızın her şeye kadir olduğunu söylemişsiniz; babamı razı edebilirsiniz aşkınız bugün muzaffer olabilir, gönlüm üzerindeki haklarınızı kullanmanıza müsaade ediyorum; muvaffak olursanız size itaat edeceğime söz veriyorum' Aman ne saadet! Bunu getiren sensin! Sen bir ilahesin!

ŞİŞKO RENE- Ben size ne diyordum? Ben düşündüklerimde aldanmam!

ERASTE- (Tekrar okur) 'Gönlüm üzerindeki haklarınızı kullanmanıza müsaade ediyorum; muvaffak olursanız size itaat edeceğime söz veriyorum.'

MARINETTE- İçinizdeki şüphelerden ona bahsetsem bu yazdıklarını derhal inkar ederdi.

ERASTE- Sakın sen ona bu geçici korkumdan bahsetme, ben biraz da korkmakta haklı olduğumu saymışım. Eğer söyleyecek olursan bu hatadan dolayı ölmeğe hazır olduğumu da ilave et; eğer kusur ettimse ayaklarının dibinde ölmeğe hazırım.

MARINETTE- Şimdi ölmenin sırası değil, bundan bahsetmeyelim..."
(Moliere,1944, S:8-9)

Hizmetçiler, aynı zamanda genç delikanlılarında sırdaşdır. Onlara müjdeli haber getirdikleri için delikanlılar tarafından sevilirler ve genç aşıklar onları gördüğü zaman alacakları mektubun, duyacakları sözlerin heyecanı ile hizmetçileri hürmetle, coşkuyla karşılarlar. Eğer getirdikleri mektup müjdeli ise hizmetçiler de kurnaz davranıp bu güzel haberin mükafatını almak isterler. Moliere'in eserlerinde genç aşıklar genellikle cömerttir. Yukarıdaki sahnede, Marinette Eraste'e hanımından sevindirici bir mektup getirmiştir ve laf cambazlığı yaparak delikanlıdan mükafatını almak ister. Moliere bu sahneyi şöyle işlemiştir:

“ERASTE- Zaten sana çok şeyler borçluyum, senin gibi böyle asil, güzel bir haberciyi yakında mükafatlandıracağım.

MARINETTE- Biliyor musunuz, sizi az evvel nerede aradım?

ERASTE- Nerede?

MARINETTE- Çarşıya yakın, bildiğiniz bir yerde.

ERASTE- Neresi orası?

MARINETTE- Hani geçen ay içinizden gelerek bana yüzük almak istediğiniz dükkanda.

ERASTE- Ha! Anladım.

ŞİŞKO RENE- Vay kurnaz vay.

ERASTE- Öyle ya verdiğim sözü tutmakta geç bile kaldım ama...

MARINETTE- Yok canım ne acelemiz var?

ŞİŞKO RENE- Hayır hiç acelemiz yok!

ERASTE- (Yüzüğü ona verir.) Belki bu hoşuna gider, ötekinin yerine kabul et.

MARINETTE- Alay mı ediyorsunuz, ben bunu almağa utanırım.

ŞİŞKO RENE- Vah, mahcup taze! Fazla durma al, verileni almamak deliliktir.

MARINETTE- Peki, bu sizden bir hatıra olsun.

ERASTE- Sevgili meleğime ne zaman teşekkür edebileceğim?

MARINETTE- Siz babayı razı etmeğe bakın.

ERASTE- O beni reddederse...

MARINETTE- O zaman düşünüyoruz; size yardım etmek için gayret edeceğiz. Ne olursa olsun kız sizin olmalı; siz elinizden geleni yapın, biz de elimizden geleni yapacağız...” (Moliere, 1944, S:9-10)

Yukarıdaki sahnede adı geçen Şişko Rene, Eraste'nin uşağı Marinette'nin de sevgilisidir. Fakat Marinette efendisinden hediye koparmaya çalışınca sevgilisinin değil, efendisinin yanında olduğunu belli eden tepkiler verir. Bu ince detaydan anlaşılabilir ki küçük bir armağan meselesinde bile efendisinin çıkarını düşünen uşak, ciddi bir konuda da onun tarafını tutarak sevgilisiyle arasını açmayı göze alacak karakterde işlenmiştir. Bu sebeple Moliere'in eserlerinde efendileri mutluydu uşakları da mutludur; hanımları aşığından memnunsu hizmetçileri de aşığından memnundur. Eserlerdeki karakterin ilişkileri bu dengeye göre şekillenir.

Moliere'in eserlerinde sivri dilleri, kurnazlıkları ve düzen çevirme başarıları ile ön planda olan hizmetçiler, oyunlardaki karmaşık meselelerin çözülmesine yardımcı olan karakterlerdir. Çalıştıkları ailelerde çıkan sorunlara ciddi anlamda müdahale ederler. Hanımlarına sadık olarak ele alınan hizmetçiler, onlar için her şeyi yapmaya göze alacak cesarettedir. Hanımlarının aşıklarına mektup taşımanın yanı sıra delikanlılarla buluşmalarına da yardımcı olurlar. Onlar için hanımlarının evli ya da bekar olması önemli değildir. Önemli olan aralarındaki bağıdır. Bağ kuvvetli ise ve birbirlerini dost gibi görüyorlarsa her türlü yardımı yapmaktan ve belaya atılmaktan çekinmezler. Bir kadın olarak hemcinslerine çoğu konuda hak verirler. Çünkü ne kadar çalışıyor olsalar da onların da evlenme meselelerinde üzerlerinde aynı baskı vardır. Sevgilileri varsa sevgilileriyle, evlilerse de kocalarıyla aynı sorunları tecrübe ettikleri için hemcinslerini destekleyen bir tutum sergilerler. Sonuç olarak hizmetçiler de toplumun içinde yer alan kadınlardandır ve onlar da kocalarının, babalarının ya da sevgililerinin baskılarıyla mücadele ederler. Bu açıdan hemcinslerine karşı besledikleri dayanışma duygusu ile hanımlarının her yardımına koşarlar. Sevdikleriyle buluşması için hanımlarına yardım eden hizmetçi kadınlara örnek olarak "George Dandin" oyunundaki Claudine karakterini örnek gösterebiliriz. "George Dandin" oyunundaki bir sahnede Claudine, Angeliq, Clitandre ve Lubin'in gizlice buluşurlar. Angeliq, kocasını sevmeyen evli bir kadındır Clitandre de onun sevgilisidir. Lubin Clitandre'nin uşağı, Claudine de Angeliq'nin hizmetçisidir. Aynı zamanda hizmetçi ile uşak da sevgilidir. Bu iki çift gece vakti gizlice görüşürler. Hizmetçi, hanımının evli olmasına rağmen aşığı olmasına hak verir ve onun sevdiği adamla kavuşması için elinden geleni yapar. Hem böylelikle kendisi de sevgilisi Lubin ile görüşecektir. Bu iki çiftin gece yarısı gizlice buluştuğu sahneyi Moliere şu şekilde işlemiştir:

“CLİTANDRE- İşte evin yanına geldik. (Ellerini çırpar.) Claudine’in bana söylediği işaret bu.

LUBİN- Doğrusu ağırlığınca altın edecek bir kız. Onu canı gönülden seviyorum.

CLİTANDRE- İyi ya ben de seni onunla konuş diye getirdim.

LUBİN- Ah mösyö, size nasıl minnet..

CLİTANDRE- Şiiişşşşt. Bir ses duydum.

ANGELİQUE- Claudine.

CLAUDINE- Efendim?

ANGELİQUE- Kapıyı aralık bırak.

CLAUDINE- İşte oldu. (Gece sahnesi. Oyuncular karanlıkta birbirini arıyor.)

CLİTANDRE- İşte geldiler. Şişşt.

ANGELİQUE- Şişşt.

LUBİN- Şişşt.

CLAUDINE- Şişşt.

CLİTANDRE- Madam.(Angeliqve sandığı Claudine’e)

ANGELİQUE- Efendim? (Clitandre sandığı Lubin’e)

LUBİN- Claudine. (Claudine sandığı Angeliqve’e)

CLAUDINE- Ne oldu? (Lubin sandığı Clitandre’a)

CLİTANDRE- Ah madam, nasıl sevindim! (Angeliqve ile konuştuğunu sanarak Claudine’e)

LUBİN- Claudine, Claudine’ciğim benim! (Claudine’le konuştuğunu sanarak Angeliqve’e)

CLAUDINE- (Clitandre’a) Yavaş olun mösyö.

ANGELIQUE- (Lubin'e) Aferin yani Lubin.

CLITANDRE- Sen misin Claudine?

CLAUDINE- Evet.

LUBIN- Siz misiniz madam?

ANGELIQUE- Clitandre, siz misiniz?

CLITANDRE- Evet madam.

ANGELIQUE- Kocam horul horul uyuyor, ben de bundan istifade görürüz dedim.

CLITANDRE- Bir yer bulalım da oturalım.

CLAUDINE- Çok iyi düşündünüz.” (Moliere, 2017, S:44-45-46)

Hizmetçi kadınlar, aşıkları ile buluşma konusunda hanımlarından daha şanslıdır. Onların sevgililerini görmeleri için sebep bulmaları daha kolaydır. Mektup götürmek, haber iletmek, buluşma esnasında etrafı gözetlemek maksatlarıyla onlar da aşıklarını görmüş olurlar. Kendilerini riske atsalar da çıkacak olası kötü bir olayda meselenin arkasında duracak kadar cesurdurlar. Moliere, hizmetçileri meziyetleri yüksek karakterler olarak çizmiştir. Hayata tutunma çabalarından dolayı hep bir mücadele içinde oldukları için aşk meseleleri onların kolayca üstesinden geldikleri konulardır. Çalıştıkları için pek çok kişiyle muhatap olmak zorunda kalan bu kadınlar, çevrelerinden gördükleri örnekler sayesinde pek çok konuda deneyim sahibi olurlar. Bu durum da onlara öngörü yeteneği kazandırır ve bu sebeple de hanımları onlara çoğu kez akıl danışır. Günümüzde de ekonomik darlık çeken insanlar içinde buldukları sıkıntılardan sıyrılmak için pratik düşünmeye çalışırlar, hatta bu pratikliğe mecburlardır. Bu nedenle oyunlarda, ekonomik olarak alt sınıfın içinde yer alan hizmetçiler de yaşamlarının getirisi olarak hızlı düşünüp, doğru karar vermeye yatkındır. Moliere'in “George Dandin” eserinde olduğu gibi “Hastalık Hastası” eserinde de hizmetçi, hanımının aşığı ile buluşmasına yardımcı olur. Diğer oyunla arasındaki fark ise bu eserde hizmetçinin yardım ettiği karakter evli değildir ve yakalanmaktan korktukları kişi kadının kocası değil, babasıdır. “Hastalık Hastası” oyununda genç delikanlı, sevdiği kızın

evine girmenin bir yolunu bulur ve eve girmeye çalışırken hizmetçi Toinette ile kapıda karşılaşır. Delikanlı kurduğu planı ona da anlatır. Toinette de delikanlının planını bozmadan, hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranarak aşıkların buluşmasına yardımcı olur. Moliere bu sahneyi şöyle kaleme almıştır:

“TOİNETTE- Ne istemiştiniz beyefendi?”

CLEANTE- Ne mi istiyorum?

TOİNETTE- Ah siz miydiniz! Bu ne sürpriz! Ne işiniz var burada?

CLEANTE- Kaderimi bilmek, Angeliqve ile konuşup duygularını öğrenmek istiyorum. Haberini aldığım o korkunç evlilik konusunda o ne düşünüyor bilmeliyim.

TOİNETTE- İyi de Angeliqve ile öyle damdan düşer gibi konuşamazsınız ki! Aşılması gereken bazı zorlular var. Angeliqve'in nasıl sıkı bir göz hapsine alındığını biliyorsunuz. Ne dışarı çıkmasına, ne de biriyle konuşmasına izin veriliyor. Sırf yaşlı teyzesinin merakı sayesinde bir defacık tiyatroya gittik de, siz de orada Angeliqve'i görüp ona sırlıslıklam aşık oldunuz. Bu maceradan bahsetmemeye çok çok dikkat ediyoruz.

CLEANTE- Zaten ben de buraya Cleante ya da Angeliqve'in aşığı olarak gelmedim. Müzik hocasının bir dostu olarak geldim, müzik hocasından yerine beni gönderdiğini söyleme iznini aldım.

TOİNETTE- Bakın babası geliyor! Siz biraz bekleyin, ben ona geldiğinizi haber vereyim... Beyefendi...

ARGAN- Ne?

TOİNETTE- Diyorum ki...

ARGAN- Ne diyorsun?

TOİNETTE- Diyorum ki burada sizinle konuşmak isteyen bir bey var...

CLEANTE- ... Beni, kızınızın hocası gönderdi. Kendisi birkaç günlüğüne şehir dışına çıkmak zorunda kaldı. Çok yakın bir dostu olduğundan yerine beni gönderdi. Hanımefendi ara verirse öğrendiklerini unuttur korkusuyla derslere ben devam edeceğim.

ARGAN- Pekala. Angelique'i çağırın.

TOINETTE- Tek başlarına kalmazlarsa iyi ders yapamazlar ama sonra.

ARGAN- Yaparlar yaparlar.

TOINETTE- Bu sizi rahatsız eder ama efendim. Bu haldeyken, ayrıca... Ah! Heyecanlanmamanız lazım. Sonra beyniniz falan sarsılır.

ARGAN- Sarsılmaz sarsılmaz. Ben müzik severim, ayrıca.. Ah! Angelique de geldi zaten..." (Moliere, 2019, s:51-52-54)

Sır küpü olan hizmetçiler, bildiklerini saklamanın yanında araları yanlış anlamadan dolayı bozulan aşıkların arasını da düzeltir. Eserlerde bütün yük neredeyse hizmetçilerin omuzundadır. Olay örgüsünün ortasında yer alırlar. Onların yapacağı hamleler ile işler yoluna girer. Ancak istedikleri zaman da ortalığı karıştırabilecek kabiliyettedirler. Açık sözlülükleri sebebiyle hanımlarına da efendilerine de istediklerini söylerler, tabii saygı çerçevesinde. Efendilerine onların olumsuz yönlerini ve onaylamadıkları durumları saygılarını bozmadan, laf cambazlığı yaparak söylemekten çekinmezler. Hizmetçilerin tutumu günümüz kadınlarının üslubuna daha yakındır. Bunun sebebi de hoşlarına gitmeyen şeyleri karşısındaki kişiye rahat ifade eden davranış biçimlerinin olmasıdır. Moliere'in eserlerinin genelinde, kadın karakterlere istemediği bir şeyi yaptırmak güçtür. Eğer yapmışlarsa da bunun intikamını muhakkak o duruma sebep olan kişiden alırlar. Başlarına gelen zoraki durum çoğu kez istemedikleri biriyle evlendirilme meselesidir. Moliere de oyunlarının çoğunu evlilik meselesi üzerine kurmuştur. Bu konuda aktif rol oynayan hizmetçiler, hanımlarının ve aşıklarının yaşadığı tüm olaylara hakimdir. Hatta onlardan önce aşıkların başına gelecek felaketten ya da iyilikten haberdar olurlar. Bunun nedeni ise evde ve dışarda tüm işlere onların koştu- ruyor olmasıdır. Böylelikle herkesle rahatça iletişim kuran hizmetçiler, etraftan ve aile büyüklerinden duydukları haberleri hemen aşıklara iletirler. Sevdaları yüzünden gözleri kör olan gençler, bazen gerçekleri görmekte zorlanır. Bu da onların birbirlerini yanlış anlamalarına sebep olarak onların aralarını açar. Fakat gerçeği bilen hizmetçiler,

olaya müdahale edip aşıkların aralarını düzeltir. Buna “Tartüf” eserindeki hizmetçi Dorin’in genç aşıkları barıştırma sahnesi örnek verilebilir. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“VALERE- Derdin ne senin?

MARINAE- Ne yapmak istiyorsun sen?

DORINE- Sizi tekrar birleştirmek ve kurtarmak bu işten! (Valere’e) İkiniz de aptalsınız! Bu kızın tek derdi, ben şahidim, size saklamak kendini. (Mariane’a) Allah canımı alsın, bir tek sizi seviyor; onun tek arzusu var; kocanız olmak istiyor ... İkiniz de delisiniz! Hadi verin ellerinizi bakayım! (Valere’e) Hadi!

VALERE- Elimi vermekten ne çıkar? (Elini Dorine’e vererek)

DORINE- Hadi, siz de verin elinizi. (Mariane’a)

MARIANE- (Elini Dorine’e vererek) Bütün bunlar neye yarar?

DORINE- Allah Allah! Yaklaşın, hadi ne duruyorsunuz! Siz birbirinizi zannettiğinizden daha çok seviyorsunuz.

VALERE- (Mariane’a) Bari bunları zoraki yapmayın; insanlara biraz da kinsiz bakın!

DORINE- Sevenler çılgın oluyor, işin doğrusu!

VALERE- Bakın, şimdi sizden şikayet etmeye hakkım yok mu? Bana itici söz söylemeyi zevk edindiniz, doğru konuşalım, zalim değil misiniz?

MARIANE- Ya siz? Erkeklerin en nankörü değil misiniz...

DORINE- Bütün bu kavgayı başka bahara bırakalım isterseniz. Ve şu can sıkıcı evliliği engellemeyi düşünelim.

MARIANE- Söyle bize öyleyse, hangi yoldan gidelim?

DORINE- Her türden yola başvuracağız. Ne desek boş, babanız aldırmaz. Sizin için en iyisi onun bu saçmalığına görünüşte rıza göstermek galiba. Böylece tehlike anında daha kolay olacak teklif edilen bu evliliği

öteye atmak. Zaman kazanarak bulunur her şeye çare; kah yakalanırsınız bir illete, ki aniden gelebilir, iyileşmesi zaman isteyebilir; kah bazı uğursuzluklar bulunur, ya bir cenazeye rast gelir, üzülürsünüz, ya bir ayna kırarsınız ya da düşünüzde bulanık su görürsünüz sonunda anlaşılır sizin yalnızca Valere'le evleneceğiniz, yalnızca ona evet diyebileceğiniz. Ama bunu başarabilmek için bana öyle geliyor ki iyi olur ikinizin hiç birlikte görünmemesi. (Valere'e) Gidin ve vakit kaybetmeden dostlarınızı seferber edin size verilen sözün yerine getirilmesi için. Biz de gidelim şunun biraderini biraz işleyelim ve de üvey annesini tarafımıza çekelim. Selametle..." (Moliere, 2008, S:47-48-49)

Şüpheden ve kaybetme korkusundan anlamsız meselelerle arası açılan sevgilileri barıştıran hizmetçiler, hanımlarının mutluluğu içi ellerinden gelen çabayı sarf ederler. Hanımlarının babalarına ve kocalarına karşı onları müdafaa ederken kendi başlarına gelecekları bir noktadan sonra hesaplamazlar. Moliere, onları sadık karakterler olarak çizmiştir. Moliere uşak karakterlerini bazı oyunlarda kendi çıkarlarına göre hareket eden bir üslupla işlese de hizmetçiler, eserin başında gösterdikleri tutumu sonuna kadar sürdürürler. Genç kızlarla iş birliği yaparak sevgilileri ile görüşmelerine yardımcı olan hizmetçilerin aldıkları risk, evli kadınlara yardım etmelerinden daha azdır. Çünkü genç kızlar babalarına yakalandığı zaman sıkıntılar yaşansa da olay gençlerin evlenmesi ile sonuçlanır. Ancak evli kadınların kocalarına yakalanması sonucunda mesele namus meselesi olduğundan evli kadınlar için durum daha kötü olur. Fakat Moliere'in eserlerini incelendiğinde kocalar başlarına gelen her şeyi hak ettiği için yaşarlar. Bu nedenle kadınlar, evliliklerinde sadakatsiz olduklarında, kocalarına yakalanmak gibi bir durumla karşı karşıya geldiklerinde, muhakkak o durumdan kurtulmanın yolunu bulurlar. Bu aşamada da hizmetçileri onların baş yardımcılarıdır. Efendilerinin uğradığı felaketi hak ettiğini düşünen hizmetçiler, hanımlarına arka çıkarlar. Moliere böyle bir olayın örneğini "George Dandin" oyununda örnelemiştir. Kocasını aldatan Angelique, evinde aşığı ile görüşürken yakalanır, üstelik kocası, Angelique'nin annesini ve babasını da yanında getirmiştir. Fakat Angelique ve sevgilisi Clitandre, başka bir şeyden konuşuyormuş numarası yaparak hizmetçisi Cludine'nin de yardımı ve onlara arka çıkması sayesinde durumdan kurtulur. Moliere bu sahneyi şu şekilde işlemiştir:

“GEORGE DANDİN- ... Bu masallara karnım tok benim. Ne dediğimi iyi biliyorum, madem ki açık konuşmak gerek, kızınız onun bir habercisini kabul etti az önce.

ANGELIQUE- Kim, ben mi? Bir haberciyi kabul etmişim ha?

CLITANDRE- Ben mi haberci göndermişim?

ANGELIQUE- Claudine?

CLITANDRE- (Claudine'e) Doğru mu söylüyor?

CLAUDINE- Başıma gelenler, ne tuhaf bir yalan bu böyle?

GEORGE DANDİN- Susun bakalım, siz ne yellozsunuz siz! Ne işler çevirdiğinizi biliyorum, üstelik haberciyi de siz aldınız içeri.

CLAUDINE- Kim? Ben mi?

GEORGE DANDİN- Evet, siz. Numara yapıp durmayın öyle.

CLAUDINE- Ah ne yazık! Günümüzde dünya nasıl kötülüklerle dolu, masumiyet timsali olan benden bile şüphe duyuyorlar artık!

GEORGE DANDİN- Hadi aradan, elleme maden kömürü. Kurnazlık yapıyorsunuz aklınız sıra, ama sizi uzun süredir tanırım ben, ne mal olduğunuzu bilirim.

CLAUDINE- Madam acaba...

GEORGE DANDİN- Susun dedim, yoksa ihale sizin üstünüze kalır ona göre, sonuçta babanız asilzade değil...

ANGELIQUE- Bu böyle büyük ve beni öyle kalbimden vuran bir sahtekarlık ki, cevap verecek gücü bile bulamıyorum. Bir koca düşünün, yapılmaması gereken hiçbir şey yapmamışsınız ona karşı, yine de sizi suçluyor! Ne korkunç şey! Heyhat! Benim asıl kabahatim ona bu kadar iyi davranmış olmak ... Hoşça kalın, gidiyorum ben, bu hakaretleri daha fazla dinleyemem. (Çıkar)

MM. DE. SOTENVILLE- (George Dandin'e) Haydi bakalım gördünüz mü, size verdiğimiz namuslu kadını hiç hak etmiyorsunuz.

CLAUDINE- Başıma gelenler, keşke söylediklerini yapmış olsa, hak ediyor bunu ve ben hanımımın yerinde olsam hiç ikiletmezdim doğrusu. (Clitandre'a) Evet mösyö, bu adamı cezalandırmak için hanımımınla aşk yaşamalısınız. Bastırın, söylüyorum size, kapı açık ve ben de hizmetinizdeyim, mademki ihale benim üstüme kalacakmış zaten. (Çıkar)...”
(Moliere, 2017, S:15-16-17)

Hizmetçi Claudine kurnaz bir şekilde, laf cambazlığı ile işin içinden çıkar. Hanımını da kendisi gibi pratik düşünen ve hazır cevap bir kadındır. El birliği ile haklı olan kocayı haksız çıkartırlar. Oyunda George Dandin karakteri, asil olduğu için Angelique ile evlenmiştir. Kendi sosyal statüsünü arttırmak niyetiyle evlenen adam, genç kadından yaşça büyüktür. Angelique ise ailesinin baskısı nedeniyle evlenmek zorunda kalmıştır. Eseri bu çatışmalar üzerine kurgulayan Moliere, mutsuz bir evliliği olan kadının kocasını aldatma meselesinde ona hak veren bir düşünce ile oyunu kaleme almıştır. Claudine'i ise hanımını destekleyen ve ona yardımcı olan bir hizmetçi olarak çizmiştir.

Moliere'in eserlerinde hizmetçilerin gönül ilişkileri de hanımları kadar renkli ve heyecanlıdır. Sevgilileri ile daha rahat görüşme imkanı olan hizmetçilerin birlikte olduğu karakterler genellikle uşaklardır. Hem sosyoekonomik açıdan hem de sosyokültürel açıdan birbirlerine denklemlerdir. Moliere kadın erkek ilişkilerinde birbirini seven çiftleri çoğu oyununda sınıfsal açıdan denk olarak kaleme almıştır. Zaman zaman erkek zengin, kadın fakir olarak başlayan aşk; mucizelerle birlikte dengelenir ve oyunun sonunda birleşmeleri güç olan sevgililer kavuşur. Ancak nadir de olsa maddi ve kültürel bakımdan farklı zümrelerde olan sevgilileri de oyunlarında işlemiştir. Moliere'in eserlerinde kadınlar erkeklerden daha pratik düşünür. Başlarına gelen olumsuz olaylardan sıyrılmaya kabiliyetleri yüksektir. Kademe kademe değerlendirildiğinde Moliere'in eserlerinde, düzen kurma bağlamında, kadınlar erkeklerden ilerideyken hizmetçiler de hanımlarından ileridedir. Bunun nedeni ise hizmetçilerin yaşam şartlarının hanımlarınınkinden daha zor olmasıdır. Bir erkeğin eve geç gelmesi, istediği kişiyle evlenmeyi talep etmesi, sevgilisi ile görüşmesi Moliere'in döneminde kolaylıkla sergilenebilen tutumlardandır ancak bir kadının o dönemde bu tutumları sergilemesi ise toplumsal normlara uymayan, kabul görmeyen bir davranış şeklidir. Bu yüzden bir kadın sevgilisi ile buluşmak, istediği kişi ile evlenmek, gece geç saatte istediği yere gitmek için hep bir düzen kurmak zorundadır. Bu onaylanmayan davranışlara genç yaşta beri

maruz kalan kadınlar, bu tip arzularını yerine getirmek için devamlı plan kurduklarından zamanla plan kurmak onlar için kolay bir hale gelmiştir. Fakat erkeklerin böyle bir ihtiyacı olmadığı için kadınların bu yöndeki eğilimlerinin farkına varmaları ve başarısına gelecekleri şeyi idrak etmeleri zaman alır. Hizmetçileri hanımlarından ayıran en temel şeyler ise para kazanmak zorunda oldukları için aile hayatı dışında farklı insanlarla muhatap olmaları ve geçimleri için verdikleri savaşta edindikleri deneyimlerdir. Bu deneyimler, safi bir toplumsal baskının yanında maddi baskının da getirdiği olgunluğu onlara kazandırır. Olgunlukları nedeniyle öngörü yetisi güçlü olan hizmetçiler, hanımlarının sadece ev işlerinde yardımcısı değil, gönül işlerinde de danışmanıdır. Ancak mesele kendi gönül işlerine geldiğinde baskınlığı elden bırakmasalar da kadınlığın doğasında olan zafiyetlere onlar da sahiptir. Nazlanmak, ilgiden hoşlanmak ve kıskanmak gibi tutumlar Moliere'in eserlerinde kadınların sahip olduğu kırılğan özelliklerdendir. Hizmetçilerin sevgilileri ile olan nazlanma meselesinin örneğini "George Dandin" eserindeki Claudine ve Lubin'in sahnesinde görmek mümkündür. Moliere bu sahneyi şu şekilde işlemiştir;

"LUBİN- Yüzünüzü biraz bana doğru çevirsenize."

CLAUDINE- Ne var, söylesene.

LUBİN- Claudine.

CLAUDINE- Ne?

LUBİN- Aman, sanki ne demek istediğimi bilmiyor da...

CLAUDINE- Bilmiyorum.

LUBİN- Şımarık, seni seviyorum ben.

CLAUDINE- Gerçekten mi?

LUBİN- Evet, yalanım varsa şeytan çarpsın! Yemin ediyorum işte, inansana.

CLAUDINE- Pekala.

LUBİN- Sana bakınca içim bir hoş oluyor.

CLAUDINE- Sevindim.

LUBİN- Bu kadar güzel olmak için ne yapıyorsun?

CLAUDINE- Herkes ne yapıyorsa onu.

LUBİN- Lafı uzatmaya ne gerek var? Eğer istersen benim karım olursun, ben de senin kocan olurum; böylece karı koca oluruz ... Gel diyorum sana.

CLAUDINE- Yavaş ol bakalım. Zevzeklerden hiç hoşlanmam.

LUBİN- Ne var canım? Biraz yarenlik edelim.

CLAUDINE- Bırak dedim sana, şakam yoktur ona göre.

LUBİN- Claudine.

CLAUDINE- (Lubin'i iterek.) Ay!

LUBİN- Ah!

LUBİN- Ah! Yoksullara karşı pek de sertsin! İnsan böyle terslenir mi? Sen hem bu kadar güzel ol, hem de kendini okşatma, çok ayıp doğrusu! Ah, dur!" (Moliere, 2017, S:24-26)

Claudine'in duyduğu iltifatlar karşısında sevgilisine yüz vermeyip nazlanması'nın nedenlerinden biri de hanımı ile Lubin'in efendisi arasında yaşanan kıskançlık meselesidir. Daha önce de değinildiği gibi hizmetçilerin sevgilileri ile olan ilişkileri hanımlarının aşıkları ile olan ilişkileriyle doğru orantılı ilerler. Bu sebeple Claudine'in Lubin'e naz yapması da şirinliğinden ziyade, diğer mesele yüzünden tavırlı olmasındandır. Hizmetçiler hanımlarına gizli buluşmalarda, davranış biçimlerinde, plan kurma da akıl verirken naz yapma, şirinlik ve inatlaşma meselelerinde de onları örnek alırlar. Moliere'in eserlerinde çalkantılı ilişkiler yaşayan kadınların maceralı aşklara karşı zafı vardır. Önlerine çıkan engeller, onların sevgilerinin artmasına neden olur. Babalarının çıkarttığı zorluklar, kocalarından gizli iş çevirmeleri, kadınların aşıklarına karşı hislerinin yoğunlaşmasını sağlar. Bir şeyin imkansızlığı doğrultusunda değeri artar, bu kadınlar için de erkekler içinde aynıdır. Bu nedenle uyguladıkları baskıların sonuç vereceğine inanan kimseler, Moliere'in eserlerinde yanılırlar. Moliere, bu durumun örneğini pek çok oyununda işlemiştir. Hizmetçiler hanımlarına göre daha atik ve nahif-

likten uzak karakterlerdir. Maddi mücadele içinde olmaları ve kültür açısından hanımlarından eksik olmaları buna etkendir. Hanımlarını kibarlıkta ve sevgililerine cilveli davranma hususunda örnek alırlar. Eğer oyunda sıkıntılı bir mesele yaşanmışsa ve aşıklar atışmışsa hizmetçiler de uşaklarla tartışır. Kendi ilişkileri de hanımlarına bağlı olan bu karakterlerin aşıkları ile inatlaşma sahnesinin örneğini “Kibarlık Budalası” eserinde görmek mümkündür. Eserdeki genç kız, Lucile ile aşığı Cleonte bir yanlış anlaşılma yüzünden atışırlar. Cleonte'nin uşağı Coveille ve Lucile'nin hizmetçisi Nicole de aşıkların yanındadır. Nicole ile Coveille de sevgilidir. Bu dört aşık ciddi olmayan bir mesele yüzünden birbirleri ile inatlaşır. Moliere bu sahneyi şu şekilde işlemiştir:

“LUCİLE- Pekala, öyle olsun, madem beni dinlemek istemiyorsunuz. İstediginizi düşünün, nasıl isterseniz öyle hareket edin.

NICOLE- Madem böyle yapıyorsun, ne halin varsa gör.

CLEONTE- Öğrenelim bakalım bu tatlı karşılamamanın sebebini.

LUCİLE- Artık canım anlatmak istemiyor.

COVIELLE- Anlat bakalım şu hikayeyi.

NICOLE- Artık anlatmak istemiyorum.

CLEONTE- Söyleyin hadi...

LUCİLE- Hayır, istemiyorum.

COVIELLE- Anlat bana...

NICOLE- Hayır, anlatmayacağım.

CLEONTE- Rica ediyorum!

LUCİLE- Olmaz diyorum size.

COVIELLE- Ne olursun!

NICOLE- Konu kapanmıştır ...

COVIELLE- ... Konuş benimle.

NICOLE- Konuşmayacağım işte.

CLEONTE- Şüphelerimi dağıtın.

LUCİLE- Hayır, hiçbir şey yapmayacağım.

COIVELLE- Ruhuma şifa ver.

NICOLE- Olmaz canım istemiyor.

CLEONTE- Pekala, öyle olsun! Madem benim acımla bu kadar az ilgiliniyorsunuz, aşkıma layık gördüğünüz yakışıksız muameleyi açıklamak istemiyorsunuz, o halde beni de son kez görüyorsunuz, nankör. Sizden ayrılıp aşktan ve kederden ölmeye gidiyorum.

COVIELLE- Ben de efendimin arkasından gideceğim.

LUCİLE- Cleonte!

NICOLE- Covielle!

CLEONTE- Evet?

COVIELLE- Ne var?

LUCİLE- Nereye gidiyorsunuz?

CLEONTE- Az önce bahsettiğim yere.

COVIELLE- Birlikte öleceğiz ... Şüphelerimi dağıtmak istememek benim ölmemi istemek demek değil de nedir?

LUCİLE- Kabahat bende mi peki? Beni dinleseydiniz eğer, bu sabah yaşadığımız ve sizin incinmenize neden olan tatsızlığın, yaklaşan her erkeği genç kızların namusuna yapılmış birer saldırı addeden yaşlı bir teyzeden kaynaklandığını anlatmaz mıydım size? ...

NICOLE- ... İşte bütün hadise bundan ibaret.

COVIELLE- ... Teslim olalım mı?

CLEONTE- Ah! Lucile, tek bir sözünüzle kalbimin acılarını nasıl da dindirdiniz! Sevdiğimiz insan bizi ikna etmesine ne de kolay izin veriyoruz!

COVIELLE- Bu pek güzel mahluklar bizi nasıl da parmaklarında oynatıyor!” (Moliere, 2016, S: 65- 68)

Moliere’in eserlerinde delikanlılar, aşık oldukları genç kızlara aşırı derecede düşkündür. Hisleri yoğun olduğu için kavgaları da küslükleri de kısa sürer. Affetmeye ve barışmaya meyillidirler. Yukarıdaki sahnede de olduğu gibi, uşaklar efendilerine göre hizmetçiler de hanımlarına göre hareket ederler. Covielle karakteri Nicole’ü sevmesine rağmen efendisi o ortamdan giderse kendisinin de gideceğini söyler. Nicole de hanımı hangi tutumda ise aynısını sergiler. Erkeklerin de kadınların da ortak kaygıları sevdiği kişilerin aileleri tarafından başkası ile evlendirilme ihtimalidir. Bu ihtimal sebebiyle başkalarından duydukları en ufak bir söz ya da aşıklarının yanında tanımadıkları birini görmeleri zihinlerinde felaket senaryoları kurmaları için yeterlidir. Moliere, oyunlarının genelinde, kadın karakterleri şüpheci olarak ele almıştır. Sosyal statüsü, medeni hali ya da yaşı ne olursa olsun, kadın karakterler her koşulda iyiliğin de kötülüğün de arkasında bir şey arar. Yapıları evhamlanmaya müsaittir. Fakat bu kurnutulu yaklaşım erkeklerde de az görülen bir özellik değildir. Bilhassa aşık çiftlerin birbirlerine karşı güven duyguları, iş resmiyete varıncaya dek zayıftır. Bunun nedeni ise kavuşmaları için önlerinde çok fazla mani olmasıdır. Aşıklar, diğer aşığın zorluklarla mücadele etmeyeceğinden ve pes edip başka bir sevgili bulacağından korkarlar. Korku ise insanın yanlış anlamasını kolaylaştıran bir unsurdur. Moliere de eserlerinde sevgililerin kavgalarını bu yanlış anlamalar üzerine kurmuştur. Kadınlar, yaşanan tartışmalarda ilk adımın erkekten gelmesini beklerler. Kimi zaman duruma göre kadınlar da barışmak için hamle yaparlar ancak erkek tarafından bu hamle olumlu karşılanmadığı zaman, bu kez de kendilerini geri çekerler. Ardından erkek pişman olup adım atar, kadın nazlanır. Barışma ve özür dileme meselesi satranç oyunu gibi bir ileri bir geri sürer. Ta ki bir taraf inadından vazgeçinceye kadar. Moliere’in oyunlarında inadından vazgeçen çoğunlukla erkekler karakterler olur. Hizmetçilerin aşıklarıyla manasız konular yüzünden tartışmasına bir örnek de “Küskün Aşıklar” eserindeki sahnedir. Hizmetçi Marinette ve uşak Şişko Rene, sevgilidir. Hanımı ve efendisi küs olduğu için onların da araları açılmıştır. Fakat onlar barışınca Marinette ve Şişko Rene de aralarını düzeltmek isterken ilk hamleyi birbirlerinden beklerler. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“MARINETTE- Sen de beni böyle kandıracağını sanma.

ŞİŞKO RENE- Gel gel bir dene bakalım barışır mıyım?

MARINETTE- Bizi de başkaları gibi zannetme. Senin karşıdaki bizim aptal hanım değildir. Böyle bir surat insanın iştahını mı açar? Senin köpek suratına mı aşık olacağım? Ben mi senin peşinden koşacağım! Bizim gibi kızları sen zor bulursun!

ŞİŞKO RENE- Ya demek böyle ha, uzun söze ne hacet, al sana, işte dantelaların, kordelerinin, hepsi senin olsun. Artık onları takacak değilim.

MARINETTE- Senden nefret ettiğimi göstermek için işte bana dün o kadar patırtı ile verdiğin firkete paketi...

ŞİŞKO RENE- ... Evvelsi gün verdiğin peynir parçasını unutuyordum. Senden hiçbir şey kalmasın diye içirdiğin çorbayı da kusmak isterdim.

MARINETTE- Şimdi mektupların üzerimde değil. Fakat onların da hepsini yakacağım.

ŞİŞKO RENE- Seninkileri de ne yapacağımı bilirsin.

MARINETTE- Gelip bana tekrar yalvarmağa kalkma.

ŞİŞKO RENE- Tekrar barışmağa imkan bırakmamak için selamı sabahı kesmek lazımdır. Şerefli bir insan tükürdüğünü yalamaz. Hiç yüzüme gülme; darılmak niyetindeyim.

MARINETTE- Sen de beni öyle üzme; içim fena oluyor.

ŞİŞKO RENE- Haydi artık küselim, kararımızdan dönmemek için başka çare yok, küselim. Ne gülüyorsun, kafir kız?

MARINETTE- Ne yapayım, sen güldürüyorsun.

ŞİŞKO RENE- Ne diye gülersin? Allah layığını versin, işte öfkem yatıştırdı, ne dersin ayrılalım mı ayrılmayalım mı?

MARINETTE- Sen karar ver.

ŞİŞKO RENE- Hayır, sen ver.

MARINETTE- Hayır hayır sen ver.

ŞİŞKO RENE- Seni hiç sevmeme razı mısın?

MARINETTE- Ben mi? Sen nasıl istersen.

ŞİŞKO RENE- Hayır sen nasıl istersen söyle.

MARINETTE- Ben söylemem.

ŞİŞKO RENE- Ben de söylemem.

MARINETTE- Ben hiç söylemem.

*ŞİŞKO RENE- Bana kalırsa şu küskünlüğü bıraksak daha iyi ederiz.
Ver elini seni affediyorum.*

MARINETTE- Ben de seni bağışlıyorum.

ŞİŞKO RENE- Aman Yarabbi! Ben sana adamakıllı tutkunmuşum yahu.

*MARINETTE- Şişko Rene Marinette'in aklını başından aldı.”
(Moliere, 1944, S:74-75-76)*

Marinette sevgilisi ile olan tartışmanın başında kendisinin hanımı gibi aptal olmadığını ve ona kanmayacağını söyler. Ancak kendisi de hanımını eleştirdiği halde kısa sürede aşığı ile barışır. Fakat burada önemli olan iki kadının da hararetli konuşmaların ardından, duydukları birkaç sözle yelkenleri hemen suya indirilmesi değildir. Burada incelikle bakıldığında görülen mesele, hizmetçinin kendisini hanımından daha akıllı görmesidir. Moliere, eserlerinin çoğunda hizmetçileri kadın karakterlerin en zekisi ve kurnazı olarak ele almıştır. Hizmetçiler de statüleri gereği kendilerini hanımlarından aşağı görmek yerine, onlardan akılca ve tecrübece üstün olduklarının farkındalardır. Özgüvenli tavırları ise bundan kaynaklanır. Fakat onlar da diğer kadın karakterlerde olan zaafı sahiplerdir. Bu zaafın başında ise sevdikleri erkeklerden gelen ilgiye uzun süre kayıtsız kalamamaları gelir. Marinette de sevgilisi ile yaptığı ağız dalaşının ardından katı duruşunda diretmeye çalışsa da sonunda dayanamaz ve barışır.

Moliere'in eserlerinde ekseriyetle işlediği konu evlilik meselesidir. Genç kızların sevmedikleri erkeklerle evlendirilmeye çalışılmaları, böyle bir şey yaşanmamaları

için kızların türlü numaralar yapması, hizmetçilerin onlara akıl vermesi ve yardım etmesi... Eğer istemedikleri biriyle evlendilerse de onları aldatmaları, kocalarından gizli aşıkları ile buluşmaları ve hizmetçilerin hanımlarının efendilerini aldatmalarına hak vererek onlara bu konuda yardım etmeleri... Bu küçük başlıklardan birleşerek oluşan çatışmalarla oyunlarını kurgulayan Moliere; kadınların davranışlarından erkekleri mesul tutmuştur.

Aldatma meselesini oyunlarında sıklıkla işleyen Moliere; kendi içindeki adalet terazisine göre kimi zaman aldatanı haklı gösterirken kimi zaman da aldatılanı haklı göstermiştir. Ancak kadınların aldattığı oyunlar da haklı kadın iken, erkeklerin aldattığı oyunlarda ise erkeği haksız olarak işlemiştir. Kadınların sadakatsizliğini baskı ile evlendirilmelerine bağlar. Erkeklerin ise evlilik kararlarında kadınlara göre daha özgür oldukları bilen Moliere, onların eşleri olarak seçtikleri kadınları bir müddet sonra aldatma teşebbüsünde bulunmalarını hoş karşılamaz. Moliere oyunlarındaki karakterlerine her kadında aldatma potansiyeli olduğunu ima eden cümleler söyletmiştir. Eğer bir kadının üzerinde baskı ile hakimiyet kurulmaya çalışılırsa, ona kaba ve ilgisiz davranılırsa, ona istemediği bir şey zorla yaptırılmaya çalışılırsa sadakatsizlikle karşılaşılacağını aktarmıştır. Bir nevi seyircileri böyle davranmamaları için uyarır. Eserlerde hanımların en yakını olan hizmetçiler ise sadakat konusunda pek çok yorum yaparlar. Sorunları nedenleri ile izah etmeye çalışırlar. Buna örnek olarak “Tartüf” oyunundan bir sahne gösterilebilir. “Tartüf” eserindeki hizmetçi Dorine karakteri, kızını sevmediği bir adamla zorla evlendirmek isteyen Orgon’a böyle davranmaya devam ederse olabileceklerden bahseder. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“ORGON- Demek bundan öğreneceğim nasıl davranacağımı!

DORINE- Dediğimi dinlerseniz daha iyi olur sanırım ... Bu kız onu boy-nuzlatır, eminim.

ORGON- Ne biçim konuşma bu?

DORINE- Demem o ki, adam buna müsait. Yükselen yıldızı böyle gösteriyor onun, kızınız ne kadar namuslu olursa olsun.

ORGON- Sözümü kesmeyin, çenenizi tutun biraz; her işe burnunuzu sokmasanız olmaz.

DORINE- Ne diyorsam yalnızca sizin menfaatiniz için.

ORGON- Gevşekliğin bu kadarı fazla, susun rica ederim ...

DORINE- ... Kısmete bak, kısmete! Onun yerinde olsaydım, bir erkek elbette zorla evlenemezdi benimle; düğünden sonra gösterirdim ben ona bir kadının hep bir intikamı olduğunu zulasında!” (Moliere, 2008, S:32-33-34)

Zorla evlendirilmeye çalışılan hanımı için, efendisiyle tüm açıklığıyla konuşan hizmetçi, eğer kızını o adama vermekte diretirse olacaklar konusunda efendisini uyarır. Hizmetçiler, hanımlarına göre daha özgür bir hayat sürerler. Gerek sokağa çıkma hususunda gerekse aşığı ile görüşme konusunda daha rahatlardır. Maddi gelirleri elbette ki hanımlarından daha kısıtlıdır ancak kendileri ile ilgili kararları vermekte daha hürlerdir. Bu dönemin şartlarına göre değerlendirildiğinde, çalışan kadının ev hanımlarına karşı bazı meselelerde biraz daha rahat davrandığı gerçeğinin değişmediğini görürüz.

Kocasını aldatan hanımına hak vermiş hizmetçi örneğini ise “George Dandin” eserinde görmek mümkündür. Sevmediği bir adamla ailesinin baskısı ile evlendirilmiş olan Angelique karakteri, sadakatsiz bir kadındır. “Tartüf” oyunundaki hizmetçi Dorin’in efendisini uyardığı meselenin gerçekleşmiş hali ile “George Dandin” eserinde karşılaşırız. Angelique’in genç bir aşığı vardır ve kocası da bu durumun farkındadır. Onları yakalamaya ve bu durumu açığa çıkarıp genç kadını ailesine rezil etmeye çalışsa da talih, genç kadından yanadır. Hizmetçisinin de yardımıyla pek çok kez yakalanmaktan kurtulur. Angelique’in hizmetçisi Claudine’in ise hanımının aşığı olan delikanlının uşağı Lubin ile ilişkisi vardır. Claudine hanımının çektiği sıkıntıları gördüğü için evlilik hakkında ve ilişkiler hakkında belli bir kanıya varmıştır. Zorlamanın, kıskançlığın ve ilgisizliğin kadınları aldatmaya ittiğini düşünür. Bu düşüncesini de evlenmeyi planladığı sevgilisine aktarır. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“CLAUDINE- Ben işkilli kocalardan nefret ederim, hiçbir şeyi kafaya takmayacak bir koca istiyorum, öyle güven dolu, iffetimden öyle emin bir adam olmalı ki beni otuz erkeğin ortasında göre kılı bile kıpırdamamalı.

LUBİN- Peki tamam, ben de öyle olurum o zaman.

CLAUDINE- Bir kadından kuşkulanıp onu üzme kadar aptalca bir şey yok bu dünyada. İşin aslı şu ki böyle davranan hiçbir şey kazanmıyor. Aklımıza kötü düşünceler böyle giriyor ve çoğunlukla kocaların başına ne geliyorsa bu şamatacılıklarından geliyor.

LUBİN- Peki tamam, seni serbest bırakırım, canın ne isterse onu yaparsın.

CLAUDINE- İşte böyle yapan hiç aldatılmaz. Kocamız bize güvenirse, biz de ancak gerektiği kadar kullanırız özgürlüğü. Keselerini önümüze koyup dilediğin kadar al diyenlerin parasını da namusluca kullanır, makul sınırların dışına çıkmayız. Ama cimrilik eden oldu mu, onu soyup soğana çevirmek için elimizden geleni ardımıza koymayız.

LUBİN- Öyle olsun bakalım, ben de kesesini açanlardan olacağım, evlen artık benimle.” (Moliere, 2017, S:25)

Claudine Lubin’e evlenmeden önce bir kadının bazı tutumlar karşısında nasıl davranacağını anlatır. Aslında amacı, istemediği bir koca profilinde olmaması için onu yönlendirmektir. Öyle olursa başına neler gelebileceğini anlatan Claudine karakteri, aslında Moliere’in seyircilere aktarmak istediği düşünceleridir. Bir kadının neden aldatıldığına yönelik tüyolar veren Moliere, evli ya da evlenecek erkeklere eşlerine karşı nasıl doğru bir tutum sergileyeceklerini gösterir.

Aldatılma meselesinin altında yatan temel nedenlerin başında sevgisizlik gelirken Moliere’e göre kıskançlık da kadınları erkeklerden soğutan unsurlardandır. Kıskançlığın dengesi oyunlarda önemlidir. 17.yüzyılda kadınların eğitim ve çalışma hakları sınırlıdır. Kendileri adına karar verme yetisini kazanabilmek ve babalarının kısıtlamasından kurtulmak için çareyi evlenmekte bulan genç kızların fazla seçenekleri yoktur. Fakat babaları da genç kızların kiminle evleneceğine kendileri karar verdiği için sevmediği kişiyle evlenmek zorunda kalan genç kızların yuvalarında da huzuru yoktur. Genellikle yaşça büyük olan kocalar genç kızların gözü genç delikanlılara kaymasın diye onları yalnız bir yere göndermek istemezler. Evde hizmetçileri ve uşakları dışında sosyalleşemedikleri için pek kimseyi göremeyen genç kızlar, bu kıskançlıktan bunalırlar. Ve bulabildikleri en ufak boşlukta ise aldatmaya meylederler. Hizmetçiler de hanımlarının tüm bu gidişatına şahit olurlar. Çevreden duydukları hikayeler ve

kendi edindikleri tecrübelerle, baskı uygulanan bir genç kız ya da evli bir kadın gördüklerinde, kıskançlığın işe yaramadığını dile getirirler. Moliere, kıskançlık meselesi hakkındaki düşüncelerini pek çok farklı karakterin ve hizmetçilerin ağzından aktarmıştır. Hizmetçilerin bu konu hakkındaki yorumu “Küskün Aşıklar” eserinde görülür. Moliere, “Küskün Aşıklar” eserinde hizmetçi Marinette’in kıskançlık hakkındaki fikirlerini söylediği sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“ŞİŞKO RENE- Kendileri bu derece kıskançtırlar.

MARINETTE- Valere’i mi kıskanıyor? İşte bu güzel bir fikir! Ve bunu ancak sizin kafanız yumurtlayabilir. Şu dakikaya kadar sizi akıllı bilirdim, zekanız hakkında iyi fikir beslerdim. Fakat görüyorum ki çok aldanmışım. Sen de mi bu hastalığa tutuldun?

ŞİŞKO RENE- Ben mi, kıskanç? Allah esirgesin! Ben böyle bir dertten bir deri bir kemik kalacak kadar budala mıyım? Zaten senin gönlünden eminim ya, hem de kendimden eminim, ben varken başkasından hoşlanamazsın. Benim gibisini nereden bulacaksın?

MARINETTE- Öyle ya , iyi söylüyorsun. İşte böyle olmalı, asla kıskançlık alametleri göstermemeli, çünkü kıskançlık insanın hem kendini üzer, hem de rakibinin ekmeğine yağ sürer. Senin çekemediğim meziyetler sevgilinin gözüne girer, kıskanç rakiplerin huzursuzluğu çok kimsenin talihine yardım etmiştir, yani mahzun görünmek aşk oyununda fena rol oynamak demektir, boşu boşuna zavallı bir hale düşmek demektir. Efendimiz Eraste, söz aramızda, bu size bir nasihat olsun.” (Moliere, 1944, S:7-8)

Marinette karakteri üzerinden kıskançlık meselesi hakkında Moliere’in aktarmak istediği, delikanlıların hayatlarındaki kadınları bunaltacak derecede kıskandıkları zaman korktuklarının başına geleceğidir. Erkekler eserlerde kadınların başka delikanlılarla iletişim kurmasını engellemek isterler. Kadınların üzerinde baskı kurarlar çünkü onların dış hayattan haberdar olmasını istemezler. Sosyalleşmelerinden, okuyup yazmalarından, genç delikanlıların ilgilerini fark etmelerinden çekindikleri için korumak adı altında onları eve bir nevi hapsederler. Yanlarında kocaları, babaları, vasileri ya da yardımcıları varken dışarı rahatça çıkabilen kadınlar, ancak sevdikleri ile evlendikleri

zaman hür olabileceklerine inanırlar. Moliere'in eserlerinde kadınların aşıklarına kavuşmaları ailelerin ya da vasilerinin çıkarttığı engeller yüzünden zaman alır. Aileleri olmayan genç kızların sorumluluğunu vasileri üstlenir. Onlar da kimi zaman genç kızları kendilerine eş olarak almak isterler. İstedikleri usullere göre yetiştirdikleri kızlarla evlenmeyi hayal ederler. Fakat usulleri genç kızların çok da hoşuna gitmez. Moliere'in eserlerinde vasiler ekseriyetle sadece eviyle ilgilenen, söküük diken, hizmetçileri, uşakları kontrol eden, çocuklarını büyüten ve gözü kocasından başka kimseyi görmeyen bir kadın yaratmak isterler. Bu kadar beklentilerine karşın kibarlık, ilgi ve aşktan bihaber olan vasiler, bu tutumlarına rağmen, genç kızların onlara aşık olacağına inanırlar. Ama başka delikanlıları tanımalarından da kaygılanırlar. Bu nedenle de kızların gezip dolaşmalarını hoş karşılamazlar. Hizmetçiler, tüm bu meselelerin içinde, olup bitene tanıklık ederler. Ve öngörülerini ile genç kızları bunaltmalarının sonucunda neler yapabileceklerini ya da yaptıkları şeyleri niçin yaptıklarını aktarırlar. Bu durumun örneğini "Kocalar Mektebi" eserinde görürüz. Sganarelle, vasisi olduğu Isabelle ile evlenmek için hazırlıklar yapar. Dominant bir adam olan Sganarelle, genç kıza göz açtırmaz. Fakat Isabelle ise bulunduğu bir boşlukta Valere adında genç bir delikanlı ile tanışır ve onunla birbirlerine aşık olurlar. Baskılara rağmen türlü numaralar çevirerek aşığına kavuşmak için çırpınan Isabelle'in Valere ile olan ilişkisinden kimsenin haberi yoktur. Ancak kız kardeşi, hizmetçileri herkes, onun vasisi tarafında ne denli baskı altında olduğunu bilir. Sganarelle kıskançlığı ve geri kafalılığı sebebiyle Isabelle'in kardeşiyle bile görüşmesini istemez. Moliere, hizmetçi Lisette karakterinin ağzından kıskançlık ve baskı meselesi hakkında şu cümleleri aktarır:

"LISETTE- Bütün bu titizlikler, tertibatlar kötü şey doğrusu. Arabistan'da mıyız ki kadınlar hapsediliyor? Dediklerine göre orada öyleymiş; bu yüzden de Allah onlardan nefret edermiş. Beyefendi, bizim şerefimizin, namusumuzun bekçiye ihtiyacı varsa, felaket. Ona artık nasıl güvenilir? Sonra bu tedbirlerin bize engel olacağını mı sanıyorsunuz? Biz bir şeyi kafamıza koyduk mu kimse önüne geçemez. Biz sizin en kurnazınıza bile külâhı kolayca giydiririz. Bu yaptıklarınız deli saçması doğrusu. Bana kalırsa yine en iyisi bize güvenmektir. Bizim şerefimiz bekçiyi kendine yediremez. Bizi baskı altında tutan koktuğuna tez uğrar. Hem kötülük yapmasınlar diye üzerimize bu kadar düşmek, bizde kötülüğe karşı az çok arzu uyandırmak demektir. Bir kocam olsa da bana

güvenmeyerek sizin kadar titizlik gösterse, korktuğunu başına getireyim diye içim titrerdi doğrusu. (Moliere, 1944, S:9-10)

Bir insana bir şeyi ne kadar yasaklarsanız; yasaklanan şey o kişiye cazip gelmeye başlar. Bu nedenle kocaların ya da vasilerin onlara koydukları yasaklar işe yaramaz. Moliere'in eserlerinde eğer vasiler anlayışlı değilse ve genç kızlar tarafından sevilmiyorsa, kızların başka bir delikanlıya kaçması kaçınılmazdır. Ancak evliyse ve bu evliliği sevmediği biriyle yaptıysa bu mecburi evliliğin intikamını aldatarak alırlar.

Her kadının ve her erkeğin zihninde doğru insanı bulma ümidi ve doğru insan profili vardır. Moliere'in eserlerinde erkekler birkaç yapıda ele alınmıştır. Evli olanlar ile sevgili olan erkeklerin beklentileri ve tutumları farklıdır. Fakat genç kızların da evli kadınların da erkeklerden beklentileri benzerlik gösterir. Kadınların yaşları medeni halleri, sosyoekonomik ya da sosyokültürel durumları ne olursa olsun ilgi, alaka ve arzuları aynıdır. Ancak Moliere, bazı eserlerinde hizmetçileri tam tersi düşüncede işlemiştir. Genelinde hizmetçiler hanımları ile kültürel açıdan denk olmamalarına karşın, onların bilmiş bir üslupları vardır. Fakat nadir de olsa erkeğin dominantlığına seyerek boyun eğmiş, bunun böyle olması gerektiğini düşünen hizmetçiler de vardır. Buna örnek olarak "Bilgiç Kadınlar" oyunundan bir sahneyi gösterebiliriz. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır;

"MARTINE- Buyurmak gariya düşmez, erkeklerin dedüğünü yapmak bizim boynumuzun borcu.

CHRYSALE- Güzel söyledi.

MARTINE- Bin kere yol da verseniz ben diyeceğimi derin, horozun gırışısında tavuk ses vermez.

CHRYSALE- Elbette.

MARTINE- Garı evde dizlik geyince herifini ille maskaraya çevirir.

CHRYSALE- Doğru.

MARTINE- Benim herifim olsa, evde sözü yürüsün isterim. Yımişaklık yapasa gali onu sevemem. Aklından ese de yüzünü duracak olsam, yük-

sek sesle laf edecek olsam, yüzünü duracak olsam, yüksek sesle laf edecek olsam, yüzün budur demeli, şamuru suratıma yerleştirmeli, sesime kestirmeli.

CHRYSALE- Tam lazım olduğu gibi konuşuyor.

MARTINE- Bizim beyin hakkı var, gızını uygun bir koca arıyor.

CHRYSALE- Evet.

MARTINE- Bu Clitandre efendi hem genç, hem yakışıklı, gızı ne diye onu veremiyorsunuz? Bana bi yol deyiverin bi, gızı bi alını veriyorsunuz, işte şunu, yanşak yanşak söyleşip batır. Gızınızı goca ilazım, mettap hocasına nideceksiniz? Gızınız Yunanca da istemiyo, iletince de istemiyo. Mösyö Trissotin, onu ilazım deel.

PHILAMINTE- İsteddiği kadar gevezelik etmesine sabretmeli.

MARTINE- Alimler kürsüdü vaaz etmeyi yara, ben her vakit söylerim, gocu deyi alim herifleri varaman. Evin içinde ilazım olacak şey alimlik deel. Evlenme ile kitap öğür olur mu ki? Banı gocuyu verecek olsala gocumun benden başka kitabı olmasın isterin, madamı güç gelmesin emme ne elife bilsin, ne de beye; garısından başka bi şeyciklere de alim olmasın derin.” (Moliere, 1944, S:99-100)

Moliere, Martine karakterini yarattığı diğer hizmetçilere göre cahil bir kadın olarak işlemiştir. Okumayan, romantiklikten uzak, kaba erkeklere meyillidir. Genç kızların beklentilerinin doğru olmadığını düşünür. Gerek saflığından ve bilgisizliğinden gerekse yetiştiği ortamdan kaynaklanan bir görgü içindedir. Moliere’in diğer eserlerinde erkekler hakkında bu tip düşüncelere sahip hizmetçilere rastlamak pek mümkün değildir. Ancak kültürel anlamda düşük olan hizmetçi karakterler bulunur.

Hizmetçi karakterleri, Moliere’in eserlerinin genelinde hanımları ile anlaşır. Onların yoldaşı, sırdaşı olarak işlenir. Hanımları için göze aldıkları çetrefilli işler, kurdukları tuzaklar, aşıkları ile görüşebilmeleri için kendilerini hiç düşünmeden riske atmaları hizmetçilerin tutumları arasında yer alır. Hanımları da onların kıymetini bilir. Onlara bir hizmetçiden çok arkadaş, kardeş gibi muamele ederler. Hizmetçilerinin aklına, tecrübesine güvenerek onlara danışırlar. Fakat nadir sayılabilecek eserlerde de

hanımlar hizmetçilerini sevmez ve onları hor görür. Bilgilerine, tecrübelerine ve akıllarına güvenmeyip, onları muhatap almazlar. “Kontes D’Escarbagnas” eserinde Kontes, hizmetçisi ile anlaşamayan bir karakterdir. Hizmetçisi Andree’i cahil bulur. Saray terimleri diye adlandırdığı kelimeleri bilmediği için onu aşağılar ve insanların yanında azarlar. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“ANDREE- Emriniz, Madam?”

KONTES- Başımdan krepimi çıkarın. Canım, yavaş yavaş, beceriksizler! Ağır ellerinizle başımı ama da sarıyorsunuz!

ANDREE- Elimden geldiği kadar yavaş çıkarıyorum, Madam.

KONTES- Evet, ama, sizin elinizden geldiği kadar yavaşınız benim başıma pek sert geliyor. İşte saçlarımı altüst ettiniz. Alın şu manşonu da. Bütün bunları ortada bırakmayın ha, benim tuvalet odama götürün. Hey, sersem kız, nereye gidiyorsunuz?

ANDREE- Söylediniz ya, bunları tuvalete götürüyorum.

KONTES- Ah! Ne terbiyesiz şey Yarabbi! (Julie’ye) Affınızı dilerim, Madam (Andree’ye) Ben size tuvalet odama dedim koca sersem, yani elbiselerimin bulunduğu odaya.

ANDREE- Demek sarayda elbise dolabı yerine tuvalet odası diyorlar?

KONTES- Evet, budala, tuvalet odasında elbise dolabı bulunur. Halbuki sadece tuvalet deyince...

ANDREE- Bir daha unutmam, Madam. Tavanaranıza da ‘eşya odası’ derim.

KONTES- Aman Yarabbi, bu hayvanlara ders vermek ne güç şeymiş!

JULIE- Bence çok talihleri varmış, Madam sizin terbiyeniz altına girmişler.

KONTES- Bu, benim sütününün bir kızı. Kendisini yanıma oda hizmetçisi olarak aldım, fakat daha pek yeni.

JULIE- Çok iyi kalplisiniz, Madam, hani böylelerini yetiştirmek iftihar edilecek şeydir.” (Moliere, 1943, S:10-11)

Görgüsüz bir kadın olan Kontes, dul ve kendini beğenmiştir. Birkaç ay Paris’te kalmasına karşın, yıllardır sarayda yaşıyormuş gibi bir tutum sergiler. Julie ise Kontes’i kendi aşığına kavuşmak için kullanan bir genç kızdır. Yukarıdaki sahnede Kontes’i övüyormuş gibi söylediği tüm cümlelerde alttan alta onu yermekte ve onunla alay etmektedir. Fakat Kontes bunu anlayacak birikime ve akla sahip değildir. Hizmetçisine bilmiş bir üslupla öğretmeye çalıştığı kelimeleri ise kendisi de yanlış kullanmaktadır. Maddi gücüne güvenerek kendini soylu sanan bu kadın, yanında çalışan tüm hizmetli-leri aşağılar. Bu davranış biçimi sayesinde kendini üstün ve soylu hisseder. Hazımsız ve görgüsüz insanların temel davranış biçimi Kontes’te de mevcuttur. Fakat Moliere böyle bir kadının yanında hizmetçi olarak yazdığı karakteri, nahif ve kendi halinde ele almıştır. Yoksa diğer eserlerindeki gibi kurnaz, hazır cevap, düzenbaz olan bir hizmetçi şeklinde ele alsaydı oyunun kurgusunun değişmesi gerekirdi.

Hanımı tarafından hor görülen hizmetçi karakterlerin bir diğer örneğine de “Gülünç Kibarlar” eserinde görürüz. Bu eserde de ailesi ile birlikte taşradan Paris’e yeni taşınan iki genç kız, kendilerini soylu addederek hizmetçilerine kötü davranırlar. Kibar kabul ettikleri kaba tutumlarının ardında görgüsüzlükleri yatar. Tıpkı “Kontes D’Escarbagnas” eserindeki Kontes karakteri gibi “Gülünç Kibarlar” eserindeki genç kızlar da hizmetçileri ile muhatap olmazlar. Onları yerer ve küçük görürler. Moliere bu eserdeki hizmetçi Marote’nin hanımları tarafından aşağılanarak azarlanmalarını şu şekilde kaleme alır:

“MAROTTE- Bir uşak geldi, evde olup olmadığını soruyor. Efendisinin gelip sizi görmek istediğini söylüyor.

MAGDELON- Aptal... Bir kere bu kadar kaba konuşmamayı öğrenmelisin. Şöyle söyleyeceksin ‘Bir elçi, sizin, kendinizi göstermek arzusunda olup olmadığını öğrenmek istiyor.’

MAROTTE- Ana... Ben öyle sizin gibi latince konuşmasını bilmem? Ben sizin gibi romanlarda felsefe öğrenmedim ki...

MAGDELON- Küstah... İnsan buna nasıl tahammül eder? Peki, kimmiş bakalım bu uşağın efendisi?

MAROTTE- Haa.. Bana adını söyledi Marquis de Mascarille'miş...

MAGDELON- Ooo... Aman ma chere bir marquis? Hadi git çabuk söyle ziyareti kabul ediyoruz. Mutlaka bizden bahsedildiğini işiten zarif ve kibar şahsiyetlerden biri olacak.

CATHOS- Muhakkak ma chere.

MAGDELON- Kendisini burada, aşağıdaki salonda karşılamalıyız. Odamızda olmaz. Hiç olmazs biraz saçımızı başımızı düzeltelim? Şöhret ve haysiyetimize uygun olsun. Sen de çabuk gel bize içeride 'güzellik ve zarafet müşaviri'ni tutarsın.

MAROTTE- Allah'ım, o da nesi? Ben ne bileyim. Eğer anlamamı istiyorsanız bildiğim dille söyleyin.

CATHOS- Aynayı getir aynayı. Cahil sersem, sakın bakayım deme, hayalinle aynayı da kirletirsin.” (Moliere, 1943, S:12-13)

Genç kızlar, eserde, hizmetçilerini kaba olmakla suçlarken kendileri Marotte ile kibar olmayan bir üslupla konuşur. Hizmetçiye aptal, sersem gibi incelikten uzak kelimelerle hitap eden bu kızlar, davranışlarının kibarlığı ile üstelik övünürler. Bir kadının en hassas olduğu konulardan biri de güzellik meselesidir. Her kadın belli bir albende olduğuna inanır. Genç ya da yaşlı olmaları fark etmez. Beğenilmek ve arzulanmak o dönemde de bu dönemde de kadınların değer verdiği bir olgudur. Cathos genç bir kız olmasına rağmen, hemcinsine kurduğu “Hayalinle aynayı da kirletirsin.” cümlesiyle hizmetçiyi sadece görgü ve bilgi anlamında değil, kadınsal özellikleriyle de aşağılar. Bu kabul gören bir üslup değildir. Hizmetçide yerdikleri özelliklere, aslında kendileri sahiptir. Sonradan görme olan bu kızlar, karşılarında ezebileceklerini anladıkları tüm kırılğan insanlara karşı aynı saygısız tutumu sergilerler. Moliere, hanımları ile anlayamayan hizmetçileri bu tezatlıkta ele almıştır. Görgüsüz kadın karakterlerinin karşısına kırılğan hizmetçi karakterler yazan Moliere'in bu mantıkla kurguladığı eserlerine örnek olarak “Bilgiç Kadınlar” oyununu da gösterebiliriz. Bu oyunda kendini bilgili sanan anne ve kız karakterler, hizmetçilerine karşı kaba ve kötü bir tavır içindedir. Evin hanımı hizmetçiyi konuşurken kelime hatası yaptığı için evden kovmak ister. Kocasını böyle önemsiz bir meseleden hizmetçinin gitmesini istemese de sakın kalarak hanımını yatıştırmaya çalışır. Sakil olmakla suçladığı hizmetçisi Martine'yi kovmak

isteyen evin hanımı kendi üslubunun farkında bile değildir. Moliere, bu sahneyi şu şekilde işlemiştir:

“MARTINE- Ben ne yaptım ki?

CHRYSALE- Vallahi bilmiyorum.

PHILAMINTE- Hala kendisini kovmamın sebeplerine kıymet vermiyor.

CHRYSALE- Sizi öfkeliendirecek ne yaptı, aynanızı mı kırdı, yoksa bir çini mi kırdı?

PHILAMINTE- Öyle olsa kovar mıydım, zannediyor musun ki öyle küçük şeyler için öfkelenirim?

CHRYSALE- Bu ne demek? Yani iş o kadar ehemmiyetli mi?

PHILAMINTE- Elbette. Beni akılsız bir kadın mı zannediyorsunuz?

CHRYSALE- Dikkatsizlik edip gümüş tabak, yahut ibrik mi çaldırdı yoksa?

PHILAMINTE- Böyle bir şey yapsaydı sesimi bile çıkarmazdım.

CHRYSALE- O, o! Vay melun cadı! Ne oldu? Bir şey aşırıırken mi yakaladınız?

PHILAMINTE- Yaptığı iş bunların hepsinden daha kötü.

CHRYSALE- Vay alçak düzenbaz! E? Yoksa...

PHILAMINTE- Emsali görülmemiş bir küstahlık yaptı. Otuz dersten sonra Vaugelas 'nın kati ibarelerle dilimizden attığı adi kaba bir sözü yersiz kullanarak kulağımı incitti.

CHRYSALE- Bu mu? ...

MARTINE- Ettiğiniz vaazlar iyi, has; ama ben sizin çarpaşık dilinizle konuşamam.

PHILAMINTE- Akıl ve muhakeme üzerine kurulmuş, sarayın konuşmasına, büyük müellişler yazmasına göre nizam verilmiş bir dile çarpaşık diyor! Vay hayasız seni!

MARTINE- Sözü'nün anlaşılmasına isteyen doğru konuşur. Sizin o güzel konuşuklarınız arayı gidiyor ... Sen bilirsin Yarabbim! Ben siz gibi mettabi gitmedim. Köydü ne çeşit konuşuk ederlerse ben de öyle konuşuyon.

PHILAMINTE- A! Buna dayanılır mı?" (Moliere, 1944, S:27-30)

Kelime hatası yüzünden hizmetçisini işten çıkartmak isteyen evin hanımı, bilmişlik ile bilgili olmayı birbirine karıştırmış bir kadındır. Öğrendiği yarım yamalak felsefe ve bilimsel konular hakkındaki şeylerle etrafındaki insanları küçümseyen bu kadın nazik olamayan bir karakterdir. Hizmetçi Martine ise okumamasından dolayı hanımının söylediklerini anlamadığını düşünen, kendi halinde, ev işlerini yapan bir kadındır. Hak etmediği davranışlara karşı dili döndüğü kadar derdini anlatmaya çalışan bir karakterdir.

Moliere'in eserlerinde hanımı ile anlaşamayan, hanımları tarafından hor görülen hizmetçileri kaleme alırken altını çizdiği mesele, sorunun hizmetçilerde değil hanımlarda olmasıdır. Kendilerini olduğundan üstün, bilgili ve kibar sanan kadınların hizmetçilerinde eleştirdikleri tüm yönler, aslında kendilerinde mevcuttur. Moliere'in oyunlarında hizmetçiler önemli bir yere sahiptir. Sağduyu olarak esere hizmet eden bu karakterler adeta Moliere'in koruması altındadır. Bu nedenle hizmetçilerle arası kötü olan hangi karakter olursa olsun sorun hizmetçide değil, o karakterdedir. Oyunlarında kadınların bir nevi aklını, kurnazlığını, düzenbazlığını temsil eden hizmetçiler, bu özellikleri iyi amaçlar doğrultusunda kullanırlar. Bu kadınların bilgileri eğitiminden ya da ailelerinden değil tecrübelerinden gelir. Eserlerde hem çatışmaları yaratırlar hem de olay örgüsünde çözülmesi gereken sorunları çözüme ulaştırırlar. Hizmetçiler, Moliere'in eserlerinin vazgeçilmez kadın karakterleridir.

2.2.4. Erkek Karakterlerin Ağzından J.B.P. Moliere'in Kadınlara Bakışı

Moliere oyunlarını ekseriyetle kadın erkek ilişkileri üzerinden kurgulamıştır. Birbirini seven çiftler, kavuşamayanlar, karılarını ya da kocalarını aldatanlar -ki ge-

nellikle kocaların aldatılmasını ele almıştır- intikam alanlar, birbirlerini anlamaya çalışırlar... Tüm bu alt başlıkların işlendiği oyunlarda Moliere, kimi zaman kendine kimi zamansa tecrübelerine, gözlemlerine dayalı görüşleri karakterlerin ağzından aktarmıştır. Fransa’da 17. Yüzyıl, erkek hegemonyasının güçlü olduğu bir dönemdir. 17.yüzyılda Fransa mutlak monarşi ile yönetilirken ikinci sınıf görülen kadınların kocalarına ya da babalarına söz söyleme hakları yok denecek kadar azdır. Ancak mutlu bir evlilik sürmek isteyen erkekler, kadınları anlamaya yönelik fikirler üretirler. Çünkü bir ailede kadının mutsuz olması demek, ailede huzurun da olmayacağı anlamına gelir. Erkekler toplumsal üstünlüklerinden kaynaklanan en basitinden en zoruna kadar arzu ve isteklerini dile getirme ve sahip olma noktasında kadınlardan daha şanslıdır. Bu nedenle çetrefilli düşünmeye kendilerini zorlamazlar. Fakat kadınlar erkeklerden farklı olarak içinde buldukları yaşam biçimi olarak çetrefilli düşünmeye meyillidir. Bu sebeple erkekler kadınları anlamakta güçlük çekerler

Moliere, erkeklerin kadınlar hakkındaki bazı savlarını oyunlarında işlemiştir. Kadınların nelerden hoşlandığını ve onlara nasıl davranılması gerektiğini erkek karakterlerin ağzından aktarmıştır. Bu duruma örnek olarak “Kocalar Mektebi” eserindeki Ariste karakterinin sahnelerinden birini göstermek mümkündür. Sganarelle ve Ariste, yaşları olgun iki erkek kardeş, Leonor ve Isabelle de yaşları genç iki kız kardeştir. Ariste Leonor’un vasisi, Sganarelle de Isabelle’in vasisidir. Ancak iki erkek kardeşin genç kızlara karşı tutumları farklıdır. Sganarelle baskıcı, dediğim dedik bir tavırdarken Ariste ise anlayışlı ve Leonor’un hür davranmasına müsaade eden bir karakterdir. Moliere, kadınlara nasıl davranılması gerektiğini, ilişkide kadına güvenin önemini ve kadınların nelerden hoşlandığını Ariste karakterinin ağzından şu sözlerle aktarmıştır;

“ARISTE- ... Kadın kısmı biraz hürriyet ister, bu kadar zora gelemes. Bu yüzden kaş yapayım derken göz çıkarmak da mümkündür. Ne kilit, ne kafes, ne de güvensizlik karlarımızın, kızlarımızın namuslu kalmalarını sağlamaz; onları doğru yoldan ayırmayan şeref kaygusu olmalıdır, gösterdiğimiz şiddet değil. Hem açık söyleyeyim, ancak zor karşısında dürüst kalmış bir kadından korkulur. Onları her an göz altında bulunduruyoruz diye boş yere öğünürüz, asıl gönüllerini elde etmeye bakmalı. Mesela ben, ne kadar titizlik gösterilirse gösterilsin, içi arzu ile yanan bir fırsat düşkününün elinde şerefimi emniyette sayamam.

SGANARELLE- Bunlar incir çekirdeğini doldurmayan bir sürü laf, dostum.

ARISTE- Öyle olsun. Fakat ben de gençliği sıkımdan yetiştirmemiz gerektiği fikrinden bir an şaşmam. Kusurlarını tatlılıkla düzeltmeli, fazileti korkunç bir şekilde sokarak onları yıldırımmalı. Ben Leonor'la hep böyle hareket ettim; habbeyi kubbe yapmadım, azıcık aşırı hareketlerini suç saymadım; gençlik arzularına daima göz yumdum; Allah'a şükür, pişman da olmadım. Toplantılara, eğlencelere; balolara, tiyatrolara gitmesine sesimi çıkarmadım. Bence böyle yerler genç fikirlerin olgunlaşmasını sağlayan en elverişli yerlerdir. İçinde yaşamak zorunda olduğumuz hayat mektebi; benim fikrimce, her kitaptan daha iyi öğretir. Leonor elbiseye, çamaşıra, süse para harcamasını seviyor. Ne yapalım? Ben de dileklerini yerine getirmeye çalışıyorum. Hem bunlar, para oldukça, genç kızlarımıza müsaade edebileceğimiz zevklerdenidir. Babasının emri benimle evlenmeye mecbur ediyor diye onu baskı altında yaşatmaya hiç niyetim yok. Yaşlarımızın uymadığını bilerek kendine bir koca seçmekte onu tamamiyle serbest bırakıyorum. Benim temin edeceğim iyi bir gelir, büyük bir sevgi, hür bir hayat ona aramızdaki yaş farkını unutturabilirse, ne ala, benimle evlensin. İstemezse, daha mesut olacağına inanırsa, başkasına varsın, bir şey demem. Benimle istemeye istemeye yuva kurmaktansa, onu başkasının karısı göreyim daha iyi.'
(Moliere, 1944, S:10-11)

Yaşça da düşünce olarak da olgun bir yapıda ele alınmış olan Ariste karakteri, kadınları baskılamamanın ters tepeceğini savunur. Moliere, seyircilerine, kilit altında, zorlanarak kazanıldığı sanılan dürüstlüğü küçük bir açık kapı gördüğünde başa korkulan şeyleri getireceğini "Kocalar Mektebi" oyununda gösterir. Kadınların gezmeye olan düşkünlüğünün rahatsız edilecek bir durum olmadığını, sosyalleşmenin bakış açılarında ve hayat görüşlerine katkı sağlayacağını dile getiren eser, adından da anlaşılacağı üzere kadınları anlaması adına kocalar için bir okul niteliğinde ele alınmıştır.

Kadınların güzel görünmek için her dönemde süse, makyaja, giysilere önem verdiği bir gerçektir. Güzelliğin erkekler üzerinde olan etkisinden faydalanmaktan hoşlanan kadınlar, Moliere'in eserlerinde oldukça fazladır. Dış görünüşüne özen göstermeyi

seven kadınlar yaşı ne olursa olsun görünümüne dikkat ederler. Bu durum, Moliere'in eserlerinde sevgililerin içten içe kıskanmalarına sebep olurken kocalar bu kıskançlıklarını baskıları ile alt ederler. Ayrıca sevgililer, kadınlara anlayışlı bir üslupla yaklaşarak süse olan meraklarına yönelik hediyelerle kadınların gönlüne girmeyi planlarlar. Bu, erkeklerin kadınlar hakkında edindikleri bir fikirdir. Moliere, bu düşüncenin örneğini "Kibarlık Budalası" eserinde işlemiştir. Dorante karakteri, kendini kadınlar hakkında tecrübeye sahip olan bir erkek olarak yansıtır ve Mösyö Jourdain'e kadınların nelerden hoşlanacağına dair akıl verir. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

"DORANTE- Markizin kalbini tam on ikiden vurdunuz. Kadınlar kendileri için masraf edilmesinden çok hoşlanır. Bitmek tükenmek bilmeyen serenatlarınız, gönderip durduğunuz çiçekler, suya yansıtılan o görkemli suni ışıklar, hediye ettiğiniz elmas ve hazırlattığınız o müzikli ziyafet? Bütün bunlar aşkınızı, ona söyleyebileceğiniz bütün aşk sözcüklerinden daha iyi ifade ediyor." (Moliere, 2016, S:54)

Kadınları gösterişli hediyelerle etkileyebileceğini düşünen erkekler, onlara ulaşmak için hiçbir masraftan kaçınmaz. Bu tip erkekler, Moliere'in eserlerinde genellikle sevgili olma ya da evlenme çabasında olan erkek karakterleridir. Kadınların hediyeyle olan merakından yararlanmak isteyerek onları hediyelere boğarlar. Ayrıca küçük jestlerle romantik davranışlar sergileyerek anlayışlı ve kibar bir erkek olduklarını onlara göstermek isterler. Tabii bu tutumun etkili olması için sadece maddi güç yeterli değildir. Kültürel anlamda da kendini geliştirmiş olan erkekler, çıkarıcı olmayan kadınların dikkatini çekmeyi başarırlar. Yoksa sadece sosyoekonomik güçlerini göstermeye çalışırlar, para avcısı kadın karakterlerin gönlünü fethedebilirler. Bu da temeli sağlıksız bir evlilik için gösterdikleri çabadan başka bir şey değildir. Mala ve mülke gereğinden fazla değer veren kadınların evlilikten beklentileri de bir gönül birliği değildir. Süs, makyaj, gezme, sosyalleşme istekleri her şeyde olduğu gibi dozunda olduğu müddetçe anlamlıdır. Aşırısı aç gözlülüğe girer. Aç gözlülük sadece paraya ya da maddi şeylere duyulan bir his değildir. Beğenilme arzusu, erkekler tarafından diğer kadınlardan daha çok arzulanma duygusu da aç gözlülük olarak adlandırılabilir. Bu nedenle sadece maddi gücünü kullanarak etkilemeyi hedefledikleri kadınlar eserlerin sonunda erkeklerin başına çorap ören kadınlara dönüşür. Moliere, aşırı istekleri olan kadınlarla bu

isteklere boyun eğen erkeklerin ilişkilerini bu şekilde kaleme almıştır. Fakat Aristokrat karakterinin bahsettiği anlayış, Dorante karakterinin bahsettiğinden farklıdır. Biri gönül bağı kurmak için duyarlı ve cömert bir tutum sergilerken diğeri elde etmek için bonkör davranışlarda bulunur. Erkeğin niyeti ile başına gelen şey de bu bağlamda doğru orantılıdır. Moliere, eserlerinde hak edene hak ettiğini yaşatan bir yazardır.

Kadınların algıları ve altıncı hisleri yüksektir. Bazen altıncı hislerinin yanılığısına uğrasalar da genel olarak pek çok şeyi aynı anda düşünebilme ve yapabilme yetilerine sahiptirler. Moliere'in oyunlarında da bu böyledir. Olayları sebep ve sonuç ilişkisine tüm ince detayları ile bağlayabilen kadınlar, kendilerine söylenmek istenen sözler olmadan da karşısındaki kişinin hâl ve tavrından, bakışından, ifadesinden anlayabilirler. Moliere, kadınların anlayışının kuvvetini “Şanlı Aşıklar” eserinde Clitidas karakterinin ağzından şu sözlerle aktarmıştır;

“CLITIDAS- Prenses Eriphile aptal değil ya, neden o da anlamasın? Hem güzeller, inanın bana, çektirdikleri sevdâyı kolayca anlayıverirler. Bakışların, göğüs geçirmelerin anlamını, o bakışların, o göğüs geçirmelerin yöneldiği kimseler herkesten daha iyi bilir.” (Moliere, 1965, S:10)

Genç delikanlılar, hislerini genç kızlara açmaktan kimi zaman çekinir. Bunun için türlü nedenler vardır. Sosyokültürel ve sosyoekonomik açıdan denk olamamaları, kadının evli ya da nişanlı olması, kendisini beğeneceğine güvenmemesi, statü farkı gibi sebepler delikanlıların aşklarını itiraf etmelerinden onları alıkoyar. Fakat Moliere'e göre kadınlar beğenildiğini kolayca anlar. Beğenilmek için kendi içlerinde yoğun bir çaba harcayan kadınlar, herhangi bir erkekten gelen en ufak beğeniye fark ederler. Hele ki bu tavır hoşlandıkları bir erkekten geliyorsa anlamamalarına imkan yoktur. Fakat bunu sezdirmeyi tercih etmezler. Karşılarındaki erkeğin ne kadar çaba harcayacağını, utanıp sıkılsa da sonunda dayanamayıp ne şekilde itiraf edeceğini görmek isterler. Bu aşama, kadınların keyif aldığı bir aşamadır. Olumlu bir hissi anlayıp da anlamamaktan haz duyarlar. Moliere, eserlerinde kadınların bu gibi durumlardan ne denli hoşlandığını pek çok sahnede göstermiştir.

Erkeğin de kadının da birliktelikten ya da evlilikten beklentisi mutlu olmaktır. Mutlu etmek kavramı, mutlu olmanın gerisinde kalır. Bu da ilişkilerde tarafları kimi

zaman bencilliğe sürükler. Moliere'in eserlerinde bencilliğin yanı sıra beklenti ortak olsa da bunu yerine getirecek etmenler farklılık gösterir. Erkeklerin romantizmin, hürriyetin, anlaşılmanın, cömertliğin, ilginin ve alakanın memnun edeceği kadınlardan umdukları bambaşkadır. Kadınların bu tip isteklerinin olmasını doğru bulmayan erkek karakterler, onları sadece kendi doğrularına göre yaşatmak isterler. Bu doğruların kadınların hoşuna gidip gitmeyeceğinin bir önemi yoktur. Onlar her şeye hakimdir ve evlenecekleri kadınların da bu hakikatler altında yaşamasını isterler. Bu tutuma sahip bir erkek örneğini Moliere'in "Kocalar Mektebi" eserinde görmek mümkündür. "Kocalar Mektebi" oyununda Sganarelle karakteri, vasisi olduğu Isabelle ile evlenmek üzeridir. Sganarelle'in karısının nasıl olması gerektiği ve evlilikten beklentisi konusundaki görüşlerini Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

"SGANARELLE- Size nasıl gelirse gelsin; bana da söylediklerim çok doğru geliyor. Siz Leonor'un iki dirhem bir çekirdek serçeler gibi seke seke dolaşmasını hoş bulursunuz, bulursunuz ya, ben ne karışırım? Peşinde uşaklar, halayıklar olsunmuş, pekala, hiç diyeceğim yok. Başiboş sokak sokak sürtmesinde, aylıklıktan hoşlanmasında, çapkınların onunla açıktan açığa aşnalık etmesinde sizce hiç kötülük yokmuş, varsın öyle olsun, bana ne. Ama gel gelelim benimkine, yooo!. Öyle şey anlamam; o kendi keyfine göre değil, benim keyfime göre yaşayacak; elbiselerini şayaktan yaparak, siyahı ancak bayramda, seyranda giyecek, akıllı uslu insanlar gibi evine kapanıp ev işleriyle uğraşacak; boş saatlerinde de ya söküklüklerimi dikecek, ya zevk için bana çorap örecek. Çapkınların kandırıcı sözlerine kulaklarını tıkaması, yanında gözcüsü olmadan sokağa çıkmaması şarttır. Neler olmaz... Her gün bir yenisini duyuyoruz. Büyük sözüme tövbe, boynuz takmaya hiç niyetim yok. Mademki Isabelle'in de nasibi bana varmaktadır, her bakımdan onu namuslu yetiştirmek boynumun borcudur." (Moliere, 1944, S:8)

Kadınların namusunu baskı ile koruyacağına inanan erkekler, bu durumun kadınların kendi ahlak anlayışı ile ilgili olduğunu kabul etmezler. Dış dünya hakkında tecrübe sahibi oldukça evlilikle alakası olmayacak ve aldatmaya meyledecekler diye kadınları kapalı tutan erkeklerin amaçlarından biri de kendilerine rakip olacak genç delikanlıları evlenecekleri kadından uzak tutmaktır. Erkek olarak sadece kendisinin

tanımasını isteyen adamlar, başka erkeklerin kadınların kafasını karıştıracığına inanırlar. Kadının evlilik için talipleri arttıkça onları seçme oranı düşecektir. Ancak kadının bir seçme hakkı da yoktur ama aldatılma korkusu erkekler için yeterli bir duygudur. Evi, kocası ve çocukları dışında hiçbir şeye merak salmamasını isterler. Yemek yapmak, dikiş dikmek onlar için yeterli sosyal faaliyetlerdir. Dışarı çıkılması gerekiyorsa da yalnız çıkmaları asla uygun değildir.

Namus ve bilgisizliğin doğru orantıda olacağını düşünen erkekler, gezip tozan, kendinin farkında olan, güzel, öğrenmeye açık kadınları eş olarak seçmezler. Toy ve aptal olmaları onlar için aranan özelliklerdir. “Kadınlar Mektebi” eserindeki Arnolphe karakteri, aldatılma korkusu nedeniyle evleneceği genç kıızı küçük yaşta alıp yetiştirir. Kendi doğrusunu genç kıza olduğu gibi aktarır. Kendi dışında başka erkeği görmesini engeller; farklı düşünceler, farklı güzellikler olabileceğinden habersiz yaşayan genç kızın bildiği tek erkek profili Arnolphe’dir. Ancak kontrolcü erkek bununla da yetinmez. Evlenmeden önce genç kızın iyice anlaması için ona nasıl bir eş olması gerektiği konusunda öğütler verir. Son düğümü bu öğütlerle atacağına inanır. Bencil, sadece kendi mutluluğunu düşünen erkeklerin evlilik ve eş beklentisi Arnolphe’nin genç kızla olan bir sahnesiyle örneklenebilir. Moliere bu sahneyi şöyle kaleme almıştır;

“ARNOLPHE- Agnes, işinizi bırakın da beni dinleyin. Bira başınızı kaldırın, yüzünüzü bana çevirin; bu sohbetimiz boyunca şuraya, tam şuraya bakın. Sözlerimi en küçük kelimesine kadar zihninize yerleştirin. Sizi kendime nikahlıyorum Agnes, oturup günde yüz defa talihinize şükretmelisiniz. Eski halinizin kötülüğünü düşünün ve size ettiğim iyiliğin değerini bilin. Sizi o fukara, zavallı köylü halinden çıkarıp, şerefli bir hanımefendi konumuna yükselttim, öyle bir adamın yatağına ve sevgisine kavuşuyorsunuz ki, bu adam evlenmekten hep kaçmış ve size vermek istediği şerefi hiç de yabana atılmayacak yirmiye yakın talibe layık görmemiştir. Tekrar ediyorum, bu şerefli ilişkinin size neler kazandırdığı hiç aklınızdan çıkmamasın; çıkmasın ki size verdiğim yerin değerini daha iyi kavrayasınız, kim olduğunuzu bilesiniz, ben de bu yaptığım işle her zaman övünebileyim. Evlenmek çocuk oynacağı değildir Agnes. Evli bir kadının çok ciddi görevleri vardır. Ben sizi bu duruma her istediğinizi yapıp, keyif sürmeniz için getirmiyorum. Kadın kısmına düşen

itaattir. Sakal kimdeyse bütün kuvvet ondandır. Gerçi ailenin bir parçası erkek, bir parçası kadındır, fakat parçalar arasında eşitlik yoktur; biri yukarıda, diğeri aşağıdadır, biri emreder, diğeri boyun eğer; görevini bilen bir askerin üstüne, uşağın efendisine, çocuğun babasına, çömezın hocasına gösterdiği itaat, kadının kocasına, aile reisine, velinimetine, efendisi olan insana duyacağı derin saygının, alçakgönüllülüğün, itaatin, boyun eğişin yanında hiç kalır. Erkek kadına kaşlarını çatıp baktı mı, kadının yapacağı şey hemen başını önüne eğmektir. Kocası lütfedip de ona tatlı bir gülümsemeyle bakmadıkça başını kaldırmaya cesaret etmemelidir. İşte zamane kadınları bunu anlamıyorlar. Fakat siz başkalarına bakıp ahlakınızı bozmayın, sakın o sokak şarkılarına düşen ahlaksız, hoppa kadınları taklide kalkışmayın, kendinizi şeytanın tuzaklarına, yani çapkın delikanlıların sözlerine kaptırmayın. Düşünün ki Agnes, sizi kendime eş alırken namusumu size emanet ediyorum, unutmayın ki bu namus çok naziktir, en küçük şeyden incinir, onunla hiç oynamaya gelmez. Unutmayın ki kötü kadınlar cehennemde kaynar kazanlarda sonsuza kadar yanacaklardır. Bu size anlattığım şeyler masal değil; bu dersleri can kulağıyla dinlemelisiniz. Ruhunuz bunlara uyar da hoppalıktan kaçarsa daima beyaz ve temiz bir zambak gibi kalır. Yok eğer namustan dışarı bir adım atacak olursa o zaman kömür gibi kapkara olur, herkes size lanetle bakar ve Tanrı saklasın, günün birinde şeytanın eline düşer, cehennemde sonsuza kadar yanarsınız. Tanrıya şükredin. Manastıra giren çömez nasıl bütün duaları ezbere bilmeye mecbursa, dünya evine girerken kadın için de vaziyet aynıdır.”

(Moliere, 2011, S:32-33)

Arnolphe'un bu tiradında, genç ve cahil bir kıza, istediklerini yaptırtmak için dini kullanarak korkuttuğunun da örneğini görürüz. Cehennemle ve yanmakla korkuttuğu genç kıza bir kocanın her şeyin üstünde olduğu düşüncesini işlemeye çalışır. Kendi çıkarları ve korkuları sebebiyle küçük yaştan beri baktığı genç kıza, onu fakirlikten kurtardığını öne sürerek kendisine sunduğu hayatın kıymetini bilmesi için baskı yapar. Dışarıdan bakıldığında zorda olan birini alıp yetiştirmek, toplum açısından hoş karşılanan bir tutumdur. 17. Yüzyıl'da küçük kızları fakir ailelerden alıp, onların vasisi olan, kızları yetiştiren ve belli bir yaşa geldikten sonra da onlara nikah kıyan erkekler

vardır. Bu, o dönemin Fransa'sında doğal karşılanan evlilik yöntemlerinden biridir. Fakat Moliere bu yöntemin bencil erkekler tarafından nasıl kullanıldığını “Kadınlar Mektebi” eserinde göstermiştir. Kızların çocuk yaşta ne öğrenirse büyüdüğünde de o yolda ilerleyeceklerini sanan erkeklerin kaçırdıkları nokta ise onların da hisleri ve arzularının olabileceğidir. Hiçbir şey bilmeyen biri bile, aşk ve sevgi meselesinde gönüllerine düşen bir hisle en usta aşık olabilir. Bu, insanın doğasında olan bir olgudur. Karın doyurmak, uyumak, cinsellik, aşk, bunlar insanı insan yapan dürtülerdir. Ve öğretilmesine gerek yoktur. Genç kızları adeta hapsederek bu dürtülerin içinde yer alan cinsellik ve aşkı köreltebileceklerine inanan erkekler, ancak kötü tecrübeler sonucunda bu durumun işe yaramayacağını öğrenir. Korktuğu şeyleri başına getirmek için ellerinden geleni yaptıklarının farkında değillerdir. Kadınları kendi arzularına göre şekillendirmek isteyen erkeklerin en net örneği, “Kadınlar Mektebi” eseridir. Moliere bu eseri sergilediğinde çok büyük tepkiler alır. İzleyenler Moliere’i eleştiri yağmuruna tutar. Bunlar taşlamaları kaldıramayan erkeklerin verdiği tepkilerdir. İnsanlara ayna tutan bir yazar olan Moliere, çoğu oyununun gösterimi sonrasında olumsuz tepkilere maruz kalmıştır. Moliere, erkek karakterlerin ağzından onların nasıl dominant bir ilişki istediklerini anlatır. Kadınları bir kukla gibi yönlendirmek isteyen erkekler, günahın ve toplumsal normların arkasına sığınarak hegemonyalarını sürdürmek isterler. Üstelik bu taleplerine boyun eğmeyen kadınları da namussuzlukla yaftalamaktan çekinmezler. Toplumda en hassas meselelerden biri olan namus kavramını kendi arzuları doğrultusunda istedikleri kadınlara yükler istemediklerine yüklemesler. Onlar için erdemli kadın; evinden, kocasından ve çocuğundan başka hiçbir şey düşünmeyen kadındır. Hisleri, düşünceleri, arzuları değersizdir. Kadınlar, sadece mutlu etmekle yükümlüdür. Onların mutlu olması ise erkeklere hizmet etmekten geçer. “Kadınlar Mektebi” eserindeki Arnolphe karakteri, evlenmek istediği genç kıza öğütler vermenin yanında bir evlilik reçetesi de verir. Güzel bir evlilikte olması gereken şeylerin ne olduğunu madde madde yazarak genç kızın bu kurallara uymasını ister. Bu reçete salt kendini düşünen erkek karakterlerin evlilikten ve kadınlardan ne beklediğinin bir özetidir. Arnolphe’un evlilik reçetesini Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“AGNES- (Okur) Evliliğe Dair Vecizeler ya da Evli Bir Kadının Görevleri. Her gün yapacağı şeyler. **Birinci Vecize** : Yasal bir bağla başkasının yatağına giren kadın, bugünkü gidişata rağmen kafasına şunu koymalı: Evlenen adam, karısını yalnız kendisi için alır.

ARNOLPHE- Ne demek istediğini size sonra anlatırım, şimdilik sadece okuyalım.

AGNES- (Devam ederek)

İkinci Vecize: Kadın ancak ona sahip olan kocasının arzu ettiği kadar süslenmeli. Güzelliğine göstereceği özen yalnız kocası içindir. Başkalarının ona çirkin demesi hiç dikkate alınmamalıdır. **Üçüncü Vecize:** Yere batsın o çeşit çeşit sürmeler, sular, pudralar, pomatlar, o cildi güzelleştiren türlü türlü ilaçlar! Bu ilaçlar namusu berbat eden zehirlerdir. Güzel görünmek için harcanan emekler kocalar için değildir.

Dördüncü Vecize: Namuslu kalmak isteyen kadın dışarı çıktığı zaman gözlerini başlığının altına gizleyip cüretkar bakışlardan sakınmalıdır. Çünkü kocasının hoşuna gitmek isteyen kadın, hiç kimsenin hoşuna gitmemelidir.

Beşinci Vecize : Kadın, kural gereği, kocasını ziyarete gelenlerden başka hiçbir canlı yarattığı kabul etmemelidir. Kadınlara düşkün olup da yalnız hanımefendiyi ziyarete gelenler beyefendinin rahatını kaçırmazlar. **Altıncı Vecize:** Erkeklerden hiç hediye kabul etmemeli, çünkü yaşadığımız devirde hiçbir şey boşuna verilmez.

Yedinci Vecize: Kadın ne kadar isterse istesin, eşyaları arasında hokka takımı, mürekkep, kağıt, kalem bulunmamalı. Usul ve adet gereği, evde yazılacak her şeyi koca yazmalıdır. **Sekizinci Vecize:** Kibar toplantıları denilen o hayasız meclislerde günden güne kadınların ahlakı bozuluyor. Evde dirlik düzenlik olması için bunları yasak etmeli, çünkü zavallı kocalara böyle yerlerde komplo hazırlanır.

Dokuzuncu Vecize: Namusuyla yaşamak isteyen her kadın kumardan şeytandan kaçır gibi kaçmalı, çünkü insanı boşuna ümitlere düşüren kumar, çok defa kadına varan yoğunu verir.

Onuncu Vecize: Zamanımızda moda olan gezintilere, kır yemeklerine gitmeye özenmemeli. Akli başında adamlara göre, bu eğlencelerin ceremesini hep kocalar çeker.” (Moliere, 2011, S:34-35)

Moliere “Kadınlar Mektebi” eserindeki Arnolphe ve “Kocalar Mektebi” eserinde ki Sganarelle gibi olan erkek karakterleri pek çok oyununda ele alır. “Zorla Evlenme” eserinde de benzer görüşte bir erkek profilini işlemiştir. Bu düşüncelere sahip olan erkek karakterine de yine “Sganarelle” adını vermiştir. Moliere’in karakterlerine verdiği isimler, oyunlarında benzerlik gösterir. Benzer tutumlara sahip olan karakterlere aynı adı vermiş ve bunu çoğu oyununda değiştirmeden kullanmıştır. Bu tutumunun benzeri İtalyan Halk Tiyatrosu “Commedia dell’Arte” anlayışında vardır. Commedia dell’Arte belli keskin özelliklere sahip tiplerden oluşur. Yaşlı, kurnaz, cimri, kaba, romantik, genç kız, aşık erkek, hizmetçi, uşak, yaşlı kadın...vb. tiplerinden oluşan bu tiyatro da tiplerin isimleri değişmez. Moliere de gezici tiyatro yaptığı dönemde tanıştığı İtalyan Halk Tiyatrosunu örnek almıştır. O da eserlerinde belli özelliklere sahip karakterlerin isimlerini hep aynı kullanmıştır. Örneğin genç romantik aşık erkek Valere, kaba ve geri kafalı erkek Sganarelle gibi. Fakat bu her karakter için geçerli değildir. Çünkü “Commedia dell’Arte” tiplerden oluşan, doğaçlamaya dayalı bir tiyatroken Moliere’in tiyatrosu karakterlerden oluşur ve metne dayalıdır.

Baskın ve anlayışsız erkeklere örnek olarak yukarıda değinildiği gibi “Zorla Evlenme” eserindeki Sganarelle karakteri gösterilebilir. Fakat onun baskılama biçimi “Kocalar Mektebi” eserindeki durumdan biraz daha farklıdır. Bu eserde erkeğin evlenme ve birliktelik meselesinden beklentisi salt kendinin mutluluğuna yöneliktir. İsteği, kendini tatmin edecek durumlara yöneliktir. Moliere, “Zorla Evlenme” eserindeki Sganarelle karakterinin beklentilerini şu şekilde kaleme almıştır:

“SGANARELLE- Bakınız güzelim, siz ve ben bundan sonra mesut olacağız. Artık benden hiçbir şeyinizi esirgemeyeceksiniz; size her ne istersem yapabileceğim ve bunu kimse ayıplamayacak. Bütün vücudunuz benim olacak, baştan ayağa kadar. Hepsinin sahibi ben olacağım. Bu küçükçük uyanık gözler, bu minik çapkın burun, bu canım dudaklar, bu sevdalı kulaklar, bu güzel çenecik, bu minimini toparlacık memişler, bu... Kısacası bütün varlığımız benim emrimde ve istediğim gibi sevebilmek elimde olacak. Nasıl, bu evlilikten memnun değil misiniz, güzel bebeğim?” (Moliere, 1965, S:10)

Evleneceği kadını sadece cinsel bir meta olarak gören Sganarelle karakterinin övgü sandığı emir kipi barındıran sözler, kendinden oldukça küçük olan genç kızın gönlünü girmeye yeterli değildir. Bu üslupla ve bu beklentilerle de girebilmesi zor bir ihtimaldir. Sadece kendine kendi istediği gibi davranılma biçimini hayal ederek evlenmek ister. Hayatına dahil edeceği kadını nasıl mutlu edeceğine dair en ufak bir düşüncesi yoktur. İsteği, sadece kendi arzularının gerçekleşmesidir. Sganarelle'in adeta bir nesne gibi alıp evinde istediği gibi kullanabileceğini hayal ettiği genç kızla neden evlenmek istediğini ise Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“SGANARELLE- Eskiden evlenmenin aleyhindeydim. Fakat şimdi bu işi yapmak için kuvvetli sebeplerim var. Güzel bir karım olacak; bana bin bir türlü sevgiler tattıracak, beni nazlı nazlı okşayacak ve yorgun olduğum zamanlar gelip beni ovacak...Bütün bu zevklerden başka bir sebep daha var; böyle kalırsam diyorum, dünyada Sganarelle soyunu tüketmiş olacağım. Halbuki evlenirsem çocuklarım hayatımı devam ettirecek. Benden türemiş varlıklar, iki su damlası nasıl birbirinin eşi ise, tıpkı öyle bana benzeyen küçük yüzler görmek zevkini tadacağım. Bütün gün evin içinde oynaşacaklar; şehirden döndüğüm zaman beni baba diye karşılayacaklar ve bana dünyanın en sevimli saçmalarını anlatacaklar. Bakın sanki şimdiden bütün bunlar olmuş gibi... Etrafımda onlardan şöyle yarım düzine görüyorum.” (Moliere, 1965, S:7-8)

Kendi soyunun yürümesi için ve sevmek değil, sevilmek için kadını bir araç olarak kullanmayı amaçlayan Sganarelle karakterinin evlilikten beklentisi budur. Bir detay olarak altı çizilebilecek cümle ise onların bütün gün evin içinde olmaları ve kendisinin şehirde işlerini halletme hayalidir. Çocukların babalarını evde bütün gün beklemesi olası bir durumdur. Fakat çocukların bakımını anneleri üstleneceği için, yine “Kocalar Mektebi” eserindeki mantıkla kadının tüm gününü evde çocuklarıyla ilgilenerek ve kocasını memnun etmek için bekleyerek geçireceği, bundan da mutlu olacağı algısı “Zorla Evlenme” eserinde de mevcuttur. “Bilgiç Kadınlar” eserindeki Chrysale karakteri de kadınları eski zamanlardaki gibi görmek isteyen bir karakterdir. Babasının döneminde olduğu gibi, dikiş nakış, çocuk ve kocası arasında mekik dokuyan kadın-

ların doğru olacağını savunur. Beklentileri tıpkı yukarıda örneklendirilen diğer eserlerdeki “salt kendi mutluluğunu düşünen erkek karakterler” gibidir. Açıktan açığa evleneceği kadının nasıl olmasını dile getirdiği sahneyi Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“CHRSALE- ... Çocuklarına güzel ahlak vermek, evini idare etmek, gözü hizmetçilerin üzerinde olmak, masrafları tasarrufa uydurmak; kadının tahsili de felsefesi de işte bunlar olmalıdır. Kadının zeka kabiliyeti kaftanla çakşırı birbirinden ayırt edecek kadar yüksek mi, bilgisi kafidir demektir diyen babalarımız bu meselede daha doğru düşünüyorlarmış. Babamızın kadınları hiç okumazlarmış, ama iyi yaşarlarmış. O kadınlar için ilim mübahesesi evlerinin işi imiş, kitapları da, kızlarının çeyizlerini yapmak için kullandıkları iğne, iplik, yüksükmiş ...” (Moliere, 1944, 34)

Moliere “Kadınlar Mektebi” eserinde kendi arzuları doğrultusunda büyütüp yetiştirdiği genç kızla evlenmek isteyen Arnolphe karakteri, genç kızını kapatıp kurallara boğarak istediği gibi bir kadın olması için onu eğitmeye çalışır. Hayalindeki kadın profiline ulaşmak için genç kızın eline kurallardan oluşan bir liste tutuşturarak bu kurallara göre hareket etmesini ister. Ancak tüm bunları genç kıza yaptıracağına inanmasının sebebi, kızın yaşının küçük olmasıdır. Moliere, Arnolphe’nin neden kendinden bu denli küçük biriyle evlilik yapmak istediğini şu sözlerle aktarıyor;

“ARNOLPHE- Karın toy olmalı ki sana toy demesinler. Sizin hatunun pek uslu olduğuna inanırım, fakat kadında akıl hayra alamet değildir ... Benim alacağım kadının bilgisi kıt olmalı, hatta kafiye nedir bilmeli; kibarlar toplantısına gider de kafiye oyunu oynarsa, ‘Siz ne düşündünüz’ dedikleri zaman ‘Kremalı pasta,’ desin. Sözün kısası kara cahil olsun. Tanrıya dua etmeyi, beni sevmeyi, dikip dokumayı bilsin yeter; ben bunu bilir, bunu söylerim.

CHRYSALDE- Demek sizce kadın mutlaka beyinsiz olacak?

ARNOLPHE- O kadar ki, kadının aptal ve çirkin olmasına razıyım da çok güzel ve çok akıllı olmasına razı değilim.

CHRYSALDE- Zeka ve güzellik...

ARNOLPHE- Namuslu olsun yeter. ' (Moliere, 2011, S: 3-4)

Kadınların akli erkeklerin aklından daha çetrefilli çalışır. Olaylara daha sade yaklaşan erkekler, kadınların detaycılığı arttıkça bundan rahatsızlık duymaya başlarlar. Moliere'in eserlerinde kadın ve erkek arasındaki farklardan en belirginini ise düşünme yapılarıdır. Bu günümüz için de geçerli olabilecek bir savdır. "Kadın akli" olarak kullanılan günümüz tabirini, Moliere de eserlerinde kullanmıştır. Bu tabiri erkek karakterler uzak durmalarının doğru olacağına inandıkları kadınlar için kullanır. Bir kadında akıl, tecrübe ve kültür bir arada bulunuyorsa o kadının başlarına bela açacağını düşünürler.

Moliere "Küskün Aşıklar" eserinde Şişko Rene karakterinin ağzından kadınların düşünce yapısına yönelik cümleler aktarmıştır. O sahne şu şekildedir:

"ŞİŞKO RENE- Ben ise artık karularla uğraşıp başımı belaya sokmak istemiyorum; hepsinden birden vazgeçiyorum. Siz de benim gibi yapmanız fena etmezsiniz sanırım, çünkü efendim, malum ya karı kısmı anlaşılması güç bir hayvandır; mizacı, kötülüğe mütemayildir, ve hayvan hep hayvan kalır, yüz bin yıl yaşasa hayvandan başka bir şey olamaz; onun için dünya durdukça karı daima karıdır ve karıdan başka bir şey olamaz, hani Yunanlı filozoflardan biri dememiş mi karı akli çölün bir yerde durmayan kumları gibidir ... Yani demek istiyorum ki karı kafası çatılarda ki fırıldak gibi durmadan döner. Bundan ötürü bizim Aristotalis onu denize benzetir. Bunun için dünyada denizden daha sabit ne vardır derler? ..." (Moliere, 1944, S:65-66)

Şişko Rene, Eraste karakterinin uşağıdır. Görgü ve bilgi anlamında düşük seviye de olan bu karakter, kendi düşüncelerini yanlış da olsa diretecek yapıda bir erkektir. Kadınlara nasıl davranması gerektiğini zaman zaman unutsa da sevgilisine karşı tiradındaki kadar sert bir tutum içinde değildir. Fakat genç kızla araları bozulduğunda kadınlardan nefret edecek raddeye gelir. Şişko Rene'nin sevgilisi de bir hizmetçidir. Hizmetçi kız; akıllı, kurnaz ve ağzı laf yapan bir karakterdir. Şişko Rene, onunla baş etmekte zorlanır. Bu nedenle kaba cümleler sarf ederek kadınların aklının dolambaçlı olduğunu, bir an öyle bir an böyle olduğunu dile getirir. Bu değişimleri anlamakta

sıkıntı çeken uşak, sevgilisin olmadığı yerlerde kadınlar üzerine beylik laflar söyleyerek kendini tecrübeli addeder.

Kadınların akıllı ve bilgili olmasından rahatsız olan erkekler, eğer kadın kültürlü olursa ilişkideki üstünlüklerini yitireceklerinden korkarlar. Bu sebeple yaşları geçtikçe kendilerine denk bir kadınla evlenmek yerine, genç kızları tercih ederler. Bunun nedeni genç kızların dış görünüşünden ziyade, yaşını almış tecrübeli kadınları zapt altına almanın zor olmasıdır. Genç kızları tercih ederler ki onları istedikleri gibi şekillendirebilsinler. O zaman, doğruyu ve yanlışını kendi istekleri doğrultusunda değiştirerek öğretebilir ve genç kızları yönlendirebilirler. Kızların sorumluluğunu küçük yaşta alıp onları istedikleri gibi büyütenler de vardır. Doğru dürüst okuma yazmayı öğretmedikleri, devamlı ev işi ile meşgul olmasını sağladıkları ve onları dış dünyadan haberdar etmeden adeta bir cam fanusun içinde büyüttükleri kızları, kendilerine eş olmaları için yetiştirirler. Böylelikle kendi hayallerindeki evlilikleri garantiye almak isterler. Erkek kontrol altında olmaktan hoşlanmadığı gibi, her şeyi kontrol altına almak ister. Hayatındaki kadını, onun ne yapıp ne yapmayacağını, maddi meseleleri... Tüm bunların kendi kararları doğrultusunda şekillenmesini isterler. Eserlerde erkekler denetim altına alamayacağına inandıkları kadınlardan uzak durmayı tercih eder. O tarzda kadınların toplumun geleneklerine uymadığını söyleyerek, yanlış bir yolda olduklarını dile getirip eleştirirler. Moliere'in bazı eserlerinde kadınların, erkeklerin tüm ihtiyaçlarını karşılayarak mutlu olacağına inanan erkekler, kendi özel alanlarını korurken kadınların özel alanı olmasını istemezler. Onların sosyalleşmesi, kitap okuması, bir dünya görüşünün olması erkekler için hoş karşılanan durumlar değildir. Bir kadın ne kadar kültürlü olursa o kadar baskı altına alınamaz. Erkekler bunu bildikleri için kadınların kendinden üstün olmasını istemezler. Her zaman onlardan üstün olup öğreten, yetiştiren, her şeyi bilen olmak isterler. Böylelikle kadının herhangi bir konuda haklı olması olası değildir. Haklı olamayınca da talep eden de olamayacaklardır. Çünkü her şeyi bilen, hakim olan erkektir. Moliere'in "Bilgiç Kadınlar" eserinde bu düşünceye sahip erkek örneğini görürüz. Clitandre karakteri, bir kadın bilgili de olsa daha arklı bir tutum sergilemesi gerektiğini savunur ve Moliere bu düşünceyi şu şekilde aktarmıştır:

“CLİTANDRE- ... Bilgiç kadınlar benim zevkime uygun düşmüyor. Ben kadınların her şeyde bilgileri olmasını anlarım, fakat onların bilgiç olayım diye bilgiç olmak gibi can sıkacak bir arzuya kapılmalarını istemem; isterim ki kadınlar kendilerine bir şey sorulduğu zaman, bildiklerini bilmezlikten gelmeyi bilsinler. Tahsilini gizlesin; bilsin, fakat bildiğinin bilinmesini istemesin; bir sürü müellif adı sayıp dökmesin; büyük sözler söylemesin, en küçük sözlerine nükte, zarafet koymaya kalkışmasın...” (Moliere, 1944, S:13)

Erkekler, kadınların kültür seviyesi arttıkça onların değişeceklerinden ve evlerine gereken önemi vermeyeceklerinden korkarlar. Evlerine gereken önemi vermemek demek kocaların sözünü dinlememek demektir. Kocalarını dinlemeyen kadınlar ise dışarıya meyletmeye açık kadınlardır. Moliere’in eserlerinde ise erkeklerin en büyük korkusu aldatılmaktır. Bu korkuları onları yanlış tutumlar sergilemeye iter. Çünkü korkuyla alınan kararlarda yanlış yapma payı yüksektir. Fakat erkekler, kendilerinin hata yapma ihtimalini aklına getirmezler. Ortada bir yanlış ve eksik varsa bunu ancak kadınlar yapmıştır. Moliere “Kadınlar Mektebi” eserinde kadınların akıllı olmasının zararlı olduğunu savunan Arnolphe karakterinin düşüncesini şu sözlerle kaleme almıştır:

“ARNOLPHE- ... Çok bilmiş kadın alanların başına neler geldiğini bilirim. Ben gider de hiç öyle kültürlü kadın alır mıyım? Durmaksızın salonlardan, toplantılardan dem vursun, aşka dair yazılar yazsın, şiirler döksün, markiler, kibar kişiler ziyaretine gelsin, ben de hanımefendinin kocası diye, kimse yüzüme bakmadan, bir yanda put gibi durayım. Tanrı göstermesin, ben öyle kafası çalışanına dünyada yanaşmam; eli kalem tutan kadın, gereğinden fazlasını bilir ...” (Moliere, 2011, S: 3)

“ARNOLPHE- ... Fakat kafalı bir kadın çok başka bir mahluktur. Hayatımız yalnız onun keyfine tabidir; aklına bir şey koydu mu Nuh der, peygamber demez. Tavsiyelerimiz bir kulağından girer, bir kulağından çıkar. Zekasını makul sözlerimizle alay etmekte, kabahatlerini erdem gibi göstermekte, istediği günahı işlemek için en kurnaz insanları aldatabilecek hileler bulmakta kullanır, önüne geçmek için ne yapsan boş. Akıllı bir kadın, insanın başına çorap örmekte şeytan gibidir. Aklına

esip de için için namusunuzu berbat etmek kararını verdi mi haliniz harraptır...” (Moliere, 2011, S:36)

Aklın namussuzluk getireceğine inanan erkekler, saflığı namuslu olmakla bağdaştırır. Fakat Moliere’in eserlerinde sığ kadın karakterler yok denecek kadar azdır. Sadece tecrübesiz olanlar vardır. Onlar da belli bir eşikten sonra iç güdülerini dinleyerek üzerlerinde kurulan baskıdan kurtulmanın yolunu ararlar. Kukla misali, istediği her şeyi yaptıracakları bir kadınla evlenmeyi hayal eden erkekler, ancak böyle olduğu zaman aldatılmayacaklarına inanırlar. 17.yüzyılın yakın tarihinde kilise aklın ürkütücü olduğunu insanlara aşılarmıştır. Bunun nedeni ise kilisenin sorgulanmaya kapalı olmak istemesidir. Ancak XIV. Louis zamanında kilisenin baskısı iyice zayıflamış, erkekler başta siyaset olmak üzere, tüm meselelerde otorite haline gelmiştir. Fakat kadınlar hâlâ ikinci sınıf insan muamelesi görmekten kurtulamamıştır. Düşünmenin yasak olduğu dönemlerdeki baskıdan kalan tortular, kadınların üzerinden silinmemiştir.

Moliere’in eserlerinde ki erkek karakterlerin evlilik ve ilişki meselesinde kendi çıkarlarına göre hareket ettikleri görülür. Aşk ve sevgi dışında maddi ve sınıfsal çıkarlarına göre de evlenen erkekler, bir kadınla hayatı paylaşmak için değil, kendi istedikleri hayatı yaşamak için de evlenmek isterler. Güzelleri beğenen delikanlılara ise büyükleri evlenecekleri kişinin akıllı ve kültürlü olmasını önermedikleri gibi, güzel olmasını da tavsiye etmezler. Güzelliğin de belayı ve aldatmayı beraberinde getireceğini savunurlar. “Şaşkın” eserinde Anselme karakterinin delikanlıların güzel kızlara kapıldıktan sonra başlarına neler geleceğini anlattığı sahneyi Moliere şu şekilde kaleme almıştır:

“ANSELME- ... Bağışlayın Leandre! Körlüğünüzü azıcık görün. Akıl her zaman başta olmaz ama, akılsızlığın neresinden dönülse kardır. İnsan yalnız güzellikten başka çeyiz aramazsa düğünün arkasından pişmanlık gelir. En güzel kadın bile sefadandan sonra sonraki kanıksamayı pek önleyemez. Tekrar ediyorum; bu delikanlılar, bu gençlik ateşleri, bu kapılışlar, bize ilkin birkaç hoş gece geçirtir ama, böyle bahtiyarlık sürekli değildir. Hevesimiz azalınca iyi gecelerden kötü günler doğar. Gaileler, üzüntüler, sıkıntılar bundan gelir. Babalar bu yüzden kızıp oğullarına miras bırakmazlar.” (Moliere, 1944, S:69)

Moliere'in eserlerinde para ve özgürlüğü için evlenen kadınlar olduğu gibi toplumsal sınıfta sıçrama yapmak için evlenen erkek karakterler de vardır. Bu erkekler soylu kadınlarla evlenip statüsünü arttırma derdindedir. Mal ve mülk olarak zengin olan bu erkeklerin eksiklikleri asil olmamalarıdır. Bu açıklarını da asil bir kadınla evlenerek kapatmayı planlarlar. Sevmediği bir kadınla sırf soylu olabilmek adına, çıkarlarını gözeterek evlenen bir erkeğin Moliere'in oyunlarında mutlu olma şansı yoktur. Bu kurnazlıklarının sonu hüsrana olur ve pişmanlık duyarlar. Kendisiyle denk olmayan, genç ve asil bir kızla evlendiği için pişman olan karakterlerden biri de "George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?" eserindeki George Dandin karakteridir. Moliere George Dandin karakterinin pişmanlığını ve soylu bir kadınla evlenme düşüncesini şu sahnelerde kaleme almıştır:

"GEORGE DANDİN- Ah ah! Acayip meseledir bir soylu kızı. Benim evliliğim halinden memnun olmayıp bir soylunun evine kapılanmaya kalkan tüm köylülerin kulaklarına küpe olsun! Soyluluk iyi ve hatırı sayılı bir şey kuşkusuz, ama beraberinde gelen hal ve gidiş öyle tatsız ki yanından bile geçmemekte fayda var. Ağzım yandı ama tecrübe sahibi de oldum bu konuda ve biz ötekileri ailelerine katan soyluların tavrını bir iyice belledim artık. Şahsımızla kurulan ittifakın kıymeti harbiyesi pek yoktur, gözlerini malımıza mülkümüze diker, asıl onunla evlenirler. Sahip olduğum bu servetle, kendini benden üstün, soyadımı taşımayı hakaret sayan, son meteliğime kadar versem de kocalığı bana layık görmeyen bir kadınla evleneceğime, keşke iyi yürekli, içten bir köylü kızı alsaydım. George Dandin! George Dandin! Öyle bir aptallık ettin ki dünyada eşi menendi bulunmaz! Şimdi evim bir kabus bana ve ne zaman içeri adım atsam, yeni bir keder bekliyor beni kapıda." (Moliere, 2017, S:1)

"GEORGE DANDİN- Al bakalım George Dandin, gördün mü karının sana ne muamelesi yaptığını? Soylu bir aileden kız almak istemenin sonu budur işte! Onlar senin başına her türlü çorabı örer, ama sen öcünü alamazsın, soyluluk bağlar elini kolunu. Kendi dengiyle evlenen kocanın hiç değilse hınçlanma hürriyeti vardır; eğer bir köylü kızı almış

*olsaydın, tesis ederdin adaleti kızılılık sopası marifetiyle kimsecikler ka-
rışamadan. Ama yok sen soyluluğa heves ettin, evinin reisi olmanın ra-
hatı battı değil mi? Öyle öfkeleniyorum ki tokatlamak geliyor içimden
kendimi...” (Moliere, 2017, S:6)*

Mertebesini yükseltmek için sevmediği kadınla evlenip hem kendi hayatını hem de genç kadının hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Menfaatleri uğruna kurduğu evlilikte mutluluğu yakalayamayan George Dandin, kendi dengiyle evlenseydi de olumsuz gördüğü durumda kızılılık sopasına başvuracak yapıda bir erkektir. Kadın ruhundan anlamayan ve kaba bir mizaca sahip olan bu adamın kendi dengi ile de evlense mutlu olması zayıf bir olasılıktır. Moliere’in eserlerini izleyenlerin bir çıkarım yapmasını amaçladığı düşünülür. Seyrettiklerinden yola çıkarak kadınlara nasıl davranması hususunda tüyolar alırlar. Fakat öğrendiklerine ne denli dikkat ettikleri bilinmez.

Aldatılma meselesi Moliere’in eserlerinde sıkça yer verdiği konulardandır. Kocaların neden ve nasıl aldatıldığını anlatan eserlerinde muhakkak erkeklere yönelik bir ders vardır. Erkekler çevrelerindeki diğer delikanlıları tehlike olarak görür. O sebeple karılarını ve sevgililerini onlardan uzak tutmak için baskı uygularlar. Bu konu da başarılı olamayan erkekler ise kadınlara erkeklere yüz vermesinin doğru olmadığını aşışlamak ister. Duyacakları iltifatlara kulaklarını tıkamaları gerektiği yönünde onları uyarırlar. Evli bir kadının çapkın erkeklere karşı nasıl bir tutum sergilemesi gerektiğini “George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir?” eserinde George Dandin karakterinin ağzından Moliere şu şekilde aktarır:

“GEORGE DANDİN- Gözü kocasından başkasını görmeyen her kadın ne yapıyorsa siz de onu yapın. Kim ne derse desin, çapkınlar ancak yüz bulduklarına musallat olurlar; nasıl ki bal sinekleri çekerse, onları da tatlı tavırlar cezbeder. Namuslu kadınlar böylelerini nasıl kapı dışarı çekeceklerini gayet iyi bilirler.” (Moliere, 2017, S:29)

Kadınlara erkeklere yüz vermedikçe delikanlıların da onlara yanaşmaya cesaret edemeyeceğini savunan George Dandin karakterinin düşünmediği mesele ise kadınların buna müsaade etmemesi için hayatındaki insanı seviyor olması gerektiğidir.

“Adamcıl” eserinde Alceste karakteri, aşık olduğu Celimene karakterinin diğer erkeklere de güler yüzlü davranmasından rahatsızdır. Celimene başından evlilik tecrübesi geçmiş, genç ve dul bir kadındır. Alceste’nin uyarılarına sakin ve kendiden emin bir üslupla yanıt verir. Moliere; herkesle flört eden Celimene’nin aşığı tarafından uyarılmasını şu şekilde kaleme almıştır;

“ALCESTE- ... Karakteriniz bayan, önünüze gelene gönlünüzün kapısını açmak; sağınızı solunuzu saran tutkunlarınız çok, bu da benim hoş göreceğim bir tutum değil.

CELİMENE- Suçlu mu oluyorum bana tutulanlar var diye? Nasıl engel olabilirim beni sevmelerine? Güzel güzel gelip beni övmek isterlerse bir sopa alıp kovacak mıyım onları?

ALCESTE- Hayır bayan, söz konusu değil ele sopa almak, konu, onlara daha az yumuşak, daha az tatlı davranmak, biliyorum, alımlısınız, her yerde gözler üzerinizde; çekiyor gözleriniz, çekince de tutuyorsunuz onları, kul kurban oldular mı, tamam; araya bir de güzelliğiniz girince, gönüller sizin. Onlara verdiğiniz güler yüzlü umut hepsini sık sık yanınıza koşturuyor; şu gönül alıcılığınızı biraz daraltsanız, tüm peşinizde koşanlardan kurtulursunuz ...” (Moliere, 2013, S: 21-22)

Celimene kendisine yapılan uyarı mahiyetindeki eleştiriyi anlamıyormuş gibi yapar. Bilinçli bir şekilde erkekleri çevresinde tutmayı seven genç kadın Alceste’nin sözlerinden etkilenmez. Ve oyun boyu bildiğini okur.

Moliere’in eserlerindeki çoğu evli kadın karakteri, kocaları ile mecburiyet ve baskı yüzünden evlenmiştir. Bu durumun verdiği hissiyat ile dışarıya hevesli olan kadınlar; sevmedikleri kocalarının hakkında çıkacak dedikoduları umursamaz. Moliere’e göre bir kadını zorla hayatında tutmaya çalışan erkeğin kaderi aldatılmaktır. Bunu çevrelerindeki erkeklerde görseler de kendi başlarına geleceğine inanmak istemezler. Fakat kaygı duyarlar. Bu nedenle önlem almak için hayatlarına alacakları kadınlarda türlü kriterler ararlar. Akılsız olması, dikkat çekici giyinmemesi, tecrübesiz olması, güzelliğini salt kocasına göstermesi, namuslu olması.... Denetim altında tutulan kadının ya-

pabilecekleri hakkındaki düşünceleri ve kocaların, babaların buna nasıl sebep olduğunu Moliere “Kocalar Mektebi” eserinde Ergaste karakteri ağzından şu şekilde aktarmıştır;

“ERGASTE- Size bir şey diyeyim de içinize ferahlık versin. Bir kadın kilit altında mı? Elde ettiniz sayın. Kocaların, babaların öyle huyları, kadın avcılarının işini kolaylaştırır. Ben kendim, etek peşinde koşmam, başaramam da ondan... Ama ava çıkanlarla çok bulundum. En çok neden hoşlanırlar, bilir misiniz? Hani evlerine hep suratı asık, homurdana homurdana giren erkekler vardır, karılarının her işlerine yerli yersiz burunlarını sokarlar, kocayız diye böbürlenerek zavallıları herkesin yanında azarlarlar, kabalığı marifet sayıyor dersiniz. Karşılarına böylesi çıktı mı, bayılır bizim avcılar. Bundan faydalanmasını biliriz, derler. Bir taraftan bu gibi kabalıklara öfkelenen bayanlara acır görünürler, bir taraftan da kendilerine elverişli olan bu alanda asıl amaçlarına doğru ilerlerler ...” (Moliere, 1944, S:18)

Ergaste karakterinin de ifade ettiği gibi, çapkın delikanlılar, baskı altında olan genç kadınları etkilemekte maharetlidir. “Kocalar Mektebi” eserinde Sganarelle Isabelle’i kapı dışarı çıkartmamasına rağmen kendisini aldatmasına ve başka bir erkeğe kaçmasına engel olamamıştır. Hatta Isabelle ve sevgilisinin mektuplarını kendi elleri ile taşımıştır. Tutku, istek ve arzu, insani dürtülerin sonucudur. Bunu bir kağıt parçası önleyemez. Moliere eserlerinde bu tezi savunan örnekler vermiştir. Örneğin “Küskün Aşıklar” eserinde Şişko Rene ve Marinette evlenmek üzeredir. Ancak Mascarille’in de Marinette de gönlü vardır. Fakat onun Şişko Rene ile evlenecek olmasından rahatsızlık duymaz. Çünkü evliliğin kadınları engelleyecek bir olgu olmadığını bilir. Üstelik sevgi resmiyete bindiğinde, nikah kıyıldığında erkek ve kadının da değişeceğini savunan düşüncesiyle hoşlandığı kadını daha rahat elde edeceğine inanır. Moliere bu sahneyi şu şekilde kaleme almıştır:

“MASCARILLE- Aman aman kanım vücudumda pek rahat, onlar evlensinler, bana vız gelir; ben Marinette’in huyunu bilirim, izdivaç oynamaya mani değildir ki.

MARINETTE- Ya! Aşığım sen mi olacaksın? Kocam olsan ne ise, olduğum gibi alırım, fazla merasime lüzum yoktur, fakat aşığın birçok meziyetleri olması lazım.

ŞİŞKO RENE- Bana bak! İzdivaç vücutlarımızı birleştiren delikanlılara artık kulak asmayacaksın.

MASCARILLE- Sanki yalnız kendin için mi evleniyorsun?

ŞİŞKO RENE- Pek tabii. Ciddi bir kadın istiyorum, aksi halde kıyameti koparırım.

MASCARILLE- Görüşürüz! Sen de ötekiler gibi olur, yumuşarsın. Evlenmeden evvel çok aksi ve vesveseli olanlar sonradan miskinleşip azla patırtıdan vazgeçerler.

MARINETTE- Haydi haydi kocacığım, benim sözümden şüphe etme. Onların yılışıklıkları benim kulağıma bile girmez. Hem sana olup bitenleri söylerim.

MASCARILLE- Oh, ala, işini uyduruyor, kocası sırdaşı olduktan sonra!

MARINETTE- Haydi oradan budala sen de!’ (Moliere, 1944, S:90-91)

Hem kadınların hem de erkeklerin evlenince değişeceğini savunan Mascarille karakteri, kadınların evlendikten sonra iltifatlara daha açık, erkeklerinse uyuşuk tavırlar sergilemeye daha müsait olduğunu söyler. Üstelik akıllık yapıp kocalarıyla sırlarını paylaştığını iddia eden kadınların aslında olayları kontrol altında tutmak için uyguladıkları kamuflaj yöntemi olduğunu bilir. Yukarıdaki sahnede altının çizilmesi gereken bir diğer meselede Marinette'nin Mascarille'i kocası olarak görmeye layık bulup aşığı olmaya layık bulmamasıdır. Kocasını aldatacağı kişinin maddi manevi pek çok meziyete sahip olması gerektiğini vurgular. Moliere'in eserlerinde kadınlar kocalarını genellikle uşaklarla aldatmazlar. Asil olmasa da maddi durumu iyi olan delikanlıları tercih ederler ya da delikanlıların sosyoekonomik açıdan zayıf olsa da yakışıklı ve kadın ruhundan çok iyi anlıyor olmaları tercih sebebidir. Moliere kadınların pek çok duruma karşı nasıl tepki vereceğini oyunlarıyla seyircilerine aktarır.

Evlenecekleri kadınlardan yaşça büyük olan erkeklerin aldatılma korkusu gençlerden daha fazladır. Belli bir yaşa geldikleri için her anlamda kadınları tatmin edebilecekleri konusunda şüpheleri olan erkekler bu kaygılarına rağmen maddi güçlerini kullanarak genç kızlarla evlenmek ister. Bu arzu, Moliere'in eserlerinde yaşça büyük erkekleri felakete götüren bir arzudur. Yaş farkı anlayış ayrımını da yanında getirir, babaları yaşında erkeklerle evlenmeye zorlanılan genç kızlar, mutluluğu kocalarında bulabileceğine inanmazlar. İçten içe bu durumun farkında olan erkekler ise zaaflarına yenik düşerek evlendikleri genç kızları eve kapatarak aldatılmaktan kurtulacağına inanırlar. Moliere'in "Cimri" eserindeki Harpagon karakterinin evlenmek istediği genç kızla arasında büyük bir yaş farkı vardır ve bu yaş farkı onu korkutuyordur. Korkusu genç kızın ileride onu aldatma ihtimalidir. Moliere, Harpagon karakterinin kaygısını şu şekilde kaleme almıştır:

"HARPAGON- Ama bak, Frosine; bir şey daha var beni düşündüren. Bu kız hayli genç, biliyorsun; genç dediğin de daha çok gençleri sever, onlarla düşüp kalkmaktan hoşlanır. Korkarım benim yaşımdaki bir adamı sevmeyince de evimde birtakım uygunsuz dırıltı zırıltı çıkabilir. İşte buna hiç gelemem." (Moliere, 2018, S:42)

Gerçeği bilse de genç bir kadınla birlikte olma hevesine engel olamayan Harpagon duydu yalanlara kolayca inanır. Arabulucu kadının evlenmek istediği kızın genç delikanlılardan değil de yaşlı erkeklerden hoşlandığını söylemesi, Harpagon'un içinin rahat etmesi için yeterli olur. Harpagon karakteri de ne kadar ikna olmuş gibi gözükse de genç delikanlılar dururken kendisine bakacağı yalan olduğunun da içten içe farkındadır. Ama o da Moliere'in eserindeki diğer erkek karakterler gibi, genç kadınla evlenme zaafına kaygılarına rağmen yenik düşer.

Kocalarını, vasilerini ve sevgililerini aldatan kadınlara muhakkak yardım eden kimseler olur. Geneline hizmetçileri, hanımlarının gönül işlerinde, tüm riskleri göze alarak, hanımlarının aşıklarına kavuşması ve mutlu olması için elinden geleni yapar. Erkeklerinde tabi ki yardım eden kadınlara karşı bir fikri vardır. Onların kim olabileceği ve nasıl üslupta kadınlar olabileceğini tasvir ederler. Başlarına gelen felaketlere kimlerin vesile olduğunu tahmin etmek onlar için çok zor değildir. Hem hayatlarındaki kadınlara hem de onlara destek olanlara düşman olan erkekler, kadınların kurduğu planlar ve tuzaklar karşısında çaresiz kalırlar. Moliere "Kadınlar Mektebi" eserinde

Arnolphe karakterinin aldatan kadınlara yardım edenleri tasvir ettiği sahneyi şu şekilde kaleme almıştır;

“ARNOLPHE- ... Agnes evden çıkmamalı. Onu yakından kollayacağım. Hele o kurdeleci, perkuacı, mendilci, eldivenci ve bohçacı karıları, her gün el altından aşk simsarlığı yapan bu güruhu evin semtine uğratmayacağım. Ben bu şehrin hayatını görmüş adamım, ne şeytanlıklar yapılır, bilirim ...” (Moliere, 2011, S:52)

Moliere’in eserlerinden elde edilen çıkarımla kadınların genelini aldatmaya iten sebep erkeklerin baskı, zorlama ve kabalıklarındır. Moliere’in eserlerinde aşka, sevgiye, övgüye zaafı olan kadın karakterler, bazı duygulardan mahrum bırakıldıklarında gözü de gönlü de dışarı kayar. Hür iradeleri ile hareket edemedikleri için sosyal ortama, gezip tozmaya merakları vardır. Tüm bu baskıların altında ezilmek yerine bir çıkış noktası arar ve bulurlar. Sevgilileriyle ilişkilerini sürdürebilmek için türlü fedakarlıklarda bulunan bu kadınlar, aşka ve aşıklarına düşkündür. Görmek, görüşmek, mektuplaşmak, hediyeleşmek için imkanları zorlamanın yolunu bilirler. Bu uğurda gerek kocalarının ve vasilerinin gerekse babalarının imkanlarını kullanırlar. Bu, kadınların elinden alınan özgürlüklerine karşılık bir çeşit intikam alma biçimidir. Erkekler ise aldatılmaktan korksa da yanlış kararları ve katı karakterleri sebebiyle bilinçsizce korktuğu şeyin başına gelmeleri için çabalarlar. Erkekler kandırıldığını ve tüm çabalarına rağmen aldatıldığını düşünür. Kibirli bir erkeğin aldatan kadınlar ve aldatılan erkekler hakkındaki düşüncesini Moliere “Kadınlar Mektebi” eserinde Arnolphe karakterinin ağzından şu şekilde aktarmıştır:

“ARNOLPHE- Peki ama, acaba dünyanın hangi şehrinde kocalar burada olduğu kadar sabırlıdır? Türlü türlüünü görmüyor muyuz? Hep-sini de evlerinde çekiştirip dururlar. Kimi para biriktirir, karısı da bu parayı ona boynuz taktıranlara peşkeş çeker; biraz daha mutlu, fakat aynı derecede kepaze olan birtakım kocalar da vardır ki, her gün karılarına hediyeler verildiğini görür de akıllarından kıskançlık fikri geçmez. Neden? Çünkü hanımefendi, kendisine bu hediyelerin erdemlerine karşılık verildiğini söyler. Bu kocaların kimisi ortalığı velveleye verir, hiçbir şey de elde edemez; kimisi işleri tatlıya bağlar, genç sevdalının eve geldiğini görünce, bütün nezaketiyle eldivenlerini, paltosunu alır.

Kadınların bazıları, dişilere özgü ustalıklarla, sadık kocasına yalancılıktan bir iltifatta bulunur, adamcağız da böyle bir dolaba girip rahat rahat oturur ve sevdalının boş emeklerine acır, arkadan da işler yürür. Bazıları da süslenip püslenmesi göze batmasın diye, sarf ettiği paraları oyunda kazandığını söyler; ahmak kocası da bunun ne çeşit bir oyun olabileceğini düşünmeden, karısı para kazanıyor diye Tanrıya şükürler eder. Özetle, bütün bunlar hep birer alay konusu. Seyirci olarak bunlara gülmez miyim? Bütün bu ahmaklara ... Bu işlerde bana oyun oynayacak adamın alınını karışlarım. Bize boynuz taktırmak için kadınların kullandıkları ince dalavereleri, şeytanlıkları bilirim; insanı nasıl tuzağa düşürürler, bilirim. Bu tehlikeye karşı tedbirimi almışumdur; alacağım kızda öyle bir masumiyet var ki, alınma toz kondurmaz.” (Moliere, 2011, S:2)

Moliere’in eserlerinde aldatılma konusunda kaygılanan erkek karakterler olduğu gibi; böyle bir durumun başına asla gelmeyeceğini düşünen kibirli erkek karakterler de vardır. Onlar, diğer erkeklerin başına gelen bu durumla alay ederler. Kendilerinin onlardan zeki olduğunu savunarak; kadınlara böyle bir fırsatı tanıdıkları için ve kandırılacak kadar ahmak oldukları için onları kınarlar. Fakat aldatılmayacaklarına ilişkin güvendikleri şey ise kadınlara onlardan kat be kat daha fazla baskı uygulamalarıdır. Halbuki Moliere’in kurgu mantığına göre baskı yapan erkeğin sonu felakettir. O nedenle böyle kibre kapılan erkeklerin sonu ise kınadıkları adamlardan daha beter olur.

Kadınların sevmediği ve onlardan baskı gördüğü erkekleri aldattığı meselesi Moliere’in eserlerinde altını çizerek vurguladığı bir durumdur. Ancak aldatmaya meyilli, flörtöz kadınları da kendi içinde derecelendirir. Kadınlar aşıkları ile sadece gezip dolaşabilir veya sırf mektuplaşabilir ya da duydukları iltifatları anlamazdan gelip onları peşinde de koşturabilir. Yahut aşığı ile tutkulu, gizli kapaklı bir aşk da yaşayabilir. Tüm bu yaşama biçimi kadının karakteri, cesareti ve tercihleri ile ilgilidir. Moliere bu meselede kadınları “Versailles Tuluatı” oyununda “Moliere” karakterinin aracılığı ile derecelendirerek şu şekilde aktarmıştır:

“MOLIERE- (Mlle Bejart’a) Siz, siz şu şey kadınları temsil ediyorsunuz. Hani aşifteliği hiçbir vakit yatıp kalkma derecesine vardırılmaz ama geri kalan her türlü haltı kendilerine mübah görürler. Namuslarını bir matahmış gibi böbürlene böbürlene kendilerine siper eder, herkese tepeden bakarlar. Öbür kadınların en güzel meziyetlerini kimsenin aldirış etmediği iki paralık bir namus yanında hiçe saymak isterler. Bu şahsiyeti daima göz önünde tutun ki yüz hareketlerini layıkıyla yapabilesiniz. (Mlle de Brie’ye) Siz, dile düşmekten kurtulabildikleri için kendilerini dünyanın en namuslu kimselerinden sayan, günahın sadece rezalette olduğunu zanneden kadınlardansınız. Yere bakan yürek yakan cinsinden, cümle alemin zendost dediğine sadece dost diyen kadınlardan. Şimdi bu hüviyete bürüneceksiniz ... (Mlle du Croisy’e) Size gelince, on parmağınızda on kara. Bunu da, kimseye çaktırmadan yapacaksınız. Kaşla göz arası, hemencecik birini iğneleyiveren, sonra başkalarının bunu anladıklarını görünce fena halde keyfi kaçan kadınlardan olacaksınız. Bu rolü iyi başaracağınızı umuyorum...” (Moliere, 1944, S:13-14)

“Versailles Tuluatı” eserinde aldatma ile ilgili yorumu kendi adını taşıyan, hatta kendini oynadığı düşünülen “Moliere” karakterine söyletmesi nedeniyle, kendisinin de yukarıdaki tiradında yaptığı yorumlara yatkın bir düşünce olduğu kabul edilebilir. Kadınları en ince detayına kadar işleyen Moliere, aldatma meselesini ele alırken bile onu da kendi içinde davranışsal farklılıklarına göre dallarına ayırmıştır. Gerçek hayatta her duygunun, davranışın, tercihin boyutları farklıdır. Moliere de bu gerçeklikle eserlerindeki karakterleri ilmek ilmek işlemiştir. Bu nedenle yarattığı kahramanlarda karakter derinliği mevcuttur. Kadınların farklı yüzlerini gördüğümüz Moliere eserlerinde, kadınların çoğu hâli ve olaylara verebileceği tepkiler hakkında fikir sahibi olunur. Döneminin kadınlarına ışık tutmanın yanı sıra evrensel bakış açısıyla “kadın” neslinin ne olduğuna dair seyircilerini ve okurlarını aydınlatır. Eserlerinde hem kadınlar hem de erkekler hakkında, birbirleri ile ilgili düşüncelerine çapraz bir mantıkla yaklaşıldığında da ulaşılabilir. Bunu yalnızca kadın karakterler üzerinden göstermez. Erkek karakterlerin kadınlara olan bakış açısından da seyirciye pek çok durumu aktarır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. J.B.P. MOLIERE'İN OYUNLARINDAN HAREKETLE MOLIERE'İN KADIN KİMLİĞİNE BAKIŞI

Moliere, yaşamı boyunca her tabakadan insanı tanıma ve gözleme fırsatı bulmuş bir yazardır. Bu durum eserlerinde yarattığı karakterlerin hem çeşitliliğine hem de derinliğine etki etmiştir. Hayatını incelediğimiz de kadınlarla arasının iyi olduğunu görürüz. Kadınların meselelere nasıl yaklaştığı, düşünce yapıları ve tutumları hakkında pek çok farklı kadınla yaşadığı gönül ilişkilerinde edindiği tecrübelerden faydalanır. Bu da eserlerindeki kadın karakterleri gerçekçi bir yaklaşımla ele almasına yardımcı olan unsurlardan biri olmuştur. Onun dışında eğitim gördüğü süreçler, çocukluk ve ergenlik döneminde babasının mesleği gereği saraya girip çıkabilmesi, gezici tiyatro dönemi ve yetişkinlikten olgunluğa evrildiği süreçte sarayda geçen yılları Moliere'e her statüde kadın ve erkeği tanıma ve kavrama imkanı sağlamıştır. Moliere'in çantasında pek çok karakter biriktirmesine sebep olan tecrübeleri, oyunlarını yazarken ona kapı açan etmenlere dönüşmüştür. Eserleri komedi olmasına rağmen ibretlik dersler verir. Bu sebeple pek çok insan onun eserlerini olumsuz yönde eleştirir. Çünkü oyunları gerçek hayatın izlerini taşır. Üstelik yalnızca kendi dönemini ilgilendiren gerçekler de değildir, ele aldığı konular evrenseldir. Sadece gözlem alanının zengin olmasından kaynaklı oyunları gerçekçidir, karakterleri çeşitli ve derindir demek Moliere'e haksızlık etmek olur. Kendi zekası ve yeteneği ile harmanladığı tecrübelerinin oyunlarına etkisi muhakkak vardır Fakat birebir hayatındaki şu kesiti yahut şu ilişkiyi anlattığını kesin bir dille söylemek mümkün değildir. Çünkü böyle bir kanıt arşivlerde yoktur. Yaratıcılığının eseri olan oyunlarında, tecrübelerinin izleri vardır, demek daha doğru olur. Çünkü her yazar dönemini, döneminin şartlarını, bakış açısını, kendi deneyimlerini oyunlarında yansıtır. Bu olağan bir durumdur.

Oyunlarının hikaye örgüsünü kadın erkek ilişkileri üzerine kurmuştur. Kadınların dertlerini farklı bir üslupla anlatır. Moliere'in eserlerinde kadınlar baskı gören ve ikinci sınıf muamele edilen varlıklardır. Kadınların oyunlarda en muzdarip olduğu meselelerin temelinde bu iki başlık yatar. Moliere'in dönemindeki Fransa, henüz Orta

Çağ'ı yeni geride bırakmış, Rönesansla tanışmış ve Rönesans'a alışmaya çalışan bir Fransa'dır. O dönemde kadınların yurttaşlık hakları yoktur. Mali, ticari, hukuki, medeni hiçbir hakka sahip olmayan kadınlar, erkeklerin hegemonyasında bir yaşam sürer. Moliere de kadınları ele alırken bu sorunlarını onların temel dertleri olarak yansıtmıştır. Kadınların gösterdiği pek çok tutumu bu baskıya ve gördükleri ikinci sınıf muameleye bağlar. Devrin kralı XIV. Louis ülkesini mutlak monarşi sistemi ile yönetir. Ülke için verilecek herhangi bir karar salt XIV. Louis'nin onayına bağlıdır. Halk, bu yönetim sistemini özümsemiştir. Erkekler mutlak monarşi yapısını evlerinde kadınlara karşı uygular. Moliere'in eserlerinde babalar, kocalar ve vasiler karılarına, genç kızlara bu hiyerarşik tavırda yaklaşır. Erkek egemendir ve verdiği kararlar tartışılmaz. Bu sistemi kadınlar üzerinden yansıtan Moliere, kadınların üzerinde kurulan üstünlüğe boyun eğmediğini vurgular. Bunu kimi zaman açıktan açığa kimi zamansa alttan alttan yaparlar. Dönemde pek çok alanda ilerlemeler kaydedilse de kadına yaklaşım ortaçağdan kalan bir yaklaşımdır. Orta Çağ'da kötü ne varsa kadına bağdaştırılır. Erkekleri hataya sürükleyen kadındır. Moliere eserlerinde bu tutumu, akıllı ve bilgili kadınlar üzerinden işlemiştir. Kültürlü ve bilinçli kadınları yönlendiremeyeceğini düşünen erkekler onlarla birlikte olurlarsa başlarına bir felaket geleceğini düşünürler ve onlardan uzak dururlar. Üstelik bu vasıflara sahip ve okumaya meyilli kadınları da namussuzlukla suçlayarak aile hayatına uygun olmadıklarını savunurlar. Moliere, o dönemin soylu ailelerinin çocuklarını gönderdiği Cizvit Papazları tarafından kurulan ve yönetilen bir kolejde eğitim görmüştür. Koyu Katolik olan bu kolejin dini ve katı bir eğitim sistemi vardır. Moliere'in tecrübe ettiği bu katılık, eserlerinde kadınları eve kapatmaya çalışan koca, vasi ya da baba karakterlerinin beklentileri ile örtüşür. Kadınların okuma ve yazmayı sadece dini vecibelerini yerine getirecek kadar öğrenmeleri erkekler için kafidir. Daha fazlası aile için zarardır. Kadınların o dönemde Fransa'da görecekleri eğitim sınırlıdır. Felsefe, gök bilimi, bilim, şiir gibi konularda fikir sahibi olmak onlara yakışacak bir şey değildir. Çalışma alanları ise terzilik, hizmetçilik, bohçacılık ile kısıtlıdır. Moliere, eserlerinde bu noktalara da değinir. Geri bırakılmak istenen bir kadının kendini ileri taşımak için ne denli çaba harcaması gerektiğini, eğer ilerideyse de toplum tarafından nasıl dışlandığını konu alır. Şarlatanlar tarafından kandırılan kadınlara bilgi tacirliği yapan erkekleri de eleştirir. Çünkü o dönemde Fransa da soylu kadınlara kitap satmak ve onların gönüllerine girmek için onları bilim ve felsefe öğretmekle kandıran yazarlar olduğuna şahitlik etmiştir. Oyunlarda bu yöndeki eleştirisini

de direkt o tanıdığı kimselerin özelliklerini vurgulayarak, dönemin insanları tarafından tanınmaları ve bir daha onlara itimat etmemeleri için yazar. Ancak Moliere'in hoşuna gitmeyen bir husus da bilmediği halde bilmişlik yapan kadınlardır. Kültürsüzlüklerinin farkında olmadan kaba ve kibirli konuşmaları ile bilmişlik taslayan kadınlara Moliere eserlerinde dersini vermiştir. Kendini herkesten üstün gören, her şeyi bildiğini sanan ama hiçbir şey bilmeyen kadınlara karşı Moliere ciddi eleştirilerde bulunmuştur.

Moliere, eğitimde, çalışmada, aile içinde hiçbir hak tanınmayan kadınların zekasının fitratından geldiğini savunur. Baskının sonucunda kadınların bunu yapan erkeklerden intikam alacağını söyler. Ve bu tip oyunlarının sonunda da kadınlar arzularına kavuşup; kendisine dominantlık yapan erkekten intikamını misliyle alır. Sıkılığın ve kapalılığın kadınlar üzerinde işe yaramayacağını, onları yalana ve düzene bu tutumların ittiğini öne sürer. Moliere, evlilik meselesini pek çok oyununda ele almıştır. Kadınların kiminle evleneceğine dahi karar verme yetkileri yoktur. Aileler maddiyatı ön planda tutarak genç kızları, yaşça büyük erkeklere evlendirmek isterler. Sundukları seçenek ise ya kendi onay verdikleri kişiyle evlenmesi ya da manastıra kapatılmasıdır. Kimi zamanda genç kızlar çocuk yaşta ya aileleri olmadığı için ya da aileleri tarafından bir erkeğe verilir. O erkekler onların vasileridir. Vasiler, genç kızlar hakkında tüm kararları almakta özgürlerdir. Bazen genç kızları kendi uygun gördükleri kimselerle evlendirirler, bazen de çocuk yaşta alıp, büyütüp kendileri evlenmek isterler. Bu durumları oyunlarında ele alan Moliere ise eserini hiçbir genç kızı istemediği bir erkekle evlendirecek şekilde kurgulamaz. Moliere'e göre kadınlar çok zekidir. Ve içinde buldukları bu sıkılık onların zekasının daha çok gelişmesinde yardımcı olan bir etmenidir. Erkekler farkında olmadan düşünmesini istemedikleri kadınları olduğundan fazla düşünmeye iterler. Zorla evlendirilmeye çalışılan genç kızlar, kurdukları tuzaklarla, oyunlarla sevdikleri erkeklere kavuşmayı başarırlar. Ancak eserde kadın çoktan sevmediği bir erkekle evlendirilmişse de kocasından bunun intikamını onu başkasıyla aldatarak alır. Moliere'e göre kadınları plan kurmaya, aldatmaya teşvik eden şey, erkeklerin kaba ve katı tutumlarıdır.

Moliere, eserlerinde erkeklerin en çok aldatılmaktan korktuğunu dile getirir. Bu psikolojik bir durumdur. İstenmediğini ve sevilmediğini bilen bir erkek sırf kendi arzuları için bir kadını zorla elde ettiğinde ya da etmek istediğinde bilinç altı ona bu

durumun yanlış olduğunu hatırlatarak aldatılacağına sinyallerini verir. Eserlerinde erkekler bu kaygılarından dolayı hata üstüne hata yaparak gönül almak yerine aldatılmamanın yolunun daha çok baskıdan geçeceğini düşünüp kadınları eve kapatmaya çalışırlar. Bu da onları kaçınılmaz sonlarına götürür. Çünkü Moliere, bir kadını elde etmenin yolunun kibarlıktan, jestlerden, ilgiden ve sevgiden geçtiğini anlatır. Bunun dışındaki yöntemlerle kadınlara sahip olduğunu düşünen erkekler er ya da geç yaptığı yanlışın sonucuna katlanmak zorunda kalır. Erkeklerin evlilikten beklentisi mutlak hakimiyetini sürecekleri, karısına her istediğini yaptırtabileceği bir ütopyadır. Moliere, eserlerinde böyle düşünen bencil erkeklerin mutlu olmasına izin vermez. Kadınları tüm katmanları ile ele alan Moliere, her kadını da aynı kefeye koyarak işlememiştir. Çıkarları için iyi görünen, kıskançlığı yüzünden hemcinsine tuzak kuran, karalayan, para ve mal mülk için yaşlı erkeklerle bilinçli bir şekilde onları ayartarak evlenen kadınlardan da söz etmiştir. Fakat onların bencilliğinin sonunu da gerçek yüzlerinin ortaya çıkmasıyla ve amaçlarına ulaşamamasıyla getirmiştir. Moliere'in eserlerinden elde edilen çıkarımların biri, sırf kendi istek ve arzularını gerçekleştirmek isteyen kadınların hüsrana karşılaştığıdır.

Ona göre sosyal statüsü ne olursa olsun, kadınlar erkeklerden daha akıllı olarak kaleme alınmıştır. Bu akıllı, haklarını arama doğrultusunda kullandıklarında mutlu; haksızlık yaparak kullandıklarında ise mutsuz olacaklarının altını çizmiştir. İlgi, beğenilmek, güzel bulunmak Moliere'e göre her kadının hoşuna gider. Fakat hiçbir baskı unsuru yokken gönlünü eğlendirmek için erkeklerle oynamaya kalkan kadın profilleri olduğunu söyler. Bu tip kadınlar, ona göre, kendilerini her anlamda tatmin etmek isteyen doyumsuz kadınlardır. Ve yaptıkları gönül eğlenceleri ortaya çıkmadıkça onlar için sorun yoktur. Bu eğlence bazen gezip dolaşmak, mektuplaşmak kadar saf eylemlerle olsa da bazen de aynı anda pek çok erkekle tutkulu ilişkiler yaşamayı tercih edecek kıvamdadır. Mesele yakalanmamaları ve aşk maceralarının kimse tarafından duyulmamasıdır. Çünkü Moliere'e göre bu tip kadınlar dışarıda aynı zamanda hem namus nutukları atar hem de başka kadınları namussuzlukla suçlarlar.

Eserlerde bazı karakterlerinin ağzından yaşı geçmiş kadınlar hakkında da izlenimlerini sunar. Moliere'e göre gençliğinde yaşayacağı tüm gönül ilişkilerini fazlaca yaşamış kadınlar, yaşlanıp gençlik ateşleri söndüğünde kendilerini dine verir ve geçmişini hiç yaşamamış sayıp hep böyle, hayatları boyunca dindar ve namuslularmış

gibi davranarak genç kızları acımasızca eleştiriler. Aslında içten içe hissettikleri genç kızların yaşam sevincine ve güzelliğine karşı duydukları kıskançlıktır. Moliere kadınların kendi yapamadıkları şeyi bir başka kadın yaptığında ona karşı kıskançlık duyduğunu dile getirir.

Moliere'in hizmetçi, arabulucu, bohçacı kadınlara karşı bakış açısı oyunlarının genelinde olumlu yönde olmuştur. Çalışan kadınları hanımlarından daha zeki olarak işlemiştir. Onlar, ağzı laf yapan, düşündüğünü söylemekten çekinmeyen, kurnaz kadınlardır. Hanımları onlara akıl danışır. Çalışmanın kadını olumlu yönde etkileyeceği düşüncesini savunduğunu eserlerinden anlamak mümkündür. Çünkü ele aldığı bu kadın profillerini cesur, hanımlarına sadık, akıllı, hakkını arayan bir imajda çizmiştir. Erkeklerle karşı, efendileri olmalarına rağmen, doğru bildiğinden geri durmayan bu karakterlerin cesaretlerini, çalıştıkları için dış dünya ile daha rahat bağ kurmalarına bağlar.

SONUÇ

Moliere'in kadın kimliğine bakışını yaşadığı dönemde kadına verilen değere ve tanınan haklara göre değerlendirmek gerekir. Moliere'in çocukluk ve ergenlik döneminde Fransa kralı XIII. Louis'dir, yetişkinlik döneminden ölümüne kadar geçen zamanda ise XIV. Louis hüküm sürmüştür. Tarihte "Güneş Kralı" olarak bilinen XIV. Louis'nin mutlak monarşi sistemiyle yönettiği Fransa'da, Rönesans'ın etkileri hakimdir. Dönemin Fransa'sı Orta Çağ'ı geride bırakmış olsa da skolastik felsefenin kadınlar üzerinde etkileri devam eder. Kadınların yurttaşlık hakları yoktur ve erkeklerle eşit olarak kabul edilmezler. Kadınlar, ikinci sınıf insan muamelesi görürler. Hukuki, ticari, medeni ve mali hakları yoktur. 17. Yüzyıl'da sanat, bilim ve moda gibi pek çok alanda ilerleme kaydedilmiştir. XIV. Louis'nin sanata olan ilgisinin yanı sıra tiyatroya da merakı vardır. Moliere, gezici tiyatro sürecinden sonra Paris'e gelip oyununu XIV. Louis'ye sergiler ve eseri beğenen Kral, Moliere ve ekibini himayesine alır. Moliere, ölümüne dek saray tiyatrosu yapmıştır.

Moliere'in kendisi gibi döşemeci olmasını isteyen babası, sarayda döşeme ustasıdır. Çocukluk yıllarında, zamanın önemli kimselerinin çocuklarını gönderdiği Cizvit Papazları tarafından kurulan ve yönetilen kolejde eğitim alan Moliere, ilerleyen yaşlarında da hukuk eğitimi görür. Fakat ne döşemeci ne de hukukçu olmak isteyen Moliere'in çocuk yaşta beri tiyatroya olan sevgisi ve bir gün oyuncu Madeleine Bejart ile yollarının kesişmesinden sonra, ona aşık olmasıyla birlikte onu tiyatroya aşına hâle getirir. Madeleine Bejart ile bir tiyatro kurup profesyonel tiyatro hayatına adım atar. Moliere, hayatı boyunca tragedya yazarı ve oyuncusu olmak istemiştir. Ancak tragedya ya da komedyada olduğu kadar başarılı olmadığı için komedi yapmaya devam eder. Dış görünüşü sebebiyle komedide avantajlı olduğu söylenir. Tecrübeleri nedeniyle toplumun alt, orta ve soylu sınıfına da hakimdir. Bu da Moliere'in eserlerinde karakterlerini daha katmanlı yazmasını sağlar. Eleştirmekten kaçınmayan yazar, doktorları, din adamlarını ve toplum baskısını yediği için dışlanır. Fakat devrin kralı XIV. Louis tarafından sevilen ve korunan bir yazar olduğu için, eleştirilerine korkusuzca devam eder. Eserlerindeki din adamlarına yönelik söylemlerinden dolayı aforoz edilir. Moliere'e hekimleri de eleştirdiği için, ölümü esnasında kendisini tedavi etmeye hiçbir hekim gelmemiştir.

17. Yüzyıl'da, karanlık dönemden kalma bir bakış açısı ile kötü olan şeyler kadınlara mal edilir. Erkekleri kötü yola sevk eden kadındır, diye düşünülür. Kadınların gördüğü eğitim de erkeklerle aynı değildir. Dikiş, nakış, yemek bilmeleri onlar için yeterlidir. Yegâne görevi ailesi ile ilgilenmek, çocuk büyütme ve kocalarını mutlu etmek olan kadınların kendi istekleri doğrultusunda karar vermeleri dahi hoş karşılanmaz. Ailelerinin ya da vasilerinin uygun gördüğü kişiyle evlenmek zorundadırlar. Moliere, eserlerinde evlilik kurumu içinde yer alan kadınların tüm bu baskılar doğrultusunda yaptıkları evliliklerde, ne denli mutsuz olduklarını anlatır. Sevmediği bir adamla evlendirilen kadınların, evlendikten sonra kocalarına karşı acımasız tutumlar sergilediklerini ve bu evliliğin intikamını onları aldatarak aldıklarının altını çizer. Moliere'e göre kadınların üzerinde kurulan baskılar, onları düzen kurmaya ve yalana teşvik eder. Evli kadınlar, mutluluğu dışarıda başka erkeklerde aramaktan çekinmezler ve bunu kendilerine hak olarak görürler. Onlar, zorla evlendirilmiş ve mutsuzluğa terk edilmiş kadınlardır. Kocaları kendilerinden yaşça büyük ve kadın ruhundan anlamayan adamlardır. Gençliklerini yaşlı erkeklerle heba etmek istemezler. Moliere, tüm bu detayların altını çizerek evlilik kurumu içinde yer alan kadınları eserlerinde anlatır. Moliere'in değindiği başka bir durum da kimi zaman kadınların yaşlı erkeklerle paraları için evlenmesidir. Maddi rahatlığa kavuşmak isteyen kadınlar, kocalarının ölmesi için gün sayarlar. Çünkü kocalarının mirasına ancak o öldüğü zaman kavuşabilirler. Erkeklerin genç kadınlara olan zaafı ile kadınların para hırsı bileştiğinde ortaya çıkan sonuç, çıkar ilişkisinden doğan mutsuz bir evliliktir. Moliere, bazı eserlerinde de kocasına sadık olan kadınların kocaları tarafından aldatıldığını anlatır. Olgun, ailesine düşkün ve fedakâr kadınların bu kez de kocaları aldatmaya meyillidir. Moliere, oyunlarında aldatma meselesine sıklıkla yer verir. Kendi özel çalkantılı gönül ilişkilerinden yola çıkarak gerçekçi bir anlayışla, kadın erkek ilişkilerini işlediğini söylenebilir.

Moliere evlilik kurumuna aday olan kadınların gördüğü baskılara nasıl direndiklerini de eserlerinde anlatır. Genç kızların sevdikleri delikanlılara kavuşabilmek için babalarını ya da vasilerini türlü numaralarla nasıl kandırdıklarını vurgular. Moliere'in eserlerinden hareketle, erkekler kadınların akıllı ve kültürlü olmasını istemezler. Cahil kadınları daha iyi yönlendirebileceklerini düşünürler. Onlar için namuslu kadın, cahil ve kocası ne derse yapan kadındır. Biraz okuyan, sosyalleşmek için dışarı çıkan, özgür

ruhlu kadın ise namus kavramı eksik, ailesine iyi bakamayacak, aldatmaya meyilli kadındır. Böyle bir kadınla evlenmek istemeyen erkekler, küçük yaşta kız çocuklarının sorumluluğunu alıp onların vasisi olurlar. Onları istedikleri gibi yetiştirip kendilerine eş yapmak için hazırlarlar. Böylelikle aldatılmayacaklarına inanırlar. Fakat Moliere'e göre, bir kadın okuma yazma bilmesede, hiçbir arkadaşı olmasada, önünde sonunda karşısına çıkan ilk fırsatta baskıdan kurtulmak için elinden gelen kurnazlığa başvuracak kadar akıllıdır. Çünkü ona göre akıl ve çetrefilli düşünme kadınların mizacında vardır. O dönemde genç kızların aşıkları ile haberleşme yolu, mektuplaşmak ve hizmetçileri ile haber yollamaktır. Moliere'in eserlerinde aşıklarıyla babalarından ve vasilerinden gizli buluşan genç kızlar, aşıyla bir olup kavuşmak için plan kurarlar ve bu plan sayesinde de sevdikleri delikanlıyla evlenirler. Fakat genç kızlar, karşılıksız bir aşka bile tutulsalar aşık oldukları delikanlının gönlünü çalmak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar ve delikanlıyla evlenmeyi başarırlar. Moliere'in eserlerinde sonuç değişmez. Engellere karşı koyan genç aşıklar, oyunun sonunda kavuşur. Eserlerinde ukala, kendini beğenmiş, görgüsüz ve bilgisiz genç kızları da işlemiş olan Moliere, onların itici yanlarını vurgulayarak, herkesi kaba ve küçük gören davranışlarının altında kendilerinde olduğunu oyunun sonunda onlara gösterir.

Evlilik kurumu sonlamış kadınlar ise onlara aşık olan erkekler arasından tercih yapma özgürlüğüne sahiptir. Başından bir evlilik geçmiş olan kadınlar da yeniden evlenmeye hemen sıcak bakmazlar. Moliere, erkeklerin evlendikten sonra değişime uğradığını ifade eder. Eserlerinin genelinde kibar, anlayışlı ve duyarlı erkekler genç delikanlılardır. Onlar sevdiği kadınla evlenmek için tüm zorluklara göğüs gererler. Romantik tavırları vardır ve hediye konusunda bonkördürler. Fakat evli erkekler ise bunların tam tersi bir davranış sergilerler. Böyle bir deneyimi yaşamış olan dul kadınlarınca erkeklere tavrı, kimi zaman mesafeliyken kimi zaman da sadece gönül eğlendirmeye yönelik olur. Gönül eğlendirmek isteyenler, beğenilmenin ve arzulanmanın verdiği kibirle çevrelerinde devamlı aşıklarının olacağına inanırlar. Fakat herkese aynı tutumu sergilediklerini anlayan erkekler ise bu tip dul kadınlardan uzaklaşırlar. Moliere, bazı kadınların yaşadıkları gizli aşk maceraları ortaya çıkana dek herkese namus dersi verdiklerini söyler. Moliere, kimi zaman da sadece mutlu olmak ve tekrar bir yuva kurmak için evlenmek isteyen dul kadınları konu edinmiştir. Onlar, sonunda aradığı aşkı bulurlar ve huzurlu bir evliliğe kavuşurlar. Dul kadınların genç kızlara oranla daha çok kıskanıldığını vurgulayan Moliere, bunun sebebinin ilişki deneyimi yaşamış

olmalarından kaynaklandığını aktarır. Diğer kadınlar, kendilerinin değil de kıskandıkları kadının beğenilmesine karşı duydukları öfkeyle, onlar hakkında bildikleri ne varsa abartarak ve karalayarak herkese anlatırlar. Maksatları genç dul kadınların erkeklerin gözünden düşürülmesidir. Belli bir olgunluğa gelmiş, yaşlanmanın eşiğinde olan kadınlarsa hayatlarını namuslu ve dine adanmış bir vaziyette yaşarlar. Moliere'e göre bu tip kadınlar, gençliklerinde yaşadıkları aşk maceralarını hiç yaşamamış sayarlar ve sanki tüm hayatları boyunca aynı namuslulukta ve dine düşkünlükte yaşamış gibi, genç kızları eleştirirler.

Moliere'in eserlerinden yola çıkılarak hizmetçilere karşı pozitif düşünceler beslediği söylenebilir. Çalışma hayatında olan kadınlara örnek olarak verilebilecek başlıca karakter hizmetçilerdir. Moliere, onları hanımlarına sadık, hanımlarının sırdaşı ve akıl hocası olarak ele alır. Akıllı, kurnaz, laf cambazı olarak işlediği hizmetçiler eserlerindeki çatışmanın bel kemiğini oluştururlar. Karışık olan meseleleri çözmeye usta olan hizmetçiler, sevenleri sevdiklerine kavuştururlar. Kendilerinin kaderi de hanımlarının aşk hayatına bağlıdır. Çünkü Moliere, eserlerinde hizmetçileri hanımlarına aşık olan delikanlının uşağı ile gönül ilişkisi yaşatarak işler. Bu bağlamda, çiftlerin ilişkisi doğru orantılı ilerler. Moliere'in eserlerinin genelinde, hizmetçilerin Antik Yunan dönemindeki "koro" nun görevini üstlendiği söylenebilir. Sağduyuyu temsil eden hizmetçiler, seyirciyi oyunun gidişatı hakkında bilgilendirirler.

Mutlak monarşi ile yönetilen Fransa'da erkekler, toplumun en küçük yapısı olan ailelerini de bu sistemle yönetmek isterler. Onların hakimiyet kurabildikleri yer evleridir. Beklentileri ise evlendikleri kadınlara istedikleri gibi davranabilmek ve istediklerini yaptırmaktır. Arzuları, salt kendi mutluluklarıdır. Onları mutlu eden şeyler ise kadınları mutlu etmez. Eve kapadıkları eşlerine ve kızlarına müthiş derecede baskı uygularlar. Onlara göre baskı ne kadar fazlaysa kadınların namuslu davranışları da o kadar artar. Oysa kaba ve kontrolcü yaklaşımla sergiledikleri tutumlar, farkında olmadan kadınları yalana ve dışarıya iter. En büyük korkuları aldatılmak olan erkeklerin bu davranış biçimleri, korktuklarını başına getiren en temel unsurdur. Delikanlılar ise evli erkeklere göre daha nahif ve özenlidir. Moliere, evli ve evlenmek isteyen erkeklerin tavırlarını keskin bir çizgi ile birbirinden ayırır. Eserlerinde evli erkekleri bencil ve kaba, evli olmayanları ise kibar ve romantik olarak işlemiştir.

Sonuç olarak Moliere'in kadın kimliğine bakışı, yaşadığı dönem içerisinde değerlendirilip eserlerinden yola çıkılarak yorumlandığında şimdinin feminist yazarlarında olabilecek bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Moliere'e göre kadın, kendi döneminde sanılanın aksine ikinci sınıf bir insan değildir. Akılca çoğu erkekten üstündür ve üzerinde egemenlik kurulması imkansızdır. Bir kadın ancak ilgi, şefkat, saygı, sevgi ve kibar davranışlarla bir şey yapmaya ikna edilebilir. Onun dışında, kendisine sergilenen sert davranışların intikamını er ya da geç alır. Moliere, kadınların yaptığı davranışların mesuliyetini erkeklere yüklemiştir. Aldatılma ve evlilik meselelerini eserlerinde işleyen Moliere, bir kadın tarafından aldatılmayı da mutlu edilmeyi de erkeğin tutumuna bağlar. Ona göre, yapılan baskılar kadınlarda ters teper. Yapılmaması gerektiği söylenenler ise cazip gelir. Bu bağlamda, kendi döneminin kadınlara uyguladığı egemenlik stratejisi yanlıştır. Üstünlük kurma eğilimi ve sadece kendi arzularına bencilce kavuşma isteği bir erkeği felakete sürükler. Moliere, adalet duygusu yüksek bir yazardır. Daha önce aldığı hukuk eğitiminin bu duygusunda etkili olduğu söylenebilir. Eserlerinde yarattığı karakterler, yaptığı iyi ya da kötü tüm davranışların karşılığını oyunun sonunda adaletli bir şekilde alır. Moliere, hak edenin hak ettiğini yaşaması gerektiğini savunan bir yazardır. Ve kadınların da hür yaşaması gerektiğini savunur.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

- Bainville, Jacques (1938), Fransa Tarihi (Hüseyin Cahit Yalçın). Yayın Yeri: Kanaat Kitabevi
- Brockett, Oscar G., Hıdy, Franklin J. (2016), Tiyatro Tarihi (Tufan Göbekçin). Yayın Yeri: Mitos Boyut
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1943), Gülünç Kibarlar (İ. Galip Ercan). Yayın Yeri: Milli Eğitim Bakanlığı
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1943), Hekim Uçtu (Güzin Dikel, Ali Süha Delibaşı). Yayın Yeri: Maarif Matbaası
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1943), Kontes D'Escarbagnas (H. Fahri Ozansoy). Yayın Yeri: Maarif Matbaası
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1943), Soytarının Kıskançlığı (Güzin Dikel, Ali Süha Delibaşı). Yayın Yeri: Maarif Matbaası
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1944), Bilgiç Kadınlar (Ali Süha Delibaşı). Yayın Yeri: Maarif Matbaası
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1944), Kocalar Mektebi (Vahdi Hatay). Yayın Yeri: Maarif Vekaleti
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1944), Küskün Aşıklar (Güzin Dikel, Nevin Korel). Yayın Yeri: Maarif Matbaası
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1944), Şaşkın (Behiç Enver Koryak). Yayın Yeri: Maarif Matbaası
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1944), Versailles Tuluatı (Azra Erhat). Yayın Yeri: Maarif Matbaası
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1958), Zoraki Hekim (Sabiha Omay). Yayın Yeri: Maarif Basımevi
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1965), Münasebetsizler (Yaşar Nabi Nayır). Yayın Yeri: Milli Eğitim Basımevi
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1965), Şanlı Aşıklar (Oktay Rifat). Yayın Yeri: Milli Eğitim Basımevi

- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (1965), Zorla Evlenme (Afif Obay). Yayın Yeri: Milli Eğitim Basımevi
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2006), Scapin'in Dolapları (Ayberk Erkay). Yayın Yeri: Mitos Boyut
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2008), Tartüf (Şehsuvara Aktaş, Ayşe Selen, Çetin Sarıkartal). Yayın Yeri: Mitos Boyut
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2011), Don Juan (Ayberk Erkay). Yayın Yeri: Mitos Boyut
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2011), Kadınlar Mektebi (Bedrettin Tuncel). Yayın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2013), İnsandan Kaçan - Adamcıl (Bedrettin Tuncel). Yayın Yeri: Mitos Boyut
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2016), Kibarlık Budalası (Berna Günen). Yayın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2017), George Dandin veya Bir Koca Nasıl Rezil Edilir (Sema Kuray). Yayın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2018), Cimri (Sabahattin Eyüboğlu). Yayın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Moliere, Jean Baptiste Poquelin (2019), Hastalık Hastası (Berna Günen). Yayın Yeri: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Nabi, Yaşar (1953), Moliere Hayatı Sanatı Eserleri, Yayın Yeri: Varlık Yayınları
- Nutku, Özdemir (1985), Dünya Tiyatrosu Tarihi I. Yayın Yeri: Remzi Kitabevi
- Oflazoğlu, Turan (1978), Moliere. Yayın Yeri: Cem Yayınevi Eğitim Dizisi

2. Makaleler, Bildireler, Diğer Basılı Yayınlar

- Arabalı Koşar, S. Tuğba (2007). 10.-17. Yüzyıllar Arasında Fransa'da Tapestry Sanatı ve Gelişim Süreci. Yüksek Lisans / T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı, İzmir

- Çelik, Fikret (2010). Cumhuriyetçiliğin Dönüşümü: Fransa ve Türkiye Karşılaştırmalı Bir Analiz. Doktora / T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Demiral, Seval (2015). Ahmet Midhat Efendi'nin 'Kainat' Adlı Eserinde Fransa (Metin İncelemesi). Yüksek Lisans / T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul
- Karakoyun, Ebru (2014). Fransa Ahkam Defteri 1666-1687. Yüksek Lisans / T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul
- Namlı, Mert (2007). Türk ve Fransız Hukukunda İsticvap ve Tarafların Dinlenmesi. Yüksek Lisans / T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul
- Özgen, Evşen (2010). Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Seyehatnamesi Üzerinden Fransa'da 18. Yüzyıl Mimarlık Ortamı ve Osmanlı Mimarlığı'na Etkisi. Yüksek Lisans / İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Özgü, Melahat (1974), Moliere / Tiyatro Araştırmaları Dergisi. Yayın Yeri: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Özol, Elvan (2005). Fransa'da Peyzaj Mimarlığının Gelişimi ve Çağdaş Akımlara Etkileri Üzerine Araştırmalar. Yüksek Lisans / T.C. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Yapar, Aslı (1999). Fransa ve Türkiye'de Dergicilik Olgusu ve Kadın Dergilerinin Karşılaştırılması. Doktora / T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul

3. Elektronik Kaynaklar

- Dergi Park. Erişim: 11.02.2021,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/13822>
- History.com Editörleri (2018). Tarih. Erişim: 18.01.2021,
<https://www.history.com/topics/france/huguenots>
- Hürriyet Seyahat. Erişim: 11.02.2021,
<https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/bastan-hukmu-verilen-kadınlar-ya-da-suc-luluk-karinesi-sergisi-40337624>

- The Huguenot Of Great Britain Irelan. Erişim: 18.01.2021,
<https://www.huguenotsociety.org.uk/history.html>

